

ЕТНОГРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК.

ВИДАЄ

ЕТНОГРАФІЧНА КОМІСІЯ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА.

Т. XII.

ГАЛИЦЬКО-РУСЬКІ НАРОДНІ ЛЕГЕНДИ.

Зібрав

ВОЛОДИМИР ГНАТЮК.

У ЛЬВОВІ, 1902.

Накладом Товариства.

З друкарні Наукового Товариства імені Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

В КНИГАРНІ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА

у Львові (ул. Чарнецького ч. 26, у власнім домі)

можна набути ось які видання, що доторкають ся етнографії :

- Верхратський Іван, Знадоба для пізнання угро-руських говорів, т. 1—2 по 2-00 к.
Гнатюк Володимир, Словацький опришок Яношік в народній поезії . . . 0-50 " "
" " Русини Пряшівської епархії і їх говори . . . 0-70 " "
" " Hungaro-Ruthenica 0-20 " "
" " Хітарські легенди 0-35 " "
" " Словаки чи Русини 0-80 "
- Етнографічний Збірник, т. I. Містить:**
М. Крамаренко, Різдвяні свята на Чорноморії.
О. Роздольський, Галицькі народні казки в Берліні пов. Бродського.
О. Шимченко, Українські людські вигадки.
Програма до збирання відомостей про українсько-руський край і наріччя,
уложена членами Наук. Тов. ім. Шевченка 3-00 "
- Етнографічний Збірник, т. II. Містить:**
В. Гнатюк, Ліричні, ліричні пісні, молитви, слова і т. и. з пов. Бучацького.
Ю. Жаткович, Замітки етнографічні з Угорської Русі.
Митрофан Дикарив, Чорноморські народні казки й анекдоти 3-00 к
- Етнографічний Збірник, т. III і IV. Містить:**
В. Гнатюк, Етнограф. матеріали з Угорської Русі (Легенди, Новелі,
Казки, Байки, Оповідання про історичні особи, Анекдоти) том по 3-00 "
- Етнографічний Збірник, т. V. Містить:**
М. Дикарив, Народні гутірка з поводу коронації. — М. Єндик, Із народньої
пам'яті про панщину. Гуцульські примівки (ріжних записувачів). — Ф. Колесса,
Людві вірвання на Підгір'ю в с. Ходовичах, Стрийського пов. — І. Франко,
Людві вірвання на Підгір'ю (доповнена до попередньої статі). — Р. Кайндль,
Фольклорні матеріали і інші дрібні статі 4-00 "
- Етнографічний Збірник, т. VI. Містить:**
В. Гнатюк, Галицько-руські анекдоти 4-00 "
- Етнографічний Збірник, т. VII. Містить:** О. Роздольський, Галицькі
народні казки 2-00 "
- Етнографічний Збірник, т. VIII. Містить:** О. Роздольський, Галицькі на-
родні новелі 2-00 "
- Етнографічний Збірник, т. IX. Містить:** В. Гнатюк, Етнографічні ма-
теріали з Угорської Русі. Т. III. (I. Матеріали записані в ком.
Земляни, Шарош, Спін. II. Пісні записані в Бачці) 3-00 "
- Етнографічний Збірник, т. X. Містить:** Галицько-руські народні припо-
відки. Зібрав, упорядкував і пояснив др. Ів Франко. Вып. I. (А—Відати) 3-00 "
- Етнографічні матеріали, (з ілюстраціями) т. I. Містить:**
Хв. Вовк, Передісторичні знахідки на Кирилівській улиці в Києві — Хв.
Вовк, Українське рибальство в Добружі. — М. Могильченко, Гончарство
в с. Олешні у Чернігівщині. — В. Гнатюк, Кушнірство у Галичині. — М.
Могильченко, Будівля на Чернігівщині. — В. Гнатюк, Народня пожи-
ва і спосіб її приправи у Галичині. — О. Гриша, Весілля у Гадяцькому
повіті у Полтавщині. — М. О Максимович, Сороміцькі весільні пісні. —
М. Кордуба, Писанки на Галицькій Волині. — Хв. Вовк, Палеолітичні зна-
хідки на Кирилівській улиці у Києві. — Звістки і програми до науково-етно-
графічних розвідок 8-00 к.
- Етнографічні матеріали, т. II. Містить:**
Волод. Шухевич, Гуцульщина, ч. I. (з ілюстраціями) 4-00 "
- Етнографічні матеріали, т. III. Містить:**
Хв. Вовк, Знахідки у могилах між Веремем і Стретівкою і біля
Трипілля. — В. Гнатюк, Ткацтво у східній Галичині. — А. Вер-
гельник, Рубане і виготовлюванє дерева. — М. Зубрицький,

Бн 12670-12

Ш24(40/9)
1834

ЕТНОГРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК.

ВИДАЄ

ЕТНОГРАФІЧНА КОМІСІЯ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА.

Рк 217-334547

Т. XII.

ГАЛИЦЬКО-РУСЬКІ НАРОДНІ ЛЕГЕНДИ.

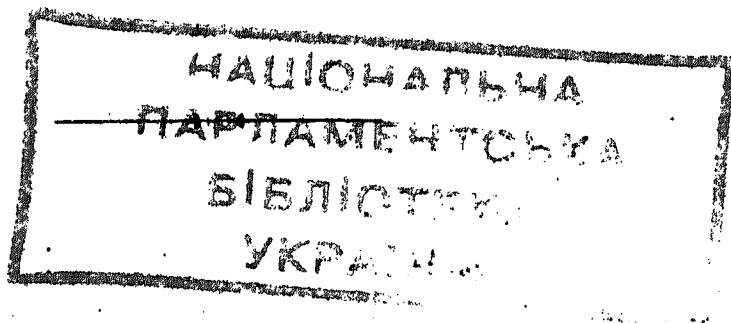
g

Т. I.

ЗІБРАВ

Володимир Гнатюк.

412

У ЛЬВОВІ, 1902.

Накладом Товариства.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

Шифр 112444/1134

КОРОТКИЙ ПАСПОРТ КНИГИ

Шифр ^{РС} 112444/1134 Инв. № 2733454

Автор Н.Т.С. Етнер-Рафичев

Назва Словарь (словик). Етнер-Рафичев

русский словарь. Т. 1. Буквы от А до К.

Місце, рік видання Львів 1903.

Кількість стор. XI [1]с., с. 89-215.

-#- окр. листів _____

-#- ілюстрацій _____

-#- карт _____

-#- схем _____

Том 12/1 частина _____ вип. _____

Конволют _____

Примітка:
25.03.03.

Мисел

З М І Є Т.

Передне слово	Сторона IX—XI
-------------------------	------------------

I. Біблійні легенди старого завіта.

1. Початок світа А.	3—4
2. Початок світа і перші люди Б.	5—8
3. Початок світа, перший гріх і відкуплене В.	8—13
4. Бог і Сатана А.	13—14
5. Бог і Біда Б.	14—15
6. Бог і Чорт В.	15—16
7. Бунт Ангелів	16—17
8. Прокляті ангели	17
9. Грім — то війна між Богом і дідьком	17—18
10. Як повстали гори	18
11. Як Бог садив рай	19
12. Адам і Ева	19—20
13. Адамові діти	20
14. Перший гріх	20—21
15. Чому на пальцях нігті	21
16. Звідки пішло „Помагайбіг“	21
17. Як Адам запродав чортови людей	21—22
18. Запропашене і відкуплене людей	22—23
19. Хлопське і бабське волосся	23
20. Чому у жінок довге волосе	23—24
21. Як Бог сотворив шляхту	24
22. Супірка Бога з чортом	24
23. Чорт у вовка між очима А.	25

	Сторона
24. Сотворене вовка Б.	25
25. Чому вільха червена В.	25—26
26. Звідки взяли ся кози	27
27. Звідки взяв ся бузько	27—28
28. Каня	28
29. Волове очко — королик	28—29
30. Чому пчола гине, коли ужалить кого	29
31. Звідки взяли ся воші і блохи	29
32. Божий сьвіт	29—30
33. Про Ноя	30—32
34. Мойсей і сліпий Жид	32
35. Чому можна красти	33
36. Як Мойсей дістав роги	33
37. Через що Жида паршиві	33
38. Звідки взяли ся цигани	33—34
39. Про Самсона А.	34—35
40. Жолобчук-Самсон Б.	35—36
41. Сила Самсона	37
42. Всяке диханіє	37
43. Про царя Давида і його смерть	37—38
44. Соломонові проби А.	38—40
45. Соломон і його родичі Б.	41—42
46. Соломонові мудрощі В.	42—44
47. Соломон у сьвіті Г.	44
48. Як Соломон важив бабський розум	45
49. Тільки баб справедливих, як ворон білих	45—46
50. Звідки взяла ся скрипка	46
51. Соломон і його мати	47
52. Як Соломон міряв море А.	48
53. Як Соломон міряв глибину і висоту Б.	49—50
54. Саламон в коваля	50
55. Соломон кухарем	50—51
56. Соломон і жених	51
57. Як Соломон обдурив чортів	51
58. Соломон і його жінка А.	52—54
59. Соломон і його жінка Б.	54—56
60. Давидові ради для Соломона	56—58
61. Соломон і Христос	58—59
62. Сьв. Ілля на весілю	59—60

II. Біблійні легенди нового завіта.

63. Три царі	63—64
64. Втека до Єгипту. — Христос і розбійники на кресті	64—65
65. Про втеку Матери Божої А.	65—66
66. Втека до Єгипту Б.	66
67. Свиня — жидівська тітка А.	66
68. Чому Жиди не їдять свинини Б.	66—67
69. Як Христос бавив ся пташка	67
70. Чому в горах не родить ся так, як на долах	67
71. Звідки взяв ся млин, віз, кінь, скрипки і медвідь	68—69
72. Звідки взяли ся гриби	69—70
73. Звідки взяли ся пчоли	70
74. Жидівський помийник	70—71
75. Як згорів „Ка“ А.	71
76. Від чого названа горівка Б.	71—72
77. Звідки взяла ся табака і люльки А.	72
78. Тютюн і табака Б.	72
79. Звідки взяв ся огонь у кремені	73
80. Чому діти не ходять до року	73
81. Чому люди не знають часу смерти А.	74
82. Чому люди не знають, коли пімруть Б.	74—75
83. Чи знали люди час смерти? В.	75
84. Чому кінь такий ненаситний	75—76
85. Звідки взяла ся собака	76
86. Звідки взяла ся малпа	76
87. Черепахи А.	76—77
88. Заклята риба Б.	77
89. Чому рак має в заді очі	77
90. Чому тепер колос малий А.	77—78
91. Який був колись колос Б.	78
92. „Для пса і kota“ В.	78—79
93. Чому каміне не росте	79
94. Чому ксендзам не вільно женити ся	79—80
95. Чому попам усе мало	80
96. Ненаситний піп	81
97. Богач не лише бідного, але й Бога не хоче знати	81
98. Христос, Петро і підкова	82
99. Як сьв. Петро був Богом А.	82—83
100. Божий коваль Б.	83—84
101. Батько конем А.	84

	Сторона
102. Як Христос зробив коня з чоловіка Б.	85
103. Сьв. Петро у клопоті А.	86
104. Як сьв. Петра били Б.	86—87
105. Біда з піяками В.	87—88
106. Чому чоловіки старші від жінок	88—89
107. Христос і дві дівки	89—90
108. Лінивий парубок і дівка	90—91
109. Як Ісус Христос ночував у бідної вдови	91—93
110. Лакома баба	93—94
111. Вдовині діти	94—95
112. Церква і коршма	95
113. Як глина крала глину	95—96
114. Сьв. Петро на ярмарку	96
115. Христос із Петром при перевозі А.	96—97
116. Христос із Петром при перевозі Б.	97—98
117. Цяниця гірш собаки	98
118. Мука через гроші	98—99
119. Що більший гріх	99
120. Христос і арендар	99—100
121. Сьв. Петро і Павло — молотники	100—101
122. Ісус Христос і сьв. Павло — лікарі А.	101—103
123. Христос і Циган Б.	103—105
124. Христос і Жид В.	105—106
125. Перший Циган Г.	107—109
126. Про Жида, що роздав свій маєток бідним Д.	109—111
127. Звідки взяв ся вітер Е.	111—113
128. Як Христос відгадував загадки	113
129. Як Христос шукав правди	113—114
130. Чому Русини гайдамаки	114—115
131. Чому Цигани не мають пристановища	115
132. Про Христові муки	115
133. Звідки взяли ся перли	116
134. Христос і Жиди.	116
135. Ворона.	117
136. Христове воскресенє	117—118
137. Когут А.	118
138. Як когут воскрес Б.	118
139. Христос у пеклі А.	118—119
140. Христос і Люципер Б.	119
141. Чому на Великдень так рано відправа В.	119—120

	Сторона
142. Про Юду Іскаріота А.	120 - 121
143. Юда Іскаріот Б.	121—124
144. Пилат	124
145. Андрей і Петро — рибак	124
146. Як апостол Павло навернув ся	124—125
147. Підступи сьвятого Павла А.	125—126
148. Чоловік, що вірував тільки у сьв. Петра Б.	126—127
149. Чуда сьв. Петра	127—129
150. Вовк апостол	129
151. Про Лазаря і його брата	129—130
152. Чоловіче мясо	130—131
153. Христос і пупорізка	131—133
154. Дідова і бабина дівка	133—134
155. Бідак, Христос і апостоли	134—135

III. Легенди про сьвятих.

(Греко-латинські і польсько руські).

156. Васильок А.	139
157. Як вишукали хрест Ісуса Христа Б.	139—140
158. Константин і Олена А.	140—149
159. Про царівну, що з нею батько хотів женити ся Б.	149—152
160. Царівна Оліяна В.	152—156
161. Про сьв. Остафія	156—161
162. Як три брати спали п'ятьсот літ	161—162
163. Чому на теплого Николая не можна робити А.	162—163
164. Сьв. Николай карає жінку, що не шанувала неділі Б.	163
165. Сьвятий Николай і три студенти	163—164
166. Сьв. Николай і вовк	164—165
167. Сьв. Николай опікун звіврів А.	165—166
168. Як вовк поніс хлопа Б.	166—167
169. Сьв. Николай і влодії	167
170. Сьв. Николай і циган	167—169
171. Сьв. Николай і чудесна скрипка	169
172. Сьв. Николай кумом	169—176
173. Чому не годить ся в гуцульські сьвята робити	176—177
174. Сьвятий Валентий	177
175. Про Геновефу	177—179
176. Сьв. Пятниця	179—180
177. Про сьв. Варвару	180
178. Християнство на Руси	180—185

VIII

179. Коли московський цар став християнином	185—186
180. Про київську лавру	186
181. Про святих козаків	187—188
182. Костел у Підкаміню	188
183. Хрести перемінені на шибениці	188—189
184. Чудотворний образ	189
185. Чудотворна фігура	189
186. Милатинський Христос	189—190
187. Чудо св. Івана	190—191
188. Звідки взяла ся чайка	191
189. Звідки взяло ся волове око	191
190. Звідки взяла ся тополя	191—192
191. Звідки взяв ся барвінок	192
192. Пйотровіна, Щепановский і король Болеслав	192—197
193. Святий Щепановский	197

IV. Легенди про недовірків і чарівників.

194. Про вічного Жида А.	201
195. Вічний Жид Б.	201—202
196. Невмирущий Жид В.	202
197. Цар Олександр, що вимажав святе слово з церковних книг	202—203
198. Про Твардовского	203—204
199. Дяк-музика	204—205
200. Записав чортови душу і не пішов до пекла	205—206
201. Про шевця, що записав ся злomu духови	206—210
202. Як піяк висвободив грішні душі	210
203. Як стрілець убив чорта А.	211
204. Про грішника стрільця Б.	211—212
205. Убийник власного батька В.	213
206. За гроші — душі	213—214
207. Дідьчі гроші	214
208. Пан — всезнайко	215
209. Розмова звіврів на щедрий вечер	215

Передже слово.

Випускаючи в світ отсю нову збірку, мушу сказати кілька слів від себе.

Фольклорна література зростає у всіх народів із року на рік. Та коли у інших народів тримають ся редактори і видавці при публікуванню фольклорних матеріалів із малими виїмками ще давнішого методу і випускають в одній збірці різні матеріали разом (казки, байки, пісні і т. и.), етнографічна комісія Наукового Товариства ім. Шевченка постановила видавати свої матеріали систематичними збірками, ґрунуючи однородний матеріал в окремих книжках та втягаючи до нього й давніші передруки, щоби — на скільки се можливе — дати змогу спеціалістам — мати перед собою, так сказати, *corpus* однородного матеріалу і улекшити тим чином досліди над ним. Така систематика викликана по просту konieczністю. При теперішнім зрості фольклору трудно спеціалістови мати найрізномірніші видання, по яких порозсипувані фольклорні матеріали; не легка річ зібрати також відповідну бібліотеку тим більше, що багато видань поробило ся бібліографічною рідкістю. Колиж би спеціаліст, що хоче заняти ся порівняним дослідом якоїсь теми, мав перед собою такі *corpus*-и однородних матеріалів у різних народів і при тім іще вказану відповідну літературу, се улекшило би значно його працю і заощадило би не раз багато часу, страченого марно на перешукування різних, часом навіть маловартних публікацій. В тім напрямі й мусять посувати ся тепер фольклорні видавництва, бо інакше труднощі, вказані висше, будуть раз-у-раз побільшувати ся.

Маючи те на оці, етнографічна комісія Наукового Товариства ім. Шевченка розпочала вже й виповняти свій плян. Вона видала доси окремими збірками анекдоти, казки, новелі, з кінцем минулого року випустила перший том приповідок, а з отсим томом прийшла черга й на легенди. При малих матеріяльних засобах вона не може повести діла так, як би бажала, не може розтягати свого видавництва на цілу територію, заселену українським народом, і на разі обмежаєть ся тільки на Галичину, але з часом може розширить свою працю, що очевидно незвичайно пожадане.

Що до иньших збірок легенд зазначу, що крім невеличкої збірки російських легенд Афанасєва, яка тепер належить до бібліографічних рідкостей, як заборонена рос. дух. цензурою, суцільних збірок легенд доси не було в славянському фольклорі, хоч по різних виданнях надруковано їх не мало. Наслідком того й моя робота була утруднена, головно при подаваню паралель, яких можна у иньшій разі було би зібрати більше.

Що до самого видання зібраних мною легенд, то воно буде обіймати два томи. В другім. томі буде так само чотири розділи, як у сьому. Розділ V-ий буде обіймати: Легенди про монстри і дивогляди; VI-ий: Легенди про кінець сьвіта; VII-ий: Моралізаційні і філософічні легенди; VIII-ий: Жартливі легенди і сатири на сьвяті теми. Крім того буде при другім томі окремий додаток, до якого увійдуть ті легенди, що наспіли в часі друку збірки і не могли вже бути поміщені в відповідних розділах. До обох томів разом буде доданий показчик мотивів, додаткові паралелі та індекс.

Характер отсеї збірки трошки сорокатиї. В ній приходять не тільки різні говори, але й різні роди правописи. Та так мусить бути все, коли на збірку складають ся різні записувачі, а не один. Вправді міг би редактор уодностайнити правопись, але тоді мусів би брати на себе відвічальність за всякі можливі недокладности або пераз і невірности, особливо при передачі різних звуків у різних говорах. Я не хотів брати її на себе, тому й полишив усе так, як було в оригіналах. Що до вірности записів, то можу ручити тільки за свої власні (при них не клав я свого імени, тільки імя оповідача); дуже докладно позаписувані також тексти д. О. Роздольського — про иньші не можу говорити, бо для того треба б переводити контролю ба місці, що очевидно неможливе таї зрештою й неконечне.

Всіх номерів надруковано в сім томі 209. Коли від того відчистити 44 варіанти, тоді лишить ся 165 номерів, як видно, досить поважне число для одного невеличкого тома. На них зложили ся отсеї за-

писувачі: О Роздольський — 23 тексти; О. Дерев'янка — 22; А. Веретельник — 14; В. Левинський — 9; О. Галевич — 7; невідомі — 6; др. Ів. Франко — 4; М. Дерлиця — 3; Ю. Якимюк, Л. Гнатишак, А. Крушельницький — кождий по 2; І. Кривецький, Маркевич, М. Бажалук, М. Зубрицький, др. В. Щурат, Назарук, М. і Л. Ляторовські, І. Ляторовський — кождий по 1; записаних мною текстів 71, а передрукованих із різних давніших видань 35. Усім тим особам, що відступили мені свої матеріали для опублікування, складаю на с'їм місци свою подяку.

Крім того вважаю також своїм обов'язком зложити щирю подяку дру Ів. Франкови не тільки за користуванє його бібліотекою, але й за цінні вказівки та ради, яких він часто уділяв мені.

У Львові, 25 грудня 1901 р.

Володимир Гнатюк.

RA (pr. n.)
15n

23. Чорт у вовка між очима.

А. Сус Христос як ходиў с Петром по землі, і зобиў си Христос котá і пса. А злий зобиў воўка. Али лежит воўк, ұстáти не може. Надийшоў Сус Христос с Петром, а він тровит: Гуджа Христа! А він ни ұстайи. — Христос мовит: Гуджа Сатайанина! — Воўк сьа схопиў, та д ньому, а він зо страху скочиў мѣджи вочи воўкови. І днесь такий йи воўкови чорт мѣджи вочима і тому леда йакый стрілець воўка не хоче бити, йак нич не знайи. А йа такий мўдрий, жи йак бы надїбаў воўка, то бы мовиў: Цыкай, дытку, бо воўка бйу!

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

24. Сотворене вовка.

Б. Зобиў дийавол з болота воўка. А йак надийшоў Бог, то він йего тровиў, кричиў: Гудзь-го, гудзь-го! Але болото болотом йак сто-йало, так стойало. А йак пан Біг сказаў гудзь го, йак сьє воўк з бо-лота схопиў, і зачиў бичи за дийаволом, а він ұтыкаў на вильшину а воўк йак ұхопиў зубáми, тай виткусиў йемў пйетў. А Бох ұпчаў пйетў ў зѣмльу, та вїросла з неїи цибульє; а с пйетї йак пішла кроў; то й до нїнїшного днѣ вильшина червона, йак здойми з неїи корў.

Зап. в цвїтнї 1897 від Тимка Гринишиного в Пужниках, Бучацького пов.

Паралелї: Зоря, 1883, ст. 250: Звїдки взяв ся вовк.

25. Чому вільха червена?

В. Поневирáли сьа барз сирóты и мѣрли з гоўóду, бо йїх не хó-тыў нїкто ховáти, бо худóба ходиўа сáма, бо знаўа бесьїдувáти и йак му гáзда роскáзаў, так го сўухáю и пїшўо сáмо на пóує и там сьа сáмо пáсўо. Але то Пáну Бóгу жаль бйўо, же дыти мрут по сьвїту, и Бог сам рожжáлиў сьа, же так дыти мрут з гоўóду, бо йїм нїкто хлыба не пóдаст, бо никóму не трѣба бйўо пастўха, кой худóба сáма сьа пáсе и сáма приходит дóмиў, што го не трѣба выганьáти áви прига-ньáти. И Бог закáзаў худóби бесьїдувáти, жебы бйўо нйме, жебы нїкто не знаў його бесьїду. И чорт пришоў до Панабóга, бо му кáзаў. —

„Чого мѣа, пѣне, потрібуѣиш?“ — „Жебы-с мѣ зрѣбиѣ воѣка, жебы дрѣбну худѣбу йѣмаѣ и йѣѣ“. — „Пѣне, а йак го зрѣблѣу?“ — „Вѣзмий дереѣа и вырѣбай и вытеш такѣго звѣрѣа йак пес“. — Але чорт не фсе посѣѣшный быѣ Панубѣгу, але мѣсыѣ. А вин сѣа зѣ то сѣрдиѣ, же го Пѣнбѣг з нѣба шмѣриѣ. — „Але кой, пѣне, фсе тѣа мам посѣухѣти, бо мѣ тѣлько до роскѣзу нѣма нѣкто, тѣлько йѣден Бог...“ — И посѣухѣти мѣсыѣ. И зрѣбиѣ воѣка, кой барз великый быѣ, такый йак пец. Пѣнбѣг му гѣарит: „Чѣго-с такѣ велич зрѣбиѣ? Обрѣбай го!“ — И вин ѣзѣаѣ и оптѣсаѣ докѣѣа и лем такѣго зрѣбиѣ, йак великый пес, — посѣухѣаѣ Бѣга. Але и так за великый быѣ. Але с тѣх трѣсок, йак рѣбаѣ, так лѣтыли орѣѣы и ворѣны, тѣты птѣахы великы, што йѣх не потрібно йѣсти, што мы йѣх не ужывѣае, бо паскѣдны: бо то од воѣка похѣдѣат. — Но, тѣпер воѣк стѣйѣт, але нежѣвыѣй, бо йѣ дереѣѣаный. Пѣнбѣг му повѣдат: „Скрич на воѣка: воѣче, зѣдж чѣрта!“ — Але чорт повѣдат: „Воѣче, зѣдж Бѣга!“ — Але воѣк стѣйѣт, не хѣче. Пѣнбѣг му повѣдат: „Чѣрте, нѣ буд зуфѣѣый!“ — Але вин фсе зуфѣѣый, бо не хѣче повѣсти, жебы зѣѣ йѣго, лем кричѣт до трѣох раз: „Воѣче, зѣдж Бѣга!“ — Пѣнбѣг му зас гѣарит: „Бо не ѣстане, йак му так не пѣвш, йак йѣа ти кѣжу“. — И стаѣ соѣ вѣльѣа йѣдноѣ вѣльхы и скричѣт на воѣка: „Воѣче, зѣдж чѣрта!“ — А сам горѣ вѣльхоѣ фтѣче. А воѣк скѣчиѣ и зѣмаѣ чѣрта за нѣгу и рѣздер му нѣгу. А чорт фтѣук на вѣльху, а доѣо вѣльхоѣ зѣльѣѣа кроѣ з нѣго. И зѣ то вѣльхѣ черѣна. — И воѣк жѣвыѣй. Але чорт од нѣго пѣшоѣ. Тѣпер Пѣнбѣг кѣже му робѣти на хлѣб, воѣкѣви. Кѣже му орѣати и зѣрно сѣйѣати. Воѣк сѣа зѣвѣдѣѣи: „А йѣуж йѣсти?“ — „О нѣт, аз зѣрно вырѣсне“. — „А йак зѣрно вырѣсне, йѣуж йѣсти?“ — „О нѣт, бо трѣба косѣти“. — „А йак косѣти, то йѣуж йѣсти?“ — „О нѣт, трѣба возѣти“. — „А йак возѣти, йѣуж йѣсти?“ — „О нѣт, тра моѣотѣти“. — „Йѣуж йѣсти?“ — „Нѣт, моѣотѣ“. — „А йак моѣотѣ, йѣуж йѣсти?“ — „Нѣт, тра хлѣб пѣчи“. — „А йак пѣчи, йѣуж йѣсти?“ — „Нѣай выстѣне“. — „Пѣне, воѣлѣу сѣм гѣр лѣтѣати, мам за тѣпѣым хлѣбом ждѣати!“ — И так воѣк полѣтыѣѣ, нѣ ждѣаѣ хлѣба. И облѣтыѣѣ сѣм гѣр и нѣ зѣѣ, лем йѣдноѣго птѣахѣ. И так пѣшоѣ по сѣвѣту и так хѣдит.

Зап. вѣд Петра Боришовичѣа в Бортнѣм, в серпни 1900 р. О. Ровдѣльскый.

Паралелѣ: Жѣте і Слово, 1894, II, ст. 181—182. — Zbiór wiad. T. VI, 3, ст. 221—222. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ч. 726—727. — Шѣйнь, Матѣриѣлы. T. II. Ст. 344. Ч. 190.

26. Звідки взяли ся кози?

Нім ще Пан Біг сотворив людей, то сам вівчарив. Вівці слухали Пана Бога: куди він лиш свисне, туди вони йдуть. А кіз не було ще тогди на світі. Але приходит до Пана Бога чорт тай каже: Дай міні, Богойку, троха овець! У тебе тільки череда, а у мене і єдної овечки нема. — Тогди відділив Пан Біг чортови трохи овець. Прийшло ся чортови переганяти свої вівці з стинища на стинище. Вівці пуджали ся его і розбігали ся перед ним на всі боки. Не міг собі бідний чорт дати ради з ними і розлютив ся на них дуже; зачав їх їматн за хвости і стягати до купи, а що вівці дуже ся рвали, то пообривав і позадирав їм хвости. І так з овець стали ся кози і тому у них такі курті та позадирані хвости. Кози — то чортові вівці. Тай уся подоба у них як у чорта: і роги і борода така, як у чорта. А пуджалива і уперта коза від того часу, як ся чорта спудила.

Жите і Слово, 1894, II, ст. 185, ч. 13.

Паралелі: Zbiór wiad. T. VII, 3, ст. 109, ч. 6--7. — Ястребов, Матеріалы. Ст. 13. — Чубинський, Труды, I, ст. 49. Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. T. IV. Ст. 168, ч. 22. — Садовниковъ, Сказки и пред. Самар. края. Ст. 251. Ч. 82.

27. Звідки взяв ся бузько?

Йак ходіу перший чоловік по землі і дужи му докучили мұхи. А він пішоу до Бога на скаргу. Бог зібрау ўсьо мнұство до торби, шчо тільки на світі йи: мұхи, мурахі, жїби, мїши — шчо тільки йи на світі, зібрау чоловікови до торби і казау йимұ: Іди топїти, тільки абїсь сьи ни дивїу, шчо там йи ў сиридїні! — Ни мїх чоловік стёрпїти, шчобї кїнуу заўйїзану торбу ў вóду, а̀ли розўйїзау і подивїу сьи. Тотó йак вїлїтіло ўсьо — і розлїзло сьи по ўсьї землі. Прийшоу чоловік до Бога і сказау, жи ўсьó сьи розлїтіло по світі. А Бог зробїу ш чоловіка бұська і післау йигó, шчобї тотó ўсьо вїзбирати. А бұсько хóдит і збирати до нинїшного днїи і ни гóдин вїзбирати і до скїнченїї світа.

Зап. в цьвітнї, 1897 р. від Тимка Гринишиного в Пужниках, Буцацького повіта.

Паралелі: Правда, 1868, ст. 48. — Zbiór wiadomości do antr. kraj. T. V, 3, ст. 109. T. X, 3, ст. 97. T. XI, 3, ст. 218. T. XV, 3, ст. 65, ч. 7. — Зоря, 1895, ст. 13: Земля в людовій вірі, Д. Лепкого. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 8, ч. 26. — Ястребовъ, Матеріалы. Ст. 18. — Чубинський, Труды, I, ст. 62-63 — Етногр. Збірник. T. V. Ст. 79-80. Ч. 2. — Руданський, Твори. T. II. Ст. 192-194. — Сумцовъ, Культурн. переживанія. Ст. 100. — Am Urquell. T. III. Ст. 18. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. T. IV. Ст. 23. Ч. 18. — Kolberg, Rokucie. T. IV. Ст. 142. Ч. 8. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ч. 583 i 672. — Шейнъ, Матеріалы. T. II. Ст. 350-352.

28. Кая.

Кая — се проклята Богом птиця. Колись по сотвореню сьвіта не було рік оттак, як нині, але вода стояла то там, то сям по величезних калабанях та баюрах. Тому то Бог розказав, щоби птиці повикопували корита рік. Всі птиці взяли ся до роботи, одна лише кая не хотіла послухати божого розказу, вона сказала: Я пані, я собі завалю черевички! — тай не копала. Тому наказав їй Бог пити воду з ріки, лише з деякої баюри та балки. В літі отже серед спеки та горяча, коли всі баюри повисихають, кая не має звідки налити ся води і тому літає високо аж під небеса та просить у Бога дощу.

Зоря, 1885, ст. 130: Людові вірованя про птахи, Д. Лепкого.

Паралелі: Зоря, 1883, ст. 250: Чому кая просить в погоду дощу. — Житє і Слово, 1894, II, ст. 186, ч. 16. — Zbiór wiad. T. V, 3, ст. 134. T. VII, 3, ст. 113-114, ч. 21-22. T. XI, 3, ст. 43. T. XIV, 3, ст. 202. T. XV, 3, ст. 266, ч. 10. — Зоря, 1895, ст. 33: Земля в людовій вірі, Д. Лепкого. — Аванасъевъ, Народ. рус. легенды. Ст. XII. — Терещенко, Бытъ рус. народа, V, ст. 47. — Етногр. Збірник. T. V. Ст. 81. Ч. 11. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. T. IV. Ст. 166. Ч. 18.

29. Волове очко — короликъ.

Сказав раз Бог ід птицям, бо хотів ним кріля дати: Хто із вас найвище підлетит, того зроблю крільом. Птиці ся взбили так високо, як лиш котра могла. А была там една така масінька птичка, же вже менчої на сьвітї нема, тотя полегонькы орлови сіла на фіст, а тот і не знав об тім. Як вже орел так взбив ся високо над всі птиці, же го вже не видно было, злетіла та птичка із фоста єму і ще выще підлетіла.

А Господь Бог, як тоє увидів, засьміяв ся, та сказав: На фосту короля прилетів королик.

Ігнатий з Никлович, Казки. Ст. 96. Ч. 25.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 386.

30. Чому пчола гине, коли ужалить кого?

Як Господь Бог сотворив пчолу, питає її, чого вона собі просит.
— Дай мені, Боже, так, каже пчола, що кого я вжалю, щоб він вмер!
— Ні, каже Господь Бог, най буде так, що як вжалиш, щоб ти вмерла сама.

Зап. в Заставю, Тернопільського пов. М. Дерлиця.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 12, ч. 33. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 169. Ч. 26 — Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 217. Ч. 54. — Вѣнокъ Рус. на обжинки. II. Ст. 394.

31. Звідки взяли ся воші і блохи?

То ще перед потопом було. Людй було мало, земля родила добре, не потребували так тяжко робити як тепер. Ще чоловіки то на польованє йдуть, то на риби, а жінки сідет дома. Нудно їм було. То єдна зачала Бога просити: Господи, коби чоловік хоць яку шіпавочку мав, щоби му сї так не кучило! Ну, то Пан Біг тото вислухав — певне сї в таку годину помолила, досить що як на ню впали вуши, блихї і всїлякий гид, то такої ї на місци розточили. А від неї розлізли сї по всїх людях.

Жите і Слово, 1894, II, ст. 185, ч. 14.

Паралелі: Zbiór wiad. T. V, 3, ст. 180. — Грінченко, Етногр. Матеріалы. Т. II. Ст. 9—10. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 355. — Манжура, Сказки. Ст. 144.

32. Божий сьвіт.

Як сотворив Бог сьвіт, і як вже було на ниму шмат людй, тоді Бог кажи до свого їдного ангела: „Ану бігай, подиви сї, що там роби-

ці на зимли, теї скажиш мині!“ Теї ангил пішов, подивив сі, теї кажи до Бога: „А шо, кажи, на зимли, як було так і є“. А Бог кажи: „Бе, нибожи, а шо там люди поробляють?“ „А шо, кажи, тіша-ці!“ „Ну, ну,“ кажи Бог, „іди до свеї роботи“. Шось за рік знов послаи Бог ідного ангила, теї кажи: „А йди-но подиви сі, шо люди поробляють на зимли“.

Пішов ангил, теї приходи. „А шо там?“ — питаи Бог. „А шо кажи, люди живут теї дякують тибі за твою ласку“. А Бог питаи: „Ну й тіша-ці с того, шо мають?“ „Тіша-ці — кажи ангил.“

Знов минуло шось з десіть літ, теї Бог прикликав до себе найстаршого ангила Михаїла, теї кажи: „А бігай-но подиви сі на землю, шо там люди пороблят і як живут?“ — Пішов ангил Михаїл, подивив сі, теї приходи назад. „А шо там?“ питає Бог. — „А шо, кажи, ни знаю як перши було, али тепер дуже шмат людий вже на зимлі — намножило сі дужи і біда“. — „Ну шо-ж люди поробляють?“ — питаи Бог. — „Люди, кажи ангил, зле тепер поробляють. Бю-ці, забиваю-ці, кривдят ідно другого, лайдачи-ці, воюю-ці. А найгірш там бідним хлопам, їх всі кривдят і збиткую-ці над ними. І вони плачут і нарікают...“

„Ну, а тамті шо роблят?“ — „А шо тамті, тіша-ці і висиля-ці і починают вже й забувати о Тобі...“

„Так воно там тепер“ — кажи Бог. „Ну, ну, як я послаив два рази на землю, то всі тішили сі, а типер на зимли є радісь і плач, і типер зимля аж називайи-ці „Божим мойим сьвітом“. А Михаїл кажи: „Тото, Божи, майи так бути, шоб ідні веселили сі, а другі шо-б плакали на твоім сьвітї?“ — „А так, так, нибожи“, кажи Бог — „так майи бути, типер нихай ідні висилят-ці, а другі плачут. А колись ті, шо типер плачут, будут веселити сі, а ті, шо тіша-ці, будут плакати. Так майи то бути на божім сьвітї“. Теї ангил Михаїл усміхнув сі теї кажи. „Як так, то ше й бідні будут колись веселити сі, дякую тибі Господи“...

Зап. у Стоянові, Каменецького пов. 1900 р. від Івана Зарубія, Андрій Веретельник.

33. Про Ноя.

Ной знаў, жи буде потоп і ста́виў у лысы сым лыт коўча. Али жінка йигó дóма не зна́ла, де він хóдит, та́й сьа ўсе йигó пыта́ла. Али він не повідаў. А злы́й прийшоў, йак йигó не бы́ло дóма, Нóйа, ід жіньцы му і мóвит йі: Кобы́ ты́ сьа пыта́ла, де він кількі часы́ хо-

дит! А злий такий не знаў, де Ной х́одит. — Прийшоў Ной ў в́ечер до д́ому і й́ак то ж́інка ќоло нь́ого: А де ты х́одиш ќількі часы́? Та ўже ми пов́идж! — Гм, й́а ти пов́им, стаўйу коўча́, бо б́уде пот́опа. Тай пішоў ран́о. — Али злий прийшоў, пы́тат с́а: Пы́талас с́а? — Пы́тала. Дес́ь коўча́ ста́вит ў лысы́. — І злий пішоў, й́ак тот́о ўчуў. — Ной прийшоў ў в́ечер дом́у, злий пішоў і роскы́даў коўча́: сым миль й́иден кым́ак метаў. Ной в́ыйшоў др́угый д́ень, зложыў р́у́кы, нема́ нигде нич. А ту гнет́ь пот́опа буд́е. І стаў, задумаў с́а і стой́т. А й́ангы́ клі́че: Но́йу, за́рас кым́ач́а ўсьо ќоло тебе́ стан́е, й́ино стаў б́орше! — І на час Бог даў ўсьо ќоло нь́ого: Котрэ́ доўге́, б́ий ў чол́о, бы с́а скорот́ило; котрэ́ курт́е, зат́ни топ́ир і нат́ага́й, вон́о с́а нат́агне. — І за сым д́ныў зложыў гет, шчо́ сым лы́т ста́виў. Прийшоў дом́у, ўзваў ды́ти і жон́у і ўсьако́йі п́т́ицы́ по па́рi і на́вiть тоты́ доўгы́, то ўзваў па́ру, дво́йи, гад́а; і ўсьо́ го посл́ухало, хы́ба быў п́тах й́иден й́идно́рих, жи маў та́кый р́иг й́ак ж́ертку доўгы́. Тот не хотыў й́ти, мо́виў: Й́а с́а в́ыплаўйу. — Й́ак зап́ер Ной коўча́, й́ак ўже там ўсьо б́ыло, а злий с́а зробиў мы́шоў і про́ййу ды́ру, мы́слиў, жи зат́опит, а Ной в́ит́аў па́лец і забиў ды́ру. А Пан Б́иг верг рукав́и́цьу сво́йу і зроби́ла с́а ќитка і мыш зы́ла. О́тже мыш й́и ш ч́орта, пек му, а ќитка, то й́и з б́ожойі рукав́и́чкы. — І со́рок нь́ныў і со́рок по́чей дошч́ ишоў гор́й́ачый і вода́ кы́пи́ла так, й́ак ў гор́ци́ кы́пит. І зат́ыну́ла ўсьи́ верхы́, а п́т́и́ца доў́ќола коўча́ти в́и́шала с́а і й́ак с́а коўча́ пронур́ило, та́й с́а ўсьо зат́опило. А тот п́тах й́идно́риг плаваў, плаваў і й́ак му с́а п́тахы́ на р́иг на́вiшали і ўто́пиў с́а й́ в́ин і нема́ го до д́нес́ь. І за со́рок до́биў Бог даў, вода́ ўпа́ла. І шче́ Ной с́ коўча́ не вых́одит — а кру́к ме́джи п́та́хами і д́нес́ь най́розу́мны́шшы́ й́и, али́ в́ин маў мо́ву — і післаў го Ной: Й́ли, ци́ принесе́ш ми, жи́бы́ дашт́о ўже в́ыросло на земли́! — А кру́к пол́етыў, нады́баў дес́ь кон́а́ і ўже́ го дзв́обат, ни д́ба́йи за ни́шчо. І Пан Б́иг го закляў: И́ди, бод́ас кон́а́ глы́адаў, пок с́в́ита. І д́нес́ь же́бы́ денебуд́ь ќи́нь здо́х, й́уш там кру́к лет́ит. Али́ післаў Ной го́лу́нц́а. Го́лубе́ць пол́етыў шче́ че́рез во́ду і прины́с виногра́ду гал́у́ску; том́у і д́нес́ь го́лубе́ць мо́ре перелет́ит, бо не ма́йи жоўча́; а б́ильше жа́ден п́тах не перелет́ит. І Ной с́ то́го си́ виногра́ду зробиў вина́ і ўпиў с́а. І маў три сы́ны. Почаў с́ьпи́вати, па́дати, зверх с́е́бе шма́т́а, го́лы́ сќаче́ і й́иден сын пов́идат: Див́и́, шчо́ наш ут́и́ць р́обит! Гет ўдур́у́. Б́ыло го ўзв́ати. — А др́угый мо́вит: Ня́й быў не пиў ты́лько. — А тр́етый ўзваў, закрыў си́ прост́иралом во́чи, аб́и с́а не див́иў, пішоў, зав́иў в́и́т́ца́ пла́хтоў і ўзваў. Теп́ерь с́ то́го Й́аф́ета, паны́, з С́ема жи́ды, а с́ Ха́ма х́лопы́.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщ. Терлецького.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 94—96, ч. 6 і 7. — Аванасьевъ, Народ. рус. легенды Ст. 48—53, 150—151 і 181—182. — Русскій Вѣстникъ. 1856, ч. 13, ст. 21—23. — Пыпинъ, Очеркъ литератур. исторіи старинныхъ повѣстей и сказокъ. Ст. 204—205. — Erben, Vubr. baj. a pov. nar. Ст. 6. — Руданський, Твори. Т. II. Ст. 127—140 і 243—254. — І. Франко, Апокрифи старозавітні. Т. I. Ст. 65—73. — Добровольскій, Смол. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 237—239. — Václavěk, Valašské pohadky a pov. Т. I. Ст. 139. — Етнографічний Збірник. Т. II. 2. Ст. 36. Т. III. Ст. 5—7. — Як Ной упив ся, пор. Nowosielski, Lud ukraiński. Т. II. Ст. 11.

До мотива про ката й миш пор. Чубинський, Труды, I, ст. 54.

34. Мойсей і сліпий Жид.

Дивит сьи Мойжиш, шо йи сьльпіи жиди. Тей приходит до пана Бога, тей кажи: „На шо ти йиго, Божи, сьльпіим вродив?“ Памбіх кажи: „Знайиш ти, на шо йа йиго зробив сьльпіим? Возьми багато гроші і возьми собі йакого жида за сьвітка і жиби той сьвідок видьів, шо ти йиму гроші тійі дайиш. І кажи йиму так: На но тобі гроші і сховай тійі гроші, бо йа майу напасьць, мене хочут до криміналу взьити, бо, кажи, йа тійі гроші фкрав. Йак мене возьмут до криміналу, то тійі гроші твоїі, а йак мене ни возьмут, то абис миньі віддав, бо миньі траба будé. — І Мойжиш так зробив і дав йиму гроші. Приходит до пана Бога. „А шо, давис тому сьльпіому гроші?“ — Кажи: „Давим“ — „Идиш типер від него відбири“. — Пішов Мойжиш відбирати гроші. Кажи: „Віддай миньі гроші“. — Той кажи: „Йакі гроші?“ — „Та йа тобі дав гроші“. — Сьльпіий кажи: „Вітчіши сьи від мени — йа ни видьів жадньі твоїі гроші“. — Мойжиш кажи: „Віддай, бо йа тобі дав гроші“. — Сьльпіий тогди не видит бучка, шукайи за бучком — мацайи: „Чикай, коб йа бучок намацав, йа зарас тобі віддам гроші“. — Мойжиш тогди настрашив сьи, тей йде до пана Бога тей кажи: „Ни хочи той сьльпіий віддати гроші“. — Тей кажи Памбіх: „А видиш — кажи — на шо йа йиго сьльпіим зробив. Він сьльпіий, а йакий він ни добрий, а йак би він був видьів, шоп то з него було. Кілько би то було від него льудий тирпіло! А йа йиго зробив сьльпіим. Майи від него багато льудий тирпіти, най він сам йиден тирпит. А возьми собі того сьвітка і ти вже тійі гроші йакось вітбиреш.

Зап. в Будзанові, Тербовельського пов. 1901 від Г. Шкрибайла О. Дервянка.

35. Чому можна красти?

Жиди розповідають, жи то семи приказаньи, то ни йи грїх, то можна красти, бо Мойжиш йак приказаньи нїс, йак принїс до школи — йак ішов бис порїх, тай фпав, тай то сьи семи приказаньи розломало. Тай жиди повідайут, шо то можна красти, бо йак Мойжиш розломав, то воно сьи перши розломало тай типер воно сьи все ломит.

Зап. в Будзанові, Теробовельського пов. 1901 від Г. Шкрибайла О. Дервянка.

36. Як Мойсей дістав роги.

Йак Мойжиш пас вівці і вобачив корч, шо горів, али фчув, жи до него вогорит: „Мойсейу, скинь ўозутьи свойи, а фступи на сьвите місци мойи“. — Али Мойсей кажи: „Ах, Божи, Божи, йакий ти чўдний“ — йак то жит ни вмів вимовити йинакши, бо чўдний то значит цудний — брудний. — А Памбїх кажи: „Ти ше чуднїший, помацай но — кажи — сьи за голову“. Мацайи, а він майи роги. Так сьи дивив Мойсей — хтїв пана Бога вобачити і ни видїв пана Бога, али видїв троха карк, йак вже Памбїх ішов від него.

Зап. в Будзанові, Теробовельського пов. 1901 р. від матери, О. Дервянка.

Паралелі: Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 159. Ч. 9.

37. Через що Жиди паршиві.

Як жидї ходїли з Мойсїєм по пўшчи, то Бох їм послаў мánну та перепелїці. Але жидї дўже захланні! Налапали тїлько перепелїць, шчо сї їм позасмерджували. І так вони їли засмерджєні перепелїці, а с то́го подїставáли пáрхи.

Зап. в Лїкти, Дрогоб. пов. від Ів. Кулинича 1901, Волод. Левинський.

38. Звідки взяли ся цигани.

Бо цигáни і днесь жїють і так шче си мóўят: То крїльова принцїзна то перша нáша мáтицьа бýла. — А чому цигáне? — Но, чомóу,

йак сѣ царь ўтопйў, а ўна не ўтопила сѣ і мы ўсѣ по ны похóдимо. А вонó здайй сѣ так бѣло, жи йак бѣли льўде ў Фарайона — а Фарайон так значйў йак днесь цигане, Зраильтъани, і йак Мойсѣй вѣбавйў і йак йшли вѣттам, ўдарйў Мойсѣй палицеў по мóри і ўтвори́ло сѣ. І почали́ льўде йти за Мойсейом так, йак доро́гоў ў воды. А Фарайóнови жаль бѣло, бо він ними робйў, тай почаў бѣчи з вóськом і тот выходиў Мойсѣй з мóрѣа, а Фарайон ўвйшоў. Йинó ўвйшоў ў вóду цаўком, мóре стынўло сѣ і затопило сѣ ўсьо. Али бѣла крѣва дыўчишче, та тотá не могла йти бóрзо. Прийшла д мóрѣу, а злый вѣткысь ўвйдыў. Та ўна нагна́ла сѣ скакати ў вóду, а чорт мóвит: Не, не скачи́, бѣдемо сѣ жени́ти, та цигане по нас будўт хоць. Тай вѣттак поженйли сѣ тай янесь цигане по них: чóрны — томў, бо ды́тко чóрный бѣў; і натўру такў ма́йут дурнува́ту до днесь йак злый, бо й злый несє йак сóнце грѣйи і тепло́, йак завертѣт да́де на дорóвы пороха́ми, то чоловѣк мóвит: Во мнѣ Отца і Сѣна, шчезнй від менѣ, бѣдо́! Али ни знайу, повѣда́йут, жи цѣгана ни кстьат так йак йинчого чоловѣка, хьба́ по пóяс; і він йи так гѣ христйанѣн з гóры, а з дóлу так йак шчѣз-бы ды́тко; бо йак бы го не кстьйў трóхы, то́бы ў скалў ўтык за́раз йак ды́тко. Бѣда ўсе ў скалы сьѣдѣт.

Зап. в мартѣ, 1899 р. у Мшанци, Старосамбѣрського пов. від Гриця Олѣщ. Терлецького.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 96. Ч. 8. — Пыпинъ, Памят. стар. рус. словесности. Т. III. Ст. 49—50: Сказаніе о переходѣ чермнаго моря. — Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 147. — Тихонравовъ, Памятники отреченной рус. литературы. Т. I. Ст. 233—253: Исходъ Моисеевъ. — Federowski, Lud białoruski. Т. I. Ст. 109. Ч. 336. Ст. 231. Ч. 1096—1098. — І. Франко, Апокрѣфи старозавѣтні. Ст. 725—163. — Етногр. Збірник. Т. III. Ст. 16—18.

39. Про Самсона.

А. Той Самсон бѣв дужи моцнйй чоловѣк. Такий моцнйй, шо їго нѣчим ни було можна забити, навіт сокора го не чѣпала сѣ. І їдного разу як пішов він на войну, то сам всѣх побив і ни змучив сѣ. І тоди видят вороги, шо зле з ним, стали радити сѣ, як то їго ві сьвѣта зглядити? Взяли вони, вибрали найфайнййшу дѣвку, шо́б вона їго зрадила. Бо кожда дѣвка є зрадлива. Зобачив він ту файну дѣвку і аж їму серце тьохнуло така файна! Тѣй він дужи закохав сѣ з нею і полюбив і дужи.

І вона його раз питає: „Скажи мені, милий, чим твою силу можна подужати?“ А він каже: „Як би хто зв'язав мені дужи mocno руки і ноги воловими жилами, тоб я тоді стратив свою силу“.

От впоїла вона його, теї зв'язала mocno жилами воловими і тоді крикнула:

„Самсони! Филипинці твої вороги ідуть!“ — А він як почув та як зірвав сі та кинув сі, то зарас жили потріскали і він став втікати від неї. Втікає він полем, аж далеко під лісом здибає череду с пастухами, теї кажи до пастухів: „Я биру собі того великого барана, і привяжу його он там під тею вербою. А як хто буди гнати за мною, то скажіт, шо я тут був і нех бе того барана і як його забє, то можи далі гнати за мною“. Теї він пішов, аш тут жинут Филипинці. Пастухи їм зарас скавали, як було і вони давай до того барана стріляти. І стріляли й стріляли і посікли його на капусту, а він таки стояв і дивив сі на них. Теї видят вони, шо ніц ни зроблят, теї взяли і назад вирнули сі, а за ними зарас вирнув сі і Самсон. І вони знов післали до него ту файну дівку, і вона як зачала його лєсточками підходити і він ї сказав: „Я маю на голові три ангельські волоски злоті і я від них такий мощный. А як би хто вирвав мені ті волоски, тоб я ни мав теї сили“. Вона аж сі втішила, як те почувла і зарас його впоїла дужи мощним вином теї взяла і вирізала, як він заснув, ті ангельські волоски. А тоді стала вона кричати: „Втікай, Самсоне, бо Филипинці ідуть!“ Він хутко зірвав сі з лішка і зарав впав на землю, бо ни мав жадної сили. Теї зарав прийшли Филипинці, викололи йому вочі і засадили до гарешту. В гарешті за три роки знов вирости їму назад ті три ангельські волоски і він знов дістав велику силу. А той гарешт був в Русалимі під зимлею. Ідного разу він попросив сі, щоб його пустили трохи на спацир. І позамикали сіни теї пустили його на сіни спацирувати. А тоди в тім Русалимі був якийсь баль і в тім Русалимі на горі було тоді дужи шмат людий. От спацирує він по сінех, аж намацав грубелезного стовпа мурованого, шо він підпирав всі мури. Теї обійняв того стовпа і сказав: „Аг! побий сі душе грішна і правидна!“ І шарпнув за стовп, теї завалив цілий Русалим, позабивав всіх і сам забив сі.

Зап. в Терєбіни, Каменецького пов. від М. Шмуля, 1900 р. Андрій Веретельник.

40. Жолобчук-Самсон.

Б. Быв єдин розбійник, Жолобчук ся називав, дуже великий був і дуже дужий був, він не розбивав нич, хіба жиди і великі пань, а він мав три

ангельські волоси в голові. Відтак десь якими штуками го заходять, куля го ся не ішат. В єдном місци, як розбив пана, ішов, а за ним громады, люде, лісничі і стрільці, всяке на сьвіті, жебы го імити. Дуже був великий ліс, і там были стаї (вівчарі вівці пасли), і він прийшов на стаї (тамтуды ішов як за ним гнали) як прийшов на тоты стаї, і повідат д вівчарям: Нати!

Дав їм много грошей і выбрав штири бараны із стада, і привязав до дуба, і наказав тим вівчарям:

— Як будут за мнов іти в погоню, повіжете ним, же я ту був, і няй они в тоты бараны стріляють, як забют, няй тогды за мнов ідут в тот час.

Они прийшли та стріляли так, же вовна гет облетіла, а бараны ся лише метали, і так ся відтам вернув весь мір.

А обибрав си був у селі Жолобчук хату, що сидів си у ній, як коли зійшов із ліса. І відтак наляли паньство єдну жону:

Мы тобі дамо гроші, які схочеш великі, лише ти підійди єго, чимбы го в сьвіта мож зглядити.

Она повідат:

— Та чим бы тебе з сьвіта спас?

— Га, повідат, дурна, як би баволів нарізав, а жил тих намыкав і тым мене увязав, і мене бы тогды імили.

Они дали ї трунку, ніт вісти якого, жебы го запоела і звязала.

Другий день, як прийшов до неї, дала му ся трунку напити, взяла і так го повязала, і крикнула на нього: Ставай, Жолобчук, бо по тя прийшли.

Він як став, всео пірвав гет. Пак як му ся дала трунку напити великого і она зновель ся выпытує. А він єї повідат:

— Дурна, дурна, у мене суть три волоси ангельські, якбы тоты три волоси вытяг, то вже по мні, як застудинило.

І відтак він склонив голову на коліна, і она взяла і вымкла три ангельські волоси і зараз дала знати до міста.

Єго прийшли, і імили, і всадили на рік до темниці, і очи му выняли.

За рік му ангельські волоси зновель выросли, і відтак ся посходили на згубу го судити; і як ся пани посходили, і як ся запер єднов руков в єдну стїну і другу і мовит:

— Гинь, душе, із невірниками!

І як потелепав і всео завалив.

Игнатій з Няклович, Казки. Ст. 1—3.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 399—401.

41. Сила Самсона.

Самсон був жидівским крільом, а такий був сильній, жи казав: Йак би ми Памбіх повбóлив, то владав бим цýлов земльом, йак йанком. Йакий був сильній, а казав, йак би ми Памбіх повбóлив.

Зап. від батька в Будзанові, О. Деревянка.

Паралелі: І. Франко, Апокріфи старозавітні. Ст. 270—271. — Етнографічний Збірник. Т. III. Ст. 19—21.

42. Всякое диханіє...

Йак то даўнышче шче было ў церквах, льўди ни знáли так гí днесь такых обрýткiў дóбрых, таі собі выпоминáли ў вангелію ўсьаке, шчо жийи на сьвiтi, а жабу забýли. А жаба ўсе погризé то йиден пáпiр, то два у вангелію і так сьвяшчённик не може сьа доконáти, шчо сьа такé рóбит. Али бýла такá ворóшка і ўна поворожила, жи жабу ни спомiнати нич і вона лызе і гризé так. І вiт тогдý так узнáли стáрши сьвяшчённики, цы там бiскуп, жи мóвити так: Усьакойи дыхáнийи да хвалiт Гóспода. Вiт тогдý не гризло нич у вангелію жадин пáпiр до днесь, Бiх так даў.

Зап. в лютiм, 1899 р. у Мшанци, Старосамбiрського пов. від Гриця Олiщака Терлецького.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 96—98. — Чубинський, Труды. I. Ст. 65. — Руданський, Твори. Т. II. Ст. 140—149 і 245—247. — І. Франко, Апокріфи старозавітні. Ст. 272—274. — Сборникъ за нар. умот. Т. I, 3. Ст. 108. — Етнографічний Збірник. Т. III. Ст. 21—22.

43. Про царя Давида і його смерть.

Той Давид був дужи набожним чоловіком, і iдного разу він за-слап дужи. Теі Господь зіслав iму свого ангела з двома килiхами в обидвох руках. І як явив сi iму той ангел, теі кажи до него: „Ото, Давиде, прислав мене Бог до тебе с тими килiхами, і з них iдного маеш випити. Як випеш з правої руки, то нiгди ни вмреш, а будиш вiчно тут жити, а як випеш з лiвої руки, то вмреш. Надумай-сiж, ни-

боже, добре теї пий, з котреї руки хочеш". А Давид подумав подумав, теї кажи: „Випю з лівої руки“ — і взяв теї випив і за три дни вмер. А як би він був випив з правої руки, то був би жив вічно, і люди также булиб жили вічно, а то він випив, теї вмер, і люди від тоді дужи вмирают.

Зап. в Сільци Белзькім, 1900 р. від Михалка Шмуля, Андрій Веретельник.

44. Соломонові проби.

1.

А. Соломон, як ще був в матерній утробі, то вже говорив.

Цар і царева на спацир йшли. Вона вчула в собі якусь мову, жи говорит в ній: Мама к...а. Як прийшли до дому, не казала мужови о тім, тільки си помислила, як сї та дитина вродит, єї стратити.

Як тільки вродила сї, зараз казала зробити скриньку, щоби вода до ньої не ватекла і пустила дитину на воду. Десь далеко прали дівки шматє. Скрипька до них приплила, а вони цікаві видіти, що там є. Вітворили і увиділи, жи там була дитина мала і жила. Налякані прибігли до дому і показали родичам, що знайшли. Дали дитину в няньки, бо була цікава. Як тільки підріс, не хтів сї тримати і втік і навіть ни подекував за своє вихованє.

Пішов гет далеко в поле, а там пастухи пасли череду. Він прийшов до них і кажи:

Буду з вами череду пас. — Перебув кілька днів і зачєв оповідати ріжні річи. Пастухи обрадили сї, його за круля між собов обібрати. Виставили палату з прутиків і що дня стояли два на варті.

Довідали сї сторонні люди і приходили в всяких припадках до него, а він кождому раду давав.

2.

Бідний хлоп йшов до ліса по дрова. По дорозі здибав гадину забиту, але ще трохи живу. Хлоп змилував сї, взяв гадину за пазуху і єю огрів. Гадина ожила і обвинула сї єму коло шиї. Ходив хлоп по лікарях, тратив сї, а нічо не помагало.

Вигріта гадина не пускалась. Пійшов хлоп до пана. Пан покликав Соломона, Соломон казав си дати коруну, то віджене гадину.

Пан цар бояв єї дати коруну, бо бояв єї, що той вістане старшим над ним. Але Соломон сказав, що тільки на той час, до години.

Пан дав коруну.

Соломон заложив си на голову і сказав: „Він тебе огрів, а ти єго єї вчіпила. Відступи від него вигріта гадино!“

Гадина єї уступила.

Ч. 2, 7—8 зап. від Миханька Падляка.

3.

Єдного разу зайшов він до міста і зробив собі таке люстро, а люстра ще ніхто на євітї не видїв. Спацирувала тамтуди цїсарєва (єго мати). Сподобала собі, що свою особу увидїла в люстрі і питала хлопця, щоби він жадав, аби єї міг спродати тоє люстро. Він її відказав так: Скоро панї цїсарєва піде зі мнов спати одну ніч, то то люстро панї подарую. — Пристала на тоє і запросила єго до свої палати, як мужа в дома ни було. Правда. Ляг з нею спати, али положив межи собою мич острий. Налякала ся була царївна. Думала, жи єї хочи тим мичом в ночи зарізати. Він відповїв ї: Не бій єї, ніц ти ни буди — і спокійно заснув. Рано ї сказав так: Мамо! Видиш, ти мене втопила, а за тїї вчинки, жи ти хтіла зі мною грїшити.

4.

В тїм самїм дню довідав єї цар, жи то був рідний син. Цїсарєва казала слугам своїм, жиби го замкнули, доки цар ни верни. Як його замкнули до вїйзницї, не було куди втічи, тільки шпара маленька, от жиби руку встромити. Він насмаровав єї милом і витиснув єї тими шпарами і втік до тих пастухів.

5.

Дєсь там зробили плуг і ходили по євітї таєсувати, що плуг варт. Соломон в той час бїдував ще, пас череду.

Прийшли до него і питають сї, що той плуг варт. А він кажи: А що варт! Як би сїм лїт дощ не йшов, то не варт за ту шкірку хліба. (Соломон їв шкірку).

Зап. від баби Прицерковної зі Стратива.

6.

Якийсь пан справляв балъ і ложки попривязував до ліктів (давня міра) і дав гостям, а ті ни годні були їсти.

Надійшов Соломон тай кличе: Чому ни їсьте? Ти дай минї а я тобі.

Надійшов пан і бачит, нема в мисках тай: Ту був Соломон.

Зап. як висше.

7.

Той сам пан насипав грошій на землю і казав людям позбирати си ті гроші; але кождому привязав в задю друк, щоби сї ни зігнув.

Соломон порадив їм, щоби на другий раз смолом намастили підошви у чобїт. Ті так зробили і гроші забрали.

8.

Соломон будував дім з прутиків, а такий, як був у пана. Буде й варта, як коло двора пана. Збудував палац, як у попа — царя.

9.

. Цар його не злапав. Соломон хтів спробувати, як високо небо від землі. Задумав змірити. Сїв на голуба і полетїв з ним в гору. Али Бог видїв, жи вже туй туй може змірити і кажи до Михаїла: Обїтни єму крила (тому голубови), бо той Соломон змудрував тата і маму і ще й мене хочи змудрувати. Сьв. Михаїл обїтев крила голубови і помало голуб сї спустив з ним на долину і таки ни змірив.

Ч. 1, 3—4 і 9 зап. від Василя Юркового. Всї числа зап. в Подусильній, Перемишлянського пов. 1900 р. Т. Дерлиця.

45. Соломон і його родичі.

Б. То йидного разу, йак ішче крільуваў царь Давид, то маў двох сыніў: Саўамона и Апсаўома. Саўамон быў старшый, Апсаўом моўотшый. Йидного разу, то ішче не быўо такої докўадной вагы, йак тепер сут, — аль Саўамон, хоц быў маленський хўопец, він собі розмыслиў вагу зробіти. И йак зробіў вагу, ўзяў псы гўно и кобыльи гўно и так важиў. А мати сьа його зьвїдуйи: „Што, сыну, робиш?“ — „Важу бабський розум и кобыльи гўно. Але ішче сым ўўтиў кобыльи гўно тґашше, йак бабський розум“. — И мати сьа на то погнываўа. А то быўо ф пїатнїцу. Йак ішўа ф суботу до божнїцы, до сьватїны, то й Саўамон хотыў в ньоў пїти, — она сьа на нього погнываўа, выбїўа го и замкўа ф покойу. Він там пвакаў, — но, и прїшоў так йакбы нанашко (бо и они, жїды, маїут такоґо, йак го обрїзуїут осмоґо днѣа) и выпўстиў го на выґльад. И тот хўопец, Саўамон, ўзяў сьа и пїшоў до сьвїта. Приходит крїль Давид и зьвїдуйи сьа, де йист його хўопец Саўамон, але нїкто не знаў, де сьа подыў, — бо він йуж дўже заўуважаў, же то йист хўопец мўдрий. Россїлаў по рўжных стороґах пїсўанцыў, жебы го гльадали; але сьа повертали, нїґде го не нашли. Казаў зробіти зўотый пўуг и воўочїти так по країи и жебы, коґо де стрїтат, жебы сьа зьвїдували каждоґо, жебы го отаксўваў, што вартат. Але не нашли нїґде такоґо, жебы розумїў тому, што вартат. Аш прїшли на йидного хўопца, што пас свїны, хлыб йїў и с... и гачи йскаў. И они сьа го зьвїдуйут, тоты, што тот пўуг ўлєкли: „Што робиш?“ — Повїдат: „Старе новым выбївам, а брїду од нандзы огартам“ — (себе назваў брїдоў). Зьвїдуйут сьа го тоты, што моґе тот пўуг вартати. А він повїў так: „Гўуный тот быў, што такый пўуг казаў зробіти, бо зўотыма пўугами не орали и не бўдут. Бо він вартат пивазы, але в иншый спосїб“. — И забрали сьа и пїшли. И прїшли до царїа Давїда и повїдают, же йїм нїкто не повїў нич, лем йїден хўопец — : же тот гўуный, кто такый казаў пўуг зробіти, же зўотыма пўугами не орали и не бўдут, же він бы вартаў гршы, але в иншый спосїб. Давид повїдат: „Берте коны и сьїдайте на ны и йтте там йак найскорє, бо то тот хўопец бўде мї сын“. — Посьїдали тоты пїсўанцы на коны и йшли там йак найскорше. И приходьат там, де сьа тоты свїны пасли, — то свїны, йак сьа пасли перєдом, то и зась сьа там пасли, але йуж прї них быў иншый пастух, тоґо хўопца йуж там не быўо.

Тепер тот хўопец не прїшоў до Йирусалїму, аж йуж быў гїдный хўоп, доросўый. Тоўды не быўо ішче до тоґо часу дзеркаў, аж вы-

міслиў Саўамон. И пріньюс тóты дзеркаўа до Йирусаліму и продаваў тóты дзеркаўа на рынку. То быўо льўдом дўже чўдне и ўакóме. И прішўа там и йóго мáти, — што найкраще дзеркаўо маў, найдорóкше, то сой выбраўа йóго мáти, жéна царйа Давіда. И зьвídуйи сьа го, што то бўде коштуваўо. А він йі отпóвиў: „Ты то не кўпиш, бо то дорóге“. — А óна сьа засьмійáўа: — „Та йак йа не кўплю, та хто кўпит?“ — Бо íньшым жéнам то продаваў дзеркаўа барз тўньо. Але óна нá ным конéчны допéрат, што за тóто дзеркаўо, — а він знаў, што йóго вíтца, царйа Давіда, тоўды не быўо дóма. И повідат йі так потíхы: „А то знаш, пáны, то йист барз дорóге, а нарéшты, же ти непотрíбно пўатíти. То перéспий сьа зó ўном йíдну ныч, то йа ти го так дам, за то“. — И óна нá то прістаўа, бо то быў дўже крáсный хўоп. И повідат му так: „То прíдеш пан до паўáцу о деўйаты годíны“. — И він йі тóто дзеркаўо даў зáраз. И потóму прíхóдит девйáта годíна, — він прíхóдит до бўрку и фхóдит до паўáцу, до станцйй. И óна му повідат: „Сьйдай пан!“ — Він сой сьйў зьвíклы йак подорóжьный, — óна зрхтывáўа йуж дóбру гостíну гльа нбóго и так му дайи вечéрйу, йак сьа налéжит. Пóшьчыль быўа гльа нбóго готóва выстелéна и казаўа сой му по вечéри льáчи. Посўўаў йий, льуг сой зáраз. Она на дрўгу пóшьчыль сой лéгўа коўо нбóго, — за хвíльку повідат до нбóго: „То роб, пан, за тóто дзеркаўо, што маш робíти!“ — Але він удайи так, же спит. Потóму за хвíльку повідат и другí раз, бо маўа нá не дўже дьáку (на нбóго, фшíтко йíдно), — а він отпóвиў: „Йакóсе сьа мí спáти хóче, бо йíзьдым подорóжьный, то йим змучéный“ — и зас дáльше удайи, же спит. За хвíльку — óна нййак спáнья не маўа — повідат му третý раз: „То йак, пан, за тóто дзеркаўо маш то робíти, то роб!“ — А він йі отпóвиў: „Вíдиш, мáти, йа ти йшче повídaў, йак йим быў маўый, же йшче сьым ўўтыў кобыльи гíўно тьáшше, йак бáбскый рóзум! Бо ты за кавáлец скўа, за кавáлец шыбы, то бы-с зробíўа чужоўóство, грíх смертéльный, с свóйим гўáсным сýном! А нé знаш ты, же йа йíзьдым сын твйй, а ты мáти мóйа?“ — И так зостáўа барз заганьблéна од Саўамóна. — Скóро прíшоў цар Давид дóмíў, то Саўамон му зáраз докўáдны ўшíтко опóвиў. — То йуж кóнец.

Зап. від Дмитра Сениці в Котани, в сернии 1900 р. О. Роздольський.

46. Соломонові мудроці.

В. Соломóна кортыла ўсы мўдрощі знáти зва молодых лыт í на стá-рисьть, ўсе. Í зробíў собí він злóты черéвкы. Приныс до свéйй мáтери —

а перебраў сьа, бы го не співнала — і мовит: Ёак бы така паны ла-скава, бы зо мноў спала ныч, та бым йі даў тоты черевикы. — А йііі скортыло, тай мовит: буду. Тай він си лыг з неў, тай іміў з д... і мовит: От, тотá брама, шчо йа неў йшоў. Іміў за черево, мовит: От тотá загáта, шчо йа ў ны лежаў. Іміў за цицькы: От тоты дуды, шчо йа ў них граў! — Али вона собі ни доміркувала, шчо він бесыдўйи. Переночувáли до рана і даў йі черевикы. А сам си ўзяў вагу і вáжит пэсьи гінó і мáтерин розум. Али хтось го сьа пытат: Шчо ты рóбиш, Соломóне? — От нич. Вáжу гінó пэсьи з розумом мáтериным і гінó тьáшше шче два лúты, йак мáтерин рóзум. — А то чомú? — Ёак то чомú? Татже мáти зо мноў за черевикы спала. — Али дочуў сьа Давід, утэць му, і хотыў го стрáтити. Али він ўтык гет. Гáдат собі Давід: Поді, йа буду рóбити баль, він мúсит прийтí. І поробíў такі лишкы з доўгыми держакáми царь і повельíў за кíньцы си імáти і йíсти. Ну, і йáкже мож скрýвити, за конéць імáти лúшку і нестí ў рот, коли лúшка не сьвítчит до рóта аж за плéчi. Али Соломóн вítкысь ўбiг: Чо не йíстé? — А вони тáкый сьдэáт. — Йíчте. — Тá бо не мож. Царь вельíў — бiсмо за кíньцы імáли, не мóш скрýвити д рóту. — Та кор-мiт йидны дрúгих! І ўтык. — Царь ўвiйшоў: Хто вас так нарэдиў? — Ту быў йакысь чоловiк. — То Соломóн. — Ба гльáдай, нема го. Али рóбит він зась комáшньу. І нич ни варiли, хыбá мнэáсо та рыбы. Со-ломóн прийшоў: Тфу! Шчо с тáкойi комáшны! Мнэáсо травá, а рыба водá — а хлыб голóвá, та го нема! Тай ўтык. — Али царь вiльльаў з злóта плуг. Даў нестí: Хто тáкый сьа найде, бы ўгадáў, шчо він варт. Али несé йакысь там чоловiк го і наказáў йимú, абi ўказуваў, де когó надýбат! Тот несé, дiвiт сьа, чоловiк серé. А він сьа пытат: Шчо ты рóбиш? — А шчóжбым рóбиў? Новым клiньцьом стары́й вы-бивáйу! Тай ўстаў, пiгтьáх си порткы. А тот пытат го сьа: Шчо тот плуг варт? — Альó тóго гiнá. Мовит: Він сьа найшоў йидén, жи вiль-льаў тáкé, а бiльше тáкого нема. Ў мéне тóтo плух, шчó сьа вóре, сьiйи сьа зёрно, та лúде жийут зза тóго плúга. — Прийшоў тот с плúгом до царйá: Но, йáкже там гáдали? — О, ўсьáко, хто йак хотыў. Али йидно́гом находíў, жи с..ў, та мовиў, жи тóго гiнá варт! — Та то Соломóн. — Анú идýт шче, мóже тáкого найдете, шчо бúде шче ў сьвiты рóбити дашчó, дайáкú штúку, тáкú гi лúде не рóбiят. — Пiшли, дi-ўйат ся: Чоловiк лúпит кобылу і йiст паленá и вош бiи на паленáти. Вони бiльше тáкé не находiли нiгде тай прийшли до царйá зноў. Ну, шчóсте дагдé вiдыли? — Нич, хыбáсмо вiдыли, жи лупiв чоловiк кобылу, і йiў паленá и биў вош на тым паленáти. — Та то Соломóн, бiло го імáти. — Ба коли мы не знáли.

Зап. в марті, 1899 р у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

Паралелі: До всіх тих оповідань пор. Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 90—103. Тамже, ст. 105—108. — А. Веселовскій, Слав. сказанія о Соломонѣ и Китоврасѣ. — Житє і Слово. Т. IV. Ст. 346—353. — Руданський, Твори. Т. II. Ст. 149—189, 247—256, 259—260. — Етнографічний Збірник, Т. III. Ст. 22—37. Ч. 10—11. — Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 245—266. — Грінченко, Етногр. Матеріалы. Т. II. Ст. 262—269.

47. СОЛОМОН У СВІТІ.

Г. Йак примудрий Саламон пішоў віт сво́го та́та Даві́да ў свѣ́т прахтикува́ти і пішоў по ска́рбах, буў ў йидно́го па́на за коміса́ри і застаў ни повиплачувані лѣ́уди, даўны́шчі доўгі́. А йак йиму́ пан відаў гро́ші за раху́нком, він повиплачуваў ўсы́м, тому ни ста́ло, жи му́сьіў і сво́йіх доложі́ти. А йак пішоў до дру́того, то буў фі́рманом. Йак ко́нны споло́шили сѣ́и, віс пиривирну́ли, то пан казаў, жи фі́рман вінни; а йак па́нови само́му сѣ́и споло́шили, то пан казаў жи ко́нны вінни. А йак прийшоў до тре́того, то пан маў ста́до таке́ свиний, шчо котрий па́стух займиў, то ны́гди ўсы́ до до́му ни пригнаў. А він йак займиў па́сти, то биз день ўсы́ сѣ́и перозбіга́ли, а він ў ве́чир йак зловіў па́цьі, йак ўзьиў ду́шити, то ўсы́ сві́ны сѣ́и збі́гли, а він ўты́к аж на дириві́ну, бо́ би го булі́ звъ́или. І ў ве́чир ўсы́ гнаў до до́му. Пригадаў собі́ цар Даві́д: ни зна́ти, ци шче́ мій син жийі́ де ў свѣ́ты! І казаў ві́льльити золо́тий плуг і не́сти йи́го ў свѣ́т і пита́ти, ко́го зді́блѣи кі́лька, абі отаксуваў, шчо той плуг ва́рта. Лѣ́уди і пані́ то таксува́ли о ва́ртости злота́. Йидны́ каза́ли, шчо ва́рт кі́лька сот; дру́гі каза́ли, шчо ва́рт кі́лька тисѣ́ич, а тре́ты́ самі́ ни зна́ли, йаку́ та́ксу зложі́ти на кі́лька бага́то злота́. А йак зді́бали то́го па́стуха́ і йи́го запита́ли, шчо той плуг ва́рта, а він йі́м вітповіў, шчо йак ни бу́ди бе́ризьны́и ве́римны́и, а ма́йя душчу́, то ни ва́рт то́го, шчо пі́т пло́том смирді́т. Шчо золо́тий плуг ва́рта, йак ни́ма ўродза́йу на по́ли? — А вони́ йак то́то ўчу́ли му́дри сло́во і прийшли́ до до́му і роспові́ли, казаў Даві́д, жи: шче́ жийі́ мій син. Йак пригнаў до двора́ сві́ны, а ві́тходіў зо двора́, то на́писаў па́нови на двѣ́рих, шчо платі́ два ра́зи так свина́ре́ви йак око́манови, бо кі́шча служба́ па́сти, йак око́манити.

Зап. в цѣ́вітні 1897 р. в Пу́жниках, Бу́чацького пов. від Тимка Грини́шиного.

48. Як Соломон важив бабський розум.

Цар Давид мав дужи мудрого сина і він раз взяв свої матери чіпец, а ше був малий, мав допіро шість років, і жменю клаків теї став на воротах і важи їх на вазі, теї клаки чіпец переважили. Аж тут надходить мати теї питає його: „А ти шо робиш сину?“ „А шо кажи, важу бабський розум. „Ну, і зваживсь“? питає мати. — А він кажи: „Певно, шо зважив і аж тепер знаю, шо розум жіночий, не варт і жмені клоча“. І мати як те почула, дужи сі нагнівала на него, теї за ту кару післала його зі збаням по воду до криниці. Али як він пішов по ту воду, то ни прийшов аж як мав вісімнадціть літ. Теї він тоді ніс воду в збанку, а мати сиділа на перелазі, теї як він її підносив збанок до гори, теї збанок випав йому з рук і побив сі. Теї він сказав до матери: „От так то, мамо, хапає чорт хутку роботу“.

Зап. від Марії Шенівної, в Камінці Струмівій, 1900 р. Андрій Веретельник.

Паралелі: Чубинський, Труды, I, ст. 106—107.

49. Тільки баб справедливих, як ворон білих.

Премудрий Саламон Perezбiвaу сьa зo сьoйoу мaтiрiйoу: — „Тiлькo йи бaб нa сьвiтi справедливих, йак вoрон бiйих“. — Oнa му пoвiйa нa тo, жe нe мoжe пpаўдa бiти, жe oнa йист справедлива. — „O мaткo, ньит“ — и нa тo сьa нe мoгли пoгoдiти. И вiн зaбpаў сьa и пiшoў пpеч ў дaлeкo стoрoну. И бьў зa тpи рoкь. И зaпyстиў бoрoду, штo нe мoгyа гo пoзнaти, йак пoвeрнуў дoмiў. И йак пpишoў дo сьoгo мiстa, тaк си пpишoў дo йиднoй тpактiйiрнi и тaм сoй кaзaў дaти пiти и бapз сoй гpати кpаснi нa кльapнeтi, тaк штo аж сьa дiйувaли нa ньoгo. И пpишyа йoгo мaтeрe дьiўкa, сyужeбнa, и дивiйa сьa нa ньoгo, aль гo пoзнaти нe пoзнaўa гo. Вiн си зyбoжиў двa кльapнeтa нa стiў, a нa тpeтiм сoй гpаў. И oнa пpишлa дoмiў, дьiўкa, и пo вiдaт: „Пaнi мoйa, тaм пaн йи ф тpактiйiрнi, тaк сoй гpайи нa кльapнeтi, штo сьa нe мoжyт пeрeдiйувaти нa ньoгo, oткaль тaкый пaн пpишoў, штo тaк кpаснi гpайи, штo тaкoгo йшчe нe чyли“. — Oнa пoтiм пoвiдaт, мaти: „Штo ти зa йидeн?“ — Oнa пoвiдaт, штo: — „Нe знaм гo“. — Пpoшy тьa, ид мi пo ньoгo, a дaмe му дoбpу гoстiну, жeбь дo нaс пpишoў. Bo йa бь сoй хoтiйa кyпiти кльapнeт, бo йa знaм кpаснi гpати“. — И выпpавiлa тoгy дьiўкy зaс пo нe. И пpишyа дьiўкa пo

нього и кўаньбат сьа му: — „Прóшу пана, абы до мóйой паны прішли“. — „Не піду, — така паны дорóга до мене, йака и мi до паны“. — Але она кўаньбат сьа му: — „О, пане, пóтте!“ — И забраў сьа и пішоў з дыўкоў. И прішоў до свóго дóму гўаснóго и поўóжиў си кльарнеты на стіў, три, и паны трібўйи грати. И прóсит пана о йіден кльарнет. — „Паны достане од мене кльарнет, але ньай сьа зó ўноў ноч прэспит“. — И она на то возволиўа, же бóде спаўа з ним. И дали му дóбру вечэрйу и постелиўа паны пісўан и каже паны: „Ид, спий!“ --- Він пішоў и льуг си на пісўан. Льуг сой там гоўóвоў, де она (паны) ногами. И она си легла такжи и так му повідат: „Коханку, так льóде не спльат“. — Він повідат: „Сын так з мяткоў спит“. — И она ф тóты часы скочила с постелы и зострашила сьа, што новóго. Він йі отповідат, же так сын з мяткоў спит, йак сьа рóдиў. Тóўдый она му повіўа, што йий трібўйи. Він йі отповіў: „Мятко, тiлькó баб справедливых, йак вóрон бiўых“.

Зап. від Петра Боришóвича в Бóртнім, 1900 р. О. Роздольський.

50. Звiдки взяла ся скрипка.

Саламóн, яко наймудрiшний чоловік, докáзуваў мятери, што кобiта, жóна на прiмiр, не є стáла, вiрна. Ўна каже, жи непраўда, жи сут вiрны такi стáли, як далi не йде. Ну i він зачяв доводити всякими спóсoбами, а ўна все каже, жи непраўда. Він довиў так до тóго, што раз положиў ся в неў спати i там шче што робиў. Як ўже по ўсiм, то каже: Мáмо, мáмо, то я твiй син, чим не доказаў, га? Шчо ти гáдаш тепер робити? I ўна ўвидiла, жи він йi досконáле пiдiйшоў, тай тогди зачала клясти: Бодáй жес, сiноньку, тогди промóвиў, коли тóто лiжка промóвит. Ну тай ся забрали. Як ўна ся забрала, то він ўнiмiв, так му заклiяла. Тогди ўже не гóворит i берé ся на спóсiб: берé лiжка, рубáє i рóбит с тóго скрипку, а як зробиў то наладиў на ню струни в порядку тай зачáў грати. Він зачáў повóли грати, тай повóли сьпiвати й гóворити. I так му ся язiк розвзяаў.

Зап. в Кропивнику Новому, Дрогобицького пов. від Олекси Свища, у липнi 1901 р. Волод. Левинський.

51. Соломон і його мати*).

Буў Соломон. Дуже людэй сї радыў, шчо буде на посьлїдних тїсяча лїт робїти. А його жінка віткись іхала на шкїпі, на кобілі. А кобіла, за позволеньом, пёрнула. А ўна була ў тїжи, с сїном. А сн, с черева мовит: Яка к..а везе, така друга на нїй сидїт. Мати го заклїала: Бис сїну тогдї промовїў, колї моя ў хатї лава промовит. І ся ўродїў нїмїй. Як ся ўродїў нїмїй, трэтого дня взяў сокеру, пішоў лавицю рубати. І зробїў скрїпку. І зачинала скрїпка гаворїти, відмаўляти. І він зачаў гаворїти. Пішоў межи хлопцї на забаву пятаго дня. Мати повїдає: Де ти ся, гцлю, так забавїў? — Буў-ем, мамо, на судї, на суд ся дивїў. Там важили песе гїўно жінськїм розумом. — Та бо я жонá! — Тай ви такий маєте! Песе гїўно жінськїй рóзум переважило. Мати го заклїала: доки не збїжит небо висóко, море глубóко і сьвіт ширóко, бис тодїй приїшоў. Вїйшоў ў поле. Лїг спати. Гóспоть Бох до нбого гаворит: Шчо жадаеш сїну Соломонїў? — Жидáю, мати мня заклїала, бим мїряў, як небо висóко море глубóко і сьвіт ширóко.

— Шчо шче жадаеш від мене?

— Жадаю велїкої мудрости, шчо ти Гóсподи знаеш, би я то знаў.

Питає ся Гóспоть Бох: На шчо тобї велїкої мўдрости? — Мїй тáто на палїй сьвіт царьóм, я по тáту будў царювати, бим ўпровáдиў ёднїсьть ў краю. — То, каже, не будеш жити, лишé трицеть лїт на сьвїтї. Шчо помислиш, то ся зробит на посьлїдну тїсячу чудá.

Тотó ўсьо ў Англїї було запечáтано: телїграфї, фїлїпони, машїни, ўсьо тотó Соломоновї штўки. Він там умираў. Ключ на дверьóх висїў у тїй канцелярії. Хто посегнуў за ключ, каменьом стаў. Мóже два тїсяча лїт стояла тотá канцелярія, мóже бїльше, не знаю кїлько. Аш ў кінцї отворїла ся канцелярія. І учїли ся люди в точас машїни робїти, телїграфї, меблї і ўсї рїчи. То було ў Англїї.

Зап. в Лїкти, Дрогобицького пов. від Ів. Кулиничá по прїзв. Гаврїльцїв, у серпнї 1901 р. Волод. Левинськїй.

Паралелї: Етнографїчний Збїрник, Т. II. Ст. 79—80. Ч. 32—33.

*) Під Соломоном треба тут розумїти Давїда, а під його сїном — Соломона.

52. Як Соломон міряв море.

А. Премудрий Саламон хотів змірити море і зробив собі такий човен і казав чотиром ковалям робити чотири роки ланц. Зробили вони йому той ланц, а він учепив его до того човна і привязав го до берега моря і пустив ся їхати морем. Аж тут надпливає рак; як уймив своїми щипцями за той ланц, як потис, тай перекусив. А Саламон на човні плине тай плине що раз далі. Аж тут надпливає риба тай проковтнула той човен разом з Саламоном. А то було в ночі, як Саламон спав у човні. Будит він ся вже в рибі, обзирає ся тай гадає собі: Що за диво! На морі все ся видно, чи в день чи в ночі, а тут не видно ся, хоть око вийми. Виймив він ножик і почав різати. Як почало тую рибу дуже боліти, то вона з болю вискочила аж на беріг і там загибла. Побачили люде тоту рибу на березі, прийшли та зачали її різати. Як розпороли, дивят ся, а з риби вилізає чоловік. Вони го ся спитали: А ти де ся тут узяв? — А він каже, що плив по морі тай го риба з човном прожерла. Приймили его ті люде до себе. Жий, кажут, меже нами. Добре. Жив він у тім селі.

А тимчасом старий цісар, его отець, не знає, що ся з ним стало, розпитує всюди, нема ніякої відомости. Тогди він казав зробити золотий плуг, дав его двом своїм слугам і післав їх у сьвіт, щоби ходили від села до села і щоби питали, кільки той плуг варт. Раз вони прийшли до того самого села, де жив Саламон, тай питают у людей, але ніхто не знає, щоби той плуг міг бути варт. А Саламон як то почув, то перебіг їм дорогу, тай сів с..ти перед ними. От вони приходят просто до него тай питают его: Слухайте, господару, що той плуг може бути варт? — А він їм каже: Як би вересня до него яремце, а мая дощ, то би щось був варт, а так то він нічого не варт.

Тогди вони догадали ся, що то мусит бути Саламон і взяли его з собою, але цісар не міг его пізнати. То він скликав велику силу людей на гостину, посадив їх за стіл, казав поставити страву, але ложки подав дуже довгі, ще й казав кождому привязати до руки. То вони сидят з тими ложками тай не їдят. Аж ту приходит Саламон тай каже: А ви для чого не їсте? — А вони кажут: Бо не можемо, ади, які ложки довгі. — А він їм каже: От то дурні! Оден другого годуйте! — Аж тогди цісар пізнав, що то его син.

Зап. в Нагірянах, Заліщицького пов. В. Маркевич.

Паралелі: Житє і Слово, 1894, кн. 6, ст. 352—353, ч. 23. — Zbiór wiad. T. VII, 3, 38—39. — T. XI, 3, 124—125, ч. 24. — Kolberg, Chelmskie, II, ст. 83—85. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 102. — Kolberg, Krakowskie. T. IV. Ст. 103—105.

53. Як Соломон міряв глибину і висоту.

Б. Як Саўамон быў йуж крільом, и так йист ó ным написано, же ани до того не быўо тако́го мудро́го, ани по́тым не́ йист. Пра́уда, же він быў и му́дрый и мудру́ваў, але докíньчы́ти, то ты́ж не докíньчы́ў фшы́тко. Пу́стиў сьа міря́ти сьвіт, але не зми́ряў до жадно́го кра́йу, жебы нашо́у край сьвіто́ви. Потóму да́ваў робіти сéмом кова́лым за сьім ро́кіў ўанц так гру́бий, йак хўопска но́га піт колы́ном, и ка́заў выльа́ти желы́вну ба́нью, и йак тот ўанц йуж быў зробле́ный и ба́нья выльа́та, и гво́шоў до той ба́ны, ў́зьяў с со́бом пса, ко́та и ко́гута и ка́заў сьа запе́рти и ка́заў сьа пушча́ти до мо́р'я. Йак го пусти́ли до мо́р'я, и прішо́ў рак и перéтьяў тот ўанц. Йак з ним то́та ба́нья зача́ўа летьіти и летьіти г мо́ре, и пізнаў, же йуж з ним йи недóбри. Тоўды ў́зьяў, пу́стиў когута́ви кы́рви з гребéнья, псу з йазы́ка, котóви с хвóста и со́бі з лы́вой ру́кы з нивельно́го па́льце. И так змішаў то́ту кроў ра́зом и пу́стиў до мо́р'я, и сквэ́рниў мо́ре. Мо́ре сьа розигра́ўо и вышмарі́ўо го (з мо́р'я на край). По́тым по треты́ раз пу́шчаў сьа до не́ба. И сьіў со́бі на вавре́ўа (альбо на оре́ўа) велико́го, ў́зьяў со́бі чверт мнѣ́аса на ро́жно воўово́го (з во́ўа), сам сьы́диў на оре́лы, а то́то ньус напе́ред, оре́ўа, а оре́ў за́ гым йшо́ў ў го́ру, же доста́не. И вы́ньус го так высо́ко, же йуж чуў, йак анге́ўы ў не́бі сьпівали. И чуў го́ўос анге́льскый: „Саўаму́не, ве́рний сьа, бо геў од йасно́сти оре́ўови крѣ́ўа опальба́т сьа, и хпа́деш и за́бйиш сьа!“ — А він піздри́ў на зéмльу, — сьвіт сьа му та́кый зда́ваў йак му́р'яньча ку́па. И отпові́дат так до анге́ўа: „Де и по́што сьа ве́рну, кой зéмлы йуж не́ йист?“ — А анге́ў му отпові́ў: „На то́то пыск роздо́ймий, што відиш!“ — И обéрнуў ро́жно ў доли́ну и залéтыў на оре́ві ф сéму кра́йіну. Йак йшо́ў на́зад до сво́го кра́йу, потóму йшо́ў по зéмли и пробу́ваў по сьвіту, ци сут льу́де му́дры. Прішо́ў до йидно́го до́му, и там прибі́гўо ды́ўча ма́леньки. Він сьа го зьвіду́йи: „Чо́го-с, ды́вусь, прішўа?“ — А óна му пові́дат: „На óген“. — „А до чо́го во́змеш?“ — бо не ма́ўа нич. Він сьа здума́ў, до чо́го во́зме, а óна простéрўа запáску, поўожы́ўа попе́ўу и до попе́ўу óгна, и так пішўа. Подума́ў со́й Саўамун, же моўо́ды дос йуж му́дры сут. Да́ле пішо́ў, — в іньші́м місци прішо́ў до йидно́го га́зды на́-ныч и прóсиў, жебы го там га́зда переночу́ваў. Бы́ўо на сьвіті дў́же кра́сно, и ка́заў со́й перед двéрми постелі́ти піт стрі́хоў. А га́зда му пові́дат, же му не бу́де на двóрі стéлиў, же бу́де в но́чы барз льа́ўо. Він му отпові́дат, же то непра́уда. — Саўамун му пові́дат: — „Йа сьа ты́м тру́днью, — то́йі но́чы ма бы́ти кра́сьны“. — А хўон му отпові́дат: „Не бу́ду сьа с то́бом спéраў, лем жебы-с мнѣ́а не бу́диў ко́ўо са́мой

піўночы“. — Їак прішўа коўо піўночы бўрїа, їак зачаўо гырміти, лїати, — так го пїт стрїхоў змачаўо цыўком. Він пóтым дўркат до двєри и крїчит на гáзду, жебы го пўстиў дó-хыж. И зьвїдўїи сьа гáзды, óткаль він мїг знáти и їак так доклáдны, же бўде ў нóчы лїаўо. А гáзда му одрáзу не хóтыў повїсти, а пак, му повїдат: „Мы ма́ме та-кóго буйáка, што їуж му шысна́дет рóкїў. А ма ў сóбі тот буйак та́ке морїско (пўанéту): — їак ма бїти фльóра, то хоц бы їак красьны бїўо, то він фты́че до ста́йны, а хоц бы їака сўóта (їак велїкый дойдж, їак барз їуж так доўго сьа сўóтно, та тоўды їуж бесїдўїут „фльóра“) бїўа, а їак ме бїти хвїльа, то сьа го не ўїáже нїкóли, то выхóдит зо ста́йны сам на ры́нок и лїгат сóбі мéдже дере́ва. Аджек їа знам пó тым, бо фчєра х поўўдне бїўо красьны, буйак лéжаў мéдже дере́вами, — зóрваў сьа и полéтыў фучáчы до ста́йны барз. То їа їуж знаў, же бўде пéўно ў нóчы лїаўо“. — И Саўáмун сóбі пóвїў тоўды так, же: — „Кой їуж буйак мудрїшшыї їак їа, та їа нé мам што пробу́вати“.

Зап. від Дмитра Сениці в Котáни, 6. серпня 1900 р. О. Роздольський.

54. Саламон в коваля.

Прийшоў Саламон до кўзьны, де коваль робїў. Зробїў коваль їеднў половїну нóжиць і кїнуў на зéмльу, абї стїгло. А Саламон не знаў, до чóго то ўхóдит і казаў: Чекай кїньцьї, будэш мўдрий (до сéбе). Їак зробїў дрўгу половїну, збїў до кўпи, бўла рїч готóва. Ка́же: А казаўїем, чекай кїньцьї, будэш мўдрий.

Зап. в сїчни 1898 р. від Тимка Гринишиного в Пужниках, Бучацького пов.

55. Соломон кухарем.

Бїло мнóго сьвятїх і узнáли собї, жи шчо чоловік зага́дат і ни зрóбит, то їи грїхóм. Али Саламон мéджи нїми быў і варїў їїсти, бо быў за кўхарїа. Зварїў стра́ву і мїслиў солїти, а не посолиў. Длѡ-тóго хотїў, цы вонó праўда їи, жи тотó мóже бїти грїхóм. — Та́ бо не солéне! сьваты́ ка́жут. — А, їа мїслиў солїти, áлим не посолиў! — Кóйїис мїслиў, бїло посоли́ти. — Ба, кой їа прїбуваў, бо вы мóвили, жи їак помысли́, то грїх ўже, а їа мїслиў солїти і не посолиўїим. Їáкже мóже бїти грїх, їак помысли́т сьа, а не зрóбит сьа? — Праўда, тотó скасу́вати. То ни їи грїхóм. — І той грїх скасу́вали.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбір. пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

56. Соломон і жених.

Быў ійдэн чоловік і хотыў сьа женити. Не маў сьа когó порадити, йде до царя Давіда. Прийшоў: Чо? — Жениў бым сьа. — Іді, повідат, там ти хлопець мій повіст. — Він вийшоў, а той йде си на галўзы, ўзяў межи нóгы, йак то дйтвák. І пытат сьа тот хлопець, Соломон: Чó хоч? — Женити сьа. — Ну та шчо? Шчос посватаў? — Удóву. — Йак вона схóче. — І дыўку. — Йак ты схоч. — І завітку. — Цыкай, бо ты мій кінь забйи! — Тай побіг Соломон. Тот сьа вернуў назад до царя до Давіда. Ну шчо ж там, пытат сьа тот? — Та нич, та шчо він знайи? — А йак ти повідаў? — Він повіў, так і так, йак му повідаў. — А тот повідат: Він ты дóбре повідаў усьó, бо ў удóвы два розумы, та не схóче ты слухати; бóде мóвити: Мій небішчик тамтот льпший быў. А дыўка розуму не майи, йино ійдэн шче. Йак повеліш, так слухати бóде. А завітка, йак бы мала дóбры розум, тóбы сьа была не завіла.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

57. Як Соломон обдурив чортів.

Соломон біжніцьу ставиў так: Заўйаваў, али сам ни міг достáчити камінья і дёрива, йакóго потрібно. Али чорт надыйшоў д ньóму, пытат сьа: Шчó ты ту ставиш? — Кóршму. Ту будé ўсьáка мўзика, тáнцы, пийакы, і тобi вiтты будé шчóсь приходiти. — А тот ўбэртат сьа: Гм! Кобы йа знаў, мы бы ти помогли, ты бы на час тотó поста-виў, жи дашчó с тóго бóди. — Та чому ни бóде? Знайиш дóбре, жи будёт пiти, бiти сьа, шчо когó забйут, то ўсе тобi. — І вони на охóту камінья маймурóвого наносiли, жи шчось за рiк поста-виў. Йак достáвиў гет краснó, тай ўбернуў на цёркоў. Злый надыйшоў, подивиў сьа здáлеку, а тот ўже сьвятых понарiзуваў і наладиў і навіть пéред двёрми, йак днесь у нас йи христы і сьватá Пречiста пéред двёрми. Він йак ўвидиў, так ўтык, а вона до днесь стоiт.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

58. Соломон і його жінка.

А. Йак уже вѣріс Соломон, йак сѣ жениў, і післаў до йидно́го крѣля за дыўкоў, за принцѣзноў. А вона́ йимў вѣтписала: Ты менѣ ни варт спѣт черѣвика вѣскрептати. — Али вѣн маў злѣтый пѣрстынь і заушниці злѣты і такў сѣвинто́чку злѣту, шчо сѣ на грѣды склѣдуѣи і зрѣбѣў сѣ шеўцьѣм і приѣшоў до то́го крѣля, де свѣтаў жѣну і згодиў сѣ робѣти чо́боты, так йак швецѣ. І пішоў си так на спа́цыр у горѣд і зложиў си пѣрстынь злѣтый на рѣку. Вѣйшла тотѣ принцѣзна на спа́цыр такѣи на горѣд і йѣи скорты́ло, жи вѣн такѣи пѣрстынь крѣсний ма́и. Мо́вит: Кѣбы ты тотѣ даў мины? — Гм, йѣ бы даў, кѣбы ми принцѣзна ўказѣли по колы́на но́гы. — А, та йѣ ўкажу. І ўказѣла. — Али вѣйшоў так дрѣгѣи раз і приѣаў си злѣты заушниці до ўх. А вона́ ўвѣдыла і йѣи тотѣ скорты́ло: Чѣиш ты! — Шчо? — Кѣбы ты даў менѣ тотѣ заушниці. — Йѣ бы даў, жибы ми ўказѣли ты́ло по по́яс. — Тотѣ си га́дат: Еѣ, шчо тотѣ? У́кажу, та будѣ ма́ти. І ўказѣла. — Али вѣйшоў трѣтѣи день ў горѣд і вона́ вѣйшла. І зложиў си сѣвинто́чку злѣту на грѣды і вона́ ўвѣдыла і мо́вит: Кѣбы ты тотѣ даў мины. — Гм, йѣ бы даў, кѣбы принцѣзна зо мноў йидну́ ныч спѣла. І ўна мо́вит: Будѣ. — Переспѣли си йидну́ ныч, таѣ йѣ зачалѣ рѣсти чѣрево до горѣ. Таѣ ца́рь тот, крѣль, ўвѣдыў і почѣў йѣ сѣ пы́тати, йѣк то, шчо сѣ зрѣбѣло, с кѣм то, таѣ вона́ повѣла. Типѣрь йѣк то у пѣныў, то незѣло і йѣж трѣдно за ко́го вѣддава́ти, бо ўна грѣба. Али уни́ сѣ двоѣи ўзѣли таѣ поже́нили ны́бы с тым шеўцьѣм. І вѣн трѣхы перебыў, йимў сѣ там зунува́ло і мо́вит: Чѣиш ты! Поѣдемо мы даде́ вѣтты гет. Ца́рь бы й рад, бо йимў ўсты́дно за бизѣныр, жи свѣтали такѣ прѣтцѣи крѣльскѣ сыны, а вѣн даў за шеўцьѣ. — Приѣхѣли до йѣго кра́ю і вѣн пішоў дѣсь на мѣсто, трѣхы сѣ вапѣў, іде́ і ўже обы́дранѣи, бо пропѣў с се́бе ны́бы мѣндур тот, шчо маў, таѣ ўже йде так гѣ го́лыи. І ра́дит сѣ з неў: Шчо мы ту будемо́ робѣти? Нема́ шчо йѣсти. Йѣ возѣмў со́бѣ пиўкў і крѣсѣньца, таѣ піду́ дрѣва́ рѣзати, мо́же дашчо зарѣбѣу; а ты йди си станѣ ко́ло но́го до́му, та будѣт пѣны́ йти на ка́ву, на обѣд, поўтираш котро́му черѣвѣкѣ, шчо́сь ти даст. Йимў своѣи ў голо́вѣ. Гѣ Соломон. І вѣн ўзѣаў, пішоў, крѣсѣньца дѣсь тотѣ верг, перебраў сѣ краснѣ, йѣк принц. Нады́шоў пѣн, а ўна стоѣит. Вѣн піднѣаў но́гу, вона́ поўтирѣла, даў йѣ дукѣта. Побѣх, перебраў сѣ ў йѣнчѣи мѣндур, іде́ шче́ раз. Піднѣаў но́гу, вона́ зноў поўтирѣла йимў спѣт черѣвѣкѣу і вѣн даў йѣ дрѣгого дукѣта. І трѣтѣи раз за́сь так перебираў сѣ. І пішоў, тотѣ позми́туваў с се́бе, іде́ ид ны́ обы́дранѣи, такѣи гѣ ўперед: Но, ци зарѣбѣла

дашчó? — Три дукáты йакісь три паны далі ми. — Ей, добре. — То ўже будемо йакóсь жы́ти. Ході, йа́ ти кúпйу гóрцей. Пішоў, купйў йі гóрцей. Наж, на, мóвит, та продава́й, мо́же шчо зарóбиш. — А собі ўзваў корóмесло і коноўкы: Йа́ йду та вы́несу йакы́й раз воды́ жидáм, та та́кжи дашчó зарóбйу, та бйльше будé. Пішоў, коноўцы́ десь верг, перебраў сьа і — йак то йи і днесь шче, жи й твар фарбу́йут льўде, йакóсь йина́че мýсит выгляда́ти — і ўзваў, іде́, ны́бы сьа вата́чуи, прийшоў д ны: А шчо ты, сьакá такá в гóрцми ту засы́ла? — Буком ўзваў потér гóрцы гет до жу́ка. Тотá пла́че, а він пішоў, зноў сьа перебраў йак быў, приходіт: А шчо то́бі такé? — Ей йакы́сь пи-йак прийшоў та потér гóрцы. — Ей, то ба́йка, не бй сьа. Ході зо мноў, йакóсь мы шче будемо жы́ти. Купйў йі горне́ць те́ныгы́й, йак то ў гóрцы́ сут кры́сы, глиньа́ным, і іміў мотускóм доўкíла крыс горне́ць і мóвит: На, приўйажй си ме́джи но́гы, ту́ йи весы́льа, та мены́ не ла́дно нóнды йти, будúт нья шче дьўгати хлóпцы, а ты йди, та там да́шчо, то воды́ вынесеш, то шчо, та́й ме́джи ба́бами — то кúсник мньáса, то йако́йй ййшкы, та́й тотó ўсе ў горне́ць злива́й, назлива́ш пóвен, та будé шчо й на два́ дни ййсти. — А сам пішоў, перебраў сьа зноў йина́че, прийшоў на вйсы́льа, пішоў гульáти: І с кúждоў ба́боў му́шу гульáти, ци стáра, ци молодá, йакá йи, бода́й порáз оберну́ти сьа! Перепустйў він тотó бóрзо; прийшло́ на ньу, вона́ не хóче, ўсты́дат сьа, ту горне́ць... Він не пы́тат, берé. Завинуў доўкóла, горне́ць сьа сказа́йў, тотó сьа вйльльало, росы́ў, ўсьо пóсерет хы́жй, ту́ сьа сьмййут, вона́ сьа ўсты́дат. Пустйў йй і пішоў. Перебраў сьа зноў йак быў, вона́ вййшла на дьвйр пйт стоп десь, він надбйх вйткысь: Ци йи дашчó? — Ай дé, йакы́сь ту паң прийшоў, гульáў, та ўзваў і менé, горне́ць ска-зы́ў сьа і ўсьо вйльльало сьа. — Ну, то ба́йка; ходй гет! Узваў, при-вйў йй áж до свóго бóрку. І ўбраў сьа так йак принц, надыйшоў д ны, а вона́ стоййт. І пы́тат сьа: Зна́йиш, шчо йа́ йи? Йа́ йи тот сам, шчóм тья свáтаў, а ты повйла, жим ни варт ти і спйт черéвика вйскрептати. За тотó ты мены́ вйскрептала три рáзы. — Тотá ж жальў аж ўмлы́ла. Він ўзваў, пробйў йй ды́ру ў правй руцы́, бо знаў, жи вона́ йогó лы́шит. Йа́к вона́ сьа ўчуты́ла, він йй ўбраў, так йак сьа налэ́жит, áли вона́ си га́дат: Кой ты́ в мене́ собй так сьмйх чинйў, будú йа́ і с тебе́, бо йа́ тебе́ лы́шу. І лы́шила і ўтекла́ аж до свóго вйтцьа ў ййнчы́й край. Али він йде за неў, ўзваў собй вóська і кйнницы́, вула́ныў і приййхаў до то́го ййнчогó крайў, ўзваў собй на саякы́ глы́ны с свóго крайў, свейй, іде́ до то́го крйльа, де бйла му жонá і глы́ну тья́гне за собоў ў плахо-вйны́ так, гй жебра́к. А тотá жонá вы́несла му йакýсь вельму́жну і дайй му в лы́войй ру́кы, а він мóвит: Йа́ не берú вельму́жницьбу в лы́войй ру́кы, ййно́ с правойй. А вона́ пере́йала ў праву́ ру́ку дава́ти му, а він

хопіў за рúку: Та ты мо́йа жона́! — Вона́ побігла́, повіла вітцьу́ си, а тот скóчиў і стаў собі на санкы́, на гліну на сво́йу. І в́ыйшоў тот кріль і пыта́т сьа: Чо́ ты прийшо́ў у мо́йу зéмльу? — Ба, йа́ прийшо́ў за жоно́ў. Али йа́ ни сто́йу на тво́йй землі́, а́ли на сво́йй. І ўзяў йиго тот кріль на ф́іру і везé йиго т ші́беници вішати. І то́та жінка сы́ла. І й́дуть, а вона́ мо́вит: Не пыта́йте, хыба́ відотны́т му го́лову, бо він такы́й му́дрый, жи і ў ва́шй крайй́ вас вы́мудруйи. Й́де да́лы, а во́сько выхо́дит с́ине. А кріль сьа пы́тат: А ноно́ шчо? Він такé во́сько не віды́ў, бо Соломо́н приві́ў сво́йй. — Соломо́н мо́вит: Й́ангелы й́дут по мо́йу ду́шу. Выхо́дит дру́ге, чо́рне, а кріль сьа пы́тат: А ноно́ шчо? — А ноно́ дийа́волы й́дут по тво́йу ду́шу. — Він сьа д́ивит, выхо́дит черво́не: А ноно́ шчо? — А ноно́ й́ангелы храні́тели по мо́йу ду́шу. Та́й тим ча́сом во́сько оббі́гло доўко́ла то́ту ф́іру, аль о́ў лап крільа то́го — і заві́сили. А жо́ны — в́ы́нъаў па́лаш рубáти го́лову, а й́ангі́ў клы́че: Соломо́не! Сьва́та не будéш ма́ти! — Абéм го й́ ні́где ни ма́ў. І віттьа́ў го́лову. І днесь то́му Соломо́н сьва́та не ма́йи.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 103—105. — Етн. Збірник. Т. III. Ст. 186—189. — Archif f. sl. Phil. XIX. Ст. 243.

59. Соломон і його жінка.

Б. Йак він застаў цы́саром і выдаў йому́ дру́гий цы́сарь войну. Натуральне́ він му́сыў позоста́ўйати ца́ле сво́йе па́нство і й́хати на оборо́ну кра́йу. Буў там чере́з кілька лы́т, може́ три, штири, то сьа ве́ло доўгы́й час — і прихо́дит до сво́ййх палъа́ціў, слуги́ познаході́ў, але́ його́ паны́ нема́, бо прийшо́ў турецькый цы́сарь крáтком і укра́ў його́ жінку. І йак ўже́ йй не найшо́ў до́ма, то́гды зроби́ў му сьа вели́кий жаль. І ка́же до сво́йх слуг: Йа́ му́шу й́йй д́ыста́ти! І росказа́ў на три бата́льйони́ войска зроби́ти тро́йакого ге́рбу мунду́ри: й́де́н залéний ца́лком, дру́гий черво́ний, а трéтий ца́лком чо́рний. І ў бо́жий час перерсти́ў сьа і пішо́ў до турецького кра́йу. І ўзяў зо собо́ў то́ту пишча́ўку і прихо́дит там на то́й пля́ц, де бу́ла віста́ўлена ші́бениця́ і опсаді́ў коло то́йй ші́беницы́ на три сто́рони сво́ййм тим во́йском. І нака́заў так: Йак йа́ загра́йу раз у пишча́ўку, ажебы́ сьа пока́зувало помалу́ черво́не во́йско; йак загра́йу дру́гий раз, ажебы́ сьа пока́зувало зелéне во́йско, а йак загра́йу трéтий раз, ажебы́ сьа ўка́зувало чо́рне во́йско! І ўты́м часы́ ажебы́ робі́ли гурра́, бо мо́же акурáтне́ так при́йде, шчо́ йа́ будú по́гиба́ти! — А на ты́м пля́цú буў на око́ла лы́с і сам

Їзьяў йенно́го міні́стра зі собоў і поїхаў до турецько́йі сто́лицы. І прійшоў там так йак йакі́й пан, йакі́й будь. А тимча́сом той цы́сарь маў йе́дэнна́цьць жінок, турецькі́й, а йі́йі прывіў двана́цьцату. І так сьа твёрдо закоха́ли, шчо ўші́ткі йе́дэнна́цьць мусы́ли йі́ бы́ти за вы́служаньцы́, а она́ ними коменди́рова́ла, йак га́здінья. Йак той прійшоў Соломон там, не даў сьа спі́знати, шчо він йе́ йі́йі га́зда, тілько просі́ў у тих по́сцыў (варти), же він хо́че бу́ти с тим наййасны́йшим па́ном на йе́днім сло́ві. — І йакура́тне пан той прійаў його за го́ства ла́дно на той час. І то́гды даў сьа спі́знати, же він йе́ та́кож ца́рь. І просит, ка́же: Про́шу па́на наййасны́йшого о́ йе́дну́ сто́рыю пора́ди. Йак то мо́же бы́ти? У мо́йім со́ймі буў йе́ден та́кий бідола́ка, же він не мав тілько йе́дну ві́ўцьу, а дру́гий маў йе́дэнна́цьць, а і́шче му́ бу́ло ма́ло і ўкраў ў то́го йенну́ і то́ту. — А той ца́рь то́гды ка́же: Та о́ шчо просі́ти? — Аже́бысте́ ми да́лі йа́ку пора́ду, шчо с тим ды́йати бінні́м і с тим бога́тим! — А той ка́же цы́сарь: Ге, ка́же, тако́го тре́ба від ра́зу стра́тити, заві́сити. — А той то́гды, Соломон, ка́же то́му: Про́шу, абы́сте́ сьа не́ гны́вали, бо то́ самі́ ви́ йе́сьце. Йа́ не́ маў лиш йенну́ жінку, та́ ви́ і то́ту ў ме́не ўкра́ли, а ви́ мали йе́дэнна́цьць і шче́ вам бу́ло ма́ло! — За́раз ў тым ра́зы розгны́ваў сьа Ту́рок ду́же на то́го Соломона́ і росказаў, же за шты́ри го́ды майе́ бу́ти заві́шаний — за́то, же прійшоў до йе́го сто́лицы́ і назваў його́ зло́ды́юм (бо він буў ве́ликий пан і рахуваў со́бі, шчо йому́ Соломон нич не́ зробі́т і обе́спечи́ў сьа на то́йе). Але́, і́шче за́кликаў і йі́йі до о́сібнойі́ ста́нцыі́ і ка́же йі́: Ну́ ту́ йе́ твій му́ж; шчо з ним те́перка́ будемо́ роби́ти? — А она́ ка́же: Шчо́ хоч, то́то, мій найко́ханьшы́й му́жу, роби́, аже́бы він більше́ не́ жиў! — У́ тым ча́сы шче́ гі́рше сьа турецькі́й цы́сарь розгны́ваў і за́раз за́клика́е ка́та і за́клика́е ўші́ткі сво́йі слуги́ і́с сво́йоў найко́ханьшоў, його́ жінкоў і за́пріага́дуд ко́ны до фі́йя́кру і йі́дуд від ра́зу на той пла́ц, де ші́бени́ца. І беру́т Соломона́ і його́ міні́стра на по́гібели́ жы́тця́ його́. І сьы́да́йе́ з ним сам на йе́ден по́язд і його́ міні́стра́ бере, обидво́х по́при себе́ і його́ ўла́сну жо́ну. Іду́т не́дале́ко то́йі ші́бени́цы, просі́т тот о́ три́ рі́чи: Ци́ по́зволі́т йому́ за́грати́ со́бі́ три́ ра́зы, йак йуж так до́ході́лы до то́йі ші́бени́цы, ў сво́йу́ пи́шчаўку? Чо́му́, мо́жеш, ка́же Ту́рок. — І за́граў він рас так жа́лы́сно, же аш пла́ч зно́сіў. А ў тым ча́сы прі́сува́йе́ черво́не во́йско́ шчо́ ра́з бли́шше́ до́ них. А она́ ка́же йому́: Ко́ханий менжу́! Уважа́й, бо він йе́ му́дрий і премо́удрий, аже́бы ты́ не́ зра́диў! — У́ тым ча́сы пита́йе́ сьа Ту́рок: Соломо́не! Шчо́ то́ за черво́ны́ кві́ти ві́тко там зда́лека? — А він ка́жи: Наййасны́йшы́й па́не! То́то ў́же мо́йа кроў ля́йе́ сьа з мо́йіх гру́дзі́ туды́, бо ў́же сме́рть ме́ны́ на карку́ при́легла. Але́ шче́ со́бі́ ра́з за́гра́йу! За́граў дру́гий ра́з ў пи́шчаўку то́ту: Ука́зуйе́ сьа зе́ле́не

войско. — Она йому зноу каже: Найкоханший мѹжу! Уважай, бо він йе мудрий і премудрий, він тебѹ йакось ізрадит! А він каже йій: Та шчо ми зрѹбит! Та йа ту майу силу і ўласць, же йа йогѹ сѹа ни бѹйу! Аш прихѹдѹат цѹлком близь до тѹго стѹпа, тогды каже він: Но, та йа собі шче раз заграйу ў свойѹ пишчаўку, остатний раз! — Заграй, каже Турок, турецький цѹсарь. Аж йак росчаў грати третий раз, ў тым часѹ росчало сѹпшїти чѹрне войско (а они бѹли на тѹвѹри чорнѹи, а тамтѹи червонѹи і зеленѹи, так офарбили були собі твар). Тогды питаѹ сѹа цѹсарь, Турок: О, Соломонѹ, шчо там за чорнѹе витко, шчо сѹа зближайѹ до нас? — І конѹи йшли помѹлу і скочиў с тѹго повѹзу Соломон і йогѹ мїньїстер і загѹйкаў гѹлосом: А то йдут шатани за тѹвѹйоў душѹй! — І зрѹбили крик: гурра! і злапѹли Турка тоти три батальѹни войска і йогѹ слуг і йогѹ, Соломонѹа, жїнку, і йѹму вѹдлублили ѹчи і так го пустили на прохїд і тих слуг натуральнѹе ўбїли, а йїйї ўзвали с тѹго повѹзу. І росказаў Соломон заприачї штири кѹнѹи на штири сторѹни, приўйазали за обї руки, за обї ноги і так йї нараз розїрвали. І кѹнець.

Зап. в Хїтари, Стрийського пов., 1895 р. від Олекси Прохвата.

Паралѹлї: Грінченко, Этногр. Матерїалы. Т. I. Ст. 75—76. Т. II. Ст. 262—269. — Добровольскїй, Смол. этногр. сборникѹ. Т. I. Ст. 245—257. — А. Веселовскїй, Слав. сказанїя о Соломонѹ и Китоврасѹ. Ст. 220—244. — Буслаевѹ, Христоматїя. Ст. 718—721. — Караджич, Српске народ. приповїјетке. Ч. 41. — Афанасьевѹ, Народныя русскїя сказки. Т. III. Ст. 152—159. Т. IV, Ст. 459—462. — Етнографїчний Збїрник. Т. III. Ст. 37—46. Ч. 12—13.

60. Давидовї ради для Соломона.

Раз буў той Соломон с свѹйїм тѹтом. Коли ѹтець ўже почуў свѹйоў смѹрть, закликаў йогѹ на осѹбно і казаў му пѹру слїў, три рїчи: Памятаї, йа ўмираїу, мїй сїну, мѹйеш мїй рѹскас слѹхати! Пѹрша рїч, обѹсь пѹнови грѹший нїгдѹ не зїчиў. Дрѹга рїч, обѹсь жїньцѹи свѹйої ўласньнѹи нїгдѹ праўду не сказаў! А трѹте, обѹсь нїгдѹ сїроту с пїт плѹта не браў. — Але той Соломон буў великий пан також, і маў свѹйої слѹгы богѹто. І заходїў сѹа там з йѹднѹим грабїном дѹбро — а той грабїа даў буў сїна свѹго до шкѹлыї до науки — і йакурѹтнѹи так сѹа страфїло, шчо вѹйшли ў ньѹго на той час грѹшї і попросїў Соломонѹа, а жебы му пѹру сотѹк пожичїў. А Соломон ў тым часѹ цѹлком запамїятаў, шчо йѹмѹ йогѹ ѹтець наказоваў на смѹртнѹим льїшку і по-

зичиў йому гроші. По другім разы пішоў до своїх слуг і узбѣў йедного барана і забивў його, ци зарізаў і ў туйу кроў намастиў своіу сорочку і такої туды пішоў до тых шкіў, де грабйого буў той сын і заўласьны свої гроші викупиў його с тых шкіў і даў його до вышшой школы, десь дальше трощка. Повертайе віттам до дому, акуратни йе сирота піт плотом, бідне і обдерте, просит го кавалик хлыба. Али він зробиў таке здроўльня ў серци своїм, і ўзваў тото зі собоў, дывака, хлопиць буў, до дому, а туйу кошўлю, шчо маў на собі, то навіть не ныс на собі, тилько піт плечом десь, а іншу собі ўзваў, шчо сьа ў нью ўдыў. І приходит до дому — ў тым часы жінка його звидує сьа: Де ти буў, мій приятель? — Він каже: А, дай ми споки, бо ми сьа ружно трафило. — Ну, шчо ж такого? звидує сьа она його. — Трафило ми сьа на дорозы, же йшоў того грабйа сын до дому на ваканц, та йа його забивў, лиш обысь нікому нич не сказа́ла, мойа наймилыша приятелько! — А, каже, нігда ў сьвітѣ, не повім; ажебы до такого прийшло, обысь мѣа хотыў таки забити, то йа нігда нич ни скажу. — Не мно́го тому сьа повелó, перебу́ло може тѣждень йеден, тай він там шчось зайшоў помале́йки зі своіоў жінкоў і раз йїи удариў. А она розчала ў гваўт, ў зуск кричати, шчо забивў паньцького сына тай мене хоче забити! — Але він буў пан також так йак йакий царь (Соломон) і зараз здивували сьа там місто і ўчуў тойе той самы́й грабйа. Акуратне пішоў там до тойї школы, де буў його сын, нема його сына! О, ў тым часы берут зараз Соломона і без жадного права і зараз берут його на шльус і на шибениць. Але Соломон добре знаў грати на пишчаўку і йак йуж до такого прийшло, шчо його вели на шибениць і куждий з міста жаловаў за ним, за тим паном, кобы шче він прожиў, ў тым часы він собі выпросиў, жебы хоть знаў, хто його, наперед буде вішати. А ніхто сьа не оббираў. Натуральне й ката не було на той час. А тотá сирота кажи: Йа його повішу! — Він тогды йак тойе ўчуў, просит собі о три нни фрай ішче життя. І призволили йому три нни жити. У тым часы выпросиў сьа під ашкóртоў, жебы му позволили піти там і там у такé місто, де буў той паньцький сын у школах, того грабйа. І призволили йому до того міста поїхати. І спросиў, жебы більший шче сойм зйшоў сьа на його смёрть дивіти сьа. Сам просиў. У тым часы прийшло три нни, акуратне конче його треба тратити. І тайа сирота зноў каже: Йа його повішу! — Аш тогды роствориў цалий свій жаль і каже: Тьаміт, каже, шчо менѣ мій тато казаў, шчо то нїны праўда йе. Прóшу панцтва, за шчо мене хочете вішати? І пішоў і ўвиў того сына і показав перет цылім соймом крулеўським і тогды повіў цалу стóрийу, йак му сьа через його життя провадило. І подаровали му і повостаў більшим паном, цалком цысаром.

Зап. в Хітари, Сѣвнійського пов. 1895 р. від Олекси Прохвата.

Паралелі: Чубинський, Труды, II, ст. 530—537. Ч. 25—28. — Шейнъ, Матеріали. Т. II. Ст. 241—242. — Kolberg, Krakowskie. Т. III. Ст. 212—214.

61. Соломон і Христос.

Був оден король, а у него жінка уродила хлопця, котрому було імне Соломон. Тот Соломон не слухав тої крульової, а она его нагнала, аби він собі ішов за очѣма. Він пішов. А его тато як прийшов з воїни тай каже: Де мій Соломон? — А крульова каже: Я не знаю, він утік. — Але по якімсь часі Соломон наробив дзеркала тай прийшов до мати тай каже: Купіт, пані, дзеркало. Паня купила і він пішов. А его тато як подивив се на дзеркало тай каже: Є мій Соломон.

Але круль каже: Я его зараз іму. Зробив круль бай, але лижки такі були великі, шо із сего боку стола аж до другого боку стола, то не було як гостям їсти. Але межи ними був Соломон тай сказав по тиху: Годуйте одні других. — І они зачели гудувати одні других, то значет з одного боку давали тим, шо з другого сїділи. Тогди король сказав, шо є его Соломон, і таким способом найшли Соломона.

Той Соломон однако не хотів сидіти коло тата. Він собі набрав воловодів, тай пішов. Але незабаром уродив ся Ісус Христос. — Коли Ісус хрестив се, то шо було у воді, то усе ізгоріло, лиш тільки каміне не згоріло, а того чорта, шо ему підписав се Адам, також ізгоріло.

Потому найшов се Ісус Христос того Соломона. А Соломон питає се: — Куди ідете, Спасителю Ісусе Христе? Ісус каже: Іду виберати тих людей, шо у пеклі. — А Соломон каже: І я іду з вами! — Тай пішли оба. Коли прийшли до пекла, а чорти кажут: Чого ви суда зайшли? — Ісус каже: Ми суда зайшли виберати народи, котрі єст у пеклі. — А чорт каже: Я не дам, бо я маю письмо. — Ісус каже: То біжи принеси. — Чорт побіг, а то письма нема. Чорт тогди дуже смутний ішов, а коли прийшов, Ісус каже: Де твоє письмо? — А чорт каже: Ідіт собі виберайти людей.

Тогди Ісус із Соломоном вибрали людей та Ісус пішов, а Соломон не хотів іти, але каже: Мені і тут добре.

Та єк Ісус пішов, а Соломон зачєв собі робити ніби церкву. А кривий чорт прийшов тай каже: Шо хочеш робити? Він каже: Тут захрестіє, тут престіл для служби правити, а тут комора, аби з річами стовла. А ту шо таке велике? питає чорт? — А Соломон каже: Там має народ стовти. — Кривий побіг тай каже старшому, а старший каже: Ідіт,

дайте ему, що він хоче, бо я гину, як він там церкву роби. — Тоді кривий прибіг тай каже: Шо хочеш, то тобі даю. — Соломон каже: Вишкренчи з кітлів пригарі тоті, шо люде ігоріли, але так вишкренчи, шо аби такі кітли були чисті, як шкло. — Чорт вишкренптав та, як шкло тай у тобівку зібрав тай поніс чорт кривий Соломона та аж перед Ісуса Христа поклав, а самий пішов кривундей. — Ісус як подогонив Соломона тай каже: Премудрий Соломоне! Ти еще ліпше від мене зробив, бо ти 3 тисячи народу бірше від мене маеш. А потому Ісус сказав: Висип сі пригарі на землю. — Соломон як висипав, а Ісус поблагословив, то 3000 народу бірше мав Соломон як Ісус. Тоді Соломон подарував ті народи Ісусови. А Ісус ему так сказав: Маеш жити, кілько схочеш. — Тоді Соломон пішов собі від Ісуса.

Ходив Соломон по землі 300 років, а витак наймив людей, аби ему копали ему. Люде викопают, а то гей замала; знов викопают, а то гей за велика; а як викопали лишень добру, тоді Соломон наймив робити деревище з глини. Люде зробили деревище, та доки привезли, а то полупало се. А Соломон знов наймив робити. Они знов зробили, та доки зробили, а доки привезли, то знов полупало се. Тоді Соломон наймив робити на місці. Там зробили. Тоді Соломон лег у деревище, а потому у ему і тоді Соломон закінчив своє жите самохітно.

Зап. 1899 р. Юрко Якимюк в Рожнові, Косівського пов.

Паралелі: Про те, як Соломон видістав ся з пекла, диви: Аѳанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. 53, ч. 15. — Етнографічний Збірник. Т. III. Ст. 35—37, Т. V. Ст. 113. — І. Франко, Апокріфи старозавітні. Ст. 294. — Грінченко, Етногр. Матеріали. Т. I. Ст. 75—76. — Про Соломона є дуже багато старинних оповідань, пор. Пыпинъ, Очеркъ литер. исторіи старинныхъ повѣстей и сказокъ русскихъ. Ст. 102—123. — Веселовскій, Слав. сказ. о Соломонѣ и Китоврасѣ.

62. Св. Ілля на весілю.

То прийшов свѣятий Ельїаш на висілля на жидівски. І прийшов врічком дьт. Али жиди богачі. Дьт прийшов та шо він просив їх, жиби йому дали шо зысти; і хтыв собі десь сысти мжи ними, а вони йому нычо ни дали, іно взяли йиго, виштуркали, вигнали і він собі пішов. А потому приходит свѣятий Ельїаш вже вбранный в йидвабным жупань, фѣйный капильух, фѣйны чоботи, або мжи чиривики, так вбранный йак би ни знати йакий богач. Приходи знов на то сами висілля. А дивѣют сы тійі богачі, шо він такий дужи фѣйно вбранный, так йиго

витають, так його бирут мжи себи, так з ним дужи розмавийють, дають йому пити, а він бире, тай льийи на жупан. Дали йому йісти, а він бире — такий знов льийи на жупан. А вони стали теї сьи дивїит на него. Ни сьміють йому нычо казати, али вже мусьит. Тай кажут до него: „Шо ти р -о—о—биш?“ — Ельїаш сьи питаїи: „Йаке шчо робїу?“ Ми тобі дайим пити — ти льийиш на жупан, ми тобі даїем йісти, — ти льийиш на жупан“.

— Бо ви мины ни дали йісти — аныі пити — алисти дали мому жупанови. Йак йа був прийшов бідний, йа просив вас йісти, а ви мины ни дали — ности мене виштуркали і вигнали, а йак йа типер прийшов вбраний в йидвабным жупанї, то ви мины типер дайити йісти і пити і мене мжи себи бирети сьідати. Циш ни правда то йи, йак прийде бідний, йак ним сьи поругають, а йак прийди богач... — йак він сьи файно вбирé, йак його шануйут?

Зап. від Кривого Казя, в Будзанові, Теробовельського пов. О. Дервянка.

Паралелї: Клоустон, Народні казки та вигадки, пер. А. Кримського. Ст. 27—28 і вказана там література.

II.

Біблійні легенди нового завіта.

63. Три царі.

Йак сьа Исус Христос народиў в Назаретскі шопі пільа дорóгы, засьвітїла зьвізда москїўскóму царїóви, засьвітїла зьвізда чарногурскóму царїóви, засьвітїла зьвізда перскóму царїóви. Кáждый царь, што видїў зьвізду, пóзнаў зáраз, аже Спасїтель сьа народиў, кáждый мона́рха браў с со́боў подарунок новонарожденнóму дитьáту, а тáкый, йакóго трéба, до набожéньства. Мóскаль ўзяў кїльїх и патїну, чарногурскїй кадальницю и што потрїбно до каджéньа, а перскїй царь ўзяў моштранцїю с са́мого золóта. И так кáждый йшоў за свóйоў зьвіздоў, а йїден о дрóгим нé-знаў. Зьвізди йїх провадїли до Йирусали́му. Прийшли до тóго бóрку трїйи царїóве, де турецкїй царь мешкаў. Йак тóты царїóве до царьскóго ры́нку гво́шли, зачáли сьа витáти, — а зьвізды ўсьї три зышли сьа на йїдну — а йáко царїóве пїшли до тóго турецкóго царїа на нїч. Царь сьа йїх зьвїдуїи: „Де вы йїдете?“ — „Достáлисме знак, же сьа небесный царь народиў, — идéме му сьа поклонїти и йóму дáры оддáти“. — Тóрок дó-них бесїдуїи: „Идте, же, — довїдáйте сьа акурáтны, повернїйте сьа до мéне, та мї повїсте, де сьа народиў, таї и йа му сьа пїду поклонїти“. — Але Тóрок так со́бі замыслиў: Жебы йа сьа довїдаў, де сьа народиў, та бым пїшоў и сьтьаў бым дитьáту голóву“. — Трїом царїм з парáмы обїавиў а́нгїў, жебы сьа до Тóрка не вертáли, жебы кáждый пїшоў ў свóйу дорóгу. Рáно вышли трїйи царїóве с турецкóго бóрку, — зьвізда стоїт х повїтрїу и їде понад дорóгу. И óни, трїйи царїóве, за зьвіздоў. Прихóдьат недалéко Назарéту, — видьат дўже наро́ду коло шóпы при дорóзї. Зьвізда стáла нат шóпоў; и прихóдьат царїóве до шóпы, — видьат мáлe дїтьа х пeлeнках, бы́стре и розу́мне. Вышоў москїўскїй царь до шóпы мéджи тóты льóде, што были коло шóпы, сьпївáли, скакáли, таньцувáли. Мóскаль вóлат до наро́ду: „Прийды́те, поклоньїм сьа цáреви нашéму Бóгу!“ — бо йїшче нїхто нé-знаў, што то за йїдно дїтьа. Москїўскїй царь пóзнаў, жи то йїст Исус Христос. Москїўскїй царь óддаў му

кільох и патіну, а дїтѣа одобра́ло йак слўшна осѡба. Другі-раз Москаль вѣшоў на двір, во́лат до наро́ду: „Прийды́те, поклонѣм сѣа Хрїсту ца́рови, Бо́гу нашѣму!“ — ѡддаў чарногўрскы́й кадальніцу, лѣван и смірну. Третьїй раз москїўскы́й царь вѣшоў меджи на́рїд до шѡпы: — „Прийды́те, поклонѣм сѣа и припа́дем к са́мому Го́споду Бо́гу, Исўсу Хрїсту, ца́реви и Бо́гу нашѣму!“ — И так потѡму монархо́ве йиўропѣйскы́ узна́ли москїўско́го ца́рѣа за опіку́на хрїстїа́нско́й вѣры на цѣлы́й сѣвіт и за нѣа́йстаршо́го мона́рху на цѣлы́й сѣвіт. Длѣато́го вїн москїўскы́й царь, де хрїстїа́нїў мордўѣут, забива́ѣут, Москаль іде бо-ронїти фѣса́ди хрїстїа́нїў от пога́нства, бо мўсит, бо да́ну ма влац цѣло́го сѣвіта от фѣсы́х мона́рхїў.

Зап. від 74 лїтнього старушка Ілї Федака в Полянах, Короснянського пов. 1900 р. О. Роздольський.

64. Втека до Єгипту. — Христос і розбїйники на хрестї.

Были х пустаты́ни збїйцо́ве и ма́ли дїм збїйцкы́й. Ма́тка бо́ска перед Ирѡдом уты́кала з Исўсом Хрїстом и з Осїфом, — прийшли на́-нїч до то́го збуїцко́го до́му. Збїйцо́ве пішли на ро́збїй, а збїйцыўска ма́ти бы́ла до́ма из невістоў. И ма́ли ды́тїну вели́ку калы́ку. Па́нна Ма́рїа промовїла: „Приймы́те ту ме́не на́-нїч“. — „А йа́к-же тѣа прийме́ме, кой ту збуїцкы́й дїм. Та прийду́т до́мїў мої́и сыно́ве, та тѣа за́бѣут из ды́тїноў и з мўжом“. — „Йуж лем нѣа зоста́ѣте, бо йак бым йшла да́ле, и так бым сѣа з нїми мо́гла зы́йти та́й бы нѣа за́бїли на до́розы“. — Та́й зоста́ла на́-нїч Ма́тка бо́ска. Збїйцоўска ма́ти зробїла ку́пїль на калы́ку и ку́пат. Ма́тка бо́ска про́сит: „Жебы вы мї да́ли те́плоў во́ды, и йа́ бым сво́йи дїтѣа скупа́ла, бо барз споневїрїа́не...“ — Збїйцыўска ма́ти порозумїла сой: Нѣа́й ўло́жит сво́ѣу ды́тїну т нашо́му, та нѣа́й сѣа йїї за́ка́зит ды́тїна од нашо́го... — Ма́тка бо́ска сво́йи дїтѣа вложи́ла к тамто́му, што бы́ла стра́шна калы́ка, — за́раз калы́ка повдоровїла и ба́вит Исўса Хрїста ф купѣлы. У́ но́чи прийшли збїйцо́ве, засѣві́тили и зѣвїду́ѣут сѣа збїйцо́ве: „Йа́кы ту ночу́ѣут?“ — Ба́бы сѣа ты́шат, радо́сно бесы́дуѣут до збїйцыў, же: — „Та́кым спосо́бом на́ше дїтѣа оздоровїло: — йак ѡна сво́йи поса́дила т нашо́му, за́раз здо́рово́е зоста́ло и на́ше дїтѣа йїї дїтѣа бавїло, ты́шило сѣа нїм“. — Збїйцо́ве зогна́ли па́нну Ма́рїу и Осїфа и приймно гостїли.

Отже тот збїйца, што быў калы́ка, тот быў з Исусом Хрїстом на крѣсьты, — быў мо́лоды́й, пїў ро́ка ста́ршы́й йак Исус Хрїстос.

Йак были дваи збійцове на крестох, Исус Христос медже нима, прибитый на кресты, а збійцове были приуязаны ремнями поза лкты за рўкы. Молодый збїцѣа позерат на Исуса Христа, же йи голый, а страшно збитый, нигде тыла не видит здорового, де рана, де чорне, де синьы, от ступ до голывы, — и пробесыдуваў до старого збїцѣи в другой стороны Исуса Христа: „Та мы, кидсме повшены, тасме заслужили, а ни збиў нас никто, — а тот так збитый, скатуваный, а никто на-не не доводиў, жебы што эле зробиў...“ — Старый сѣа обїзваў: „Жебы не заслужиў, та бы ту не быў“. — Молодый бесыдуи до старого: „Жебы сѣа быў Бог не родиў и меджи нами не быў роспїатый, соньце бы йаснїст не затаило и земля бы так страшно не трийсла сѣа, — але тепер ўсьо терпит..“ — Обернуў сѣа молодой и жалуйи Исуса Христа, же такой биткы терпиў и так го тышко ростыгали на крест и блатнарїями прибывали. Тоды Исус Христос пустиў йаснїст во себе, и збїцѣа познаў, же то Бог буде. Тоды промовиў: „Бже, милостивый буди мнї гршному, Бже, очнгий грхы мойї, бо без рахунку зогрїшиуйим, — змилуй сѣа надбўноў!“ — Исус Христос пробесыдуваў до розбойника: „Ты гнес збўноў будеш ў райу“. — Адже тот быў розбойник, што сѣа в Исусом Христом купаў и пишоў до райу, бо тоды го Исус Христос йшче очистиў. Тай йуш конец.

Зап. від Илі Федака, 74-лїтнього старушка, в Полянах, Корснїанського пов. 1900 р. О. Роздольський.

65. Про втеку Матери Божої.

А. То як евѣта Марїя втїкала в маленьким Сусиком від Гїрода то здибала в поли, як хлоп сїяв жито. Тей вона сказала до того хлопа: „Памнятай, чоловїче, як ту буде хто гнати і спитає тебе, чїсь не видїв мене, як я втїкала, то ти скажи, шось видїв, якїсь сїяв те жито“. Тей Мати Божѣа знов стала втїкати далї і шо но була за корчами, як її ни видно вже було, аж тут надїздит на кони Гїрод тей питає-цї хлопа: „Гей ти хлопи! А ни видїв ти, чи втїкала часом туди Марїя в Сусом?“ А хлоп кажи: „Видїв, втїкала“. „А коли, дамно?“ питає Гїрод. „Ав'о, як я те жито сїяв“. Аж тут оглядає-цї хлоп на жито, а воно вже вирсло і достигло, шо можна вже жати. Тей Гїрод подивив сї на те жито тей кажи: „Ге, ге, коли то вже було. Коли ти ще жито сїяв, а воно тепер вже вирсло, то вона хто знає, де вже втїкла. Шкода труду, треба вирнути сї“. Тей вирнув сї назад. А Марїя була педалеко ше.

Али то Бог так дав, щоб те жито так хутко виростало, щоб Гірод далі ни гнав, бо був би дігнав і Сусика забив.

Зап. від М. Шмуля в Теремію, Каменецького пов. 1900 р. А. Веретельник.

66. Втека до Єгипту.

Б. Тогди йак Герот хтів Суса Христа забити, то Матка Боска фтыкала до Йгипту. І по дорозі здібала хлопа, йак сыйав пшеницьбу і кажи: Сый, сый, взавтра будиш жити! — Тай сама пішла. На другий день вийшов хлоп ф поли, тай жне. Надїздьит жомньири і питають сь: Ци ти ни видьів ту йакої Жидівки з дитинов? — Він кажи: Видьів. — А давно? — питають сь. — О, ще йаким сыйав пшеницьбу. — Ого, то ми йі вже ни здогоним. Вона вже десь далеко! — Тай вернули сь.

Зап. в Будзанові, Теробовельського пов. від батька О. Деревянка.

Паралелі: Зоря, 1882, ст. 78. — Головацький, Народ. пісні. Т. II. Ст. 10. Ч. 13. — Зоря, 1895, ст. 33. — Чубинський, Труды, I, ст. 152—153. — Добровольській, Смолен. Этногр. Сборникъ. Т. I. Ст. 243—244. — Przyjaciel Ludu. T. II. Leszno, 1885. Ч. 22. — Kolberg, Poznańskie. T. VI. Ст. 160—161.

67. Свиня — жидівська тітка.

А. Йидного разу взяли Жиди Жидівку з дитинов і завйизали в мішок. Потому закликали Матку Боску і кажут: Йак ти Матка Боска, то згадай, шо тутка ф тім мішку йи. — Матка Боска кажи: Свинья с пацьятами. — А Жиди сьи зачили сьміятити і кажут: Ти так добри знайиш? І розвйизали мішок, а з мішка свинья: рох, рох, рох! Чирис тойн тицер кажут, жи свинья, то жидівська цьотка.

Зап. в Будзанові, Теробовельського пов. від Кучиривої Ганусі О. Деревянка.

68. Чому Жиди не їдять свинини?

Б. Холіў Ісус Христос по землі і зайшоў ў йиден час до Жіда, а Жидьўка ізлегла і Жилы прикрїли корітом. Почкай, будемо мы вїдїти, ци він Біх. Ци ти Біг? Апу ўгадай, шчо ту піт корітом? Кой йис Біг, угадай! — А Сус Христос мовит: Свинья с пацьатьом —

Отó знайи, а, знайи! а воно Жидыўка з дытїноў. — Тай пїднѣали корїто, а свиньá вўха ўпустила по зѣмльу і рїбкат, а пацьá за пеў. І с то́го похóдѣат свїны і инєсь Жиды́ тому не йдѣат солонїну, бо свиньá тьтѣка йїх.

Зап. в лютїм, 1899 р у Мшанци, Старосамбїрського пов. від Грици Олїцака Терлецького.

Паралелї: Житє і Слово, 1894, II, ст. 182. — Zbiór wiad. T. XI, 3, ст. 39. 1. T. V, 3, ст. 167. T. XV, 3, ст. 65, ч. 5. T. XIV, 3, ст. 208. T. VII, 3, ст. 108—109, ч. 5. — Драгоманов, Малор. преданїя, ст. 4, ч. 6. — Аѳанасьєвѣ, Народ. рус. легенды. Ст. X—XI. — Чубинський, Труды, I, ст. 49—50. — Романовѣ, Бѣлор. Сборникѣ. T. IV. Ст. 159. Ч. 10. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ч. 748. — Wisła. T. III. Ст. 103. — Добровольскїй, Смолен. Этногр. Сборникѣ. T. I. Ст. 243.

69. Ян Христос бавив ся пташка.

Як Христос був маленьким хлопцем, то бавив се з єнчими хлопцєми пташка; зробют хлопцї пташка, поставют в ямку, вдарут, пташок пїдскочит, тай спадає, а вони ловют і далї бавют се. Зробит Христос пташка, пїдїбе, а він полетит гет в гору тай не верне се, зробит се птахом. Тай вже тогди хлопцї знали, що він таки Бог.

Зап. в Григорові, Бучацького пов. 1890 р.

Паралелї: Zbiór wiad. T. III, 3, ст. 41.

70. Чому в горах не родить ся так, як на долах?

Моўйат такў льўди собї примїўку ў нас і так ўсьўды, же кадї Ісўс Христос ходїў по землї, то там нїбы льїпша зѣмльá, льїпше видайї плóды і ни рóдит сѣа нї бодáчьа нї нич. Тай собї такє говорїят, чомў тотó так йи. Дóбри знайїте, же кой Ісўс Христос тамтудї ходїў, то мўсит бїти льїпше, а на наш край, на нáші гóри — то Сус Христос ту не быў — инó здáлеку пáличкоў помáхаў. — Томў ў нас полá гїршї: Йалóвець сѣа рóдит, бодáчьа, а жáдного плóду такóго, ги ў льўдїй, не мáймо.

Зап. в лютїм, 1899 р. у Мшанци, Старосамбїрського пов. від Грици Олїцака Терлецького.

71. Звідки взяв ся млин, віз, кінь, скрипки і медвідь.

Ісус Христос ходив со сватым Петром по землі і научав людий доугі часи. І прийшов раз у село, а злий поставив млин і ни зладив його вич, таку паличку, аби зерно падало с коша. А Сус Христос повідайи: Шчо ты ту робиш? — Та, диві, зладив яим млин гет цаўком, і не хоче падати зерно. — Яа тото зладжу, али завориндуй мины. — Мовит: Яа ти завориндуйу, айбо ни знайу покы. — Покы з дубровы оппаде лисья. — А тот собі злий гадав: До восени, тай у восени упаде. — А Сус Христос запивав паличку, тото почало калатати і почало падати зерно у камінь. А він стау, тай мовит: Тай яа цылый млин поставив і яа ни мих шче тото зладити! І жаль му. Али ходит він коло добровы, не оппадуйи лисья; а вонó уперед, то падала чатина ги днеська с кидрины. Али пан Біх так дау, жебы тото не оппало покы світа. Али він дивит ся раз, другий, не оппадуйи тото. Узяу, пішоу, верти лыс, бий клинцы, бий цвьякы желызны. Він мыслиу, же посушит весь лыс. Тото ся порозвивало, тичерка такé галузя вит самои землі аж до верха. А уно глатке было, хыба трохы на вершкы была чатина. І узяу і у...у ся долы смерекоу злий і днесь смола тому на смерицьцы. І млин до днешного дня не відобрау, а ныбы притомнысть до млина майи і ннесь вип у млыны сйдит, нек му.

Али узяу зробиу виз у хаты і зложив гет красно, а вытбагнути йак через двери? А Ісус Христос с Петром увийшоу: А шчо ты зробиу? — Виз, али ни можу с хаты вытбагнути. — Продай мины. — Узяу і продау. — Петро мовит: На шчо ти, Господи, того? — О, треба, буде люддым, та будут ихати! І узяу він, розибрав по колесу, выныс на двір і зложив. Мовит дытко: Та ци не миг яа сам си так розибрати та зладити? — Ісус Христос мовит: І ты бы си колись сиву, йакбыс не миг ити. І днесь, коли вись квичить, тогда він на виз сяде.

Али узяу зробиу конья. А Бох дау так, бы не стоивау кінь сам. І він узяу, вйазау на таку жилу меджи ногами, конья, али кінь сва ужививу, ити не буде, бо вйазаныи. Ісус Христос надвийшоу с Петром, мовит: Шчо ты зробиу? — Конья, та не хоче йти. — Ну, продай мені того конья, та він иде. Тай ты колись си сядеш на нього. — І днесь нерас такый час приде, жи йак сядеш на конья він, то кінь утыче у безвисти, же го никто не може уперети, дльа того же він го зробиу. Мовит Петро: Господи, та на шчо тобі коний? — Е, Петре, то буде тысным люддыом робити. Роствау тоту жиўку і кінь пішоу. І ннесь коньови йи ступкы меджи ногами йак і вы свидомі.

Потому зроби́ть скри́пки і ни проріза́ють звєрхы тоты́ вікєньця, та вони́ не ма́ли жа́дного го́лосу. А Сус Христос мо́вит: Продай менш́і тоты́ скри́пки! Він прода́є. Ісус Христос проріза́є тоты́ окєньця і ўже го́лос ма́ли. І ннесь чєрес тото́, де йино́ йакá му́зика йи, там йи вохота́ і мно́го сьа такы́х часы́ў тра́фит, жи дакого́ й забьют при музйцы́, а то чєрес тото́, жи він йіх зроби́ть, тому́ ўсе ма́йи до них пра́во.

Али тра́фиў сьа Ісус Христос у млины́ іс Петрóm так ги жебракы́. А мєльник ўвиды́ў: О йакісь дыды́ ту йдут. Чека́й, йа йіх напуджу! Вони́ ўвійшли́, а він зва двєрий: Гу! І Пан Біг повідат: Іди́ ў лыс, будєш медведьом, тай будєш гурчати, по́кы сьвїта.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

Паралєлі: До млина пор.: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 17, ч. 45. — Чубинський, Труды, I, ст. 104. — До воза: Чубинський, Труды, I, ст. 104—106. — До коня: Zbiór wiad. T. V, 3, ст. 135. — До медведя: Правда, 1868, ст. 48: Медвідь. — Житє і Слово, 1894, II, ст. 182, ч. 10: Відки взяли ся медвїць і зазудя. — Zbiór wiad. T. V, 3, ст. 149—150. T. VII, 3, ст. 107—108, ч. 2. T. X, 3, ст. 102, ч. 310. T. XI, 3, ст. 36, ч. 1—2. T. XV, 3, ст. 65, ч. 4. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 10—11. — Ястребов, Матєріалы по этногр. поворос.: края. Ст. 10. — Аванасєєвъ, Народ. рус. легенды. Ст. XI. — Чубинський, Труды, I, ст. 50—51. — Романовъ, Вѣлорус. Сборникъ. T. IV. Ст. 22. Ч. 17. Ст. 168. Ч. 23. — Kolberg, Rokucie. T. III. Ст. 141. ч. 3. — Federowski, Lud białoruski, T. I. Ч. 742—743. — Шейнъ, Матєріалы. T. II. Ст. 343—344. — Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. T. I. Ст. 288. Ч. 56.

72. Звїдки взяли ся гриби?

Ішов раз Христос із апостолами поперед хату якоїсь жінки вдовиці. Удовиця напекла паланиць та попоставила їх попід хату на приспї, щоби скорше простили. Ідут апостоли за Христом, а Христос на передї йде, та спозирають на сьвїжі, ще теплі паланиці, поликають слинку, бо всі страх які голодні, аж, аж!... Не видержав Петро, взяв одну, вкусив та зачав жмїкати.

— Петре, Петре, що ти жмїкаєш? — питає Христос.

— А щож, губу! — каже Петро та скорійш випльовує вкушений кусник паланиці на землю.

— Най буде губа! — каже Христос.

А Петро дивит ся на землю, не вірить своїм очам : перед ним із кусника хліба виросло нечислено багато різних губ та грибів.

— Збирайте — каже Христос до апостолів — буде добра вечера.

Зоря, 1895, ст. 53: Земля в людовій вірі, Д. Лепкого.

Паралелі: Zbiór wiad. T. VI. Ст. 256. T. XIII, 3, ст. 76, ч. 165.—
Етнографічний Збірник. Т. III Ст. 69—70, ч. 4. — В. Němcova, Ná-
rod. báchorky a pověsti. T. II. Ст. 297—299. — Wisła. T. IX. Ст.
102—103. Ч. XI. — Polaczek, Wieś Rudawa. Ст. 91. — Lud. T. II.
Ст. 19—20.

73. Звідки взяли ся пчоли.

То як Ісус Христос ходив по світі з апостолами, то зразу апо-
столи не могли привикнути. Прості люде були. То святий Петро все
каже: Господи, я голодний! А Ісус Христос сам не їв нічого, то все
тільки сі всміхає. А далі як Петро заснув, Ісус Христос узяв тай
виймив із нього телеса тай повісив на грушку. Петро пробудив ся,
встав тай дивує ся, що ані разу не чує голоду. Аж по якімось часі
ідут вони знов попри тоту грушку, а на тій грушці великий рій пчл.
Петро питає: Господи, а то що таке? — А Ісус Христос каже: Петре,
та не пізнаєш? Таже то твої телеса. Ти без них маєш вигоду, а пчоли
з них будут Богу на славу і людям на пожиток.

Жите і Слово, 1894, II, ст. 181.

74. Жидівський помийник.

Називали Жиды помий цебэр. А Ісус Христос с Петром ходиў
по світы, тай тотó ўвидиў Петро. Мовит: Кількі ту помийї і тотó
йде нівощо. — Али злий тотó ўчуў: Дай минї тотї помийї йа буду
с того робити горіўку! — І ўзаў постаўиў горальню і шче шчось
мўсьї до тых помий додавати ў горальни; йакось тотó спалиў, і на-
зваў горіўку палєнкоў. І днесь ў горах называють йї палєнкоў. І такій
даваў людьом коштовати, пїти і льуди почали пїти. Али йиден такїй
быў, жи видиў, ш чо́го тотó нароби́ло — а дрўгий сьа напїў тай лы́зе
гі пїавый ў вóчи, шчось му бесїдувати. А тот мовит: Цыкай від нья,
ты жиды́ський помийнику, жиш то ныбы тым сьа ўпиў, шчо ж жи-
ды́ських помий. І шче й днесь, йак бы сьа напїў дахто, та моўят:
Ты помийник жиды́ський.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

75. Як згорів „Ка“.

А. Горівка, то чортівський напиток! Не люде йї завели!

Був собі чорт „Ка“, а він варив той трюнок. Раз якось захотыло сьї сьветим апостолам, покровенькам Петрови і Павлови йїї закоштувати. Прийшли вони до пекла. А там той трюнок так варит сьї та кипит!... Попросили апостоли якогось антипка по кватирці того трюнку. Антипко дав йїм. Але як вчув сам люципер той „Ка“ про то, як не скочив у той котел з тим трюнком тай там згорів. А антипки зараз в плач тай желували: згорів-ка, згорів-ка... Тай відти пішла назва горівка.

Зап. в грудни, 1898 р. від П. Петрова в Дрогобичи Волод. Левинський.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 17—18. — Чубинський, Труды, I, ст. 43—44 і 109. — Gliński, Bajarz polski. T. III. Ст. 211—215. — Байки небылиць. Коломыя, 1880. Ст. 25—27.

76. Від чого названа горівка?

Б. Ишоў сьвятий Пётро и з Исусом Христом, а там дьабли ў йїдны фабрыцы варили трюнок. Сьвятий Пётро повідат: „Пане, йа там піду, што там йист“. — А Христос му повідат: „Не ход, Петре!“ — А він му повідат: „Піду дакус, пане, буду йа відыў, што там йист“. — Гвóшоў там, дали му порційу того трюнку. И выпиў, посмакуваўо му и напий сьа. Потым казаў собі дати другу порційу. Йак выпий другу, казаў сой дати и третью. Потому хоче пити, бо Христос сьа му не казаў бавити. А тоты дьабли зорвали в нбого капельух: — „Запўат, што-с казаў! Штосме ти йїдну ту дали, то дармо, а дві те запўат!“ — Пётро не маў нийаких грóшиї, — то сьа тим забаўляў, бо не маў чым запўатити. (И гльа того тєпер Жыды, йак не ма чым запўатити, то зараз Жыд знімат капельух). Але фхóдит там по Пётра Христос, — а найстаршóму чортóви быўо имєно „Ка“, што быўа його фабрыка. И йак отвориў Христос двєри, йак го дьадриў Ка. и фстрашыў сьа. Фпаў до кїтла до того трюнку, де сьа вариў, и там зóриў Ка. И гльатого тєпер называїт трюнок „згоріўка“, бо в пый сьа спалнў чорт Ка, та фшыткы за ним там йойчали ф ты фабрыци чóрты, же: — „Згóриў Ка!“

Зап. від Антона Тиханича в Котани, в серпни 1900 р. О. Роздольський.

Паралелі: Етногр. Збірник. Т. II. Ст. 63. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. IV. Ст. 11. Ч. 4. — Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 283—284. Ч. 48—49. — Kolberg, Krakowskie. Т. III. Ст. 169—171.

77. Звідки взяла ся табака і люльки?

А. Чортова ма́ма у́мерла. Посходили сѣи льуди до не́ї, йак звѣкло до ўмерцьї (то було на зимлі), тай сидѣт тихо, нима́ ничо́. А чорт син приходит, ка́жи: Чика́йти, йа вам злаго́джу, абѣ ви дурно ни сидѣли! — Тай ўзвѣу, ўтер таба́ки; даў ко́ждому поньўхати, тай ка́жи: Пла́чти за мо́їоу ма́моу! — Йак ко́ждий поньўхаў, тай зачѣу пла́кати за чо́ртовоу ма́моу. А Христос приходит на то́то, тай дѣвит сѣи, жи онѣ пла́чут; ка́жи: Чика́йти, йа вам дам ни такѣ! У́звѣу, пороби́ў льульки, тай даў йѣм закурѣти, тай ка́жи: Пльу́йти на чо́ртову ма́му. Тому́ типѣр хлопѣ йак ку́рут, тай пльу́ють.

Зап. в вересни, 1895 р. в Пужниках, Бучацького пов. від тата Михайла.

Паралелі: Жите і Слово, Т. III. Ст. 374: Табака і тютюн. — Зоря, 1987, ст. 44, Чорт, Д. Ленкого. — Етногр. Збірник. Т. V. Ст. 169—170, ч. 25. — Zlatá Praha, 1891, ч. 44. Ст. 522. — Гріпченко, Етногр. Матеріалы. Т. I. Ст. 10. Ч. 17. — Манжура, Сказки. Ст. 144—145. — Харьковскій Сборникъ, VIII, ст. 310. — Кіев. Старина, 1890, кн. 7, ст. 326—329; 1893, кн. 3, ст. 547—548; 1888, кн. 4, ст. 20.

78. Тютюн і табака.

Б. У́мерла чортѣ́кови ма́ма, а льудѣ сѣи посходили, тай аны́ кажѣ, нѣхто́ не́ хоче за йѣго ма́моу пла́кати. А він натѣр таба́ки і дава́ў льудѣм ньўхати, абѣ йѣм поставѣли сѣльо́зи ў вочѣх, абѣ пла́кали за йѣго ма́моу. А надѣйшо́у пан Біг і подава́ў льудѣм льульки. А льуди ку́рили тай при тѣм і хѣркали; то сѣи тѣчи́ло, же на йѣго ма́му.

Зап. в цвѣтни 1897, від Тимка Гринишиного в Пужниках, Бучацького пов.

Паралелі: Драгоманов, Малор. народ. пред. и разск. Ст. 13: Черти и табачники. — Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. Ст. 282. Ч. 47: Атчаво ета слѣза котѣтца изъ глаза, якъ табакъ нюхаѣмъ? Па чортавѣй матки плачимъ. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. IV. Ст. 23. Ч. 19.

79. Звідки взяв ся огонь у кремені?

З почитку світа то ни було вогню. Аж йак согрішили ангели і пішли до пекла, то відумали йго там, абі було ў чім пражити грішны дүші. А йак стали ходити по світы Христос с Питром тай відділи, жи льудьом зле биз вогню. Али йдут оні раз, діуйи сьи, а чорт наклаў собі вогонь коло дорóги, тай грійи сьи. Посидали си оні коло него, балакайт... А Питро маў с собоў палицьу, тай поставиў йи на вогонь. Йак зачїла горіти, а він зырваў сьи тай зачїў ўтыкати, жиби занести трóхи вогню льудьом. Али чорт такі ни дурний, зачїў лапати Питра тай кричїти: Віддай вогонь, на шчос ўкраў? — Йак ўже маў Питра зловити, а Христос крикнуў: Удар палицьи ў камінь! — Питро ўдариў і хоць чорт відобраў ў него палицьу, то вогонь ў камини лишїў сьи. А той камінь — то кремень. Тогдї Христос показаў льудьом, йак сьи креши с кременьи вогонь і віт тогдї маїут ўже льуди вогню, кїлько хотїй.

Зап. від брата Гілярка, 1897 р. в Пужниках, Бучацького пов.

Паралелї: Чубинський, Труды. Ст. 43, 45 і 46.

80. Чому діти не ходять до року?

Йак Христос ходїў по світы, тай прийшоў до жінки, шчо мала малу дитїну тай сказаў йи, жеби дитїну перекинула бес себе. А она бойала сьє, не хтыла перекинути, абі сьє не забила дитїна. А він йи сказаў: Коли не хочеш, то не буде ходити аш по роцьи! — А прийшоў потóму до корóви, же мала мале тельє. Казаў йи перекинути, а она перекинула і томú тельє сьє ўродит і ходит. І так до кождой зьвіринї ходїў і кожда го послухала і кожде, лиш ўродит сьє, ходит.

Зап. 1896 р. в Пужниках, Бучацького пов. від брата Гілярка.

Паралелї: Грінченко, Етногр. Матеріалы. Т. I. Ст. 83. Ч. 107. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 178. Ч. 37.

Паралелі: Zbiór wiad. T. XV, 3. Ст. 268. Ч. 2. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 178. Ч. 36. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ч. 790. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 399.

83. Чи знали люди час смерти?

В. Кождому чоловікови наперед призначено, якою смертю має вмерти. Як йому призначено втонути, то аби весь вік на печи сидів, а таки прийде така година, що він утоне.

Давно люде наперед знали, коли хто вмере. То вже такий ні за що не дбав. Іде раз Пан Біг по під ліс, а там хата, а з хати вийшов чоловік, запалив ліс тай поставив до того огню горнець з водою, щоб загріла ся.

— А ти що робиш? — питає Пан Біг.

— Та от воду грію.

— Та не можеш урубати дерева, а зараз мусиш весь ліс палити?

— Е, та міні байдуже, я й так завтра маю вмерти, — мовить чоловік.

— Е, коли так, то не вмереш, — мовив Пан-Біг — і не будеш наперед знати своєї смерти. По якімсь часі іде Пан-Біг знов тою дорогою і бачить того самого чоловіка, а він з'орав те місце, де був ліс ізгорів і сіє жолуди.

— А що ти, чоловіче, робиш?

— Та жолудь сію.

— Та на що?

— Ліс буде.

— Алеж ти вже старий, ти його й не побачиш, не то що.

— А хто знає. А не побачу я, то побачуть мої діти і внуки.

— А видиш, — мовить Пан Біг, — як то добре, що ти своєї смерти наперед не знаєш.

Етногр. Збірник. Т. V. Ст. 189—190.

84. Чому кінь такий ненаситний?

Як Христос ходив по світі, прийшов раз над ріку. Вода була тогді зібрала, тому він не міг через ню перейти. Вже хотів вертати се, аж дивит се, а ту пасе се кінь. — Перевезі мене на другий бік! —

каже Христос до него. — Я ще голодний — каже кінь. — Христос рознівав се тай заклев: Аби́с їв до кінце віку́ і аби́с не наїв се ніколи! — Тому тепер кінь все їсть і їсть і ніколи не наситит се.

Зап. в Григорові, Буцацького пов. 1890 р.

Паралелі: Zbiór wiad. T. II, 3. Ст. 38. Ч. 1. — Тамже, VII, 3. Ст. 108. Ч. 3. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 109. Ч. 16. Тут кінь ненаситний тому, що його прокляла Богородиця за те, що він витягав сіно з під Христа, коли він лежав у яслах. — Чубинський, Труды, I. Ст. 49. — Аванасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. X.

85. Звідки взяла ся собака?

Як Христос ходи́ў по землі с Питро́м, то йшли вони́ раз би́с силó, а дьіти ба́вали сьи на ўлици за́йайцьи. А той, шчо бу́ў хóртом, зачи́ў би́чи за Хри́стом тай га́ўкати. Христос роззли́стиў сьи тай прокльи́ў то́го хлопця́: Жи́би́с га́ўкаў до́ки сьвіта! — І с то́го хлопця́ зроби́ў сьи пес.

Зап. 1897 р в Пужниках, Буцацького пов. від брата Філька.

Паралелі: Чубинський, Труды, I. Ст. 52—53. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 168. Ч. 24.

86. Звідки взяла ся малпа?

Як Христос ходи́ў по сьвіты, то йиден чоловік ви́льиз на дуба і хоты́ў йигó зві́тти настра́шити. Али Христос йигó зобачи́ў тай сказа́ў: Будеш жи́ так ла́зити по дерева́х, до́ки сьвіта тай со́нцьи! І с то́то чоловіка зроби́ла сьи ма́лпа і ла́зит ўсе ві́т то́гди по дерева́х.

Зап. 1897 у. в Пужниках, Буцацького пов. від Тимка Гринишиного.

Паралелі: Чубинський, Труды, I. Ст. 50.

87. Черепахи.

А. Рас ішла Матка Боска с Су́сом Хри́стом чирис ріку та йи́ риби кусали. А Матка Боска прокльи́ла ті риби і з них сьи зроби́ли чирипахи.

Зап. в Будзанові, Тербовельського пов. від Кучиравої Ганусі О. Дервянка.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 10, ч. 31. Тут черепаха повстала з печеної курки, яку скупа донька укрила була перед матір'ю, що прийшла до неї в гостину. — Тамже, ст. 386—387: Тут черепаха повстала з вареників, укритих скупарем перед старцем. — Ястребовъ, Матеріалы. Ст. 20: Тут перемінена в черепаху жінка, що сховала ся перед Христом. — Чубинський, Труды, I. Ст. 66.

88. Заклята риба.

Б. Матка-Боска с Сусом Христом шла бис воду. Розмавіили си, жи дужи рибу роздоптуїут. Вона кажи: „Божи, Божи, вминши тойї риби“. І тогди кажи Сус Христос: Вже нима половини тойї риби, вже в купках — вона вже заклята. С того йи чирпахи.

Зап. від сестри Ольськи в Будзанові, О. Дервянка.

89. Чому рак має в заді очи?

Раз брив Христос через воду, став на рака і притиснув его. А тогди ще рак мав з переду очи. Розгніваний, крикнув до Христа: Як ти йдеш? Де маєш очи, що стаєш на мене, чи не в гузици? — А Христос каже: За тото, що так до мене говориш, будеш мати від нині очи в гузици, а не в голові! — І так ся стало і тому тепер так рак виглядає.

Зап. в Григорові, Буцацького пов. 1890 р.

Паралелі: Zbiór wiad. T. VII, 3. Ст. 115. Ч. 29—30. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 13. Ч. 36. — Ястребовъ, Матеріалы. Ст. 20. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 168. Ч. 21. — Fedorowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 175. Ч. 579.

90. Чому тепер колос малий?

А. Коли Ісус Христос по світі ходив, зайшов раз до богачки, а тота з під дитини збіжем збирала і на гній виносила. А тогди ціле стебло від корінця аж до верха був колос. Як Ісус Христос тото вдкрів,

що богачка свіжого хлібці не шинує, засумував сі, тай каже: „Не буде від тепер на стеблі зерна, лиш голе стебло!“ А Матінка Божа взяла в руки тай стала Сина свого просити: „Сину мій дорогий, сину мій любий, най хоть тільки лишить сі зерна, кілько я в кулак взяла і най то буде для пса і kota!“ А Ісус Христос каже: „Ну то най уже й так буде“. А по при пса і kota люде до нині годують сі.

Зап. в Перевізци, Калуського пов. 1875 р.

Паралелі: Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 355—360. — Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 289—290. Ч. 58—59. — Nowosielski, Lud ukraiński. Т. II. Ст. 14—15.

91. Який був колись колос?

Б. Як Христос ходиў по світы, то жиго і шиницьи ни родило сьи такé, як типерички, али колос буў вит зимлы аж до вирха. Христос хтыў нарид покарати, тай зачыў ссувати колос. Али свитий Пётро влапаў Христа за руку, тай кажи: Господи, лиші хоть дльа пса і kota. — Христос змиосердиў сьи тай лишіў. Тому колосок типер такий за доўгий, як рука, а ми ймо тотó, шчо псови і котóви.

Зап. в сїчни, 1895 р. в Пужниках, Бучацького пов. від тата Михайла.

Паралелі: Драгомановъ, Малорусскія народныя преданія и рассказы. Ст. 14. Хлѣбный колосъ.

92. „Для пса і kota“.

В. Ходиў Ісус Христос съ сватым Пётром по землі і зайшли до иидного чоловіка. Дытина піс...а сьа, а вона ўзала, тотá жінка, палиницьу, зыгнула ў двойи, — житну — і ўзала тотó г.ó і вынесла на дь вїр. А Сус Христос тотó увидиў і думат собі: Е, треба бы з вами йначе робити, коли вы не шануйите. Бо оно было тогда вольоть і колос от самой земли. І Пап Біх выйшоў с Пётром мѣджи сыўбу і почаў змыкати від землі гет, абы не было хлыба жѣдного, кой льуди не шануйут. А Пётро хопиў жменеў: Господи, лиші хоць на kota та на пса, бо тотó нич не знайи! І мы днеськова с того ўси жийимо.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліш. Терлецького.

Паралелі: Zbiór wiad. Т. III, з. Ст. 23. — Т. VI, з. Ст. 321. — Т. XI, з. Ст. 63, ч. 4. і ст. 220. — Т. XIII, з. Ст. 191. — Т. XV, з. Ст. 273, ч. 2. — Зоря, 1887. Ст. 95. — Зоря, 1895. Ст. 53. — Аванасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. VIII. — Терещенко, Быть рус. народа. V. Ст. 48. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. Т. II. Ст. 368. Ч. 194: Die Kornähre. — Чубинський, Труды, I. Ст. 156. — Етвогр. Збірник. Т. V. Ст. 82. Ч. 17. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. III. Ст. 169—170. — Federowski, Lud białoruski. Т. I. Ст. 170. Ч. 545—548. — Kolberg, Krakowskie. Т. III. Ст. 7. — Wasilewski, Jagodne. Ст. 98. — Wisła. Т. I. Ст. 143.

93. Чому каміне не росте?

Камінь то перши росло так йак грибі, абó шчо. Тай було би росло й до тепер, йак би ни Христос. Він йак ходиў по свѣты тай йшоў раз дорогоў тай ўдариў сьи ў палиц, али так, жи гет розбиў на прах, аш пазур злиз. Чуїи він, а то такої дужи боли́т. Тай тогли за-яльиў каміньи: Жиби ви більши ни росли! І ўже вит то́го чису каміньи ни росте.

Зап. 1897 р. в Пужниках, Буцацького пов. від сестри Анни.

Паралелі: Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 170. Ч. 29. — Federowski, Lud białoruski. Т. I. Ст. 165. Ч. 511.

94. Чому ксєндзам не вільно жєнити ся?

То Сус Христос повідаў, жиби прийшли порадити сьа, йак брати сьльубу. Йіде ксєндз наш і польцькый, али надібаў сьа хлоп. Де вы йідите? — До Пана Бóга спытати сьа, йак сьльубу брати. І йа йду з ва́ми, хлоп. — Надібаў сьа жид: І йа йду з ва́ми. Али прийіхали там до то́го до́му, де ўже Исус Христос быў, жид на грайцар лакомый і ўзяў держати ко́ны польцького ксєндза і на́шого, бо му поўбицьали по два грайцарі. Польцькый пішоў до господы, шчось там вы́пити і вьісты, а наш пішоў руськый т Сусу Христу і пы́тат сьа: Ци вільно сьа жєнити? — Вільно. — І пішли оба с польцькым. Польцькый собі гадаў, жи то наш спытаў сьа за ньóго. Али хлоп увийшоў і сьа пы́та-йи: Ци вільно сьа мены́ жєнити. Али твєртший, його кортит лы́пше

знати, пытат ся: А йак бы тотá ўмёрла, ци мójбы дрўгу ўзьатí? — Та мож! — А він выйшоў за поріг і гáдат си: Йакбы ўмёрли і дві, ци мójбы трéту ўзьатí? — Но, шчо хоч? — Йакбы ўмёрли дві, Гóсподи, ци мójбы ўзьатí трету? — Мож і трету і четвэрту. — Выйшли на двір ўсы, а жид мóвит: Ну, ныўрóку, пытáли вы ся за мéне? — Пытáли. Вільно тобí дебудь і на сьмітьў. Ннесь томў жиды берўт і на сьмітьў сьльуб, дебўдь. Типэрь хлóпу вільно і штíри рáзи ся жени-ти, а ксьиндзу раз. Пóльцькому не мójна й йиднóйі брáти, хыбá ко-ханку.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Олі-щака Терлецького.

95. Чому попам усе мало?

Йак ходіў Бог по зямлі і навіджаў людій — і ходіў сьвитій Пітрó і Паўлó. А захорувáла йидна ўдовіцьи. І післаў Бох трох сьвит-цьіў до тóйі ўдовіцьи, шчобí йі приготовіли на смерть. На свóйім місци то Бох післаў ксьондза, а сам сьи лишіў ў дóма. І даў йім ўсы трóm по тóрбі грóшій і росказаў йім, шчобí кáждий свóйу тóрбу віддаў удо-віцьи. А сьвитій Пітрó і Паўлó свóйі подавáли грóші, а ксьонц свóйі ни даў. Затрíмаў ў сэбí і казаў до двох сьвитцьіў, шчо сьи на дорó-зы подылімо. Йак виртáли вíтти і зачыў йіх дыліти, á вонí ни хтыли брáти. А йак повирну́ли до дóму, зачыў йіх Бох кўждого з восóбна пи-тáти: Ти, сьвитій Пётри, даў свóйі грóші? А, ти Паўли, даў свóйі грóші? Паўлó й Пітрó вíтзивáйут сьи: Даў! — А ти, ксьондзи, даў свóйі грóші? — А ксьонц сьи ни вíтзивáйи. — А Бог до ксьондза: А вíдиш, рáби, ни мójши сьи найісти, покрíудиў йис ўдовіцьу! Будé на вас нáрід роботáў пóки сьвіта і соньцьи! Так на вас будé йти, йак мить¹⁾ будé мéсти і ны́гди сьи ни найістé пóки сьвіта і сóньцьи! — Та́й типэрь ксьондзí ўсе кричўт, шчо йім мáло та́й мáло.

Зап. в цьвітнi 1897 р. від Тимка Гринишиного в Пужниках, Буцацького повіта.

¹⁾ Заверуха.

95. Ненаситний піп.

Раз ішов Господь Бог з сьветими Петром і Павлом в день великодних сьвет, дивлет си, а піп оре. — Питає си єго Господь Бог: Ти чо в такий сьветий день та до того ше і духовний та вореш? — Піп єму на се каже: Господи, даруй мені, я так тогід зробив, шо в великодні сьвета орав, та мені тільки богато хліба си вродило, шо я віддав моїх 30 доньок — та ше лишило мені си 30 хлопців — та хотів би їх поженити в осени. — Е! братчеку мій, каже Бог до попа — я тобі тогід вібачев і вродив тільки хліба, шо ти міг не лише тих 30 доньок відати, але і тих 30 синів вженити, але ти, братчеку, як виджу, то ти як кождий піп ненаїджений, і не дбаєш, шо гріх і в таки вилики сьвето вореш — абись знав, шо сего року нічо тобі не вроджу і з голоду вмреш. — І так Бог зробив.

Зап. 1901 р. в Довгополи, Косівського пов., від Анни Тоневич О. Галевич.

97. Богач не лише бідного, але й Бога не хоче знати.

Було трох братів, два були богачі, а оден був дуже бідний. Але як ходив ше, сьветив би си, Бог по сьвіті, поступив раз зі сьветим Петром до більшого (старшого) брата і просив си на ніч, а тот брат тогоди клав хату, — тай Господь Бог каже до него: „Боже помагай!“ — А він на се Богови відповів. Мені шо з Твого помаганя? І ше почев лихословити Богови. Бог тоді каже до сьветого Петра: Ходім дальше Петре! І прийшли до меньшого (середущого) брата тай також просили си в него на ніч. — Та він их приймив на ніч, але в ночі стала си в сій хаті пречка (пригода), а то курка знесла єйце і вбила. Тоді тот богач зачев лякати на Бога і сьветого Петра, шо то через них єйце вбило си, бо єк би вони були не ночювали, то єйце було би си не вбило — і вігнав таке їх в ночі з хати. Идут вони до найменьшого (наймолодшого) бідного брата. — Приходить, а він кладе бухню (бухня то дуже з дешевого матеріялу і мала з не докіньчаним дахом хата). Поклонили си єму, поздоровили єго — а він їх файно приймив, похарчовав, за шо Господь Бог, сьветив бї си, поблагословив бідного хату і він від сего чєсу зачев богатіти - - а богачів братів Бог вітопив всі масткє.

Зап. від Марка Куриндаша з Полянок, у Довгополи, Косів. пов. О. Галевич.

98. Христос, Петро і підкова.

Йшоў Христос с Питром дорóгоў тай ўвидыв кінську піткóву. Підоймі Пётри! — кажи до него. — А мині на йакого чóрта піткóви? — вітповіў Питро тай пішоў дáлы. — Христос підныс піткóву, а йак йшоў пóпри кúзьню тай продаў ковалéви і купиў за тоты грóші чирішэнь. Ёдут вони дáлы, вийшли за силó, сóнци так припикайи, Питрови так хóчи сы воді, а ту ныгде ны краплы. — Йой, йак йа би пиў! — кажи Питро. — Христос ни вітповіў нычó, лишé зачіў кидати по йидны черэшни на зéмльу. Питро йшоў за ним тай збираў. Як ўже викидаў ўсы чирэшны — Христос — тай кажи до Питра: Вйдиш, Пётри, ни хтыў йис раз зыгнути сы за піткóвоў, то мусыў йис згнати сы тьлько рáзыў за чирэшными! — Питро пзнаў, що Бог зажиртуваў си так з него, áли лишé пошкрóбаў сы тай пішоў, бо ни маў шчо казати.

Зап. в маю, 1897 р. в Пужниках, Бучацького пов., від брата Гілярка.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 124, ч. 22. — Етнограф. Збірник. Т. III. Ст. 69, ч. 29, 3. — Wisła. Т. IX. Ст. 116—117: Legiendar o św. Piotrze i podkowie. — Materiały antr. arch. i etn. Т. III. 2, ст. 151.

99. Як сьв. Петро був Богом.

А. Коли Христос жив іще на сїм сьвітї і ходив із своїми апостолами проповідати слово боже, сказав раз до нього сьв. Петро: Як то багато бїди на сїм сьвітї. Як би я був Богом, то було би далеко лїпше! — Коли хочеш того, то я позваляю тобі бути один день Богом — відповів Христос. — Сьв. Петро утїшив ся тим дуже, але його радїсть не була довга. Коли йшов із Христом, почув, як мати виправяла свого малого синка на друге село і прощаючись із ним, сказала: Най тебе Бог провадить, сину! — Тогди сказав Христос до Петра: Ну, Петре, ти тепер Бог, веди його! — І Петро мусїв відвести хлопця на друге село. Ледви вернув, а тут кличут уже його до суду, де хтось присягав і прикликав Бога на сьвідка. Петро побїг до суду, аби бути сьвідком. Лише вийшов із суду, дивить ся, веде баба козу на пасовиско. Вивела, пустила, тай каже: Най тебе Бог стереже і приведе щасливо до дому! — Петро мусїв ітї пасти козу, та се ще було пів бїди, але коли прийшло гнати її до дому, то вже не мїг дати собі ради. Надер ся добре по корчах

га скалах, заки притнав її. Змучений, облитий потом, упав Христови до ніг і просив, аби скинув із нього ярмо, наложене рано; він уже набідився до волі і не хоче бути більше Богом. Христос посварив його трохи, а потому сказав: Памятай, Петре, не треба пробувати Бога і жадати від нього того, до чого чоловік неспосібний і не має сил. — Петро вислухав слів Христа і вже більше не хотів пробувати Бога.

Зап. незвісно де і ким. Друковано в „Галичанинъ“.

Паралелі: Аванасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. XXX—XXXI. — Wenzig, Westslawischer Märchentchatz. Ст. 89—90. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 184—186.

100. БОЖИЙ КОВАЛЬ.

Б. В однім селі жив собі такий коваль, що від нікого за жадну роботу платні не брав. Бувало зробить що кому, а той питає: „Що вам за роботу належить ся?“ „Нічого“, каже коваль, „Бог мині заплатить“. І всі люди вже його знали і за яку роботу, то казали йому: „Хай вам Бог заплатить“, і прозвали його „божим ковалем“.

Жив він так досить довго, аж нарешті прийшла смерть і він умер. Приходи він до неба, аж там святий Петро до него: „А тиж чого тут?“ — А він каже: „Таж я вмер, то де піду?“ покажіть мині. Аж коли він диви-ця, а там напротив него сидить Бог на золотім троні і киває до нього пальцем; себто, ходи до мене. Підійшов коваль, упав до землі і лежить, а Бог каже: „Вставай, не бій ся і приступай до мене“. Встав він, приступив, а Бог його питає: „Ну, ковалю, скажи мині, що ти хочеш за те, що ти ціле своє жите за роботу нічого не брав, лиш казав: „мині Бог заплатить“. Скажи, якої заплати за се бажаєш від мене, а все тобі дам, щоб навіть не знать що було“.

Зрадів коваль, як почув се і став думати, щоб тут жадати? Якої заплати? Подумав, подумав, а далі й каже: „Нічого, Господи, не хочу, тільки хочь оден день посидіти на Твоім троні“. „Добре“, каже Бог, „сїдай, тільки щобишь всидів, а як не всидиш, біда тобі буде“. Вийшов Бог з трону тай пішов собі у рай на спацер, а коваль чим скорше з утіхою на трон. Ледво тільки сїв на нім, аж тут цілий світ перед ним розкрив ся як на долоні, все наче перед самим носом. Все він зараз зобачив, що діє-ця на цілім світі: на землі, у землі, у морі, в землі і скрізь, бачив усе кожду людину, кожне найменче сотворіне. Став він роздивляти ся, дивить ся: там їден другого забив, їден у другого вкрав, скривдив, обдурив і все а все, що по діялось по світі, все бачив.

І вже не міг далі всидіти, лиш хтів крикнути, як рідний син пробив ножем батька, але Бог сказав йому: „Не сьмієш й пари з рота пустити, сиди тихо та диви ся. Дивить ся він, аж приходи до бідної вдови старий дід жебрущий, і проси милостині, а та виймає остатнього сухара, котрого навіть перед дітьми голодними була сховала і дала йому. Вона пішла на роботу, а дід вернув ся і підпалив її хату, і в хаті всі діти згоріли і все. І вже довше коваль не міг всидіти: Крикнув з жалю і впав на срібну підлогу з трону. Бог його зараз підняв і каже йому: „Видиш, чоловіче, який я терпеливий, що мушу вічно сидіти на сім троні і на все дивити ся і все бачити, навіть ще гірше, як ти бачив. Отже бачиш, яку я терпеливість маю, тож знай, що я теж дуже терплю. Праведна душа кожна терпить. А ти тепер йди назад на землю і роби так само, як і перше і будь таким самим праведним чоловіком, якісь був“. І коваль вернув назад на наш сьвіт і до нині десь працює за біг заплать.

Чув від свого небіжчика батька Ілька, А. Веретельник.

101. Батько конем.

А. Оден газда маў два сини і тим синам не даваў нї йісти, нї нич, лиш они ходили ў лїс, збивали сучкі (дрова) і носили на місто і брали від одной ўйазанки три сорокіўці. Ходили они так зо дві недїльї. Приходьат два сьвїаты і кажут: Де ваш о́тець? — Наш о́тець зробиў сьа коньом тай ўзвали го Жиди! — Тоти сьвїаты мали коньа з віском і казали, шчо би купили собі тоти брати. А брати сьа звїдали, шчо би они хотїли. А они хотїли три сорокіўці. І купили. Сьвїаты пішли і сказали, шчо би они нїколи не лишили коньа не́прикритого. А на тім коньї була золота уздьанїцьа. І прийїхали они на місто, напили сьа і забули того коньа ўкрити. І прийшли тоти сьвїаты і кажут: Видите, йакі ви справедливі! Він вас з малої дьїтини вигодуваў і до старости вас годуваў, а ви го забули ўкрити! — Бо то буў о́тець. — І загнаў сьвїатий другого сьвїатого, аби ізньаў золоту уздьанїцьу. І пішоў сьвїатий, ізньаў золоту уздьанїцьу і ўвійшоў тогда до тойї коршми, де они сьа попили і стаў перед ними о́тець йїх. Йак би були йего накрили, то буў би шче коньом.

Зап. в Хітари, Стрийського пов., 1895 р. від Данила Хомінця.

Паралелї: Етногр. Збірник. Т. IX. Ст. 41—42.

102. Ях Христос зробив коня з чоловіка.

Б. Під деревум сідіў Бог, Петро і Паўло. Було то на самій сьвітій вѣчир. Бог післаў Паўла ду одногу богача, а шчоби даў мірку пшиніці. Паўло прусіў бугача, але той сказаў: „Ти неробу, не хцеш рубіти на хлѣб, а їісти бис їіў!“ І сказаў: „Іди від мене, бу ти дам сукѣрую в гóлову“. Паўло пішоў ду Гóспода і сказаў, „шчо ешче — шчо сказаў ду мене, іди, бу ти дам сукѣрую в гóлову“. Потім пішоў Петро. Зачаў він прусіти о мірочку пшиніці, а бугач каже: „Йди, бу ти дам лупатую в гóлову“. Трѣтий раз післаў Бог Паўла. Зачаў він прусіти, а той кажи: „Я не маю пшиніці для вас, нероби!“ І закінуў мóтуз, шчо даў Пáмбіг і пішоў ду Бóга. Бог ся питаїі: „А даў?“ А Петро відпувідаїі: „Нї, не даў!“ Аж ту сї вубзираїі назад, а там стуйїт кїнь. Тугді взяли тогу куня, пувели ду бідногу чулувіка і хтіли, а шчоби їїх переначуваў. Гуспóдар той кажи: „Таж я не маю клáптик сулóми, шчо ж вам пустѣлю!“ А Пáмбіг сказаў: „Та їдїт ду студóли, пубáчити, шчу там ест сулóма“. А гуспóдар сказаў: „Якѣм жи спосóбум би ся взяла, кúли нїхтó там не пулужїў“. І пішоў ду студóли, пубáчиў, шчу там пóвно сулóми. Взяў тудї пустиліў на землі і всї пулягáли спáти. Ранѣньку пуўставáли, а Пáмбіг сказаў: „За такú вáшу вдячнїсть даю вам куня, кутрóгу маїїму зі субóў. Але ци знаїїти, шчо я ест? А гуспóдар сказаў: „Нї, не знаю!“ Бог сказаў: „Я ест Бог в Петро́м і Паўло́м!“ І пішли всї — Бог — далѣку в дурóгу. Гуспóдар тудї пішоў ду кумóри і пубáчиў, шчу там пóвну збїжа і всьóгу ду пу-жїви. Аж на дрúгий рік прийшли три люда, але він їїх не пізнаў з рáзу. А потім сказаў: „Чи ви не прийшли пу тогу куня? А Пáмбіг сказаў: „Ми такїй прийшли“. Тугді взяли тогу куня, прийшли ду тогу гуспóдарі бугáтугу, привели куня під пурїг і зрубїў ся з ньóгу чулу-вік. Синї тудї пувихудїли, ї зачáли ся витáти і сказа́ли му, шчо вунї давали на слúжбу бóжу за ньóгу без цїлій вік. А Пáмбіг, Петро і Паўло пішли в сьвіт.

Зап. 1897, від школяра Василя Матвіїва, в Угерцях Нез. Городецького пов. Л. Гнатишак.

Паралелї: Zbiór wiad. do antr. kraj. T. 18, 2, ст. 252—254: Jak P. Bóg jechał konno na człowieka. — Аонасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. 87—99. — Чубинський, Труды, II, ст. 336. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 18—19. — Садовниковъ, Сказки и преданія Самарскаго края. Ст. 269—270. — Добровольскїй, Смолен. этногр. сборникъ. Т. 3. Ст. 373—374.

103. Сьв. Петро у клопоті.

А. Йак Христос ходіў по сьвітѣ с сьвитім Питрóm і Паўлóm, захопила їх раз ныч так, шчо ни мали де піти на-ныч. Пішли до кóршми. (А там пійакі запивáli сьи). Польгáli спáти; áли Питрó бойáў сьи льгáти с крайу, абí го ни били, та́й льг вiт сьтíні. Аш ту пійакі йак попíли сьи, та́й кáжут йидén до дрúгого: Кúми, а то шчо за волоцьуги? Ходьiм, будém бiти. Вiтьигли Питрá вiт сьтíні, потлúмили, та́й зноў пішли пiти. Али Питрó кáжи: Гóсподи, пустí минé ў сиридiну, бо йак тоты вёрнут сьи, то шче будúт бiти. Льг ў сирилiны. А пійакі кáжут: Ўжéсмо йиднóму дáли, ходьiм, дамó шче дрúгому, тóму шчо ў сиридiны. Вiтьигли Питрá, набiли і пішли дáльши пiти. А Питрó кáжи: Гóсподи, пусти минé на край, бо ўже минé два рáзи вiбили; йак шче трéтий схоты́, то ни знáйу, чи вiтрима́йу. Пішоў на край. Пійакі напiли сьи і кáжут: Кúми, а ходьiм шче до трéгого. Вiтьигли зноў Питрá, вiбили і пішли. А Христá й Паўла ни били ны рáзу, бо они ни мали страху.

Зап. в сiчни, 1885 р. в Пужниках, Бучацького пов. від тата Михайла.

Паралелі: Драгомановъ, Малор. народ. преданія и рассказы. Ст. 128, 2; 129, 27. — О. Kolberg, Przemyskie. Ст. 201: Chrystus wędruje z Apostołami (лишень конець). — Zbiór wiad. Т. XI, 3, ст. 63, ч. 3. Т. III, 2, ст. 151—152. — Аенасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. 116—117.

104. Яж сьв. Петра били.

Б. Йак Сус Христос ходіў по землі, то показуваў ўсьякі чудá даўно. Али йшоў з ним сьваты́й Петрó і Паўлó. Петрó быў чоловiк цыкáвий, ўсьó го кортыло. Исус Христос повiдат: Былисмо дагдé йшли на ныч, бо ўже вечерiйи! — Петрó мóвит: А до кóршмы пiдемó. — А Сус Христос мóвит: Пётре, кой то ў кóршми сьа напасеть трафит. — А Петрó мóвит: Ни знаў йакá! Тат йак си не бúду ни с кым заходiти, та мены́ ныхто не будé нич мóвити. — Али Пётре, Пётре! Пiяный чоловiк рiўнат сьа до шáленого пса. — Петрó тóго не слúхат, ай ходьiм! Та́й пішли. Та́й си польгáli сéрет хáты ўсьи три; Петрó си льг в йиднóго крайу, вiт шиньку, а Сус Христос вiсьше Петрá, а Паўлó в дрúгого крайу, в гóры. А ту сьа пійакы трóхы понапивáli: О, йакiсь ту повальгáli, немá кады перейти! моўйат. Заточiли сьа на Петрá

і попадали. Петро щось мовит — а вони ўзяли тай побіли. Али Сус Христос ўсьо зяйи, шчо сьа робит. А Петро ўзяў, тай сьа ўпхаў ў середіну. Тоты походили шче трохы: Е, тогосмо трохы протягли крайного, ўзяти другого с середіны! Лап, Петра, бий! Вибіли добре, Петро страх майи, лых си з горы, аш повіш Паўла. Тоты трохы походили: Ага, тоты два біты, а нон третий нит! Лап Петра ўсе, вибили. Переспали до другий день йакось, повідат Сус Христос: Но, видиш Пётре, ци біт йисе быў? — Господи, бо йакесь на мене навернінья. І ховаўйим сьа, і ўсе мене біли. — Та Бог повідаў, жи йак си не будеш заходити, та тьа не будуть біги. — А теперь, Господи, віру. Тото пийакы напасьть цыла. Словом ним не мовиў, а ўни не пытайут, йино бйут за дурно.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліцака Терлецького.

105. Віда з пияками.

В. Господь Бог ішов з сьвітими Петром і Павлом коло коршми — і тегне сьвітій Петро до коршми, а Господь кае: „Не йдім до коршми межи пияки!“

А сьвітій Петро: „Що пияки мают до нас рацію; лежем собі тай будем спати“.

А Господь Бог каже: „Ходім“.

Іно прийшли тай собі в куточку полегали всі три: Господь Бог в середині, сьвітій Павло від сціни, а сьвітій Петро з краю.

Пияки пют що пют і обертают сі до Жида: „Що-ж того за старці, що за одні спют“. А Жид каже: „Або я знаю, полегали та най спют“.

Берут Петра, бют пияки тай обернули сі тай пішли знов пити.

А сьвітій Петро каже до Ісуса: „Ей пусти мене, Господи, в середіну, бо будут мене знов бити пияки, як сі обернут“.

Ісус пустив Петра в середіну.

Пют що пют пияки, обертают сі: „Не штука, жем били одного, биймо другого!“ Тай знов бют Петра.

Петро видит, же не жерт тай каже Павлови: „Ей пусти, бій сі Бога, від сціни, бо як сі обернут, то знов будут бити, тай вже вбют!“

Пустив Павло Петра від сціни.

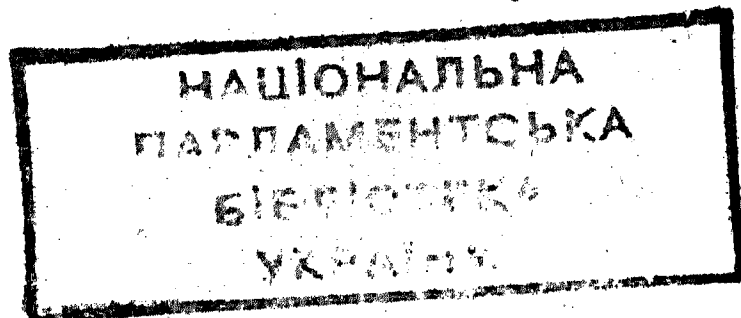
Аж ту пияки пют що пют — обертают сі: „Не штука, жем били двох, биймо і третого!“ — Тай знов берут сі до Петра тай знов бют.

Зап. 1898, в Станіславові від бабуні А. Ю. Крушельницький.

Паралелі: Чубинський, Труды, I, ст. 153—154. Тамже, II, ст. 329—330. — Етногр. Збірник. Т. II. 3. Ст. 10. Т. III. Ст. 65—68, ч. 28 і 19, 1. Т. IX. Ст. 3—4. Ч. 2 Ст. 93. Ч. 50. — M. Federowski, Lud białoruski. Т. I. Ст. 10—11. Ч. 20. — Шейнъ, Матеріалы для изуч. сѣв. зап. края. Т. II. Ст. 370—371. — Perger, Deutsche Pflanzensage. Ст. 117. — Archiv f. sl. Phil. XXI. Ст. 293. — Národ. Sbornik. III. Ст. 109—110. — Kolberg, Przemyskie. Ст. 201—202. Lubelskie. Т. II. Ст. 205—206. Ч. 17—18. — Байки небылицъ. Коломия, 1888. Ст. 8—9.

106. Чому чоловіки старші від жінок?

Рас свѣтатый Петро ходиў з Ісусом Христом по землі і приходьат до йѣдного селá, а там газдá той йакийсь за шчось сво́йу жінку росчаў б́ити. Она сьа ў ньóго прóсит: Б́ий сьа Бóга, даруй ми житья! — А сьв. Петро буў дуже милосерний і росчаў просити Господа Бога Ісуса Христа, каже: Гóсподи! Кобы рас так поўстало на сьв́иты, абы жінки були старші від газдыў! — Добре, каже, ньяй будé. — І приходьат до того господаря блише і кажут йому: Гóсподарю, за шчо вы так вáшу прийательку забивáйете? — Прóшу, панови, каже, а шчо вас тойѣ опхóдит? Кедь бы́сте були так дóбри, ўступит трóшка до мéне до хáты! — Ісус йако Бог, не буў такий гонóрный, уступиў до тóго газды. Йакурáтне ў т́ы хáты не б́уло поря́тку, так йак то майѣ б́ути ў газд́ини. Він зáрас простер й́им на лáву прост́ирало б́иле і каже: Прóшу, сь́идайте і дешчо ми приповичте! — Тим часом пішоў до сво́йи комори і ўныс й́им найльпший, йакий маў, покáрм і хотыў й́их почество́вати. Йак они там трóшки спожитковáли, тогды забрáли сьа і пішли ў сво́йу дорогу, лиш йому сказáли: Ньяй будé мéжи вáми рас спокій! І пішли дáлы. — Приходьат до йѣдного газды, він сам ўдóма, ды́тий не майѣ жáдних, а газд́ини йогó нема ўдóма, бо пішла до кóршмы п́ити, бо ўже она старша там від газды була. І прóсват сьа там на ныч. А той газдá каже: М́илы прийательы! Прийаўбым вас, але йа сьа бойу, бо ў мéне газд́инья страшéнне погáна, та йак прійде, та вас о п́иўнóчи вы́жене с хáты! — А Сус Христос каже йому: Йа прóшу, чей нас переночуйете, бо мы б́ідны з далéкой дорóги йдемé ў сьв́ит. — А нав́ить ни сьм́иў сам собі ўзъати йакогось покáрму, пожиўлы́ня: то х́ибáбысте льаѓли собі п́ид лáвойу! — У́ тым часы Госпоть каже: Та ми собі льа́жеме на лáвицьу! — Про мéне, льагайте, але йак шчо ды́станéте, то йа вам не будú нич в́инен! — І сам стаў собі на порозы, а ўже

сва змёркат, і засьвітуў лямпу і стогне і бойт сва і слухат, ци ўже она іде до до́му. Але тут чуўе, ўже іде, і маўе давінок ў рука́х. І він зараз отвирайе двері йедны, другі, так йак йакому ксьондзови. І она ўвійшла с такоў великоў лыскоў і раз його бұхнула. І каже йому: А ци ти ні міг вийти на перед мене на доро́гу чекати, ай ў хаты чекайеш? — А то ўже бу́ло пізно ў но́чи. І каже: А тоты шчо за два злодыйі ту маут сва находіги? — А Бог йіх, каже, знаўе, бо оні просіли сва на-ныч. — А она ўдарила його другий раз по-голови тим бігарйом тай каже йому: Та ты будеш таких збу́йіў прыма́ти та господа́рство нишчити? — Він бінний іску́ліў сва тай не каже ўже нічо́го, а она тогды́ без причіни бере сва до тих двох. Сьв. Петро́ буў на крайу́, а Ісус віт сьтыні — тай бйе, росчинаўе біти шчо аж рука хляне, сьвятото́го Петра, і каже: Забирай сва з мо́йі хати! Тай доты біла, шчо аш сва зму́чила і пішла чо́гось до ко́мори, а Ісус Христос кажи сьв Петро́ви: Іди т сьтыні, бо йак ўвійде, то ішче тва буде біти! І уже ўхóдит і узьала на дру́гу рату той бігарь і кажи: Ужем йенно́го пообіла, але кобым йешче дру́гого то́го злодыйа, шчо ко́ло сьтыні. Йак росчала біти на дру́гу рату Петра́ на дру́гий бік, шчо аш прихóдит до смёрти Петро́ви, бо жона́ бйе і не ува́жат, лише куды́ будь і по-голови і куды́ сва нама́не. Сьвятый Петро́ стогне і аш пла́че, а не сьмі́е ніч сказа́ти, бо сва бойт. І ў тым ча́сы ўдарила і газду шче трэ́тий раз і каже: Та ты шче мены́ лышко не постеліў? Ты не видиш, йак йа сва змордова́ла? — Ў тым ча́сы Петро́ росчаў просіти Христа́ і каже: Господи, бода́й то́го часу́ нігде не бу́ло, абы жона́ над газдоў старшиновала́. Віт то́го часу́ жона́ нігде від газды́ старшоў не бу́ла и не буде, бо не маўе мо́ци. А Ісус йому сказаў: Абысь, Пётре, знаў, же куждый чоловік бйе і ува́жат, а жона́ не ува́жат! — На такі гостіны́ буў Петро́ с Христом ў йедного господа́ря.

Зап. 1895 р. в Хітари, Стрийського пов. від Олекси Прохвата.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 129. Ч. 27. — Ястребовъ, Матеріалы. Ст. 124—126. — Добровольскій, Смол. этногр. сборникъ. Т. I Ст. 291—292: По какому поводу даная была когдато власть женщинамъ и отнята у нихъ. — Етногр. Збірник. Т. II. Ст. 8—9. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 10—11.

107. Христос і дві дівки.

Раз Ісус Христос ишов собі з св. Петром та ще другими апостолами через село до міста та не знав дороги. А ту ніхто не йде гостин-

цем, нема кого ся запитати. Дивять ся, жне дівчина пшеницю, таку буйну аж місцями повилягала, а ще спорий кусень мала жати.

„Куда дорога до міста?“ питає Ісус її.

— „Онтуда“ махнула руков тай жне дальше.

„Можебись, дівчино, нас справила та підвела трохи!“ каже Ісус Христос.

— „Ет, не маю часу когось водити, а маю свою роботу, у мене жпиво!“

А Ісус Христос питає її тогди: „А ци діжнеш ти того кусня“.

— „А чому ж бим не дожала!“ — відповіла.

Ісус Христос кивнув головою сумно тай иде дальше. А св. Петро догадав ся чогось тай питає: „Учителю, ци діжне вона?“

— „Ні, не діжне!“

Идуть дальше. Дивлять ся: жне друга дівчина, а вже дожинає, ще на кілька снопів перед нею збіжа, а пшеничка така мізерна, по-клякла.

„Куда дорога до міста, дівчино?“ — питає знов її Ісус Христос.

— „Я вас зараз підведу, ви певно з далека“ — сказала се я дівчина, заткнула серп у сніп, а сама кинула ся дорогу показати и підвести.

„А ци діжнеш ти, дівчино, того кусничка?“

— „Як Бог дасть!“

„Чому, як Бог дасть, таже вже лише з кілька снопиків до кінця“.

— „Га, як би Бог схотів, то й одной жмені не вжала бим!“ відповіла дівчина.

Ісус Христос повеселів, обернув ся до св. Петра тай каже: „Сеся діжне и щаслива буде“.

Зап. в Перевізці, Калуського пов. 1875 р.

Паралелі: Чубинський, Труды. I. Ст. 152—153. — Тамже, II. Ст. 341. — Харьков. Сборникъ. Т. VIII. Ст. 269, 271—272. — Гринченко, Этногр. Матеріялы. Т. I. Ст. 291—292. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. IV. Ст. 10—11 і 160, ч. 12. — Шейцъ, Матеріялы. Т. II. Ст. 399—400.

108. Лінивий парубок і дівка.

Ісус Христос прийшов до баби, що була бідна вдовиці і мала трое дітей. Каже Ісус: „Вари нам вечеру“ — а вона: „Я божий старче

журу сї, що дїтьом на завтра зварити вечерї“. — Ісус каже: „Вари, що маєш, може хоч одробинку якої муки маєш?“ — Вона боїт сї — три люда в хатї, вона вдовиці — бере, витрісла всю муку з горшка і колотит їм, чи стиранку, чи що. — У кутї заплакала, обтерла сї, бо вже знає, що нема до чого рано встати, бо нема в горшку нічо.

Як вона рано встала — тай до горшка — а там набитий горнець муки. Господь Бог каже: „Годуй діти, аби ми їх не морила, а будеш все мала.

І забрали сї далї і пішли сьвітами.

І здибают парубка під грушкою — він лежить, аби му грушка в песок впала.

Питає го сї: Кудам дорога? Він показує ногов: „От тудам, от тудам!“

Тай пішли.

Трафили на дївку, що прала шматє. Питают сї: „Кудам нам перейти добре без воду?“ — Вона каже: „От сюдам, божий старцю, от сюдам“. — Тай сама наперед, аби не потопили сї і показала їм дорогу.

Здибают дївку, же жне. Вона хапає так то відти, то відти, так до купки борзенько. Питають дороги: „Кудам нам, сину, дорога?“ Вона вибігла на дорогу і показує: „Оттудам, божий старцю, оттудам не зблудите“. І показала дорогу. А сьветий Петро тай Павло каже: „А то якогось буде добра доля гідна!“ — Господь Бог каже: „Того буде доля, що під грушкою лежить“. — „Ей Господи Боже, шкода такої челядини для такого лїнивого нездалого“. — Господь Бог каже: „Іначе не може бути, бо як би обоє були гнилі, тоби зігнили, а так мусит одно одного ратувати.

В Станїславовї 1878 р. від бабусї записав А. Ю. Крушельницький.

Паралелї: Грінченко, Етногр. Матеріали. Т. II. Ст. 145. — Сборникъ Харьк. Истор. Фил. Общества. Т. IV. Ст. 71. — Етногр. Обзорїніє. 1891, кн. 2: Ивановъ, Изъ области малорусскихъ народныхъ легендъ. — Добровольскій, Смоленскій этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 319—321. — Kolberg, Przemyskie. Ст. 201—202. Kieleckie. Т. II. Ст. 227—228.

109. Як Ісус Христос ночував у бідної вдови.

Ісус Христос як ходив по сьвіті з сьвятим Петром і Павлом і навчали людїй. І прийшли вони до єдної хати і просили альмужної. То

була господині дуже богата, але тоту альмужну давала їм не зі щирим серцем. Богата була така дуже, же мала по штіри корові. Дала кавалок хліба їм. Тії подякували ї за той святій хліб і відходьит від неї. Йисус Христос каже до святотого Петра: Пётре, просі тої кобіти, жебі вона нам дала якої страви ліжку. Бо Йисус Христос не потребував того, тільки ученикам так своїм сказав. Такий приклад давав їм. А вона каже: Хліба нема вже. Заїли пси! А Йисус Христос тогді повідає: Просіт, жебі вона вам дала сирватки ппїги сі (бо вона тогді видувувала сир). А вона їм тільки сказала: Йди, дїду, збирай сі. Далам ти вже альмужну. Я маю пси до сирватки. — Пішлиж вони далі, зайшлиж аж до бідної хати. Приходьит там, а там вдова сама. Двоє дїтїй мала, два хлопчики. І просіли сі там вони на ніч. І допіро просіт сі в тої кобіти на нічліг, а тотá кобіта мала два хлопчики, оден мав десть літ, а другий мав дванацїть. Мала лиш одну корову. І вона тов коровов карміла ті дїти. Пішла вона прати до єдної господині полотно. І тотá господині дала ї мїску муки. І приєсла тую муку, висипала до нецок. Тих двоє дїтїй потребували дуже їсти, плакали. А вона приріклá до дїтїй: Чекайте, дїти, зараз лиш тїста кїну і будете їли. Отжеж потому не мала чим запалїти і казала хлопцїм збирати ліцї (живопліт). Але Исус Христос оповїдає: Переночуйте нас. А вона каже: З дуже великої радости вас прийму, тільки не маю вам чим постелїти. А Исус Хр.: Ми тільки йно хочемо при обїєстю. Не хочемо нічоґо. — А святїй Петро і Павло кажуть: Боже, може би ми в богатїйші хатї почували, бо то є бідна хата для нас. — А Исус Христос каже: Ньи, ту будемо почувати. Я так росказую. Так має буги. — А тії дїти були такі голїдні, і на тую хвїлю, як І. Хр. прирік, стали дуже ситними. І тотá мама тих дїтїй, як пішла корову доїти, то було молока, багато було, а вона нїц тільки до Бóга вздыхала і вїшла до хати і понацїджувала его всюди і в гладушки і в скїпцї будо і всюди було повно молока. І берє тую муку здоймає. Колиж не може здоймїти, бо дуже сі багато муки зробїло. І всюди тої муки насїло. Всюди. Г. Бог наповнїв мукóв: і нецки і єїто і рїшитó і на столї і всюди. І мїсит тїсто. Але дївїт сі і всюди заповнено тїстом, і ту є, і ту є, і ту є. А тотá нїц не рóбит, тільки до Бóга вздыхає. Коли вже до горшка кїдає тотó тїсто, коли дївїт сі і в пецках є тотó тїсто і в горшках є і в мїсцї і всюди. І берє тогді і днє своїм дїтем їсти і тим старцям. Всї їли, тільки Исус Хр. не їв. Ситні сі вони дуже стали з тої бóскої воли, жи сі зїстала ще на другий день. — Так вона не мала йно єднї подушкї, солóми не мала, і тї подушкї дала їм постелїти. І дуже їх приймила, жи ті були контєнтї с того. Ра̀но повставали і подякували. І свїтїй Петро оповїдає: Господи, Исусе Христе, мож дати ті вдовї, жи так нас красно пе-

реночувала? А Сус Христос так: Має одну корову і тую ї вовк звість. І приходит вовк і потрібує поживління. Господь каже до вовка: Іди до череди. Там в череді йи червона корова ліса, ти ї маєш звісти. Сьвятий Петро побіг і лісину замастів. (Люди наші кажут, жи вовк не йде за божов волев їсти корови, тільки за своїов. Ньи, він йде Бога сі допоминаїти!). Вертає сі вовк і каже: Боже, не має корови червоної лісої, іно є сама червона. Господь їму прорік: Йди і їдж тую саму червону. Той приходит знов до С. Хр. і каже: Боже! вже є червона ліса, а самої нема червоної. А Ісус Христос повідає: Йдиж тепер їдж червону лісу, не питаї на тоє, їдж. А сьвятий Петро побіг і знов лісину замастів. Тогді вертає сі вовк і каже: Боже, знов лиш сама червона. — А С. Хр. повідає: Йдиж взїдж саму червону, а ти Пётре, зомнов не жартуй, бо я знаю, що кому вділити. Бо як тотá кобіта мала тих два хлопці і тую корову. Отже вона заробила міску муки, а має корову, отже вона має половину хліба з молоком. Вона би тих два хлопці тримала, Бог знає докі і вони би росли тії хлопці. Єден би був влодій, а другий розбійник. Так вона не буде їх мати при чім тримати, то буде плакала, буде нарікала. Отже надїде пац, буде відів, жи вона дуже лементує, плаче, отже возме єдного за свого і зістане в школах і буде паном великим. А другий таке буде стояв с своїов мамов на вулиці і буде плакав, буде заводів за молоком. І надїде ксьондз і возме го за свого. І вивчит го і зістане ксьондзом. А тотá мама тих дітій буде щаслива у Бога і буде мала свою голову при чім положити". — А сьвятий Петро повідає: Добре тотó сі скінчило слово! А що ті кобіті дати, жи вона має штіри корови, а нас не приймила? — А Ісус Христос так прорік до сьвитого Петра: „Пётре, вона має штіри корови. Я ї ще дам штіри. Вона на сім сьвіті буде мала досіть всього, але на тім сьвіті душа єї буде не спасенна.

Зап. від Івана Кузми з Будзанова, Теробовельського пов. Мик. Бажалук.

110. Лахома баба.

Раз прийшов Ісус Христос зі своїми учениками Петром і Павлом до одной дуже бідной вдови. Вона прийпяла їх у хату, але не мала чим їх погостити. Ісус Христос казав їй що подати вїсти, але вдовиця сказала, що нічого не має. — Пошукаї но добре, а що здиблеш, звари. — Вдовиця здибала ще там деє в кутку жменю муки і зварила затирку. Дала на стіл, але не було чим помастити, а пісна затирка не смакує.

— Не мавш там дечого — сказав Спаситель — трохи помастити? — Вдова здибала в фляшці трошки оливи, але не хотіла дати, бо, казала, що то вже хвус (гуща). Але Спаситель сказав вилляти. Не було по кілька крапель. А коли розмішали, пороздроблювали ся ті краплі на дуже маленькі і було їх дуже багато. Кілько було тих очок, тільки дав Спаситель вдові дукатів. З'їли гості і пішли далше.

Вдова, що була така бідна, тепер дуже збогатіла. Її сусіда, богачка, була дуже цікава, чого то вдова стала така богата. Вона була дуже задрісною. Раз здибали ся вони і богачка зараз запитала тамту за причиною. Вдова всьо оповіла. Не довго потім зайшов Ісус Христос до того самого села. Богачка довідавши ся про се зараз запросила єго до себе. Зварила також затирки, розуміє ся, з найлагіднійшої муки і дуже купа налляла воливи — звичайно богачка. Вона мислила, що як ліпше помастити, то Спаситель більше заплатить. Але Спаситель спізнав її хитрість і лакомство і казав порахувати очка на затирці. Але що богачка дуже багато налляла, зробило ся тільки одно велике око на цілу миску. Спаситель дав їй за то тільки одного дуката.

Житє і Слово, 1895, I, ст. 51, ч. 26.

Паралелі: Zbiór wiad. T. VII, 3. 41, v. — Пор. з першим мотивом: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 110—111. — Тамже, ст. 115—120. — Афанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. XX—XXIII і 118. — Wenzig, Westslawischer Märchenschatz. Ст. 90—92. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 398. — Kolberg, Przemyskie. Ст. 201—202.

111. Вдовині діти.

Была бедна вдова і мала много дитей. Али Ісус Христос съ сватым Петромъ приишли там на ныч і ўна дужи красно ихъ приимала, навіть ногы нимъ помыла. Переночували, ўстали рано, идут і Петро повідат: шчобы ты ўдові дати за тото, жи вона нас так файно шанувала і тым дитьом? — Е, шчо бы давати. Альо майут корову йидну і тоту воукъ зыст. — Ай, Господи, табо чкода дитей тых. А далы сьа ўбертат Петро: А йак же воукъ будє знати корову, котра ихъ? — Е, він спизнат, бо лыса. — Али десь Сус Христос там сыу, ци спочыти, ци шчось, а Петро пішоу, ўзяу глины і зальпнат корові, бы воук не спизнау. Али воук про тото пришоу тай зыу корову. А Петро мовит: Господи! шчош тоты дитишча будут робити? — А Господь мовит:

Пётре, підуть поміжже людэй і будуть служити, люди наўчат їх; а воцї бы сідыли коло корови на кўпі, надыйали бы сьа на корону і нїч бы ни знали, а так коровы не бўде і мўсьат ітї мѣджи людэй.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 111—112. — Аенасевъ, Народ. рус. легенды. Ст. 5—15. — Етнограф. Збірник. Т. III. Ст. 76—80. — Шейнъ. Матеріалы для изученія быта и языка рус. насел. сѣв. запад. края. Т. II. Ст. 360—362.

112. Церкѣва і коршма.

Йшоў сьвѣтый Пётро, из Бóгом по сьвѣту ходили. Пришли перед церкоў, поперед церкоў йшли, а Бог не зняў капельух перед церкїў, тїўко камѣньом шмарїў. А пак дѣле йшли и пришли перед корчму. И зняў Бог капельух. Сьвѣтый Пётро сьа на то зачудўваў и повїдат: „Наче, што тако́го?“ — же перед корчмоў зняў, а перед церкїў нїт. — „А то — гварит — так. За то-м не зняў перед церкїў, бо там йїдна баба сьа гнес сповїдаўа, то — повїдат — што маўа найбільшїй грїх, то не повїўа“. — Аджек гїля то не зняў, бо она бѣрже там згрїшыўа йшче. — „А ў корчмі сьа посхóдьат, дадут сой (кажут сой) пальўнky и так — повїдаў — йїден до друго́го гварит: „Бóже — дай здорóўльа!“ Адже-ж гїля то́го-м зняў, бо ту Бóга спомїанут, а ф церкви за то, бо то́та баба бѣрже згрїшыўа“. — Та йуж не йи вѣце, то лем та́ке.

Зап. від Антопа Тиханича в Котани, в серпни 1900 р. О. Роздольський.

Паралелі: Zbiór wiad. T. VII, 3 40—41, a.

113. Як глина краде глину.

Йшоў Сус Христóс іє сьвѣтым Петром і ўвидыли, жи чоловік краў горцьї, не знаў, ни ў то́го, шчо робїў, ни ў то́го, шчо продаваў. А Петро мовит: Госноди, дивї горцьї краде! — Не чўдуй сьа, Пётре, то не дўже грїх велькїй, бо то гїля гїну краде. А то дїля то́го, жи Сус Христóс зробиў з гїлини чоловіка і з гїлини рóбит сьа горнець.

Тылько чоловік старшый, бо Бог даў дух сватый ў чоловіка, а ў горнець не дайи: а гліна ўсьо йидно.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанця, Старосамбірського пов. від Гриця Оліц-Терлецького.

114. Св. Петро на ярмарку.

Свѣтый Пѣтро гоню буйака на ярмак и ганиу го, же то брид: же бѣде и зас...ый, же... — ну, та го нѣкто не хѣтыу купити, бо йакже купит, кой го ганиу, тот што йѣго быу? А він лем так повѣдау, йакый йист, по крауды, бо сѣа бѣйау, же зигришит перед Бѣгом. Але Бѣгу сѣа то не терпѣю, бо йуж гоню кѣрка раз, а фсе не прѣдау. Йиден раз прѣшоу г нѣому Бог и звѣлѣйи сѣа го, ци прѣдау буйака. Він повѣдат, же нѣт. — „Але Пѣтре, бо ты так не прѣдаш, бо ты хваль! Йак выженеш на ярмак, то хваль!“ — Но, и выгнау на ярмак и хвалю и прѣдау. Ну, и от тѣго чѣсу то йист по ярмакох за то, же каждый хвалит свою худѣбу, йак прѣдайи, — бо тот, што купѣйи, то баньчѣйи, хоц и дѣбре.

Зап. від Антона Тиханича в Котѣни, в серпни 1900 р. О. Ровдольський

Паралелі: Манжура, Сказки. Ст. 146.

115. Христос із Петром при перевозі.

Ишѣу Исѣс Христѣс сѣ свѣтым Пѣтром, йак ходѣу по землі, а чоловік идѣ пѣаный, верещѣт, сѣпѣват и ўпау. Пѣтро мѣвит: Гѣспѣди, чѣй было го пѣдѣтѣти. — А Христѣс мѣвит: Та на шчо? Він ўстанѣ. Шче прѣтѣу нас будѣ він сам йти. — Е, е, Пѣтро мѣвит, та дѣ гѣден. — Али він ўстау, та й идѣ, а бѣком махат шче в дѣлека на них. Гѣспѣдѣ мѣвит: тѣтже йа ти повѣдау, Пѣтре, жи трѣба го обѣйтѣ, бо він так значѣт, йак шѣлений пѣс!

Йдут дѣлы, прѣйшли д воды, а чоловік идѣ штирма быкамы. Кѣбы ты нас, чоловіче, перевѣз чѣрез воду! — Е, адеж бычѣшча гѣдны тыгѣти жебракѣ чѣрез воду! — Та й поѣхау! А за ним идѣ чоловік бычѣтѣми малѣнькѣми, ўни му й пѣ моѣпат нич, а він клѣче: Ходыг, та вас перевѣзу чѣрез воду! Перевѣз йѣх, хоць сам водоу брыу, на дѣругый бѣк. Пѣтро мѣвит: Шчо тѣму чоловіку, Гѣспѣди, датѣ, шчо нас пѣ-

ревів? — О, Пётре, шчобы му давати? Абы му тоты бычата позди-хали. — Пётрови жаль. — А тому жи нас ни хотыў ўзвати на виз, жи майи штѣри во́лы? — А тому, жибы дру́гі такі штѣри маў. — А Петро́ мовит: Чому́ так, Го́споди? — Ньай сьа натышит на тым сьвѣты, а тот ньай на тым сьвѣты бѣду́йи, та на тамтым сьа будѣ тышити.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

Паралелі: Житє і Слово, 1894, кн. VI, ст. 353, ч. 24: Кого Бог любить, того навіджає. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 115—120.

116. Христос із Петром при перевозі.

Йидного́ разу, йак ходиў Исус Христос ис Пётром по зѣмли, так убогы (худобны) йак жебра́кы, и прѣшли г йидны вѣды. И йшоў богаты́ штѣрма віўми и просѣли го, жебы йѣх перѣвѣуз без во́ду. А він отповѣў, же він не будѣ дьвядіў во́зиў. И не ўзваў йѣх. Пѣтым йшоў бѣдны́ маўыма быцкама и просѣли го, жебы йѣх перѣвѣуз без во́ду. И перѣвѣуз йѣх. Йак йѣх перѣвѣуз на дру́гу сторѣну, посходѣли и звѣду́йи сьа сьвѣты́ Пётро́ Христа: „Што му за́ то да́ме, па́не?“ — А Исус Христос повѣдат: „И то́ты му позды́шут“. — „А тамто́му што зрѣбѣме, па́не?“ — „Ишчи дру́гы штѣри му да́ме“. — О, па́не, йакы́-с диўны́! Та тамтот нам зьлы зрѣбиў, та йшче му хочеш надгородѣти, а тот нам до́бри зрѣбиў, та жебы му и то́ты поздыха́ли!“ — А Исус Христос му отповѣдат: „А ты дивны́шшы́, бо на то́бі ро́гы вирѣсли“. — Помѣцаў сьа, и маў на гоўѣви два ро́гы. И звѣду́йи сьа Христа: „Па́не, та на што так?“ — А Христос му повѣдат: „Жѣбыс познаў до́бри, што йи Бог“. — И згы́бли му ро́гы. — „Бо тот будѣ наш, што нас перѣвѣуз, а тамтот жебы сьа на тым сьвѣты майѣтком фтышыў, бо на тамтым не будѣ наш.“

Зап. від Дмитра Сениці в Котани, в серпни 1900 р. О. Роздольський.

(Ту саму лѣгенду знав господар Анто́ньо Тиханич, тѣльки що в него кѣнець ось який: Повѣдаў до Пѣтра Бог: „То так будѣ. Тот, — повѣдат — што штѣрма віўми йшоў, то він — гварит — гмре, а тот, што нас перѣвѣуз, то му гмре жѣна. И тот, што нас перѣвѣуз, ожѣнит сьа с то́го жѣноў, што маў то́ты штѣри во́уы. И так до то́го прѣлут то́ты штѣри во́уы, што нас перѣвѣуз, бо він сьа ожѣнит с то́го жѣноў, што

маў то́ты шты́рі воўы, и так сьа перэ́йде на ньо́го фшы́ток майы́ток йо́го“. — То фшы́тко же́нiно бы́ўо).

Паралелі: Етнограф. Збірник. Т. II. 3, Ст. 7—8. Т. III. Ст. 62—63. — Archiv f. sl. Phil. T. XXI. Ст. 293. — Národopisný Sborník. T. III. Ст. 109. Ч. 15.

117. Пяниця гірш собаки.

Йшоў Хрыстос с Питро́м до́ро́гоў, ди́ўи́т сьи, ли́жiт на сирі́т до́ро́ги ви́личезни́й псiшчи з ви́шкірини́ми зу́ба́ми, ку́дла́ти́й... Питро́ настра́шиў сьи та́й ка́жи: У́тыка́ймо, бо ў́ку́сит! — Ци́ть, Пе́три, ви́н нам ни зро́бит ны́чо. — Перэ́йшли по́при пса, ви́н га́ркнуў, а́ли ли́жиў со́бі да́лы, на́віть ни ру́шиў сьи. — Йду́т да́лы, ди́ўи́т сьи, а ту йде́ с ко́ршми пíаньўга, за́точу́и сьи, ви́ўка́и, па́шталáка́и. Питро́ ны́чо, йде́ со́бі да́лы, а Хрыстос ка́жи: Пе́три! Се́му ў́ступі́ сьа з до́ро́ги, бо ви́н пíаний, а пíаний ги́рши́й йак псá! — Ли́ше Хрыстос сказа́ў сисé, а пíаний ў́же зоба́чиў йiх, пи́дны́е па́тiк ў́ ру́цы та́й хоты́ў за ни́ми бíчи, а́би ви́бити, а́ли за́точиў сьи та́й ў́паў ў́ ри́ў, а Хрыстос с Питро́м ў́ты́кли. — А ви́диш, ка́жи Хрыстос, ни ка́заў йа то́бі, що́ пíаний ги́рши́й ви́т пса?

Зап. в маю, 1899 р. в Пужниках, Буцацького пов. від брата Філька.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 124—125. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. IV. Ст. 13—14.

118. Мука через гроші.

Ишов Бог з Петро́м та́й Бог ка́же Петро́ви: Иди́ ти ув о́дин бíк, а я иду́ у дру́гiй бíк. — Пи́шов Петро́ та́й нахо́дит коло́ кирни́ці па́на. То́й па́н íв, пив, ку́рив, сíв на ко́ня та́й пи́шов, та́й забу́в ми́шок з грíшми. Ка́лка йшов та́й найшов то́т ми́х з грíшми; взев та́й пово́ли пи́шов. А то́ти гро́шi бу́ли пу́стi, ви́н сам íх робив. — Дру́гий йшов ка́лка та́й сíв коло́ кирни́ці. Па́н нага́дав си́ на гро́шi, та́й верну́в си́ ко́нем, та́й нахо́дит то́го ка́лку коло́ кирни́ці та́й ка́же: По́дай гро́шi, зло́ди́ю! — То́й ка́лка ка́же: Я не брав. — Па́н витэ́гае клíщi, тегне́ за ни́с ка́лку í ка́же: По́дай гро́шi! — Ка́лка ка́же: Я не брав гро́шi. — Па́н бере, ви́дривае́ пи́дкову ко́неви́ кла́де ва́тру, пече́ пи́дкову у ва́три, а ви́так бере́ та́ прикла́дае до́ плечи́й í пече́ пи́дковов та́ ка́же: По́дай гро́шi! —

Той сарака просит си, каже: Я не брав гроші. — Пан ніт! А каліка далі умер, а пан сів на конє тай пішов. Петро пішов д Богови тай розказує, а Бог на се каже: Той, що взев гроші, то той лежєв 40 років. Він не міг нічого зробити. а я єму дав шчистє. Той другий каліка, то той був давно збуєм, та не одного він так пік, мучів, та страшив! А я єго за се тепер покарав.

Зап. в Довгополи, Косівського пов. 1901 р. від Федора Куриндаша О. Галевич.

Паралелі: Dr. Bystron, Historye rzymskie. Ч. XVIII. Ст. 135—137. — Oesterley, Gesta Romanorum. Ч. 127. Ст. 478—480 і 733. — Истorie роз. зъ Рымскихъ. Ст. 373—376. Ч. 18.

119. Що більший гріх?

Разу одного переходив Бог з сьветим Петром туди, де цигани (кожного ремісника, котрий виробляє щось з желіза, Гуцули називають „Циган“), пістолєтя робили і не сказав им „Помагай Біг“. Завважав се сьвятий Петро тай каже: Сьветив би си! — до Бога: „Там таки файни цигани робили, а Ти, Боже, не вповівес им Помагай Біг“. А Бог, сьветив би си, на се каже: — „Я длятого не вповів им Помагай Біг, бо они робили пусте, не хвалу мені, але дїтькови, бо ек з пістолєте оден другого застрілить, то буде дїтькови хвала, а не мені.

Вітак йдут дальше і вздріли, ек чоловік з жінков під садовиною спав. (З жінкою спати у Гуцулів значить „жіньці діти робити“). На се Бог, сьветив би си, до сьветого Петра сказав: „Видиш сес робить на хвалу мою, бо він чинить діти“. — Чому тот діти чинить на хвалу Божу, а цигани робєть пістолєтя на хвалу дїтькови? спитав Петро Бога. Господь Бог, сьветив би си, на се відповів: Дитина ек си вчинить, прстит си на хвалу Божу, вмре на хвалу Божу, — а ростє також на хвалу Божу, а пістолє шо? Оден другого застрілит, та в того лише дїтько має втіху, а я ні.

Зап. від Федора Куриндаша Марковича з Полянок у Довгополи, Косівського пов. О. Галевич.

120. Христос і арендар.

Та Сусе Христос ходиў ісь сьватым Петром по землі, то ўсьякі чудá показуваў. І прийшоў д йидны́ коршмі, коршма старá, павучина

доўко́ла, а Сус Христос мовит: Ёа запальў ко́ршму, ньяй тото поўба́-рат, та будэ харны́ше трóхы! — Заклі́каў Жі́да — бо Сус Христос так хоты́ў йакé чу́до зробі́ти — та́й ўзваў сы́рнічку та́й ў стрі́ху, а тото горі́т доўко́ла. Побга́рало, а Жит сьа дівит на тото. Та́й Сус Христос мовит: Гас! Та́й зага́сло. — Та́й так ў неды́льу вы́йшли льўди до ко́ршмы, до́сыть сьа зробі́ло: Ходы́т сьуда́, ны́року, йа вам ўка́жу штўку! — Ану́, йакү, па́ны Мо́шку! — Він ўзваў, ўпйаў сы́рнічку ў стрі́ху, вонó горі́т. А він мовит: Гас! А вонó шче гі́рше. Він дрўгый раз: Гас! Вонó шче гі́рше. Льўди гей! Моўте ўсы́ гас! Не по́магат нич і ко́ршма згорі́ла.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліш. Терлецького.

121. Св. Петро і Павло — молотники.

Буў сибі ксьондз. Він так бідно маў сьа, жыта маў до́сыть, і ни маў молотнікіў за то наньа́ти, жи-б змолоті́ли йі́му. Спекла́ йі́мосьць палані́цьу — ўзваў ксьондз і ўкраў ту палані́цьу і зыў. А прійшло́ двох вандроўных і прóсьват йі́го, жи-б спомохчи́ йі́х чим. А він ка́же, жи ни ма́йи чим. Ка́ут: Хоць хлы́ба кавало́к! Ка́же: Наві́ть і хлы́ба нима́, нима́ ко́му намолоті́ти. А то буў сьвятий Пауло́ йі́ Петро́. Ка́ут оні́: Ну, то ми тибі́ намолоті́м. — Пішли́ воні́ молоті́ти до студо́ли, ста́ли, засьві́тіли сьві́чку, Петро́ трима́йи сьві́чку, а Пауло́ подайі́ сно́пі і кйда́йи на те сьві́тло, і жы́то сьуді́ леті́т, а по́лова туді́ зноў. Прихо́ди ксьондз та й так беш шпа́ру дівить сьа, жи так йі́му фа́йно молотва́ть; і прійшоў до йі́мосьцьы та й ка́же: То — ка́же — тих двох так фа́йно молотва́ть! І цы́паны ни бйут, ны́ на млинóк не сйплва́ть, і чы́сте збйжа!... Але ўоні́ си намолоті́ли там трóха йі́му та й забра́ли сьа та й пішли́ да́лы. А ксьондз ка' до йі́мосьцьы: Тепéр йа ни потре́бу́у молотнікіў, бу́дем — ка́же — ўобóйи молоті́ти. Возьме́м сьві́чку сибі́ с це́ркви вели́ку і так бу́дем молоті́ти йак тамті́. — Взьа́лі сьві́чку, прійшли́ до студо́ли, засьві́тіли сьві́чку, йі́мосьць трима́йи сьві́чку, а ксьондз вйльз на за́пльа, сно́пі подайі́. Засьві́тіли сьві́чку, взьаў ксьондз на ту сьві́чку сні́п кйнуў — сні́п зайняў сы́ та й студо́ла горі́т. Ксьондз кри́чит: Гваўт! Ле́мент, крйк, льўде позбйга́ли сы́ та́й трóха ўгасі́ли ту студо́лу. Ка́же ксьондз: Мўшу́ йа тамті́х двох дйгнати́. Воні́... так гла́тко йі́м молоті́ло сьа — йа йі́х дожену́ і поспйта́йу сы́, йак то молоті́ти так? Пігнаў ксьондз за нйми, так летьіў, летьіў, дйгнаў йі́х, тих двох, і ка́же: Йа́-бим — ка' — хтыў мо-

лотити, так йак ви молотіли-сьти, і студола минї згоріла. А ўни каут: Га, ти хтыв-ісь бўти такій мўдрий йак ми — хоць-ісь — кажи — сьвашчевик, але ти то — ка' — ни спóўниш, шо ми спóўнимо.. А — каже — йа спóўнью та' йак і ви! (так той ксьондз). „Ну — каже — коли-ж ти спóўниш так йак ми, ходї з на́ми“. — Али йдут вони́, йдут, прийшли́ так до йідно́о силá. Стоїт хатїнка, так бідна та хатїнка. — Прийшли́ ўони́ до тейї хатїнки, нема́ там, 'но самá ўдовїцьа йідна́, а дьтїй йист багáто. Прийшли́ ўони́ і пита́ють сьа: Де твїй чоловїк? Ка́е: Чоловїка мо́о нима́, бо ўже ўмер. — Мо́же-б ти нас переночувáла? — Ка́же: „Та... хоць нима́ де, хáта малá і дьтїи йи, áле ночу́йти!“ — Ка́е сьватїй Паўло́: „А мо́и-б ти нам далá шо йїсти?“ ка́жи. А вона́ ка: „Ну, та шо — ка́е — самá буду йїсти, то йї вам -- ка́е — дам то́о“. Ўсїпала там шось ў мїску, поста́вила там на стїл¹⁾; Паўло́ йї Петро́, вони́ не йїдба́ть, бо вони́ сьватї, а ксьондз телéпайи, бо ксьондз голо́ден. Переночувáли вони́, в-ра́но поўставáли, та́й та ўдо-вїцьа зноў там де шó готу́йи. Та й там зварїла гобїдати, ўкїдала тьїсто там на ўобїд, дїста́ло сьї йї тьїста то́о ше і спеклá паланїцьу йїдну́ дльа дьтїй; та́й взьалá, поста́вила там пїд вїкно́м на лаўцьї. Али ксьондз взьаў та́й ту паланїцьу ўкраў. Та й ка́же сьватїй Паўло́ до не́го, до ксьондза до то́о: Вїдиш, йа тибї казаў, жи ти то́о ни спóў-ниш, шчо ми спóўня́йимо! Вона́ тїлько ўсьбо́о дльа дьтїй спеклá, а ти й ту взьáв-ісь... Тепер же ти сибї йди у сво́йу дорóгу, а ми ў сво́йу. — І ўже — і розїйшли́ сьї.

Жите і Слово, 1895, I, ст. 52—53.

Паралелї: Етногр. Збірник, I. Ст. 13—16; III, ст. 58—59. — Luzel, Légendes chretiennes de la Basse Bretagne, Paris, 1881, I, 19—21. — Аванасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. 3—5. — Zeitschrift f. deut. Mythologie u. Sittenkunde, I, вип. 1. Ст. 41—42. — Тамже, вип. 4, ст. 471—472. Т. II, вип. 1, ст. 13—16. Т. IV, вип. 1. Ст. 50—54. — Чубинський, Труды, I, ст. 156—157. — Шейнъ, Мат. сѣв. зап. края. С. II. Ст. 370—371. Ч. 216. — Добровольскїй, Смол. этнограф. сборникъ. Т. I. Ст. 307. — Dowojna-Sylwestrowicz. Т. II. Ст. 288.

122. Ісус Христос і сьв. Павло — лікарї.

А. Йішоў Пáн-Бїг — було́ йїх трох і ходїли сибї по сьвїты: Паўло́, Петро́ і Пáн-Бїг. Прийшли́ сибї до йїдно́о мїста і там пита́йить

¹⁾ Ра́да б душа до ра́йу, та грїхі не пуска́йут — далá-б йїсти, та бїдá, шо нема́ шчо. (Увага старої Гананїнихи).

сва: „Вітки ви?“ — От, ми съ цыλόго сьвіта, хόдимо сибі. „Мόже ви йакі дохторі?“ „Ет, ми — кáе — ни жáдні дохторі.“ Але вийшли на мiсто, пішли на шиньк сибі, чуйут, шо ў йідноо пáна пáны дўже слабá. „Мόже-б ми — кáе — порáдили шо йийі...“ Оже той Жид побiг до тóо пáна, кáе: „Ў мене йи такi йакiсь вандрóунi, мόже-б ўони — кáе — порáдили шо?“ — Пішоў Жид назад до них, кáе: „Йа вас заведў“. Пáн-Бiг кáе: „’бо мене трéба вестi? Йа знайу сам, де вона йи“. Тей взьали сва тай пішли. Прийшли до тóо пáна, кáе: „Ай, мόже шо порáдити — де ’но на сьвiтi йакi дохторi, i ўже-м йи возiў i ўже жáдноо такогo нима дóхтора, шо-б йийi помiг“. Али пішоў Пáн-Бiг до неї, она сибi ўкроми там у хатiны лижала, ў ванькiрику. Пáн-Бiг на ньу дiхнуў i ўона заўмерла. I дупiру йийi взьаў, распорóў, i з неї все гет викинуў, фсьу утрóбу, ў нецьки i взьаў, периполокаў зiмноу водóйу i на-зад уложiў. I взьаў вложiў, помастиў, дихнуў на ньу i вона фста́ла. Тай вже хóдит, вже й йiсьть. Дайут йим йiсти, пiти... „Шо вам за те дати?“ Пáн-Бiг кáе: „Ньиц, йа не берў“. — Ну, а вони просьять: „Але йак то, дўрно?“ „Йа — кáе — дўрно“. — Забрáли сва i пішли сибi. От вони пішли зноў до дрóо мiста, там зноў буў пан слабiй — от вони прийшли до тóо пáна, та пáны просят: „Шо хóчити, то йа вам заплачў, а ко-б вiн здорóў буў“. От, вони зноў до тóо пáна, Пáн-Бiг на нео дiхнуў i вiн зноў заўмер i зноў випустили з нео, водóйу переполокаў i зноў на-зад усадiў, помастиў, дiхнуў, — пан вже фстаў, вже по покóйу сибi хóдит, вже сьмийiть сва. Зноў та пáны йим кóнтент дайi, они там от бўцьим йидьáть, а ўони ни йидьáть, ’но дўрат там ўот лошкáми. Так той пан кáе: „Шо вам заплатiти?“ „Ми — кáе — ни хóчемо ньиц“. „А йа — кáе — за дўрно ни хóчу зноў, жи-б миньи хто робiў...“ „Ми — кáе — такi не беремо ньиц“. Забрáли сва сибi i йдут. Але йдут дорóгойу i Павло зачаў сва сварiти в Бóгом. Кáе: „Йа ўже кiдайу, йа сибi йду сам!“ А Пáн-Бiг кáе: „Ну, то йди сибi!“ Та й Пáн-Бiг по тiлько с Петрóm пішоў. Але той Паўло йде сам, iде, прийшоў до йидноо мiста — та’-же йиден пан слабiй. Але вiн пішоў до тóо пáна, взьаў йигó, распорóў, вибраў з нео в нецьки, водóйу переполокаў i назад ўсадiў i там-ўó, чим вiн вже знаў мастiги, помастиў, хўхайи на негo — пан не стайi... I зноў берé хўхайи i пан не стайi. Так вiн вже й нальакаў сва. Пани ў покóйу стоiять ў дрóгим, а вiн казáў, йак йшоў до нео: „За годiну буде пан ходiти“. Годiна вже минáйи i кáе: „Но, вже йи пан живий?“ Кáе: Ше ньi, ше ни готóвий. Так вiн вже ни знайи, шо робiти, тей тi пани вiтчинáли до нео: „Но, та шó-сь наробиў! То ти такий дóхтор! Пан буў живий, ти йигó замўчiў — та-ж тибé чикáйи кримiнал! Зара йиден скóчиў до польцийи, прийшли, взьали йигó, ўсадiли йигó ў гáрешт — ўже Паўло сидiт ву

гарэсьты. А Пán-Біг ка́же до Петра́: „Шо́ наш наробіў Паўло́! Він хтліў́ бу́ти му́дрий, але він піз ме́не то́о ни зроби́т... Па́на вэ́аў, по-кальчи́ў і йі́го живо́го ни зроби́ў і до гарэшту пішо́ў. Та ходы́м, ві-ручím йі́го з гарэшту. Ка́е Петро́: „Нех сиді́т!“ „Е — ка́е — він бу́ди сиды́ў і ни знáти до́ки. За тако́о па́на він мо́и сиды́ти і па́ру лы́т!“ Але прійшо́ў Пán-Біг до то́о па́на те́й ка́же: „Йа́ поможу́, він ўста́не“. „А — ка́е — вже тут бу́ў такі́й! Живі́й бу́ў, замучи́ў — вже-сьмо́ йі́го далі́ до гарэшту. Мо́же й ви ше́ так зроби́те?“ „Та йа́ так ни зроблю́, бо він вже́ ниживі́й — а йа́ зроблю́ так, шо́ бу́ди жи-ві́й“. „А ко-б Пán-Біг так да́ў, шо-б він бу́ў живі́й!“ Пán-Біг зно́ў наза́д йі́го по сво́йму распоро́ў і пото́му віпусти́ў, водо́йу переполо-ка́ў, наза́д фсади́ў, помасти́ў, ху́хнуў три ра́зи — пан вже́ фста́ў! Ті пані́ сто́яць: „Но — ка́же — то допі́ру до́хтор назива́йце́ сьа! Шо́ неживі́й бу́ў, і пора́дили і живі́й зно́ў наза́д! Ну, шо́ вам запла́тити за те́йи?“ „Не беремо́ жа́дно́йі пла́ти, 'но наза́д тамто́о віпусти́ти з га-рэшту, шо́ там сиді́т“. За́ра йі́го віпусти́ли і він прійшо́ў до то́о па́на, привелі́. „Ну, і шо́-ж ти зроби́ў? Ти виды́ліў сьа¹⁾ від ме́ни, а ти дума́ў, шо́ ти так бу́диш робі́ти, йа́к йа́ — а че́м-же так не зроби́в-ісь?“ „Та йа́ — ка́е — так робі́ў, йа́к ви,„ — „Шо́ с то́о, шо́ ти так ро-бі́ў, йа́к йа́, а́ле коли́ так ни зроби́ш!“ І забра́ли сьа́ і пішли́. І вже́ кіне́ць.

Зап. в Берли́ні від господаря́ Гандру́ха Крави́цкого в серпни́ 1894 р.

Паралелі́: Етногр. Збі́рник, III, 59—62; там вказана́ також літе-рату́ра, а крім то́го пор. стор. 62 і IV, 199 до ч. 24; надто́ Polaszek, *Wieś Rudawa*, 94.

128. Христос і Циган.

Б. Просив ся́ Ісус Христос в цигана́ за челя́дника. Циган ка́же: Шо́ будеш робив. коли́ я сам роботи́ не маю́? — Ході́м до двора́ там в сто́ коней́ не підковани́х, тра́ підкувати́, бо они́ то́му сла́бі. — Пішли́ до двора́, Циган перше́ до па́на, а Ісус Христос до ста́йні, всі́м коньом повідти́нав по е́дні нозі́. Приходить циган, як возьме́ па́дкувати́. — Шож пан ме́ні ска́же? шо́ ти ме́ні наробив? — Чека́й но, чека́й, яко́сь го́ буде. — Посклада́в Ісус Христос наза́д коньом но́ги, підкува́в, — коньы́ здоро́ві. Циган хоті́в іти́ до па́на, щоби́ запла́тив, Ісус Христос не позво́лив. — Бог ти, як будеш ва́рт, запла́тит, а зрешту́ то́ не ти

¹⁾ відді́лив ся́.

Житє і Слово, ст. 95—96 Книжка IV. 1895.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 125—128. Ч. 26, 1—2. — Barącz, Bajki. Ст. 136—137. — Аванасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. 15—23, ч. 4—5, і ст. 118—122. — Wenzig, Westslavischer Märchenschatz. Ст. 88—89. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. Т. I. Ст. 353—363. Ч. 81. Т. III. Ст. 125—126. — Чубинський, Труды. I. Ст. 154—159. — Тамже, II. Ст. 333—335. — В. Němcova, Narodni báchorky. Т. II. Ст. 294—295. — I. Polívka, Čas. česk. Mus. 1892. Ст. 484. — Етногр. Збірник. Т. I, 3. Ст. 13—16. — Ul. Jahn, VM. von Pommern-Rügen. Т. I. Ст. 256. — Rev. des trad. pop. Т. IV. Ст. 220. — M. Federowski, Lud białoruski. Т. I. Ст. 11. Ч. 21. — Романовъ, Бѣлорус. сборникъ. Т. IV. Ст. 60—65. Ч. 42—43. В ч. 44 приходять теж подібні мотиви. — Шейнъ, Матеріалы для изученія быта и языка рус. населенія сѣв. запад. края. Т. II. Ст. 144—145. — Altdeutscher Schwank u. Scherz. Ст. 54—57: Von einem Schwaben, der das Leberlein gefressen. — Садовниковъ, Сказки и пред. Самарскаго края. Ст. 266—268. — Kolberg, Lubelskie. Т. II. Ст. 204—205. Poznańskie. Т. VI. Ст. 167—170. Паралелі до мотиву про те, як Христос відтинав коням ноги, диви: Етногр. Збірник. Т. IV. Ст. 64—65.

124. Христос і Жид.

В. Йак Ісус Христос ходиў по землі, тай надѣбаў жида. Али він не признаваў сѣа жидови, жи йи Сус Христос. Али йшли, і мали трóхы хлѣба й сѣра. Тай жид голодѣн быў, тай ўкраў тотó, жибы Сус Христос не видѣў, тай зѣў тотó. Али Сус Христос сѣа пытат: Йакѣсь йим голодѣн і было трóхы хлѣба й сѣра, ци ты тотó зѣў? — Йа нѣт, йа не видѣў. — Али йди, йди — прийшли до йидного селá, хóра принцѣзна ў йидного крѣльа. Сус Христос там сѣа трафиў і повѣдат: Йá бы даў радѣ, али вѣступит с хáты ўсѣ, йино нѣай сѣа лишит утѣць і мáти принцѣзны і жид. І топѣт і грѣйте окрóпы. Вони так зробили, наметáли камѣня зварѣяльного (воляного) і ўзѣаў Христос принцѣзну, положиў ў бóчку, нальѣаў окрóпу, наметáў камѣня, зварѣў, вѣнѣаў на сѣтыў тотѣ кѣстки і посклáдуваў і хўкнуў і сѣцылило сѣа тотó. Хўкнуў дрўгый раз і ўстáла принцѣзна і мóвит: Дáйте ми йѣсти! Али жит тотó видѣў. А Сус Христос платнѣу не хотѣў брáти: жидови жалѣ: Прóши пáна, тотó мож было брáти грóшѣ. — Же быў йим знаў, хто зѣў трóхы хлѣба і сѣра, та быў йим браў грóшѣ! — Йа не знаў, йа не зѣў. — Так пѣшли дáлы. І жид видѣў, йак Сус Христос там робѣў, лишѣў Суса Христá, пѣшóу напѣред. І там захорѣў ў йидного крѣльа пренц; йино

йиден быў, плачут за ним — умірат. Али жит тотó ўчуў: Йа бы даў ныўроку рады! Поўбіцьáli жидови велікі грóші. Дось йидным слóвом так зробіў, гі Христóс в дыўчиноў. Зваріў — хўкай, хўкай — рады не мож дати. Йакым правом? Ўзьали жйда, тай до арéшту. Али Сус Христóс знайи ўсьо, шчо сьа зроби́ло. Прийшоў там: А чо ты, жиде, ту сыди́ш? — Ну, йа ни знайу сам за шчо. Кобы в́и нья в́итты йак в́ыволили! — Йак повіш, хто зыў трóхы хлы́ба і трóхы сы́ра, то мо́же тья в́ыпушчу. — Хоцьбым до смёрти сыдыў — то йа не зыў. Али Пан Біг го в́ыпустиў, Сус Христóс, прийшли́ там, де тот пренц, де жид варіў Ісус Христóс зваріў наново, поскладуваў, хўкнуў, сыцьліў сьа; хўкнуў другы́ раз — оживіў сьа. І сáмо повеліў, бы му дати́ йісти. І мóвит Христóс: Бы ты, жиде, другы́ раз не браў сьа вóрожити, кой не знайиш. — Ба, менé корты́ло, жи возьму́ грóші, а йа ни міг нич зроби́ти! — Ідуть гет, в́ийшли за м́есто: Но, теперь, жиде, ту коплі йáму. — Жит прокопаў трóхы: Будé ўже. — Ей шчо то? Жиде, коплі б́ольшу. — Жит шче трóхы прокопаў: Йуж будé. — Та йди наносі камі́нья поўну, піску. — Жит пішоў, наносіў, а ни д́ужи поўну, бо сьа лы́нуўи, і не веліку шче йáму браў, а ўсе чéрез лы́нуўство. — Но, Сус Христóс мóвит, зажмурі́ си, жиде, вóчи! — Жит си зажмуріў вóчи і Сус Христóс даў, жи с то́го сьа зроби́ли грóші. Но, теперь, жиде, диві́ сьа сьудá! — Жит сьа подивіў, грóший лáска божа йи. І йуш сьа ўты́шиў. Али Сус Христóс передыліў на три ќупкы і мóвит жидови: Диві́, жибы быў йис в́ыбраў б́ольшу йáму, то б́ыло б́ыло б́ольше грóший! — Гм! же быў йа знаў на шчо! Йа же быў знаў, же на такы́й интэ́рес, то быўйим по́ сáму шй́у браў! Али бáйка. Ни знайу, на шчос три ќупкы дыліў! Ўже жебы́ йидна́ б́ыла то́бі, а друга мены́, а кому́ш трéту дамó, кой нікого ту нема́. А Сус Христóс мóвит: Е, трéта то́му, хто зыў трóхы хлы́б і сыр. — Йуж ньяй сьа рóбит, шчо хóче. Праўду повіда́йу, жи йа зыў. — Ісус Христóс мóвит: Возьми́ш си теперь ўсьи, тай йди, áли в́іры ніколи не будéш мáти твердóйи! — І до днесь жиды́ не мáйут в́іры дóбройи, а за грóші ў вóду скóчиў бы зáраз.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Олішцака Терлецького.

Паралелі: Zbiór. wiad. T. XII, 3. Ст. 19—20. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 403—406.

125. Перший циган.

Г. Вибрав ся Пан Біг із сьвятим Петром і Павлом в дорогу аж за море. Прийшли вони до великого краю за горами, за морями, до самого Ягипту. В тім краю панував цар дуже острій і лютий. А мав він доньку, а та донька від віспи, чи від якого допусту божого була така погана, що ніхто не хотів на ню й дивити ся. Мала вже 40 літ, а ніхто не хотів з нею женити ся, хоч цар обіцював женихови великі скарби і половину царства. Але ніхто на те не лакомив ся і через те король був дуже лютий на своїх підданих, тис їх і мучив усілякими способами. Довідав ся о тім Господь і постановив собі, звичайно як Господь, зробити кінець тому лихови. Стало ся так, що цар вислав по цілій ягипській землі, щоби шукали чорнокнижника, котрий би міг царівну зробити ладною і молодою. Пішли післанці по цілій ягипській краї, але хоч які великі ласки і надгороди царські обіцювали, таки не найшли нікого, хто би ся бізував відмолодити царівну, бо, як то кажут, старій, поганій бабі і чорт красоти не дасть. Вертают ті післанці назад до дому з великим страхом, боят ся царської кари. Аж прийшли до того села, де Господь зі сьвятим Петром і Павлом відпочивали. Господь, як звичайно Господь, не їв нічого, але сьвятий Петро і Павло заїдали смачно редьков і цибулю.

— Слава Ісусу Христу! — сказав післанець.

— Во віки віков — відповів Пан Біг і питає: А відки ви, люде добрі?

— Ой у нас біда — каже післанець. — Цар нас вислав, щоби шукали такого чоловіка, щоби нашій панні царівні вернув молодість і красу. Ось ми обійшли всю землю ягипську і нікого такого не найшли,

— А кілька літ має ваша панна?

— Сорок ще й з чубком.

Скривив ся сьв. Петро, а сьв. Павло трохи не подавив ся цибулею, почувши, що панна така стара.

— А щож вам тепер буде — питає Господь — як ви ні з чим до дому вернете?

— Ой буде нас цар карати, а хто знає, чи навіть до вязниці не покидає. Ой біднаж наша головонько! — лементували післанці.

— Не бійте ся, люде добрі — каже Господь. — Ведіт нас до царя, я вашій панні дам раду.

Врадували ся післанці. Господь зараз устав готовий до дороги, але сьв. Петро і Павло воркотіли, бо їм то не сподобало ся іти в таку спеку та ще в таку далеку дорогу. Але Пану Богу не сьміли ся супротивити, снакували свої тлумочки і всі разом пішли до Ягипту.

Ягипський цар жив у великих палацах без даху, бо там така сторона, що ніколи дощ не йде. Мав він довкола себе багато війська і козаків так, що не легко було до него дотиснути ся. Почали ті післанці пропихати ся до царя, котрий сидів аж у трицятім покою на золотім престолі. Господь, звичайно як Господь, ішов собі вигідно, але сьвятому Петрови і Павлови дуже боки пообтовкали так, що вони готові б були плакати, як би ся людей не встидали. І за кожним разом, як сьв. Петро дістав штурканця в бік, то Господь гладив свою довгу бороду.

Прийшли післанці перед короля, повпадали на коліна тай зачали говорити: Зійшлисмо, кажут, усю землю від заходу до сходу сонця і не найшлисмо такого чарівника, котрий би хотів твою доньку відмолодити. Аж отсей сивий старець, котрого ми здибали вже вертаючи до дому, хоче твоїй царівні вернути молодість і вроду.

Подивив ся цар на старенького тай каже: А відки то ви, татусю, маєте таку сиву, довгу бороду?

— От жило ся довгі літа — каже Господь — тай ся таку виховало.

— А знаєте ви, що вас чекає, якбисте мою доньку не уздоровили?

— Знаю, — каже Господь — як бим не знав, то бим ту не приходив.

— Усмажу вас в горячій олію, як бисте моїй доньці що злого зробили — каже цар.

По Павлі аж мурашки перебігли, а Петро аж за язик укусив ся, коли се почули.

— Ну, ну, — каже Господь — будемо старали ся, щоби не потребували дармо тратити огню і олію.

Ото повели Пана Бога до царівни, котра сиділа в своїй кімнаті і дуже плакала. Сьв. Петро скоро єї побачив таку стару та погану, то так ся скривив, що аж сьв. Павло, на него дивлячись, засьміяв ся. Пан Біг приступив до царівни, дав їй на спанє, а коли царівна заснула, казав принести котел, покраяв царівну, казав під китлом розпалити великий огонь, зварив єї добре, а відтак повиймав ті кусники, поскладав до купи і дунув на них. В тій хвили царівна встала така молода та красна, що диво і кинула ся до ніг Пану Богу та дякує єму, що їй вернув молодість і красу.

Дали о тім знати цареві. Той навіть вірити тому не хотів, але скоро прибіг і побачив, насипав Господови таку купу золота і грошей, що Господь сам не знав, що з тим зробити. Ось він і каже: Я золота не потребую, але дай моїм слугам із него тільки, кілька би один чоловік міг донести, а решту роздай бідним.

А була межі царськими слугами одна бестія захланна на гроші. То сей коли побачив, що цар стільки грошей дає Господу Богу за уздоровлене дочки, прибіг до Господа тай каже: Позволь, я тобі буду нести ті гроші.

Господь, звичайно як Господь, знав, чого йому хоче ся, але бажаючи его укарати, сказав: Добре, неси, але вважай, щобись мене не обікрав, бо я на тім пізнаю ся.

Сонце пражило міцно, бо Господь в тім краю повісив его нисше як у нас. Потомили ся сьв. Петро і Павло, а з дворака піт аж річками лляв ся. Прийшли до ліса, що стояв перед ними. Тут Господь казав викопати три ямки: одну для сьв. Петра, другу для сьв. Павла, а третю для дворака. Потому вони поділили ті гроші на рівні часті і закопали їх кождий у свою ямку. На другий день пішли далі, але дворак швидко відлучив ся від них і забрав усі гроші і переховав у інше місце, а сам пішов і собі чуда робити. Довідавши ся, що у одного царя є хора донька, пішов до него і обіцяв ся їївилічити. Взяв її, покраяв, зварив, вложив кісточки, дує, дує, а царівна не оживає. Тоді цар розлютив ся і казав его укарати смертю. Вже го вели вішати, коли тут прийшов Господь, уздоровив царівну, а его випросив від смерті, але зробив его Циганом.

Житє і Слово, 1894, II, ст. 182—184.

126. Про Жиди, що роздав свій маєток бідним.

Д. Так одін жид все заходів до цєркви і чув, як ксьонц говорив на казаню, шчо хто як дасть бідному грейцар, то буде мати десеть процент віби на тамтім сьвітї. А жид си гадав, же як роздасьть гроші, то буде мати від грейцара десеть процент. Мав три сотки, то роздав на бідних. Чикає жид, чикає і рік чикає, а ніхто не приносить ні гроший ні проценту. Тогди жид пішов до ксьондза тай каже: Я мав три сотки, та роздав межі бідних людей та ніхто не приносить ні грошей, ні проценту — тепер ни маю с чого жити. А ксьонц каже: Та то на тамтім

свiтi будеш мати десять процент. А жид каже: Та най ми вiддадут люди хоць грошi, бо я не мав с чоґо жити. Ксьонц вигнав жида тай каже: Йди си та шукай! Тогдiй забрав сi жид тай пiшов. Пiшов до дому тай каже до жiнки: Я йду гет у свiт. Тай пiшов.

Йде, йде такий засумований тай здибує Исуса Христа i свiтого Петра. А Исус каже до жида: Де ти йдеш, жиде? — Та йду у свiт! Росповiв тогдiй жид, шчо роздав бiдним грошi, типер не має с чоґо жити. А Исус Хр. каже: Не йди, жиде, у свiт, пiдеш з нами. I жид пiшов з Исусом i Петром. Приходiт до iдного мiста i учули, шчо цiсар дає половину маєтку, хто вилiчит его доньку. Тогдiй Ис. Хр. i свiтий Петро i жид пiшли i кажут, шчо вилiчут доньку. Цiсар каже: Як вилiчите, то дiстанете половину маєтку, а як нi, то всiм тром голови постинаю. Исус Христос приймив сi. Пiшов там до того покою, де вна лежить i сказав I. Хр. наносити води: iдну бочку зимноi, а другу теплоi. I казав до цiсарє аж за двацiт штири годин приходити до того покою. Тогдiй Исус Хр. крає мечом доньку i все вмиває в теплоi водi, аби кров не йшла. I складає до купи, коли вже цiлу покраяв й поскладав, пiшов до пороґа, а вiд пороґа йде, перехрестив сi тай каже: Стань, дiвици, в iмя боске мое! I хухнув iї до песка i тогдiй тiло еї зачiло зростати. Тогдiй пiшов другий раз до пороґа, перехрестив ся, тай знов так каже: Встань, дiвици, в iмя боске мое! i хухнув знов до песка i вна вже вжила. I пiшов знов до пороґа третий раз: Встань, дiв. i т. д. i хухнув знов до песка i встала вже здорова. Тогдiй за 24 годин приходит цiсар до покою — i донька здорова пiшла вже до вiтця. Тогдiй цiсар хотiв давати половину маєтку, а Ис. Хр. каже: Ми не будем брати половину маєтку, iно казав дати оден пирiґ печений. I дав цiсар пирiґ i пiшли в дорогу. Идут, идут i собi посiдали. Пан Бiґ такий голод зiслав на жида — а Исус i Петро уснули. Тогдiй жид з'iв той пирiґ. Исус i Петро пробудили сi тай питают сi: Де є пирiґ? — Далiбук! я пирiґ не iло! Зiбрали сi i йдут далi, а Исус Христос запровадив жида у воду по колiна тай сi питає: Та ци iв-ic, жиде, пирiґ? А жид каже: Далiбук, я не iло пирiґ! Ис. Хр. запровадив жида у воду аж по груди. Тогдiй: Жиде, ци iв-ic пирiґ? — Далiбук, я не iло пирiґ. Тогди Ис. Хр. запровадив жида аж по карк у воду тай сi питає: Та ци iв-ic, жиде, пирiґ? — Далiбук, я не iло пирiґ. Ис. Хр. запровадив знов жида до води, аж-єнь вже сi борода замочила, тай сi питає: Та ци iв-ic, жиде, пирiґ? — Далiбук, я не iло пирiґ. Тогди Ис. запровадив жида знов до води i жид сi вже топити зацев, но язик вже вiвалив. Тогди Ис. питає: Та ци iв-ic, жиде, пирiґ? — Нi, не iло-м пирiґ! Тогдiй Исус Христос каже: Ходи, жиде!

Ідут, ідут, умучили сі, тай полігали спати. Іс. і Петро заснули, а жид украв у Ісуса письма, (таки Ісус Христос мав письма), украв тай утік. Утік тай зайшов до їдного міста і учув, шчо у цісарі заслабла донька. А люде вповіли, хто вилічит доньку, той дістане половину маєтку. Жид борво побіг до цісарє і каже, шчо вилічит доньку. Казав наносити води їдну бочку зимної, а другу теплої. Казав до цісарє: Приходїт аж за 24 годин. Узєв жид тай порїзав доньку і зацев краяти на кусники, шчо кусник відкроїт, то вмиває водов. А кров все тече, ледво жид запинив кров. Тогдий покраяв гет, поскладав на стїв тай пішов до порога, перехрестив сі й каже: Встань, дївици, в імя моє! Хўхнув ї в писок, дивит сі, а тіло не зрастає сі. (Шчоби він був казав: встань, дївици, в імя боске твоє! то була би встала; а він „в моє!“) Жид сі настрашив, тай сховав сі за комин. А Ісус і сьвітїй Петро знали, де жид пішов. І тогдий пішли до цісарє і казали, аби їх пустїв там, де єст той жид, а цісар каже: Він не казав приходити аж за 24 годин. А Ісус Хр. каже: Та то наш співник, шчо з нами ходив. Тогдий пішов цісар, дав ключі Ісусу і отворив двері. Входит до середини, а жид так сі настрашив, бо він мїслив, шчо то цісар йде йому гóлов стинати. Ісус дивит сі, а жид сидит за комином. Тогди жид ізлїз, а Іс. Хр. пішов до порога тай каже: Встань, дївици, в імя боске моє! Так три рази. І донька встала здорова. Тогдий цісар дав їм половину маєтку і они пішли. На дорозї не мают як подїлити сі тими грїшми. А жид каже: Я маю маймурку і будем мнерїти. Подїлили сі грїшми, зоставило сі пів грейцарє. Не знати кому дати пів грейцарє, а Ісус каже: Жиде, признай сі, як іс з'їв пирїг, то дістанеш пів грейцарє. А жид каже: Я з'їв пирїг, бо був голóден. Так то нинїка жид повїсив би ся за пів грейцаря. Тогди І. Хр. дав жидови всї гроші і казав му гет йти.

Зап. у Дрогобичі, в маю, 1899, від Ів. Багрїна Волод. Левинський.

127. Звідки взяв ся вітер?

Е. То ше було тоді, як Сус Христос ни мав ше всїх 'постолів, тільки мав Петра й Павла і ше там якось, знать Гандруха. Тей як йшли через їдно місто, то по дорозї пристав до них якийсь волоцюга тей кажи: „Прийми мене, Суси, до себе, я буду за 'постола“. — А Сус Христос знав, шо то волоцюга і виликий грїшник, али прийняв. Тей було їх вже всїх пять. От ідут вони тей ідут, аж приходять до їдного міста, а там був слабий дужи король. Тей Сус Христос як почув і кажи до 'постолів: „Той слабий король дужи добрий чоловік, він дужи уймав сі

за бідними людьми і за простими хлопами. Ходім, поратуємо його, нех він видужає“. Приходять вони до того палацу, де був той король, тай Сус кажи, щоб пустили його до него то він вилічи його. Аж тут кажут, що він шо но вже вмер. — „Ну то ніц, пустіть мене, а він ше буди жити“. — Тей королиха пустила Суса до того покою, шо був вмирлий король. І Сус зарас казав принести повні нецки води сьвіжої і виликого гострого ножа, тей сам замкнув сі в тім покою, а 'постоли чикали в сінех. Али вони були дужи помучані і зарас в сінех на сидячи заснули, а но той волоцюга ни хтів спати, тільки став заглядати чириз шпару в двирех, шо роби Сус Христос. А Сус Христос взяв вмирлого короля, порівав на штири кавалки, виполоскав в нецках в воді, потім знов тіло так поскладав, помолив сі, прихристив три рази те тіло і потім дмухнув на него і зарас все зросло сі і король ожив назад і зарас встав з лішка і дужи дякував Сусови. Тей потім він, той король, сиравив виликий баль і запросив на него Суса і 'постолів. Тей по тім бали дав король Сусови пять питльованих пірогів з самим сиром, а пять з сиром і з бульбою. То як вони повиходили від короля, то Сус ті пироги з бульбою дав 'постолам, а сибі взяв ті з самим сиром. Тей потім як прийшли вони до ліса тей стали там начувати, тей як вже мали йти спати, повечерали тими пирогами. 'Постоли їли разові, каждин мав по ідному, а ше сі їден був вістав, і Петро дав його тому волоцюзі. А Сус Христос своїх ни їв, бо ни був голодний. Як повечерали, то пішли спати, і всі вже спали, тільки той волоцюга ни спав. Він як сі подивив, шо всі сплять, встав і взяв тей поїв всі піріжки Сусови Христови, тей ліг сибі спати. На другий день рано як всі повставали, то той волоцюга кажи: „Знайти шо, тей ночі було аж два вовки коло нас і всі питльовані пироги поїли, я ледви їх відігнав“. А Сус Христос зарас знав, шо він бреши, тей кажи до него: „А тими вовками то був ти і твоя нинаситність. Було би ше добре, шобись був сказав правду, але як ти збрихав і ше вложив на вовків, то забирай сі від нас, ти з нами більше ни можеш бути“. І він пішов від них.

От пішов сибі той волоцюга, йде тей йде, аж приходи до ідного виликого міста, аж чує, шо в тім місьці цісарова дочка шо но вмерла, тей він сказав, шоб він ї назад до життя привирнув. І зарас як довідав сі цісар, закликав його до себе тей кажи йому: „Ну, нибожи, памнятай сибі! Як привернеш ї до життя, то я ї видам за тебе замуж і будиш цісаром, а як ні, то буди смерть твоя!“ От взяв він, казав принести сибі води з нецками до того покою, де лижала вмирла, взяв виликого гострого ножа, замкнув сі і взяв порівав ї на штири кавалки тей виполоскав мясо в воді, потім поскладав і став на те тіло дмухати, а прихристити забув, бо сам був жидом тей ни вмів христити сі. Ну дмухає

він, дмухає, аж йому вже голова закрутила сі, а тут цісарівна ані руш ни встає, тай він дужи вахурив сі. Аж тут лупс! вічинили сі двері, і входи Сус Христос, тей кажи: „А видиш, пташку, злапавсісь, був-бись згинув, як би мене тут ни було. І ти ше хвалив сі перед цісаром, шо в тім і тім місті ти короля привирнув вмирлого до життя. Шесь затаїв, шибинику, божий праведний чин, а сам повиличав сясь. А ти знай, шо того ніди ни зробив бись, шось задумав, бо ти поганин. А за ту кару я тобі потім скажу, шо будиш робити“. Ісус взяв сі сам до царівни і вона ожила, а потім до того волоцюги так сказав: „Ідиж ти, нибоже, на сиридину сьвіта, там стань, і будеш дмухати до суду віка“. І він зарас пішов і став на сиридині сьвіта і став дмухати, і зарас пішов по землі вітир. І він до нині там стоїт і як дмухне в котрий бік, то зарас с того боку і маємо вітир. І він буди так вічно стояти і дмухати.

Зап. від С. Білика в Теремію, Каменецького пов. 1896 р. А. Веретельник.

128. Як Христос відгадував загадки.

То повичиў чоловік у злого грошей і мали доміўку до того часу і до того віддати, а ны то відгадати три річи, бо йак не відгадаш, так тья беру с собою. Али Ісус Христос ходиў по сьвіты тай ўвійшоў там до хаты, старый чоловік, і просит сьа на ныч. А гáзда мовит: Ей, чоловічейку! Йа й сам не знайу, ци доночуўу. -- А то чому? — Но, повичиўим грошей до днесь; або мене возьме, або три річи йакісь відгадати, не знайу йакі і готóво, же не переночуўу. — А тот чоловік мовит: Не бій сьа. А де ти вельіў лыгати? — Кóнець стола. — Льясь си на припічок, а йа сам кóнець стола льяжу! — І лых си. Ту ў піўночи іде. Шчо йиден? — Ги ні йиден! отповідат. — А два? — Ги йиден. — А три? — А три дóбре. Два бы молотили, а йиден бы трйас солóму. — Ах, мовит, працейко мóйа, кількас пропала дарёмно. І пішоў. І деж він быў гóден сам відгадати назумьсьть, кой не знаў йак?

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбір. пов. від Гриця Оліцака Терлецького.

129. Як Христос шукав правди?

Йак Ісус Христос переходиў сьвіт поміжи ўвес на́рид і ни міг ны́дэ ў цылым сьвіты праўди здібати; аш при кінці сьвіта було два брaты, йиден сьи низиваў Йóсиф, а другий Сафáт; Йóсифова була гора,

а Сафáтова доли́на. Йо́сиф буў жо́натий, маў жінку і дь́ти, а Сафáт шче ни буў жо́натий. Ма́ли при кúпи обісьть́и, а на обісьть́у поскла́дали зб́іжи, а сири́диноў буў гороже́ний плы́т і Йо́сиф Сафáтови бис плы́т прики́даў жи́ти. Бо казаў Йо́сиф, шчо йа ўже жо́натий, то йа ўже ви́джу, шчо ми́ны тра́ба, а Сафáт шче ни йи жо́натий, то він ни зна́йи, ќилько йи́му тра́ба, ци ма́ло, ци бага́то. А Сафáт сво́му бра́тови прики́нуў зноў жи́та, шчоби́ він ни знаў, бо казаў Сафáт, шчо ми́ны шче ќилько ни тра́ба, шчо мо́му бра́тови жо́нaтoму. А йак надь́йшоў Бог і казаў, шчом цы́лий сьвіт прийшоў, а нь́гдeм пра́уди ни знайшоў, т́илько ту м́іжи т́ими двома́ бра́тьими. Йак сьи затр́имала пра́уда типeр м́іжи двома́ бра́тьими, то так сьи затр́имайи при ќінци́ сьв́ита: на Сафáтові доли́ны, а на Йо́сифові горі́ будe страшний суд.

Зап. в цьв́итни 1897 р. в Пу́жниках, Бу́чацького пов. від Тимка Гринишиного.

130. Чoму Русини гайдамаки?

Як Ісуса Христа засудили Жи́ди на смерть, тоді́ до Єрусалиму на́йхало було́ дуже багaто р́ижних наро́дів, шчо були́ ц́икаві ввидіти його́ хоч раз. Коли-ж Христа вели́ вже на Голго́фту розпинати, вони́ поуставля́ли ся всі́ громада́ми поб́іч доро́ги і чекали́, доки не будe попри́ них переходити. На переді́ стояли́ Ні́мци́, далі́ Ві́рмени, Поля́ки, Русини́ і иньші́ народи́. Як Христос прибли́зив ся до Ні́мци́в, ї́м стало́ жаль Христа;́ тому́ вони́ крикну́ли: Ви́пиші́м його́! — А Христос гляну́в на них і сказа́в: Будете́ писати́ до ќінця́ сьв́ита та сонця́! І тепeр де не подиви́ш ся, в кож́дй канцеля́рїи́ сідить́ якийсь́ Ні́мчик та́й пише́.

Йде́ Христос попри́ Ві́рменів і ї́м стало́ його́ жаль;́ тому́ пошущу́кали шчо́сь помі́ж собою́, а пото́му крикну́ли: Ви́ку́пім його́! — А Христос гляну́в на них і сказа́в: Будете́ купувати́ доки́ сьв́ита та́й сонця́! І тепeр де не подиви́ш ся і де не здиблeш Ві́рменина, то він усе́ купить́, б́ільше не ваймае́ть ся ні́чим.

Йде́ далі́ Христос, приходить́ до Поля́ків, і ї́м стало́ його́ жаль,́ тому́ погово́рили з собою́ та́й крикну́ли: Ви́краді́м його́! — А Христос погляну́в на них і сказа́в: Будете́ красти́ поки́ сьв́ита та́й сонця́! — І́ тому́ то тепeр де лише́ який́ банк, де лише́ яка́ каса, то і́х муся́ть Поля́ки обі́красти.

Йде́ далі́ Христос, приходить́ коло́ Русинів. А ї́м такий́ жаль його́, шчо́ страх. Ли́ше гли́гнули на себе́ та́й крикну́ли: Відб́иймо́ його́! — А Христос погляну́в на них і сказа́в: Будете́ бити́ ся поки́ сьв́ита та́й сонця́! — Тому́ то Русини́ все́ били́ ся;́ були́ коза́ки — били́ ся;́ були́

опришки — били ся; а й тепер Русинів називають гайдамаками за те, що не дають собі у кашу плювати, а як треба, то й бють ся. І Русини будуть гайдамаки до кінця світа, бо так їм призначив Христос.

Зап. в Григорові, Бучацького пов. 1890 р.

131. Чому Цигани не мають пристановища?

Йак Жиди засудили Суса Христа на смерть, тай казали Циганови зробити три цьвики. А Циган зробив штири, тай приносить. Жиди кажут: На шчо нам штири? Ми казали тільки два. — А Циган зуби шчирит і кажи: Возьміт, возьміт, можи сьи шче де здасьць. — Тогди Сус Христос вобирнув сьи до Цигана тай кажи: Відиди, йак той цьвик ни майи нїгдє пристановища, так само і ти ни будиш мати аш до скіньчиньї світа! — Чирис тойи Цигани так триндайт сьи від міста до міста.

Зап. від Сирватки, в Будзанові, Тербовельського пов. О. Деревянка.

132. Про Христові мужи.

Як Жиди Христа мучили, то його то нічого не боліло, бо він Бог був. Жиди хотіли Христа розпяти не так, як тепер малюют розпятьє, а так, щоби й ноги розпяти. То вони казали ковалеві штири цьвоки зробити. Але як го вели розцинати, то ангел зайшов тай еден цьвок украв, то вни вже тогди мусіли обі ноги едним цьвоком прибити.

Як Христос висів на хресті, то був зовсім голий. І ніхто не сьмів до хреста приступити. Тільки сьвятий Іван підійшов близько, але як увидів Христа такого скатованого і голого, то зомлів тай упав під хрестом. А там десь у шпарці сидів павук. То він вибіг зі своєї шпарки тай борвенько вибіг на хрест і заснував Ісусови павутину — то що тепер малюют нїби пояс. А то павук таке зробив, щоби Син Божий не висів на жидівське посьміховиско. А потім той павук ізліз і вкусив сьвятого Івана так, що той знов прийшов до тебе.

Жите і Слово, 1894, II, ст. 181.

Паралелі: Про смерть і похорон Христа пор. мої: Лірники, ст. 26—28, ч. 2—3. — З першою половиною пор. ще: Грінченко, Етногр. Матеріалы. Т. I. Ст. 74—75. — Сборникъ Харьк. ист. фил. Общества. Т. VI. Ст. 184. — Харьковскій Сборникъ. Т. VIII. Ст. 341.

133. Звідки взяли ся перли?

Йак Христа мучили Жиди, а Богородицьи дивіла сьи на тоту йигó виліку муку тай дужи плакала. І йак лишé ўпала йийі сьльозá на зéмлю, то зáраз робіла сьи з неїі перла. А льуди збирали тай продавали тай до нини продайт, áли жи сьльиз ни б́уло такé багáто, томú праўд́ивих перел тепер мáло тай томú вони такі дорогі.

Зап. 1897 р. в Пужниках, Бучацького пов. від сестри Анни.

Паралелі: Манжура, Сказки. Ст. 146 (тут із сліз повстав перець).

134. Христос і Жиди.

Сут такі Жиди, що б́удут до скóнца сьв́ита ходіти. То тоті Жиди, що С́усу Христóви н́иколи спокóю не давали. Як новий місяць, то він молодий, а як пóвня, то старий. Як йогó запитати: „Колис прийшóв?“ — повідат: „вчера“, — „коли п́идеш?“ — „зáвтра“.

Йак Жиди приб́или С́уса Христа, сьмих си чинили; а як поховáли, зйшли ся на вечерю, старшина жидівська, що вни тóму всьóму билі голова, прийшла Преч́иста Д́ива і плакала. Якійсь Жид повів до неї: „Не плач! твій син воскресне!“ А др́угі повідали: „Ага! воскресне як тоті кістки з когута“. А вни їли когута і п́еред ними кістки лежали. Аж ту кістки зйшли ся до ќупи, когút збив крилами, Исус воскрес, а вни стали стовпом.

Йак зробили Жиди криж, вел́или нест́и С́усу Христú, а еднóму, не т́ямлю, як називáв ся, на Кальв́арії йогó мож відіти, вел́или т́иснути до землі, ще й кáмíнь до крижá привязали, а він не тис, а ще п́идн́ис до горі і за тотó став сьв́ятим.

Майштер, як робів криж, повеличáв, що лиш́ило ся коніць рук з на'пять і в дол́ину з на лóкоть, а Жиди м́цн́ийше натягну́ли р́уки й нóги, і тепер за кáру м́айштер н́иколи не дорóбит ся.

Ковáль мав пр́иказ зроб́ити шт́ири цьв́яки, а він ед́ен украв, сховáв п́ид яв́ик (др́угий чолов́ик оповідав, що вер у воду) і за тотó е бла-гослов́ений талáнт, же не дав розп'ят́и нóги так, як р́уки.

Зап. 1896 р. від в́йта Гриця Грицуни в Мшанци, Михайло Зубрицький.

135. Ворона.

Ворона дуже лакома на людське тіло та на стерво. Як Жиди розпяли Христа, всі птиці жалували мук Христових, одні лише воробці прилітали до хреста, сідали на поперечній перебоїні та сьміючись кричали: Жив—жив! Ворона знов хотіла пити кров, що з Христових ран капала на землю, тому має закровавлений підбородок так, що на кожній вороні його до сего часу знати. За те також Бог прокляв ту птицю.

Зоря, 1885, ст. 130: Людові віруваня про птахи, Д. Лепкого.

Паралелі: Ястребовъ, Матеріалы. Ст. 17. — Аванасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. XIII. — Чубинський, Труды, I, ст. 59—60. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 352.

136. Христове воскресеня.

Йак Ісус Христос умер на Хресыты, прийшоу Осиф і Никодим з Аримафтейі і ўзвали теперькова тыло Ісуса Христа ў плащаніцьу і положили ў гріб высыченый, новый і приложили каміньом і дали печатку. Али Жиды чули ўперет, жи Ісус Христос оскресне і радьят сьа: Кобы ни прийшли учиники, кобы ни ўкрали і гірше наше буде посьльіднойи, йак было первойи. Іти до Пилата, ньай даст варту. Він ним дау, положили варту на гробі, сыли і вичерьяйут дужи пізно, жи ўже може было по пўночи друга або трета година. І тому днесь сут слиўкы*), бо перше не было, аш Пресьватá Ды́ва наслиўчила. Принесла до Жидыў их, йак дарунок, бо сьа бойали ўсы Жидыў і учиники навіть. Тай сыла си, тай сыдїт пїт полицеў і плаче. А Жиды собі сьміх чїньят: Чо плачеш? Він оскресне. — А Пресьватá Ды́ва мовит: Бодай так Жиды панували, ги він оскресне! — Ба, а Христос оскрес і днесь слабо де сьа трафит, жебы Жид де бїдуваў, бо Сус Христос не касуваў слово Пресьватойи Ды́вы Марїї. Али льуди йдут до церьквы, бо ўже сьвато, тай ўчули, жи Христос оскрес, а ни знайут, йак вїтповідати, тылько мўйят: Христос оскрес, та Христос оскрес. Али жидыська кухарка вынесла сьмітьá і тотó чуїи, йак льуди бєсьїдуйут. І ўвїйшла до хаты зась, — а Пресьватá Ды́ва тамой йи — і мовит: Христос оскрес! — А Пресьватá Ды́ва мовит: О, йстина, жи воскрес. — І типерь тому так сьа вїтповідат, жи ойстина оскрес, значїт, жи праўда оскрес. А Жиды за столóm сыдьбат, йак йїли когутá і повї-

*) Слиўкы — то писанкы; ўслиўчити — написати писанку.

дайт: тогды він оскресе, йак тот когут запійи, шчо́смо зыли. А когут, кісткы до кісток зыбрали сьа, хыба пес йидну ногу зыў, вылетыў на гряду і запіаў. І дьлатого днесь когута мальуўут десь на костелы такім, або на йакі каплицы, жи такі льуди ныбы ў Бога вірйат, а Христа не хотьат. Таку памйатку робйат, жи хоць когута мальуўут.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

137. Когут.

А. Йак Христос воскрес, тогды йіў йиден Жид пиченого когута. Йиго донька ўвидыла Христа і прибігла до старого, жибі йимү тото сказа́ти. Али старий Жидіско ни хтыў вірити і сказаў: Він тогды воскресни, йак сей когут закокурікайи! — Лише сисе сказаў, дивит сьи, а когут зырваў сьи з миски, злупотыў крильми, тай йак запійи три рази: Кукуріку! — Жид пізнаў, шчо Бог хотыў показати чудо, тай навирнуў сьи і віхристиў сьи.

Зап. 1897 р. в Пужниках, Бучацького пов. від тата Михайла.

Паралелі: Афанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. XIV—XV. — Костомаровъ, Объ истор. значеніи рус.-народ. поэзи. Ст. 85. — Головацький, Народні пісні. Т. II. Ст. 6. Ч. 8.

138. Як когут воскрес.

Б. Як Суса Христа замучили, поховали, товди собі зробили вичеру і зарізали когута і зварили і того когута зіли, і тійі все кістки поскладали в миску. Товди сидьит си за столом, теї зачили сьи смійати: Він казав, жи він встане? Товди він встане, йак той когут запійи. А той когут стріпав сьи с тих кісток, теї зачив піяти: Кукуріку. Товди Жиди кинули сьи, прибігли до гробу, дивйит сьи — в гробі вже Суса Христа нема.

Зап. в Будзанові, Тербовельського пов. від мами О. Дервянка.

139. Христос у пеклі.

А. Як Сус Христос по смерти прийшов до пекла, жибі вибавити души, то зьлы духи дужи сьи тим зажурили. А анцихрист хотів Суса

Христа тамки закувати. А був на сиридині пекла такий великий зильізний слуп з ланьцухом. І анціхрист кажи до Суса Христа: Ану залож на себи той ланьцух“. А Сус Христос знав напирет, чого він хочи і кажи: „Ану ти возьми і пирет на себи залож, а йа буду видіти, як тобі буди пасувати“. Анціхрист так зробив. Тогди Сус Христос кажи: Аминь. Най сьи так стани. І анціхриста припньив. Він так буди припньитий аж до кінцьї сьвіта.

Зап. в Будзанові, Теробовельського пов. від Сирватки О. Деревянка.

140. Христос і Люципер.

Б. Коли Ісус Христос прийшов до пекла, приступив до него Люципер тай кажи: Сьить собі, Христе, на тым крісьльї та вітпичи. А те крісьло пририхтував Люципер так, шчо коли Ісус мав сьисти, то мав сьї в ланцухи злапати. Али Ісус Христос сказав: Сьить ти напирет! А йак Люципер сьїв, то сам злапав сї в ланцухи. Віт того часу шчо року пилуїут зльї духи, шчоби йїго увільнити. Али на сам Великдень на резурекційї заливайи сьї то, шчо зльї духи випилували. А йак вони припилуїут ті ланцухи, фтоди майи сьї народити жидівский Месіаш.

Зап. в Буську, пов. Камінка Струм. О. Деревянка.

Паралелї: Чубинський, Труды, I, ст. 195—196. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 14—15. — Nowosielski, Lud ukraiński. T. II. Ст. 9. — Hahn, Griech. u. albanesische Märchen. T. II. Ст. 145.

141. Чому на Великдень так рано відправа?

В. Сус Христос шче ходіў по землі, а зльїй уковáў ланц. А Сус Христос сьа пьїтат: А тобі того на шчо? — Прикуїу тьа. — Анú йак, ўкажі. — А тот почаў ўказувати, ўзьаў си ў рот і так доўкóло голóвы опкрутіў і прикуваў сам себе, бо так Бог даў. І будé на ным, по́кы сьвіта того. Він грызé, та мьїслит, жи сьа вітгрызé. Тай ўсе грызé, грызé цьїльїй рік, ўже такé хьбá гі мьїхова нїтка; гнётъ бы ўже перегрыз, але ксьиндз засьпїват на Оскресенійї: Христос оскресé! А він стáне слўхати, тьїлько сьа забúде, а вонó такї сáме, гі было від рáзу, кой зачинаў грысти. І томú так ксьиндз рáно ўстайї йти на Оскресенійї, бо бы зльїй перегрыз тотó, та бы сьа переломїло, йак бы так заўчасу ни ишоў до цёрквы.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщ. Терлецького.

142. Про Юду Іскаріота.

А. Маєте знати, що Юду Іскаріота носила мати цілий рік, як кобила. А коли їй прийшло ся родити, на її двір упала з неба огнена брила, а їй самій приснив ся дивний сон. Ото приснило ся їй, що її синок буде рудий, що він забє королевича, забє свого тата, оженить ся з мамою, а в додатку спродасть за трицять і три срібних учителя-пророка і повісить ся. Налякала ся небога такого сну, та щоб ту, думає, почати. Як не мітигувала, як не заходила в голову, а таки не вигдає. Далі і зважала ся. Взяла плетений кошичок, обмазала його смолою, вложила туди новорожденника свого і гайда на ріку. Тільки його й бачила. А перед тим ще встромила йому під шкіру на голові шпильочку, щоб як трафить ся що, познака була. А там ні в гадці їй Юда...

А Юда плив-плив, плив-плив, доки не принесло його до одного панства. Саме в той час вийшла королева над ріку купати ся. Дивить ся, щось пливе в кошику. Кличе слуг, витягають, а там хлопець — тільки очи витріщив і знай ручки простягає. Взяла королева того хлопця, віддала на мамки, а коли йому було пять чи шість років, забрала його до себе, до королівської палати. Тут він і виростав далі разом з молодим королевичом і королівною. Що він знайда — того не припускав він навіть; не вірив, коли вчув часом від служби докірливе слово — знайда. Та раз якось вибрав ся з королевичом в поле, над ріку. Коли прийшли в те саме місце, де знайдено Юду, посідали на березі та звичайно хлопці — пусті; нічого робити, от вони грудками в воду почали жбурляти. А Юда, як не вхопить грудомашу, як не бухне — вода так і обривькала цілого королевича. Він озлив ся і давай лаятись: „Ти сякий, ти такий“ каже „пашов, відки прийшов, пашов!“ аж задихав ся. „А я відки прийшов?“ питає ся Юда.

„Відки? відки? Наче-б він і не знав. А його на ріці найшли“. Тай став сміяти ся. Юда не стерпів. Як мав в руці каменяку так і зацідив нею королевича по-за уши, а сам втік.

Ци довго він тиняв ся по сьвіту тікаючи перед сіпаками (як знайшли трупа королевича, за Юдою розіслали погоню), не скажу. Доста того, що дістав ся вкінци до одного можливого пана за локая. А той пан ніц не знав, крім вандрівки, і де лиш сам вибирав ся, брав зі собою і Юду. Ото йдуть вони якось селом, аж бачать сад, а в саду такі яблока, такі яблока, що цуд які файні. Не втримає пан так йому тих

аблок захотіло ся. Юда вже й пліт перескочив, вже й на яблінці і не питає, що з хати випав дід і трохи не вірве ся, так кричить. Надер, злазить, та ба — дід не пустить. Він його стусонув у груди, а сам на втеки. Та ще не встиг через остріх, як з хати вилетіла жінка, діти, наробили крику, збігли ся люде і Юду спіймали, та відвели в суд. Тоді було таке право, що як хто вбив батька сімі, то його або смертю карали, а ні то мусів приставати до вдови і годувати сиріт. Юда і оженив ся з удовою — живуть тихо, спокійно. Та раз на святках пообідали, як Бог приказав і спочивають, балакають. А Юда говорить-говорить, а там давай чіхати ся, говорить, говорить, тай знов.

— Чи в тебе нема часом чого в голові? — питає жінка. — А Юда каже :

— Та не знаю, може й є що. А ну но, поськай стара. — І наставив їй голову. Ськає вона, ськає, аж нараз — трохи не обімліла. Подибала, бачите, тую шпильку, що то єї хлопцеві в голову встромила. Та аж об поли вдарила ся, та до Юди, тай все йому розповіла. — Для тебе нема вже ратунку, крім одної покути. А є ще ту в нас тепер один славний пророк, що то знає лік на всякий недуг і на всяку біду — може він і тобі що порадить. — А Юда їй крізь нлч: Та я, мамо, не то що до него піду, але і весь вік із ним ходитиму, щоб лиш спасеня доступити. — Тай пішов до Христа і так довго з ним хажав, док його не спродав за трицять три срібла — Господа нашого Суса Христа. А там і сам повісив ся, випустивши з себе уперед тельбухи.

Зап. в Кобилотовоках, Теробовельського пов. від Марини Баран В. Щурат.

143. Юда Іскаріот.

Б. Йак сьа Йўда наро́диў, так пришоў дзяд на́ ныч. Але му повіда́ют, дзядо́ви: „Итте, дзядку, с хыжи на маўый час, бо ту ба́ба йойчит. Йак породит дїтѣ, та вас покличеме до хыж. А тепер бысте нам бы́ли на перечко́ды“. — И пішоў дзядок піт сьты́ну, під вы́гляд и там со́бі сьїдиў. А там при́шли два́и льўде и бесьїду́ют сой: „Жебы ты ме́не не зра́диў!“ — А йїден друго́му повідат: „Йа те́бе не зра́джу, ани жебы ты ме́не не зра́диў!“ — А то́ты бы́ли два́и анге́лы, не льўде: быў анги́ў зўый и до́брый. Тоўды сьа дыті́на ўродїла и кы́хло (дїтѣ) и анги́ў бо́жый повідат му: „Бо́же дай здо́ровља!“ — А зўый му повідат, анге́ўови: „Йўж-есь мїа, па́не, зра́диў“. — „О, ны́т,

не протіу сьа, бо-м тьа не зрадиу. Бо то буде мій перше, а потім до-стане сьа тобі. Бо то буде такий, што вітця забїи — тот, што сьа ўродіу — и з матырїоу сьа ожєнит“. — И тот дзвядок там сьїдиу и тото высўухау. И закликали тото дзвядка до хьж, а тоты двайи пішли. И тым дзвядком сьа тышат. Тоды му даїут пїти и тышат сьа тоу дьїтіноу барз, бо не мали лем йїдно, тото перше. А дзвядка тото неспокойїло барз, же они сьа ним так тышат, а не маїут чым, бо він высўухау ангельской бесыды, же то такий буде, што забїи вітця, а з матырїоу сьа ожєнит. И тот дзвядок йїм повїдат: „Льуткоче, йа бым вам дашто повїу, кобы сте сьа барз не спротивїли...“ — „Ой нїт, дзвядку, лем нам повїджте“. — Але не хоче дзвядок повїсти, бо сьа бойїт. — „Не бїйте сьа, дзвядку, лем нам повїджте“. — И тот дзвядок повїдат: „Высўухау йїм двох ангелїу, — быу ангиу там йїден зўйї, другый добрый — же тот йак выросне, то вітця забїи и з матырїоу сьа ожєнит и Хрїста Бoga продаст на смерт, а сам сьа обїсїт и так пїде до пекўа“. — И они настрашены зостали (были), отец и мати, и — што с тоу дьїтіноу робїти? И зробїли скрїньку и дали му імїа Йўда и написали му тытуу „Скарийотский“ и дали му три дукаты до скрїнькы и там го вўожїли до скрїнькы и шмарїли на вodu. И він пішоу доуо вoduу. И прачкы х пана прали, далєко, и поїмали скрїньку на воды и — што там йї ф ті скрїньцы? Принєсли до паны — паны таке ўродїуа сына — они открьїли скрїньку и нашли г ны хўопця и пїсмо и три дукаты. Тєпер паны утышєна быуа, же ма два хўопцы — а пана не быуо дома. И наказала сўужєбным, жебы оповїли, же она мауа блїсьцы (два хўопцы). И на то прїйїхау пан. И оповїли перед паном, же паны породїуа два хўопцы, же блїсьцы, же разом ўроджєні. И тоту скрїньку сховали, жебы пан о ны нїгда не знау: запечатували скрїньку, пїсмо и дукаты и сховали. И тоты хўопцы дали вїкстїти: дали йїдному Йўда, што му Йўда быу, а другому Кароль. И тоты хўопцы росли и пїдросли, то ходїли до чкoуы и фчыли сьа ф чкoлы. Але Йўда сьа лыпше фчыу, а тот не хотїу сьа так фчыти, Кароль. И пїдросли йуж дўжы и ганьба быуо Йудови, же сьа Кароль пїдўо фчыт, и бїу го, гльачоґо сьа пїдўо фчыт, и фсе Кароль перєд ним пўа-кау. Але пан на то не зовoльбау, жебы сьа не бїли. Але Кароль сьа не скаржїу перед вїтцoм, лем перед матырїоу и мати отповїдат на то: „Гльачоґо мї найдух поневєрат, бїи Карoльа? — И тото усўухау хўо-пєц Кароль, же тот найдух, и бїли сьа oба и повїдат му, Йудови: „Гльачоґо мїа, найдуху, бїиш?“ — Йўда сьа зажўрїу на то: „Йакый йа найдух?“ — Бо він o тїм нє знау, же він такий. И повїдат: „Мамо, што йа за найдух?“ — бо йуж дўже мўдрый быу. Мати му отповїдат: „Же-с г вoды найдєный“. — „Ну, то йа пїду oтталь (oд вас), оддаїте

мі мойи!“ — И оповіли панау тоудый, йак сьа стало, же найдэный г вóды, и пан дозвóлиў му піти преч. И тоуды внéсли йóго скрiньку и він сой перечытаў пiсьмо, што йист за йiден. И пан на то подумаў, што сьа стало; а він сьа ўкўóниў панау барз покiрны, же мўсит йти, йак од рiдно́го вiтца, и подьякуваў панау и пішоў преч. И прiшоў до тóго сéла, де сьа ўрóдиў, и прiшоў до пана, до иншóго и зьiднаў сьа оганьати сáды (óгriд). И там свўжиў за сым лыт. И прiшоў йóго óтец там на грўшкы, и видыў го пáру рáзиў там на грўшцы и гвáрит му: „Гльачóго, чоўовiче, так хóдиш и рóбиш ми веленцийу (непокойи, чкóду)?“ — Але óтец го на то не сўухаў, лем хóдиў, и розвўостиў го, што аж го застрiлиў. И тоуды го взьáли ф суд, йак вiтца застрiлиў: „Тéпер сьа мўсиш ожени́ти с тоў бáбоў!“ — А він нé знаў, же то йи мáти йóго. — То йак сьа не ожени́т, то йiму тáку смерт зрóблят, смерт за смерт, — и ожени́ў сьа. Йак сьа ожени́ў, там сой ўзваў скрiньку и прiньус там дóмиў. И мáти сьа призрiла на скрiньку и на пiсьмо и на три дукаты и на iмiа, — познала, бо му Йўда имéно быўо. И пóтим він сьа зáбраў од матэри, йак му оповiўа, же óна мáти йóго гўасна. Так він зáбраў сьа и пішоў на покўту, на пусты́нью. И покутўваў чотырдэсьат дний, — то нé йiў ничóго варенóго, лем сўхы корiньцы; и дóстаў сьа к Панубóгу за найблишóго апостóуа. И пóтим прóдаў Хрiста Бóга на смéрт. И пішоў и повiсиў сьа, йак му быўо проповiджéно през ангéуа. — Но, то йуж закiньчиў жы́тъя. — Йак сьа Йуда повiсиў, то стрiлиў пéрун и йóго чáсти тьiла рóзньус по цьiлим свiты. И вiт тóго чáсу зачáли сьа льўде вiшáти, а дóтля не быўо тóго.

Зап. від Петра Боришóвича в Бóртнiм, в серпни 1900 р. О. Роздольський.

Паралелi: Подiбнi мотиви приходять у дуже богатых оповiданях. Пор. М. Драгоманов, Малор. преданiя. Ст. 130—133. Ч. 29—30. — Костомаровъ, Монографiи. I. Ст. 327. — Костомаровъ, Памятки стар. рус. литературы. II. Ст. 415—442. — Антонович i Драгоманов, Историческiя пiсьни малор. народа. I. Ст. 280. — Кулишъ, Записки о Южной Руси. I. Ст. 309—311. — Barącz, Bajki, fraszki i т. д. Ст. 71—72: Grzegórz. — Wójcicki, Klechdy starożytne. II. Ст. 61 i 141. — Nowosielski, Lud ukraiński. II. Ст. 149. — Етнографiчний Збiрник. Т. III. Ст. 70—73. — Порфирьевъ, Апокр. сказанiя о новозав. лицахъ. Ст. 231—235: Сказанiе объ Iудѣ предателѣ. — Добровольскiй, Смол. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 269—276. Ч. 34: Абъ Андреи Критскимъ. Ч. 35: Ибъ Андреи Привазваннымъ. Ч. 36: О купчихѣ, пустившей по обѣщанiю сына своего на воду. — Гринченко, Этногр. Материалы. Т. I. Ст. 63—66. — Чубинскiй, Труды. Т. V. Ч. 407, 458, 485. — Головацькiй, Нар. пiсьни Гал. и Угор. Руси. Т. I, 45, 75; т. II, 577. — Zbiór wiadom. Т. VIII. Ст. 115—126. — Kolberg, Pokucie. Т. II. 29, 35;

IV, ч. 45. Lubelskie. T. II. Ст. 197—198. — Zbiór wiad. T. VII. Ст. 9—10. T. XIII, 3. Ст. 104—106: Legenda o św. Grzegorzu. — Обширна література про кровосумішника зібрана у Драгоманова: Слав. прѣправки на Єдиповата легенда; також: Wisła, т. VI, ст. 54—79 і 279—299.

144. Пилат.

За Пилата кажуть, що його по смерті земля не приймила. Доки жив, то від нього втікали всі люде. А як умер, то го закопали в землю, але на другий день земля вивергла тіло на верх. Хотіли го спалити, але огонь не ймав сі тіла. Вергли го в воду — не тонуло. Завйивали в міх і навйизали каміньи — то міх з каміньом лишив сі в воді, а тіло виплило і гет запаскудило ріку, так що всі риби виздыхали. Тогди вергли тіло в море, тай там воно плаває й до тепер, не гниє і не тоне.

В Нагуєвичах, Дрогобицького пов. від матери Марії зап. Ів. Франко.

145. Андрей і Петро — рибакѝ.

Андрей і Петро, то си братя були. Цалу ніч рибу ловили мрежою¹⁾. Над раном надходять старушкі: Син божий і Паўло. — А шчо маєте рибачкі, рибу? — Га, цалу ніч ловимо, та шчесмо єдної не з'їмали! — Ану, замітуйте мрежі, може з'їмаємо яку рибу. Як заверли мрежі, імили двіста штіри риб. Петро мовит: Пеўне учітель є той старушок, син божий, ўже ми цалу ніч ловили і нич не зловили. Полишили свої маєткі, тай за ним ў слід пішли.

Зап. в Лікти, Дрогобицького пов. від Ів. Кулинича Гаврильцева, у серпні 1901, Волод. Левинський.

146. Як апостол Павло навернув ся.

Петро і Паўло ходили по краю. Але він буў Фавель, а як прийшоў на віру християнську, то сі зваў Павел. Летїў за сином божим голоў стяти. Летїў коньом той Фавель. Такий буў дўже вірний Жидам. Син божий каже: За ким ти ся женеш, Фавель? — А за тобою, тобі голоў стяти! А смў обі очи випалиў. Він лежить на болоті: Учїтелю,

¹⁾ мрежа — сак.

вірую, шчо ти син божий! — Поверни ся ў правий бік, там є болото, тай си помасти тим болотом очи! Вточас обі очи назат стали. Він дужи буў Сусу Христу великій вірник. Господь Бох післаў тоґо Паўла і Петра і Штефанá ў єдєн край, абі там людєй хрестили. Так Фавель такий буў мѳцний, жи пять людєй браў ў йднў рўку. Як ізжєнут ўсі пять сот жидіў на рїку Йордань, тоґчас усіх охрестили. Син божий післаў їх на прїбу, шчо бўдут робити.

Зап. в Лїкти, Дрогобицького пов. у серпні 1901, від Ів. Гаврильцева, Волод. Левинський.

147. Підступи сьвятого Павла.

А. Буў такий бідний хлоп. Пан маў на него за-зле і казáў йимў дьішкоў пшинїцы засьїяти цїлў рїзу, бо йак ни засьїи, то дьїстани сто бўкіў. Вийїхаў хлоп на поли, зачїў плакати. А нарєшти ўкльик на кольїна і зачїў сьи молїти. Надьїшоў дьїдѳк і зачїў го сьи питати, чоґо він плачи. А він йимў зачїў казати, шчо даў йимў пан дьїшку пшинїцы, абі засьїяў цїлў рїзу. А той дьїдѳк йимў казáў сьїяти; кажи : Сьїй тотў пшинїцьу, шче ти сьа половїна лїшит. — І той йак росьсьїяў, ўкльик і зачїў сьи молїти до сьвятоґо Паўла. Надьїшоў дьїдѳк і зачїў го сьи питати, до коґо він сьи мѳлит. А той йимў кажи : Мѳльу сьи до сьвитѳго Паўла за тоїи, шчо ми так поблагословїў, шчо йа пїў дьїшкоў засьїяў цїлў рїзу. А той дьїдѳк кажи : А до сьвитѳго Питра ни мѳлиш сьи? — А то пѳрший дьїдѳк буў сьвитїй Паўло, а типѳр прийшоў сьвитїй Питро. — А він кажи : Ей, шче сьи до такоґо Петриска будў молиў? — І той дьїдѳк пїшоў с тим. І зачїў просїти Гѳспода Бѳга, абі Пан Бїг зіслаў йакў кáру на него. А Гѳсподь Бог кажи : Чикай, коби она пїдросла (пшениця), йа спўшчу град. Али шчо сьвитѳму Паўлови буў жиль за тим чоловїком, пїшоў до него і казáў, абі продаў пшинїцьу пáнови, бо йї маїи град вїбити. Тїлько продаў хлоп пшинїцьу, зáраз ўпаў град і вїбиў пшинїцьу пáнову. І зачїў сьи жїлувати сьвитїй Питро пїрид Бѳгом, шчо той хлоп продаў пáнови і град вїбиў пáнєску пшинїцьу. А Гѳсподь Бог кажи : Коли так, то він загубит грѳші. Пїшоў сьвитїй Паўло до хлопа і казáў вїдати пáнови грѳші, бо маїи йїх загубїти. Тїлько вїддáў хлоп грѳші, зáраз пан загубиў. Зачїў сьи жїлувати сьвитїй Питро пїрид Гѳсподом Бѳгом, шчо то ни хлоп загубиў, áли пан. Тимчїсом пшинїцьи зноў сьи вїдновїла. Сказáў Гѳсподь Бог, шчо ни бўди він бїльши с фїри маґи, тїлько дьїшку пшинїцьи. Йак зьїбраў хлоп пшинїцьу, чис бўло возїти

до до́му, пішо́ў сьвети́й Паўло́ до хло́па і казаў йимú багáто віскі́ў на-
робі́ти малéньких, шчо́бі тілько́ йидéн сьніп ўлы́с сьи на той візо́к.
І такі́м спóсобо́м хлоп с ка́ждо́го снопа́ цылу́ дьішку намолоті́ў.

Зап. від брата Гілярка, в вересни 1895 р. в Шужниках, Бучацького пов.

Паралелі: Аванасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. 39—42. Подібні мотиви диви ще: Етногр. Збірник. Т. IX. Ст. 26—27 і 40—41. — Грінченко, Етногр. Матеріали. Т. II. Ст. 146—149. — Етногр. Обзорініе, 1890, кн. 4: Ивановъ, Изъ области малорус. нар. легендъ. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. IV. Ст. 19—22 і 163—166. — Садовниковъ, Сказки и преданія Самарскаго края. Ст. 270—282. — Шейнъ, Матеріали. Т. II. Ст. 365—370. — Добровольскій, Смоленскій этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 298—306. — Kolberg, Krakowskie. Т. III. Ст. 92—93.

148. Чоловік, що вірував тільки у сьв. Петра.

Б. Був оден чоловік, вірно служив в одного пана і цілу зиму молотив за три мірці ячменю. Прийшов сьветий Петро тай каже чоловікови: Аби ти нічо не брав у того пана, лиш аби ти дав на три мірці лану свого. — Він так пана попросив, а пан каже: Я тобі куплю ґрунт на боці. — Сьветий Петро прийшов тай каже: Иване, як би тобі пан давав на боці, аби ти не брав, най він на своїм лану даст. — Дайте, пане, на своїм лану. — Най буде, пан сказав. Дав три плуги лан орати. Орет пан своїм плугом і цілий день орав трома плугами, а Иван сієв цілий день і не висієв одну мірку єчменю. А пан уздрів, що се є за віра. Другої днини дав ше три плуги, і двох днів орало шість плугів, а Иван сієв далі и лишень висієв одну мірку єчменю. — Пан гадає, що то є за віра і питає: Ти, Иване, маєш ше дві мірці єчменю? — А Иван відповідає: Так є. — Пан почислив і питає: Кілько тобі плугів ше дати? — Иван каже: Пане, порахуйте, я лишень одну мірку висієв. — То ше тобі, Иване, дати 12 плугів? — Так є, пане. І пан дав. Як зачев тими дванацїтьма плугами орати і віорав цілий лан. А Иван сіє далі і засієв цілий лан також. — Пан каже: Иване, що це за диво? — А Иван каже: Це мені Петро сьветий казав, аби я так робив. — А правда, Иване, я заплатив тобі добре? — Добре я робив вам, а ви міні добре заплатили, а то в тої причини, що я у вас не брав гроші і міні Господь Бог допоміг. — На цисе пан сказав: Ні, тобі Бог поміг тай нива зродила файно. — А він каже: Але се міні

свѣтий Петро поміг, що нива так красно зродила. — Господи! кажи свѣтий Николай до Бога, той чоловік лиш пізнає Петра. — На се Бог каже: Іди, відознай того чоловіка. — І прийшов Николай і питає того чоловіка: Ти не знаєш більше свѣтих лиш Петра? — Той чоловік відповідає: Ні! — А Николая не пізнаєш? — Той чоловік відповідає: — Ні, лиш Петра. — Николай відійшов, тай прийшов до Бога тай каже: Тот чоловік не пізнає нікого лиш Петра. — Коли він не пізнає нікого, то най єму лан фортуна зібе. — Петро то вчув, тай прийшов ід Иванови і каже: Иване, продай той лан панови. — Тай Ивая продав. Прийшов Петро до Бога тай каже: Господи! Дай аби той лан поправив си. — І Бог сказав, най поправит си. — Иван каже: Пане, віддай той лан. Однак все на нїм збите. — А пан каже: Най буде. — Прийшов Петро до Бога і Николай, просет Бога, аби лиш гелетку одну із одної фіри єчменю було. — Прийшов Петро ід Иванови і каже: Чоловіче! Роби таку маленьку фіру, абес лиш оден сніп віз. А як прийшов Николай та каже: Ти шо робиш, чоловіче? — А він відповідає: Фіру. — Николай каже: Та жи великов фіров вози. — А він відповідає: Ні, я малов маю возити. — Николай каже: А хто тобі се казав? — Иван відповідає: Петро. — І прийшов Николай іт Петрови і каже: Ви не добре робите, Петре. — Перерікли си свѣті, а Петро Николаєви каже: Зробімо так добре, аби він пізнавав Петра, Николая і всі свѣті і Господа Бога. Як би не Бог, тоби то не було. — А Бог єму поблагословив і подав єму у руки, а він за тото подекував Богу і всім свѣтим і віт тогди пізнав вже всі свѣті і Бога.

Зап. в Довгополи, Косівського пов. 1901 р., від Дмитра Тимофійчука Матвійового О. Галевич.

149. Чуда св. Петра.

Буў йидѣн поганін, нидовірок. Вінни буў сілу грóший. Али пішоў до йидно́го йаптікари, кажи: Дай минь мóцного тріла, шчобім сьи ўтройіў! — Той му даў мóцного тріла, той си пригадаў за сїна бóжого, за Сўсу Христа, пирихристиў тотó тріло, спімнуў сїна бóжого, ныц му сьи ни стáло. Пішоў другий раз, кажи: Шчó ти минь даў? Дай ми мóцного тріла! — Абó, кажи, тобї нычó ни шкóдит? — Ньи, кажи, ти йакóйс водї даў. — Даў му другий раз мóцного тріла, най-острішчого. Той сáмош так пирихристиў сьи, згадаў сїна бóжого, ныц му сьи ни стáло. Али зйизáли свѣто́го Питра́, видўт йигó пóпри тутў йаптіку, де він трéтий раз ўже сьи сварїт, абї му даў шче мóцнїш-

чого тріла. Али сьвитий Питро знаў туту гатку, шчо він робит, зачуў, йак вони сьби пиречи ў йаптіцы ты і просіў ў тих, шчо го вилі, шчобі стáli кóло тóйі йаптіки. — Йимú повзóлили стáти. І питáйи сьби тóго чоловіка: Чó ти такé кричіш? — Ой, кáже, ўже два рáзи ўзьиў йим тріла і ньчó ми сьби ни стáло і минé дурьи, жи то тьишкé тріло. — Він кáжи: Мóжи згадáў йис за Сýса Христа, сина божого, йак йис пиў, мóжис де пирихристиў? — А він кáжи: Айá. Ну, шчош тобі сьби стáло, шчо ти хóчиш житьи собі відбирáти такé висéле, сьвіт! — Ой бом багáто вінин грóшиї сýлно! — Ну, кажи, чикáй, ході зо мноў. — І прóсит тих сьвóйіх, абі му повзóлили показáти цýдо, шчо йигó видúт. Зьйшóў трóха з дорóги с тим чоловіком, там булá дужи виліка хóпта рúвна, казáў нарвáти виліку дужи ўййску; нарвáў тот хопти і заўдáў му на плéчі. Поньіс зо двáцять крóкіў, сьвитий Питро помоліў сьби Бóгу і кáжи йиму: Туту хóпту кидáй на зéмљу! — Кíнуў на зéмљу. Кáжи він тóму, шчо сьби трóйіў паліти туту хóпту. Тоті йигó приложóны, шчо го видúт, сьмійúт сьби з нéго, шчо він кáжи паліти. Сьвитий Питро сказаў такі: Палі. — Він запаліў, с тóйі хóпти йак запаліў, с тóго пóпилу, стáло срібло, злóто. І кáжи сьвитий Питро: Збирі собі срібло, злóто і кумýс шчо вінин, віддáй, житьи собі ни відбирáй, а ньгди за Гóспода Бóга, Сýса Христа, сина бóжого, ни забувáй. І той пішоў собі. Ў той час йшли хлóпцы по полúдню до шкóли. І тóго сáмого сýтцьи йшоў син до шкóли с хлóпцьими, шчо вилі пиріц нéго Питра судити, прилишіў сьби з заду, змійá надлётыла, с тóго хлóпцьи ўхóпила гóлову і полётыла. Сьвитий Питро ўздриў туту робóту і сказаў сьвóйім стрáжником: Затрíмайти сьби, тра шчос с тим зробіти. Тоті стáli, він крíкнуў на змійу: Вирні сьби, вирні тут гóлову! — Змійá сьби вирнуўла, віддáла сьвитóму Питрóви гóлову тóго хлóпцьи; постáвиў, він стаў живий, йак буў: Іди, сінку божий, до шкóли. А змійá пúкла на тьім мiсци, дáлы сьби ни посúнула. — Привилі до тóго сýтцьи пристáулині стрáжники, зачiли оповідáти той суд, шчо йидén хотыў сьби стрóйити, пиў два рáзи тріло, зáким той пирихристиў го, ньц му сьби ни стáло. Трéтий рас прийшóў сварити сьби з йаптікарóм, абі му даў наймоцньшчого тріла, а йаптікар з ним; сьвитий Питро заказáў йигó сварити сьби з йаптікарóм і казáў му набирáти бурінú багáто, спаліти і с тóго пóпилу стáло сьби злóто і срібло: казáў грóші віддáти, а житьи собі ни відбирáти, ньгди нькóли за Бóга ни забувáти. Йіх хлóпиц, пáни, йшоў до шкóли, змійá ўхóпила гóлову, він сьби змійі казáў вирнути і казáў змійі гóлову віддáти, постáвиў на тóго хлóпцьи, пáни, кáжи: Йди, сінку, до шкóли, бóжа дитино! А ми, кáжи, бiльши вині ни відыли жáдної на ным. — Тай той сýдийа пустиў сьвитóго Питра на дáльший час, шчобі наўчуваў нáрид до вiри Христóвойі.

Зап. в цвітні 1897 р. в Коропци, Буцацького пов. від Олекси Сеньчука.

Паралелі: В. Гнатюк, Старохристиянські легенди (Вид. Просвіти, 1901). Ст. 19—20. — Народовѣщаніє. (1866). Ст. 29—30.

150. Вовк апостол.

Йшоу рас сьвитій Питро дорогоу, тай здібау воўка. Ти де йдеш? питаїи воўк Питра.

— Йа апостол, йду проповідати слово божі.

— Йа хотыіу би також бѹти апостолом; возьми мине с собоу.

— Добри, кажи Питро, али памьнтаїи, шчо мнѣса ни вільно тобі йїсти.

Йдут далы разом, а свинїи бїжит тай: хру-хру до воўка. Воўк буу голобин, тай лише Питро відыйшоу трохи наперид, а він цап! і зловіу, роздер тай йїсть. Питро огльїнуу сьи, а воўк сидїт на свинїи: А, то ти такїи апостол?

— А вона чоґо на мени хрунькаїи?

— Чи хрунькаїи, чи ни хрунькаїи, али йа с тобою бїльши ни ходжу! — Тай нагнау воўка.

Зап. 1897 р. в Пужнивах, Буцацького пов. від батька.

Паралелі: Чубинський, Труды. I. Ст. 167.

151. Про Лазаря і його брата.

То був Лазар бідний і мав брата богача. Чимось той Лазар спротивив ся богачеві, то він йїго запїзвав, Лазара небощика. Прийшли до сендзы — то пан такїи був ци круль там, як то давно було, а той пан йїму загадку загадав: „Шо йїст найбистрїйше в сьвітї?“ А богач каже: „У мене є такїи лошак, що нема бистрїйшого в сьвітї“.

— А шо йїст найтлустїйше в сьвітї? А (я шануйу паничеві гонор) — а він каже: „У мене йї такїи вепок, що нема тлустїйшого на цїлий сьвіт“.

Допіро той пан каже: „Га, небоже, твїй брат колись буде богач, як ти. Сьвата земля найтлустїйша від усього, ясне сонце найбистрїйше на цїлий сьвіт, жи нима бистрїйшого ныц. Ти богачу малогумний,

ти свого брата дармо понижайеш, а він ныц не винен! Бо ти казав, шо нима бистрійшого в сьвіті як твій лошак, і нема тлусьтійшого як твій веприк, — тай ти не майеш у мени правди, сам не знайеш, шчо с твого писка летит. Вибирай сы до дому! А свого брата не майиш шчо напастувати.

Тай так він йім россудив.

Жыте і Слово кн. IV, 1895, ст. 100—101.

Паралелі: Про терпливість Лазаря див. піснї: Гнатюк, Лірники. Ст. 50—53. — Головацький, Народныя пѣсни Гал. и Угор. Руси. Т. III, 1. Ст. 263—271. — Kolberg, Rokucie. Т. II. Ст. 280—283. — Безсоновъ, Калики перехожіе. Т. I. Ст. 43—97.

152. Чоловіче мясо.¹⁾

Раз здибав вовк Йсуса Христа й зачив його просыти й кажъе: Йа вжъе кушив мньесо свиньече, барана, конье, а шим хотьів би покушати мньеса чоловіка. Ей — вогорит Йсус Христос — мньесо чоловіче гиркъе — недобри! Най вжъе буди, кобым йно покушив — всьо йдно! Тоды кажъи Йсус Христос: Добри! Йа тобі позволъу покушати мньесо чоловіка, али чоловіка ны старого, ны малойї дитыни, а молодого парубка. Добри! подьекував вовк Йсусови Христови, пишов під лыс, сьів на стешку і чикайе. Чикайе, чикайе — дивит сы — йде стешков чоловік; вовк вжъе такий втышний — вострыт зуби... Чоловік йде, такий вжъе старий — ледво лызе. А шо ты за йден? — питай-сы вовк. Та видиш, шом старий вжъе си парубок! То йды собі з Богом — кажъи вовк — йа ту на кого йенчого чикаю. Надходить нивадовго малий хлопец. А шо ты за йден? питай-сы вовк. Та видиш, шом хлопец ны старий! допыру за два лыта буду парубок. Йди собі з Богом! кажъи вовк, йа ту на йенчого чикаю.

Аж видит вовк — йде з дѣлика парубок — поли від вітру так файкают на бѣки. Вовк такий втышний — вострыт зуби. Зривнав сы парубок з вовком, а тоды вовк його питаи: А шо ты за йден, чоловіче? А видиш, шом парубок ны дитина. А то чикай — кажъи вовк —

¹⁾ Ч. 152—155 не мають у цілости характеру легенд, та деякі мотиви — легендарні. З тої причини я подаю їх тут, але при кінци розділу.

йа маю позволенье від Йсуса Христа тебе зыіти. Став парубок тай пó-тім кажьї: Ну, йак тобі казав Йсус Христос мене зыіти — то добри! али pozwоль миньї перши піти в ті корчі приготувити сы на смерть. Вовк гардый кажьї — добри!

Пішов наш парубок в корчі — ньїби приготовльети сы на смерть, а сам вилунав доброго дубчака, сховав під кожух і так йде до вовка. Прийшов, а вовк йїму кажьї: лыгай! Позволь ше — кажьї парубок — най ты ше хоць* на останок поцылуу під фіст... Добри! — кажьї гардо вовк і вбернув сы до нього фостом. Парубок схилив сы до фоста, обмотав фіст собі на руку, виймив спїт кожуха палицьу і йак стани смарувати нев вовка куди досьегне, (а вовка йак взьети за фіст, то вже рушити сы ны годин) — і так збив, шо вовка ледви живого лишив на стешцы. За двї години встав вовчиско і лельом-по-лельом¹⁾ потелепав сы в лыс.

За йакісь час здибав Йсус Христос того вовка і питає сы його, йак смакувало йому людзке мньесо? Ай, пане, вжи ньїколи, хоць бим мав з голоду гинути, не кушив бим більши людзкого мньеса. Таки правда — воно дужьї гиркьє!

Зап. від Н. Ляховича, Розділ, пов. Жидачів, Ів. Кривецький.

153. Христос і пупорізка.

Сус Христос і сьватїй Паўло і Петрo пришли до богачки просити сы на ніч. А ўона замїтала подвіра. Каже: „Господїни, прийміт нас на ніч!“ — Сус Христос каже. А ўона каже: „Чo ви ту миньї сьмітитє, коли йа си замїтау, жиби миньї було чїсто?“ — Ісус Христос йде до йїнчойї. Пішли до бїдної, каже: „Прийміт нас, молодїце, до себе на ніч!“ — „Йа вас прийму, коли не маїу вам аны постелїти аны чим прийміти вас...“ — Сус Христос каже: „Нам ньїц ни трєба, шо маїйте, тим сьа ўобїдєм“. — Мала ўона пїить мньир полотна, — постелїла йїм; і так йак вїйшла на двір, фсьо рáвом стáло в нєїї, Бог йї фсьо даў, маїи фсьо. Она сы фтышила, зачыла печї й варїти, гадала, жи будўт йїли, — вони ньїц ни хтыли. Каже: „Будєте мали три гoсьты тoїї нoчи“ — так Сус Христос каже до тoїї кобїти. Ну, польгáли вони спáти, — прихoдит під вїкно йїдєн, запўкаў, — то тá

¹⁾ Слова „лельом-по-лельом“ — говорять дуже поволи і протяглим голосом.

кобіта була кушёрка. Пішла там, даў їй Бог туйу дитинку, відібрала тий каже: „Най вас ту Бог ратуїи, бо йа йду, бо йа маїу дома госьті“. — І прийшла. — Сус Христос каже: „Тепер, йак будете йшли шче до йідного, дивіть сї наперед в вікно, нїж підете до хати“. — Она дивит сї в вікно, — а там стаўльит шїбеницьу ф хати. Ўна прийшла до хати, — нима нїц, но тотá кобіта, шо маїи вродїти хлопци. І вродїла того хлопци і покидаїи, вже зноў йде, — каже: „Най вас ту Бог ратуїи, — каже — йа маїу дома госьті“. — Пришла до дому, — но сїла, приходит третий, зноў по ньу. Каже Сус Христос: „Зноў сї дивіт в вікно, нїж підете до хати“. — Приходит під вікно, — там плетут вінкї, поза стїї, стоїт горїўка і вінкоплетини (бо сї маїи родїти дыўчина). Прийшла вона, питаїи сї Господь Бог: „Шо-ж ти там відыла?“ — „Відыла-м, шо вінкї плели“. — „А, то ўона вже ни бúde мала вінка (ўже тогдї мала, йак сї родїла) — Господь Бог каже, — а той хлопец то зноў уродїў сї злодїй (жи шїбеницьу ставили)“. — Дочекали днї, — каже Господь милосерний: „Ідыт но, кобіто, там кладут старци ўогонь, — і наберети си, принесети, посиплети на своїм пляцу (на своїм подвіру) той вогник“. — І вона пішла, принесла і посинала на своїм подвіру і трóшка сїла, — Господь каже: „Підї но подивї сї, шо йи там с того вогню“. — Вона виходит: — Купа грошиї велика дўже! Господь каже: „Підї но до тойї богачки (жи ни хтыла йїх приймїти на нїч), най ўона ти позїчит полумацка, — скажиш, жи будеш мнїрила грóшї“. — Прийшла вона до тойї кобіти: — „Слава Ісусу Христу! Позїшти ми полумацка, бо йа буду мнїрила грóшї“. — А тотá богачка каже: „Айá, вўши хїбá будеш мнїрила! А де-ш ти маїиш грóшї?“ — Принесла вона того полумацка, — Господь каже: „Не тра мнїрити, шо маїиш, то будеш мала, але йїї покажи, жи маїиш“. — Позапихала поза обручї грóшї і занесла навад йїї той полумацок. Вона-ш приходит навад, — Сус Христос каже: „Шо казала? — Дўже сї здиўувала, жи вона маїи грóшї, і питаїи сї: „Кумо, де ви того взїли?“ — Ўна каже: „Мињи Господь милосерний даў. Йа си принесла вогню і с того вогню зробїли сї грóшї“. — А ўна каже: „Покажїт мињи, кумо, і йа підү вогню!“ — Приходит, і вона йї показала: — Дивіт сї — каже, — там йи старци, кладут вогонь“. — І вна прийшла до них, тотá богачка. — „Бўтьте ласкави, даїти мињи того вогню!“ — Каже: „Наберїт си!“ — Набрала си, принесла до дому, тїлько багáто, шо могла занести. Принесла до дому — мала студóлу нову — і ўсїнала до студóли той вогник, на купу висїнала с подóлка ф студóлы. І самá пішла до хати. Сїда вона трóшка, — йак вогник розгнїваў сї, укóла запалили сї

фсы будинки і вона навіть ни ўтыкла с хати. Бо она казала Сусови Христóви, жи вона хóче, жиби було чýсто. — І Сус Христóс каже ті бідні шче: „Підьт 'но ви на лóнку і дéшчо здіблете, фсьо беріт ф подóлок!“ — Шо іно здібала, фсе ф подóлок. Принéсла, виспала, поўну запаску йі Бог даў тóго фсьогó. Ма́йи корóви, ма́йи волі і кóньи і пси, — шчо йіно там погінуло, фсьо пришлó до ййі вобісьцьй. — Гóсподь тўйу наситїў, жи вона сы ни кїдала бідним, а ті Сус Христóс зробїў чýсто. Вже фсьа.

Зап. від 80-лїт. Таньки Лук в Плетеничох, Перемишлянського пов. в серпни 1900 р. О. Роздольський.

154. Дїдова і бабина дївка.

Быў дьїдо і баба і ма́ли по дьїўцы. Али бабина дьїўка дўжи сьа розывв́ала, а дьїдова звича́йно б́ыла простá. Прийдут на вечіркы, дьїдова напрьядé веретéно тэньге, а бабина бйї сьа с хлóпцями і напрьядé ма́ло. Ідуть домїў і ўна вьїдре веретéно ў дьїдовойї дьїўкы. Дьївїт, ма́м', шчо йа напрья́ла, а шчо дьїдова. — Та ты напрья́ла, а дьїдова нич. І на тым сьа сваря́т ўсе дьїцо з бабоў. Повїдат дьїдо: Почка́й, дьївойко, йа тобї постаўїу хышчїну ў лысы і там будéш сьидьїти. Дьїдо хышчїну поста́виў, баба йї наўйазáла вугльа: на, то слївы; і пóпелу: на то мука́; і пїску ў хустїну: на, то крúпы. — А дьїдо не зна́йи нич. Али вьївїў йї там ў лыс і лишїў, приўйазаў кóбичку до йя́лїчкы на мотузóк на пáмйатку, йак вїтер дўйи і кóбичка кóутат, а ўна мóвїт: То мїй татўньцьо дрыва́ рубáйут. Далї йї котá за слугу́. Алї ў вéчер приходїт Исус Христóс ісь сьватым Петрóm. Йак даўно б́ыло: Дай Бóже. — Дáй Бóже. — Кобыс нас, дьївойко, переночувáла. — Та ночўйте. Дóбре, жи вас Бох приньїс. — Та ть сьа мóже й бойїш? — Та т бойїу, áле дóбре, жи вы прийшли́, та́й. — Посьїдали си: Ци будéш, дьївойко, топїти? — Та ци йа зна́йу? Буду́. — Затопїла. Ци будéш шчо варїти? — Та шчо б́уду, кой нема́ шчо. Далї ми такé, жи нема́ шчо варїти. — Анў ідї сьа дзэ́, та ўвїдїш. — Тотá вьїйшла, подивїла сьа, йи. Слївы, мука́, крúпы — шчо хóчїш, йи ўсьо. Зварїла шчось, попойїли: Но, чéйбы ты нам, дьївойко, плéчї ўмыла? — Чомў, ўмыйу. — Налъльáла тéпле, помыла ним нóгы, плéчї, переночувáли, ўстáли рáно і повїда́ют тьї дьїўцы: Дрўгойї нóчи прийдé панїч тьа свáтати. Обьї ты до ньóго говорїла, йак тьа сьа будé пытáти, ци вїддавала быс сьа: Б́уду. Али миньї трéба, бо йа ни ма́йу нич до сьльўбу. На сáмый пéрит чепцьá, а нарештьї йидным слóвом

вона собі веліла носити ўсьо, шчо потрібно, по йидно і дось грóший, на остатку кóны і брїчку. Йак він там прийїхаў ўже, а когút: Кукуру́ку! А він ўтык. Бо то быў злий, шчо йїї свáтаў. І ўна собі забрала тотó ўшїтко, шчо йї наносїў, на брїчку, кїт сыў за фїрмана і йїдут до до́му з лыса. Баба ўвїдыла: Выведи мо́йу дыўку там! — А дыдо не хóче. Айбо вона конéчно велїт. Набрала дыўцы мукы, слиў, круп — вывіў йї дыдо ў лыс і лишїў. Прийшли ў вéчер свáтый Петро с Сўсом Хрїстом: Ци приймеш нья, дывойко, на ныч? — О, та ночўйте. — Ци будеш топїти? — Чом бым не топїла? — Ци будеш шчо варїти? — Чом бым не варїла. — Тотá пішла брáти варїти, нема нычо хыба вўгля, по́ціў і пісók, так йак баба давала дыдовї дыўцы. Кобы ты нам, дывойко, моўят, умыла плéчї! — Кóти, варкóти, бїйáй-тко на вóду! Кїт пішоў, вытбаг воды. Коти, варкóти, йди помый плéчї! Кїт пішоў, пообдрапуваў плéчї, йак мїх, таї вони йдут рáно гет і повїдайт: Ту тья, дывойко, прїйде ў вéчер панїч свáтати. — Та ньяй йде. Мóже йá сьа бóйу? — Али ни наказáли йї, бы по йидно носїў, а тылькó повїли: Быс повїла, шчо ти трéба. — Тотá выповїла, шчо йї потрібно, тот приньїс ўсьо, вер сéрет хáты, а йї хопїў — пішоў і до днесь йї нóсит. Пропáла.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбїрського пов. від Гриця Олїцака Терлецького.

155. Відак, Хрїстос і апостоли.

Буў йиден бїдний чоловїк, наймит такїй, шче кавáльир; де буў, ни мїх сьи нычó доробїти; дослўгуйи рóку, і ўсьо облéтыло з нéго. Такїй му Пан Бїг даў льос ўже. Прихóдит він до йидно́го гáздї, ставáти на рік до слўжби, али йде до йигó хáти, дївит сьи, йи дўжи виликїй кáмїнь пїт порóгом. Питáйи сьи гáздá: ну, шчо ти хоч на рік? Ни хóчу нычó, лишé абїсти ми той кáмїнь заплатїли, шчо йи пїт порóгом, за цылий рік. Кáжи: Чоловїчи, ти бїльши вáрт, йа мóжу такїх кáминьї сто постарáти. Наймит кáжи: Йа хóчу тáкі сéго, шчо вїджу свóйїми очїма. Най бўди. Погодїли сьи на тым, даў му гáздá вїкт фáйний, ни дўжи го шáрпаў до робóти, ўже маў на нéго повáгу; шчо с тóго кáминьї будé, шчо він за нéго слўжит. Дохóдит рік наймитови, а той сьи кáмїнь росїпаў на пісók. Кáжи: Ну вїдити, гáздо, на сьим кáмини трїбуваў йим чи будé той кáмїнь цылий; вїтко, жи сьи росїпаў той кáмїнь, то Пан Бїх ми ни даў шчїсьтьи. Подьїкуваў гáздьї за рік, гáздá йимў, казаў: Бўтьти вдорóвї, гáздо, ўже йду ў сьвїт. Йде він гóрами, доли́нами, хтó го сьи питáйи, де йдеш чоловїчи, йду ў сьвїт слўжби питáти. Йде він дáлы, там три лупáйи кáминьи. Сказáв він Слá-

ва Йсусу Христу, вітповіли йому — На віки Богу слава. Де ти йдеш чоловічи? Йду служби шукати. Тих три льуди кажут: Ну будь з нами, де будиш сьї кігати? — Він думайи собі, ну шчо, грейцари нима, йісти ўже хочи, згодіў сьї на дєнь по 80 грейцаріў і вікт. Так він лупайи каміньи, так му йде лєхко робота до вєчера! Прийшли ў вєчир до палацу, тих три льуде, він читвєртий — дивани позастєльованьи, фіранки на вікнах, йи рўжни йидзєньи, рўжни пичєньи, напій ўсыльакий, думайи собі: Ту йа сьї ў дєбрі рўки ўпаў. Аш тут йа буду жити. А то свитий Паўло, Питро і Пан Біг і він робили тото, так трафіў, каміньи лупаў. Так Бог даў. Али ў ночі прильїтайи ангил тай кажи: Бўжи, тисєичи помєрло, а тисєичи народило сьї; чим йїх Бўжи благословїш? А пан Біг каже: Шчо ту маїу типєр, тим йїх кажи благослоўїў. Кобї буў той наймит сказаў: Бўжи, а чим минє благословїш? А він моўчїў. Рано зноў збираїут сьї до роботи і він йде з нїми. Свитий Паўло, Питро й Пан Біг і він з нїми робит до вєчера, так му лєхко; думайи собі: Аш ту йа файно собі буду жити. — Прихїдит ў вєчир, ўже нима тих палаатыў; ўже лишє хлїпска хата, хлїпски йидзєньи, думайи собі, е! Прильїтайи ў ночі ангил, кажи: Бўжи! Тисєичи помєрла, а тисєичи народилась, чим йїх, Бўжи, благословїш? — А Пан Біх кажи: Тото, шчо маїу овди, ў сьї хаты, тим йїх благослоўїў! — Ты ўсї дьїти поставали газдами. Ну, кобї сьї буў обїзваў той наймит: Чим минє, Бўжи, благословїш? — то бўў би й він газдоў. Трєтий дєнь ўстали рано. йдут онї до роботи, рїбїи до вєчера, так му лєхко! Али думайи собі: Шчо сьї значїт? Тогдї була паньска, а типєр хлїпска хата? — Прихїдїи ў вєчир до дїму, нима, хата дрантивєнька, малєнька, там сухарик хлїба, там, по скльїнчїнї водї, бїльши нима нїчїго. Зьзїли по сухарїку, по скльїнцї водї вїпили — ну, ўже. Прийшло сьї, прильїтайи ў ночі ангил тай кажи: Бўжи! Тисєичи льудїй помєрло, а тисєичи народило сьї; чим йїх, Бўжи, благословїш? — Кажи: Шчо маїу ў ты хатїнї, тим йїх благослоўїў! — А він сьї обїзваў, той наймит: Бўжи, а минє чим благословїш? — Кажи: Шчо маїу ў ты хаты, тим ты благослоўїў. — І ўсе буў бїдний.

Зап. в цвїтнї, 1897 р. в Коропци, Бучацького пов. від Олекси Сєнчука.

Паралєлї: Про роздїлюванє шастя, дивї: Драгоманов, Малор. преданїя. Ст. 123—124. — Тамже, ст. 295—289. — Рудченко, Народ. Южнорус. сказки. II. Ст. 153. — Ястребовъ, Матєріалы. Ст. 122—124. — Чубинський, Труды. II. Ст. 341—344. — I. Dobšinský, Proston. slov. povesti. Kn. III. Ст. 65—67. — Етногр. Збїрник. Т. III. Ст. 104—105. — Караджич, Српске нар. приповїетке. Ст. 73—81. — Archiv f. slav. Philologie. T. V. Ст. 69. — Грінченко, Етногр. Мат. Т. II. Ст. 187—189.

III.

Легенди про святих.

(Греко-латинські і польсько-руські).

156. Васильок.

А. Небожник дід мій бувало також розказують, чому того на Воздвиження васильок з хрестом воздвигает ся. Як цариця Єлена хреста шукала, на котрім Ісус Христос умер, то ходила, ходила, ходила тай не могла знайти. Аж в єднім місци дуже щось запахло, а то був васильок, що ві всього зїля найкрасше пахне. Вна там зачала шукати, стали там копати і викопали на тім місци хрест. Тому то тепер васильок з Хрестом воздвигает ся і тому люде потому на відправі розхажують, бо то добре, як таке сьвячене зїле є в хаті.

Зап. в Войнилові, Калуського пов. 1875 р. незвісний записувач.

157. Як вишукали хрест Ісуса Христа.

Б. То була сьвата Олена, і вона хтіла здібати конче той хрест на котрім розпинали Жида Суса Христа. От, поїхала вона на те місци, шо був там закопаний той хрест, і сказала, шоби викопували. Копали, копали і викопали три хрести: на їдному мав бути прибитий Христос, а на других збуї, шо забили Христа. І як здібали ті хрести, стала сьвата Олена міркувати і радити сі ксьондзів, котрий то можи бути сами той хрест, на котрім був Сус прибитий? Али ніхто ни міг сказати, котрий то сами той хрест. Тоді сьвата Олена кажи: „Принисіть сюди яко слабого чоловіка. — Зарас принесли чоловіка дужи слабого, а нім донесли до того місця, то він вмер, а сьвата Олена кажи: „Ни журі-ці положіть їго тут на траві“. І того вмирлого положили на траві, а тоді сьвата Олена казала класти на него хрести. Положили їден — ніц, положили другий, — ніц! аш положили третий, а вмирлий встав і пішов собі здоровісїнький до дому. І потім пізнала сьвата Олена, шо то Сусів хрест, і вона взяла їго зарас до своєї церкви. І як вона вмерла, то

ї ангели вняли до неба і того христа. А на страшнім суді будут колись того христа показувати людям.

Зап. 1900 р. від Насті Коваль в Стриганці, Камінецького пов. А. Веретельник.

158. Константин і Олена.

Буў цар Константин ў Константинополь, де йи типёр турецка столицы. Ўзьиў собі ў Во́лоха жінку патрийярхи, ўзьиў йигó сестру. Він сьи ожиниў з неў, жиў жи там чіриз пару лёт добри. Зайшла крульова ў тьиготу, цара Константина, і написаў до йийі брата патрийярхи до Во́лоха, йак да́ти мњи йак сьи наро́дит хлóпиц, а йак да́ти мњи, йак сьи наро́дит дыўчина. Йак, ка́жи, будé хлóпиц, шчобіс даў мњи Константин, Кость рахувати, а йак будé дыўка, абі́ сьи звала Гельі́на. Нарóдила сьи дыўка, каваў цар да́ти — Константин — Гельі́на. І так шче собі жи́ли до трина́цяти лёт добри, уцтíво. Аж нарэшты́ ма́ма Гельі́ни померла, а цар Константин дужи тужиў за сво́йоў крульовоў і заўши плакаў. Али Гельі́на, йа́ко доч цара, принцїзна, потышала сво́го та́та, шчо Бог даў, то ўсьо добри. Она́ нира́з заплакала; була она́ ўродливоў панноў, му́дро ўченоў, заўши та́та потышувала. Али та́то погадаў йийі́ злу мисеть, шчобі́ йи́ ўзьиў за жінку. Заўши вона́ та́та віпраўййла ў до́рогу і жигнала́ по́длуг во́лы бо́жойі, шчобі́ здороў по́йхаў і здороў повирнуў. Аж нарэшты́ повирнуў та́то з до́роги, ка́жи: Гельі́но, йа́ хóчу тибé ўзьи́ти за жінку. — Она́ ка́жи: Приказаньи́ бо́жи ни по́звальййи, кїшко, та́ту, грїши́ш. — Тогди́ ўзьиў і ка́жи: Коли́ нимá крашчо́йі нат те́би, тако́йі ўродливо́йі йак ти. — Она́ сказа́ла: Со́ром, óтчи, споминати́ то. — Наконéц ў той час напали́ йийі́ вуйка́ ниприйа́тилы і обіймили́ йигó край надокóла. Він написаў до Гельі́ни та́та, шчобі́ пришоў на по́мич, бо го ниприйа́тыль обійшоў надокóла; написаў. Прийді́ до мени́ на по́мич, шчо схоч, то ти ўчїньу. — Йак сьи цар Константин зыбраў в во́ськом, йак сьи кїнуў на не́го, збиў го, то́го ниприйа́тыль на ны́ц, а рэшту́ полацаў, забраў ўсьо пїт се́би, весь во́ськовий́ ста́ток, та́й тогди́ цар Анто́нуш*) ка́жи так до Гельі́нино́го вуйка́ патрийярха: Абі́с прийі́хаў до мени́, жим ти край вібавиў. — Він прийі́хаў до не́го. Ка́жи: Ну, знайи́ш на шчэс сьи пїтписаў, патрийярхо? — Він ка́жи: Знайу. При свї́тках го лапайи́. Шчо схоч, то йа́ тобі́ дам. — Він ка́жи: Так. Ну ка́жи, йа́ хóчу сво́йу доньку́ ўзьи́ти за жінку, абі́с мины́ пїтписаў. А йийі́ вуйко́ патрийярха, Во́лох, сказаў: Шчо приказаньи́ бо́жи ни по́звальййи. Цар Анто́нуш ўльўтиў сьи і ка́жи так: Йак ти мины́ то ни по́звóлиш, то так ты зыбї́у, шчо лишé сьи ли́шит ка́мїнь та вода́. — Він

*) Оповідач поплутав тут імена, називаючи зразу царя Константином, а опісля Антоношом.

кажи: Цару, дай сь на́ра́дити, пуслухай мо́ї про́сьби, шчо́бсь ни ўпаў ў пикельну па́шчу; сьвіт вили́кий, ма́йш жінóк подостáтку на вили́ким сьвiтi, мо́жш си ви́брати жонú ў сьвiтi. — Шукáйи вiн фактóрами по сьвiтi, шчо́бi найшо́у такú ўродливу йак Гильiна, жáдна му сьи ни ўподóбала. А на́рештi подúмаў собi: Шчо́ то, йа цар! йа мо́жу, шчо́ хотьiти i то́то зроби́ти. Но, ка́жи, до Гильiни цар Антóнуш: йа пiду до твóго вúйка, шчо́бi позво́лиў, абi висы́льи бу́ло. — Онá ны́ц с то́го си ни робiла, тримáла Бóга ў сeрци, пожигнáла тáта ў до́рогу, шчо́бi шчiсливо поiхaў до вúйка й вирну́ў сьи. Вiн ўпи́ў до́роги вирну́ў сьи, написа́ў сво́йоў рукóў лист, шчо́ вúйко патрийáрха позво́лиў з донькóў ўже жинiти сьи. — Вонá ка́жи: Тáту, ни́праўда, ти сам то зроби́ў, ти миньi написа́ў, а минé дúриш, шчо́бi йа ўпáла ў пикельну па́шчу! — А вiн сьи ўсeрдий: Ти крульiўна Гельiна, жибiс заўтра бу́ла готóва до сьльóбу. Вонá то ўчу́ла, пiшла до сво́ї стáньцiйi, зачiла пла́кати, льяментува́ти, ўзби́ла мич с кли́нка, зачiла мичeм фихтува́ти i мáла покойiўку Кльарiсу i ка́жи: Пробiй минé мичeм абó йа тибe. — Ка́жи: Крульiўно Гельiно, шчо́ с тобо́ў йи? Йа тибe лубiла нат ўсе йак найльiпши i ти хоч ў пикельну па́шчу ўпáсти. Шчо́ то́бi такé йи? — Мiй тáто минé хочи ўзби́ти за жiнку, йа рáтши шчо́бим за́гiнула, ны́ж мáлабим ў пикельну па́шчу ўпáсти. — Наконeц Кльарiса зачiла йi принахóджувати, сво́ю пáнну: Бiг с тобо́ў йи, ни робi си ны́чо злóго, твoйá рiч вили́ка йи пiт твoйiми рукáми подостáтком грóшиЙ йи; йак ни хочиш грiшити пiдi ў йiнчий край i будeш там собi побóжни жити, йак ти мiркúйиш. А на́рештi онá так пуслухала, набрáла подостáтком срiбла, злóта, поiхала с сво́йоў покойóвоў Кльарiсоў. Прийшла до мóрского бeрига, прийiхaў шiфар, ка́жи: Привизi минé на дрúгий бiк до йiнчого крайú. А вiн ка́жи: Пáнно мiла ни мо́жу то́го ўчинити, бо миньi пан круль, твiй тáто, дайi утримáньи i йа мúшу йимú служити. -- Онá му то сказа́ла Гильiна: Йа дам грóшиЙ подостáтку i будeш мáти вiтки жити. I пожигнáла сьи с Кльарiсоў покойóвоў сво́йоў i поiхала на дрúгий бiк, ў дрúгий край. Там тра́фила до кльаштóра до милосeрдних паньны́ў, ўздри́ли йi цнотливóсть, ўбiбрáли йi за найстáршу. Типeр прийшло сьи рáно, цар ўстаў Антóнуш i ўзыў, пiслаў сво́го мiнiстра, шчо́бi крульiўна Гильiна бу́ла готóва до сьльóбу. Той по́гримаў ў двeрi, ка́жи: Ўже крульiўна Гельiна готóва до сьльóбу? — Ньiхтó сьи ни обзивáйи. Пiслаў дрúгий раз, погúркаў зноў ў двeрi, зноў сказа́ў, ци крульiўна Гельiна готóва до сьльóбу — ньiхтó сьи ни обзивáйи. Трeтий рас сьи схóпиў сам цар Антóнуш, ўзыў корóну на гóлову, грiмайи ў двeрi с по́грозоў, ци крульiўна Гельiна готóва до сьльóбу. Аж на́рештi розломiў двeрi, Кльарiса зачiла пла́кати, зачiла рúки ломати, шукáйи за Гильiноў, ўдайи штúку, жи дeсь йи нимá. Цар Антóнуш до Кля-

риси йїї покойовойї: Дай ту минї Гельїну зараз, бо тьї страчу. — Вона кажи: Цáру, пáни, позволъ мїи вїслухати. Крульїўна Гельїна ўчэра зачїла мичэм ў вéчир фїхтувáти і казáла так: Абó ти минé пробїй, абó йá тибé прїбїў і самá сьї забїў. Йá йї вїдрáдила вїт тóго, шчобї ни стрáтила си житьї. Панно крульїўно Гильїна, йá тибé льўбїў нат ўсе, дай сьї нарáдити, мáйш подостáтком срїбла, злóта, ўтычї ў йїнчий край вїт свóго тáта. Она пуслўхала минé, набралá срїбла-злóта і пїшлá, ни знáйу де. — Круль казáў ў пичї напалїти, ту покойóву казáў спалїти на вогнї ў пичї, корóну кїнуў на зéмльу і казáў: Допóти корóну ни вóзму на гóлову, допóки ни найдў свóїї крульїўни Гильїни. Нарéшты зьїбрáў сьї, поїхаў шукáти. Довїдаў сьї, шчо она за мóрами ў кльáшторї, написáў так: Йáк ни вїдасте крульїўну Гильїну минї, то вам завальў кльáштор, зьїбїў вас, лиш сьї лїшит кáмїнь та водá. — Пучўла крульїўна Гильїна, шчо то ни жерт, пожигнáла сьї с паннáми, пїшлá вїд них. Надїїхали купцьї мóрами, шїфоў, зачїла она просїти, шчобї прїбїли до бéрига шїфу купцьї, абї йї ўзьїлї ў йїнчий край. Ну дрўга шїфа надїїхала збўїў, лапáли тутў шїфу, шчо йїхала с купцьїми, купцьїў побїли й потопїли, а Гильїну кáптáн вїд збўїў ўзьїў до сéби. Вона ўвдрїла, шчо ни жерт, казáла: Позволъ минї три годїны помолїти сьї, а вїттáк най сьї вóльи бóжи стáни. — Нарéшты йáк вона сьї зачїла три годїны молїти, кажи: Ну, Бóже, вїнїс йїс минé с пїкїльнойї пáшчї с свóго тáта, вїнїси минé тїпér с сéїї пїкїльнойї пáшчї, шчом ўпáла мїжи льўты збўїї так йáк мїжи льўты льви. — Йáк зачїла горáчо молїти сьї, нараз вїтир йáк сьї звїяў, йáк бухнў тутў шїфу, шїфа сьї пїрвáла, збўїї сьї потопїли, йїї три дóби бїла фїльи, аж добїла до ангéльського крайу на однї дóсьцьї. Там круль Гéндрик молодїй вїшоў на спáцир ў свїй óгруд, зобáчиў, шчо вона там йї пїўмїртвá на мóсьты ў лóзах, питáйї сьї: Ўсьáки дїхáньїїи хвалїт Бóга. — Вона кажи: Йá так хвальў, йáкби ти. Звїтки ти йї? — Ни питáй сьї вїтки йá йї лиш ми дай кавáлочок хлїба, бом дўжи знуждéяна. — Даў вїн йї хлїба, даў йї сьї водї напїти, вївїў йї на бéриг ў свїй óгруд крульїўський, ўзьїў йї на пóвїз, завїз йї до свóїїх палáцьїў. Вїдїў, шчо на нї дорóгї шáти, заходїў ў ўсьїльáкї бéсьїди, ўвдрїў, шчо йї цнотлїва і побóжна, подóбаў си йїї: С котрóго ти крайу? — Она йїмў кажи: Йá ни знáйу с котрóго, лишé ўтыклá вїт свóго тáта, шчо мїи хотьїў ўзьїти за жїнку. — Вїн казáў: Гильїно, ти йї моїá крульóва, йá си тибé ўподóбаў, хóчу тьї ўзьїти за жонў своїў. — Вона ўкльїклз пїрид ним, кажи: Питáй собї крульїў магнáтьїў за жонў, ни минé бїдну брáти. — Вїн йї пїднїў за рўку з зїмльї і кажи: Дивї сьї, пóки вїдиш, пóти моїé, нас двї душї мáйї вїтки жїти. І казáў, шчоби зáповїди голосїли йїмў ксьондзї з неў, крульї Гéндрика. Йáк ўчўла, жи вїн хóчи йї ўзьїти за

жону стару крульова, зараз зачала нарікати на нью: Ци мій син здуріу ци мій син зварьувау, шчоби сь цылого сьвіта шельму за жінку брау? Прийало сь, він кажи: Най буди шчо хочи, коли йа йі хочу ўзыти за жінку, йа йі си ўподобау. Ти мамо йак ни хоч, йа си постаўйу йінші палаці, ти собі сиді ў тих, а йа собі буду сидыти ў своїх. Жили вони собі пўтора року файно ў тих нових палацах, аж нарэшты прийшоу лист від йидного крульи, шчоби круль Гендрик пішоу до того крульи на нощ с своїм воеьком до войни. Круль Гендрик мау міністра Кльунхестра, а йиго, того міністра систра звала сь Марья Кльунхестра, була за покойову коло Гильіни. Ну, круль Гендрик ўздріу, жи мама йиго рідна на Гильіну важит, на йиго жінку, казау заклікати тайно собі злотарі, шчоби вібіу той злотар три пирстены тайно, шчоби йиго мама ни знала і абі ньікому ни сказау і абі пичітка йидна була на ўсьі трох пирстенох. Міністрови сказау, шчо йак ти напишиш, і на сей сеінет, шчоби пичитау лист до мени тим знаком. І Гильіна сама так — дау йіі персьтынь Гильіны, кажи, таьжи будеш пичитати до мени тим персьтынем, бо віт теби буде тота пичітка сама і ў міністра і ў мени. А йа таьжи вітти буду вітписувати, тим самим перетиним буду вам пичитати, то так будем знати, шчо ньіто нас ни здурит, ни підмінйи фальшиво лист. — Аж нарэшты мама зачала доходити крульи Гендрика до Гильіни. Гильіна ўснула, она хітрим споебом викрала ў неіі той персьтынь і ўзыла до себи, найшла злотарі йіншого, пітплатіла му багато і казала, шчоби віробиу таьий самий персьтынь йак той, шчо вона маа Гильінин, абі ньікому й ньічо ни казау. Цотайимно зноу прийшла до Гильіни, ўснула персьтынь назад, Гильіна аш коліс до кишены, персьтынь на місци. Ни задоугий час крульова Гильіна породіла два прикрасних хлопциу. Міністир Кльунхестир написау до крульи Гендрика лист, шчо твойа крульіна Гильіна породіла два прикрасних хлопциу; сеінетом запичитау і дау на пошту. Крульова стару знала, шчо той післау лист — дала варту виліку, шчоби того післаньци звабити до себи. Той сь спірау йти, она казала мусит йти, бо то йі мій син; йа шчо таьжи йі стару крульова, шчоби не знала, шчо він там робит, ци жиє шчо на сьвіты. Ну, думайи собі післанец, ньічо ни зробит, бо таьий пичітки ни маіи, а ўрэшты думайи собі, таьжи йа буду відыти, шчо йінча пичітка і мине ни здурит. Уступіу він до йііі палацу, зараз му дала горіуки моцнойі, пораз другий третий і йінних напоіу і так заснуу, шчо ньічоги ни паміатау. Крульова стару, Гендрика мама, виймила той лист, розпичитала, прочитала, шчо там йі написано два прикрасних хлопциу породіла крульіна Гильіна, шчо міністир описау, ци скажиш йіх зараз, крульу Гендрику, христіти, ци скажиш най сьі ліни, доки ти ни прийдиш

з вóйни і вітпиші ми нава́д кру́льу. Крульова фальші́вим спóсобом на- писала́ такий лист прóтыі́ то́го, пітписала́ міні́стра Кльунхі́стра і так : Тво́йа крульі́вна Гильі́на породі́ла два стра́шних псы́ў, ци ска́жеш йі́х за́рас побі́ти, ци ска́жеш, най сы́ лиши, аж до́ки ти ни при́йдиш, мій кру́льу. — І запичі́тала тако́ў пичі́тку наза́д, шчо си ві́робила хі́трим спосóбом, собі́ читве́рту пичі́тку тако́ў. Той післа́ниц ўста́ў, віспа́ў сы́, подиві́ў сы́ на пичі́тку і пішо́ў. Позира́йи сы́ ў дорóзы, сама́ така́ пичі́тка. Прині́с до крульи́ Гендри́ка той лист, зачы́ў чита́ти, застра́- шиў сы́, шчо два стра́шних псы́ў породі́ла йи́го жі́нка. Али там бу́ў Гильі́ни вуйко́ на по́мочи то́му кра́ливи і Гильі́нин та́то. Ві́н зачы́ў сы́ скрива́ти, а вони́ гли́гнули і ка́жи : Ві́тки ти ма́йиш жі́нку Гильі́ну ? — Йа́ ни зна́йу, ка́жи, с котро́го кра́йу, лиш ка́зала, шчо ўты́кла ві́т сво́го та́та, шчо хоты́ў ўзы́ти йі́ за сво́йу жі́нку. — А цар Анто́нуш слуха́йи, та́й ка́жи : То мо́йа донька́. — А вуйко́ йі́ ка́жи : То мо́йа систрі́нниця́ — ни цура́ў сы́ то́го, шчо йі́ пі́сано два стра́шны́ пси — за́рас пі́зна́ли — се подо́бно до жі́ночого пі́санья, то ві́тко, жи йа́кісь йі́ фальш на́ тым. Ві́тпиші́ ві́тци, кру́льу, зы́тбу мій, най бу́ду́т ци пси, ци шчо хо́чи, абі́ йа́ йі́х заста́ў живі́х. І написа́ў лист, да́ў післа́нциви ў ру́ки, абі́ ны́с до міні́стра Кльунхе́стра. Ста́ра крульо́ва да́ла шче лы́пшу ва́рту ві́тти і лапа́ла то́го післа́нцья : Ка́жи, типе́р ході́ до ме́ни ; коли́с тогди́ бу́ў, типе́рки му́сиш. — Завила́ го ў сві́й покой, ўпойі́ла го зно́ў, так са́ми йа́к пе́рши, шчо ни зна́ў, шчо сы́ в ним ста́ло і розпичі́тала той лист, поде́рла, той шчо кру́ль написа́ў, ўложи́ла зно́ў йи́нший лист, шчо ты́ ды́ти спали́ на огні́ сей час с крульо́воў Гильі́ноў. — Запичі́тала се́гне- том, шчо мала хі́трий і пітписала́ міні́стру сво́го сі́на ру́ку : спали́ ў сей час. — Міні́стр йа́к прочита́ў той лист, Гильі́ны ны́чо ни ка́жи, і зачы́ў аш пла́кати, ка́жи до се́би : Во́лыў йим сы́ ни ро́дити, ны́ш сирóвий сут та́кий викóнувати ниві́ним, шчо то йі́ ? — Той писа́ў шчо́сь двана́цять лисьты́ў міні́стр Кльунхе́стир, вона́ пі́ткупі́ла післа́нцья. У́сы́ листи́ завирта́ла і писа́ла : Спали́ два хло́пцы в Гильі́ноў. — А кру- льо́ва ста́ра приході́ла до Гильі́ни, там писа́ла та́кий фальш ў сво́йім пала́цы, а до Гильі́ни пала́цу приході́ла, покі́шувала : Ни бі́ сы́, йа́ тибé над ўсе́ лубі́у. — Шчо за́вдрі́сть мо́жи бу́ти. Йа́к присла́ла лист посьлы́д- ний ста́ра крульова́, засму́тила Гильі́ну, жи йа́ сисé ни зна́йу. Гильі́на зачы́ла пла́кати, засму́тила сы́ ка́жи : Йа́к ві́т чоло́віка, в йи́го причі́ни без фальшу́, то прийма́йу, али йа́к с фальші́вого повóду, жаль ми ви- лі́кий ; зна́йу, шчо там ду́ші стра́тила сы́, мо́йа покойо́ва, ту два хло́пцы мо́йіх ниві́нних підут ма́рни, то грі́х буде ви́лікий. А на́решты́ міні́- стир за́кликаў йидно́го слугу́ в во́йенного, абі́ уты́ти йі́ ру́ку, пу́стити йі́ ў сві́т, жи́бі йі́ ві́ттак пі́знати. Али ту сы́ жо́ўньіри сфо́рсували́ : Ми Гильі́ну лубі́м над ўсе́, ми то́го ни зрóбим. Ма́рья покойо́ва, Кльун-

хестра просит свого міністер-Кльунхестру: Їа тибé прошу, ни роби нїчого Гильїны, мій брати, она нїц ни вїнна, ѡна підú сама на смерть за Гильїну, а два хлопцї вивїй с сукна, а ѡна скóчу ў огóнь той, шчо ти распалїш і будú кричїти: Дыти мої, ви нивїнни гїнити і ѡна з вами, най Бог приймáйи ѡна ўже так! — Ў ночї міністер ўтьїў рúку Гильїны льїву, обмастьїў найдорóшшими мáсьтьими, а рúку даў ў скрїночку малїнькому хлопчикowi на шїйку с тим перстїним Гильїнїним і написáў ў тї скрїноцьцї, шчо ни мáйи нїхтó тутú скрїночку рушїти с тим перстїнем, дóки ни пїзнайут сьи свóму тáтови. І ў ночї пїшла до мóра, прибила шїфа до бéрига, ўпросїла сьи на шїфу, поїхала на дрúгий бїк мóра. Вїкинули ѡна на мóрскїй бéрїг на пїсок, зачїла там плакати Гильїна, кажи: Там душї загїбла, і ту душї загїбла, сїх двóйи малїх дытїй погїбнут, шчо ѡна така калыка, шчо ѡна бїдна будú робїти. Зачїла плакати. Аж нарéшты твэрдо заснула с тóйї тривóги. І там ў льїсы буў Фэльїке пустéльник і вїдыў Гильїну і тих двóйи дытїй, ѡна вони були на мóрскїм бéризы. Прийшоў воўк і леў, ўзьїў леў хлопцї собї однóго, а воўк ўзьїў дрúгого. Воўк собї дре сьи, шчобї ў льва вїдобраў і маў два хлопцї, а леў собї дре сьи, шчобї маў тих два хлопцї. Вїдбїгли онї далї, пустéльник вїдбїў зáраз, воўка тóго хлопцї і зацьє до свóйї пустéльницї, а на льва чикаў, дóки ни вїйшоў на лоў леў. Їак вїйшоў на лоў далéко, пустéльник сьи пустиў ў ѡно пичїру, намацаў тóго хлопцї ў пичирї — обложїў го ўсылякоў шерстїў, мусїт леў гадаў, шчо ѡна будé ѡисти — ўзьїў тóго хлопцї дрúгого і занцьє до свóйї пустéльницї. Думаїи собї, чим ѡна типér живїти малéнькї такї дыти. Дївїт сьи, ольїницї пликáйи ольїнбїта: вїн пїднóсит тих два хлопчїки і мóлит сьи Бóгу, пїтпїхáйи пїд ольїнїцу і дайї ѡим спáти ольїнїцьи. Пликáла вона ѡна чїрїс кїлька лыт, аж нарéшты наўчїў ѡна пацьєру, по хрїстїянськи ѡна провáдиў тотї хлопцї, однóго назваў Лиóном, шчо вїдбїў у льва, а тóго шчо рúчку маў мамїну на шїйї, назваў Рúчка. Вїйшли онї нїзабáвом шїснацьїть лыт, зичїли сьи бáвїти фáйно, ўсе кажут пустéльникови: тáту наш. А вїн кажи: дыти мої, ѡна ѡна ваш тáто шчо вас ѡим вїховаў, áли родїмїй то ѡна ни ѡна, бо ѡна однóго ў льва вас вїдобраў, шчом назваў Лиóном, а дрúгого ў воўка, шчо мáйи рúку на шїйї і назваў ѡим Рúчка. Ви ѡна вилїкої фамїлїї. — То ви ни ѡна наш тáто, кажут тотї хлопцї? Пожїгнáли сьи с пустéльником, сплáкали, поцьбулвáли пустéльника, пустéльник собї сплáкаў над нїми, поблагословїў ѡна: Їдыт ў бóжїй час, шчобїсти свóго тáта ѡ маму вїтшукáли. Надїїхала шїфа, зачїли кричїти, просїти тотї хлопцї, пустéльник просїў тáки за тих хлопцїў тих купцїў, скїнули купцї ўбранї на тих двох хлопцїў, пристáвили до дрúгого країу. Трафїли онї до тóго кльаштóру, де ѡна мáма ходїла кóло хóрих, бо вона ѡна

спала на тым морскім бэризы, зачала плакати, што нима йііі дытій, прыйіхала с купцыйми шіфоў до тóго кляштору, што дыти трафіли до неіі. Там той пан што отримуваў той кляштор, найстарший, робіў баль вилікий, та сподобаў си тих хлопцыў і ўзыў ііх за локайіў, шчобі ходіли кóло гóстий, потрави занóшували. Йак відали пёршу потраву кухарі тим хлопцём, локайам, оні дали ўбóгим і свóйі ма́мі давали. Али сказа́ли кухарі па́нови, што твойі локайі пёршу потраву відали ўбóгим. Пан склікаў ііх до се́би, тоті хлопцы: Йа, кажи, вас ўзыў за локайі, на шчо ви пёршу потраву відали ўбóгим? Они сказа́ли: Па́ни, пёрши подобайи сыи Бóгу служити, а потóму нам самім. — Він сказаў: Ну, йдыт собі, ви ни мойі локайі. — Подыкували тóму па́нови і пішли. Трафіли на біскупа, подобаў си біскуп, каваў іім сыи охристити, бо ви йи брйткі, шче ни хришчэны. Ўзыў ііх за локайі, аднóго назваў Марцын, дрúгого назваў Бримциуш. Типерички йіди ііх тáто в вóйни — тілько сыи вóйна кигла — і ііх дыд і ііх ма́ми вўйко. Зáрас післаў круль Гендрик післаньцы, шчобі вйшла крульóва Гильіна протыў не́го, свóго чолóвика Гэндрика. Ни вихóдит ныхтó. Післаў дрúгий раз, ни вихóдит ныхтó. Післаў трéтий раз, вихóдит міны́стир протыў не́го. Зáрас запитаў сыи Гэндрик: Міны́стри, жийі крульóва Гильіна? — Жийі хвала Бóгу. А старá крульóва бйжит, тай кажи, ны ни жийé. Когóm лубыла над ўсе, а він йі стрáтыў. — А міны́стир кажи: Цыхо, бо жийé. Ту зáрас пўстиў сыи до не́го круль ис шаблиў, а йііі тáто кажи: Дай спóки, будём доходити, шчос то йи. — Виліка ўты́ха круливи Гэндрикови, жи виліка фамілы́я така, али вилікий смўток, жи нима Гильіни. Йак міны́стир кажи, шчо йи, шче нады́я крульи трима́йи, шчо шче йи. Ўвйшли до крульёского пала́цу крульи Гэндрика, він показаў ўсы листи: Шчо йа маў с тим зробити? І йа йі рўку ўтыў і даў йим с тим пёрсты́ним на знак, шчобі йі пизнати. А свуйў сестру́ спаліў на́мсьть Гильіни і вйвиў два хлопцы с сукна, кинуў на вогóнь; мойа сестра́ кричыла: Дыти мойі, ви нивйни погібайити — на мня Гильіни спаліла сыи, али Гильіна шче жийé ў свы́ты. Пиричтали ўсы листи, склікали ўсы́х післаньцыў, йак вони приходіли, жа́дин ни візнаў с тих посльы́дних, лиш той пёрший йидён, шчо крульóва старá минé ўзыла до свóго пала́цу і там минé ўпойла і йа ўснуў, хібá би она́ хитрим спóсобом ма́ла пичітку такú та пидробила йинчий лист, то йа ни знаў. Ўзыли зáраз ўсы́х до арéшту, старú крульóву, лиш тóго вйпустили, шчо зывнаў, пёрший раз йак йшоў. Али цар Антóнуш кажи до свóго зы́тты: Чикай, то сыи покажи праўда зáраз. Она́ шче ни чула, шчо ми ўсудили, она́ знайи дóбри, шчо йа ўдовец, йа скажу, жи йа прйшоў жинити сыи с тобоў, а вона́ міны́ шчось на тотó вйповісьть. Пустыў круль Гэндрик цара Антóнуша до арéшту до свóйі ма́ми. Цар Антóнуш кажи: Старá крульі́на сидит

Ї арешты, ни знайу прошчо, а йа сьи хочу с тобоў жиніти. -- А она кажи : Добра, крульу Антонушу, шчо ти типер прийшоў. Кобіс, кажи, мине вікупиў с сего, а йа свого сина згляджу, будём маіти подостатком сего крайу мого і ти майиш свій край і будём дужи файно жити. — І дала му дарунок старá крульова ў арешты і забула сьи і дала той сэгнет, шчо фальшивий вiробила собi. Цар Антонуш ўвийшоў до палацу з арешту, тай кажи : Уже ми, выйту, показала сьи праўда. Адi, кажи, шчо зглядило твоей жiнку, а мойу донку Гильiну ! Осей персьтынь, шчо фальшивим способом вiроблений. Минiстир, йийi тато і вуйко збирайут сьи шукати за Гильиноу ; а Гильiна була чирис сьим лыт ў свого вуйка ўбогоу і вiпросила си станыцьиу пiт сходами і вуйко з неў розмауйиў нираз, ни мiг йи пiзнати по бесыды, кидаў знак на нью троха, али ни пеўни, шчо була ўбогоу. Йак вiтти вiбрала сьи і написала лист, поставила пiт сходи пiт камiнец і написала так : Шчо йа ў свого вуйка прибувала чирис тих сьим лыт, цара Антонуши донька, а аягiльського крульи Гендрика жона. Йак круль Гендрик йихаў, йийi тато і вуйко шукати, трафили на того самого бiскупа, шчо той бiскуп тотi обá хлопцы ўзыў до служби за локайиў. Йак йи запросиў до своий сальи бiскуп, царi Антонушу, крульи Гендрика з йигó минiстром і йийi вуйко патриарха тагжи буў з ними. Той бiскуп тышиў сьи, шчо маў вилки госьты, шчо му ныколи ни пришло й на гатку, шчоби ўступили до йигó палацу, приймаў йих шчиро, кухарим заказаў готовити обiд, зготовили обiд кухарi, локайи, крульи Гендрика сини зготованы заносити потрави до йидзеньи. Аж нарешты круль Гендрик поглядайи з минiстром, подобайи, шчо потрать Гильинина ; а дивит сьи, другий носит на плечих шчос там гей гульи видала сьи. Запитаў йигó, шчо майиш на плечих ? Вин сказаў : Сором, пани крульу, казати. — Кажi, най си буди шчо хочи. Ми були ў одного пустельника, шчо нас найшоў ; одного нас видбиў ў воўка, а сего другого мого брата виких с пичирi львiўскойи йами, шчо буў леў заких собi ; а ту йи рука с сэгнетом ў скриноцьцы ; той пустельник Фелькс так нам наказаў, шчоби туту ни стратити руку, то ми сьи пiзнайим свому татови й мамi. Показаў руку, подивиў сьи круль Гендрик на руку, Гильинин сэгнет і ўкiшиў сьи со вилким жилем і з радостиў, шчо своий дыти найшоў. — А шчо ўпiрит тойи годни йак вони були локайами, йак готовили першу потраву кухарi, то они першу потраву, шчо мали дати перид госьты, а вони убогим видали першу потраву і своий мамi давали йако убогi. Мати йак учула, шчо йи йийi чоловік і тато і ўтыкла далы, бо си мислила, шчо вони за неў шукайут, абi йийi стратити. На той чис прийихаў зва мориў Фелькс і прийшоў сьи сповидати до бiскупа ; зачили там тручити молодьцы того старого пустельника, тотi хлопцы, локайи, ўздрiли, зачили бити туту молодьж

каут : Най, то наш тато. — Али кухарі ў той час заминдували біскупови, што твойі локайі піршу потраву відали убогим, шче й Фельіксови давали, пустельникови. Заклікаў ііх біскуп пірид госьты свойі і каи : Локайі ! Ёа вас узьіў до слўжби йако за локайі, уцтїві льўди, а ви відали першу потраву ўбогим. — Онї сказаіли оба нараз однім слўвом : Перши подобайі Богу служіти, пани біскупи, а потому нам самім. Біскуп сказаў іім на то слўво так : Від нїнька подобайі мїны ўже служіти вам, ни ви мїны ; а йак пізнаў ўже тато по ты руцы, ўкло- нїў сьи біскуп і кажи : Ну, дыіти, йа вас маў за слўги, дарўіти мїны. Привилїж шче на сьвідєцтво на сальу пирит тотї крульї і той досьвіт- чїў, йак він ііх найшоў і йак він ііх ховаў, йак він піт ольїнїцу піт- пихаў ; а ііх мами, каи, ни відьїў, бо мала поїхати за мори такі за́раз а льуб иі подєрли тотї звїрї, шчо тих два хлўпцы ўзьїли, леў і воўк ; воўк хотьїў маіти два хлўпцы собї, леў хотьїў маіти собї два хлўпцы. Аж нараз дала ту звати йидна особа, ладна кобіта, али ўбога, подобна на твар сих хлўпцыў, кїлька шчо збїджена і ўже стара і сказаіла, шчо йа вітци кїкайу, бо озди иі мїй тато і мїй чоловік і хотьї мїне забїти. І ўтыкла дальши. Ну, за́раз ўтыха вилїка круливи Гєндрикови і царови Анто́нушови, али й жаль вилїкий, шчо так марни свойі льїта пирибїду- вали, хлўпцы й Гильїна. Йак круль Гєндрик ўвдрїў свойї хлўпцы, того біскупа, даў іім свойї убраньї по свойїм знаку, обох і припоїасаў іім шабльї. Али йидєн з них хотьїў мїнїстру порубати, йак ўчуў по бєсьїды, шчо ііх мамі вітьтьїў рўку. І сказаў : шчо ми мамі шче ни знайим до нїнька, шчос так зробїў. Али росказаў ііх тато, тих хлўпцыў і ііх льїд, шчо ваши баба, а вашого тата, хлўпцы, мама хотьїла, шчоби ііх спалїў сей мїнїстир на огнї, вас обох і маму вашу : Писала фальшїві листи, лист за листом, шчо такі знишч иіх і тим сьи хлўпцы успоко- йїли крульї Гєндрика синї, йак сьи довідали, шчо то буў за фальш. Ту за́раз ўчули, шчо Гильїна була, зачили за неў шукати і ни мўгли иі найтї. Али йидєн слуга сказаў, крульї Гєндрика, шчо відьїў, йак йидна жїнка нїсла йидноў рукўу вўду до йидної хати, али кажи шчож, звїтси далєко, пиривєсти сьи нїма ту блїско. І сказаў : Ви йїтьти до до́му, крульови, а йа иїї найду ўже. — Прїїхали вони до до́му на свойї мїсци до Англьїї, той собї кїлька ўвьїў жомньїр йигó слуга, крульї, і цїшоў шукати за Гильїноў. Йак він трафїў на тотó обїсьтьї, де Ги- льїна була, Гильїна сьи застрашила, ўвдрїла сво́го чоловіка жомньїри, кажи : Сховайти мїне до кўфра, бо аш типєр ўже за мноў йдут і ўже мнї тўтка ўбїут. — Прїїшли онї аж до хати тоїї самоїї, каи : За́рас ту відайти Гильїну мїны, бо вас за́рас ту понїшчу, вогнєм спальў. Йак побўжна Гильїна ўчула ты слова, стаў иі жаль вилїкий, вилазьїи сама с кўфра і кажи : Даруйти иі ўсьо, мїне ўже ўбїйти, колїсти сьи на

мѣни насыли, а вони ныц ни винни. Нарѣз вони сказади: Бох е тобоу, Гильино крулыуно, за тобоу чоловик шукайи і тѣто, коби ты хоть шче видѣли на очи, твойи дѣти уже найшли сѣи, оба хлопцы, пустельник Фелькс признау, йак вин их найшоу. Зачили йийи тото усьо указувати, вона зачала плакати, каи: Най уже будѣ, шчо хочи, колим уже свойи дѣти видѣла. Йде она до свого крайу с свойими жоньирами, страх йи збирайи, шчо йи такі убѣют, паде на зѣмльу і плаче: Даруйти минѣ, йа ныц ни винна. Тим висѣлызѣть йи, али і плачут со жильу того, шчо так сѣи зѣйшли, тѣто плачи з радости, собѣ пѣднимайи йийи, чоловик з радости пѣднимайи йийи, шчо йимѣ жиль, дѣти самош так і бѣли чѣрис цѣлий час там укѣпи; йидѣн пѣшоу син на дѣдови мѣсци до Константинѣпольи, а другий сѣа зостау на тѣтовѣм мѣсци. І так жили собѣ чѣрис цѣлий час і конѣц*).

Зап. в цѣвѣтѣи 1897 р. в Коропци, Бучацького пов. від Олекси Сеньчука.

Паралелѣ: Про те, як батько хотѣв женити сѣа з донькою, диви шче: Е. Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. III. Ст. 304—307. Ч. 64. — Hahn, Griech. u. albanesische Märcchen. T. I. St. 191—193.

159. Про царѣвну, шчо з нею батько хотѣв женити сѣа.

Б. Був собѣ цѣсар тай мав вин жѣнку і одну доньку. От жѣнка йому вмерла, а вин і каже до доньки:

— Буду з тобов женити сѣа.

— Як же то можна! Тѣж то грѣх! — каже донька. А вин усе на своѣм стоѣт: женити сѣа тай женити сѣа.

— Ну, добре, — каже донька. — Але принесѣт минѣ перше таку сорочку як мѣсяць, спѣдницю як сонце, а фартушок як зоря. Пѣшов еѣ тѣто шукати того всего, а вона казала собѣ зрѣбити трумну таку, шчоби вода не прѣткала, положила сѣа там, казала трумну забити дошками і вкинути в море. Так усе і зрѣбили. От пливе вона, пливе, аж заплила в чужий край, до иншого цѣсѣря. Коли виходить син того цѣсѣря на спацѣр, дивѣт сѣа: така сѣлѣчна трумна пливе! Уподобав вѣп еѣ собѣ, казав слугам принѣсти до палацу і поставити в своѣм покою.

*) Йа йийи чуу уже будѣ з двацьѣть рокѣу; йи такий час, шчо йак би йа зачѣу казѣти, то вѣрто би бѣло послѣхати: то бувѣло побирижники йак зачнут плакати, а пан усе: ха, ха, ха! здихайи (Мислоский). — Вин сам сплакнуу при кѣнци. Увага опѣдача.

А тому царевичови та носили що вечер вечерю до єго покою. Дивит ся він рано, аж вечеру хтось зів. Він гадав, що то слуги. Питає ся єдного, другого, але всі випирають ся. На другу ніч так само хтось зів вечерю. На третю ніч він і каже :

— Ну, добре, буду я тепер сам пильнувати, хто то в ночі йому вечерю їсть.

Ляг він ніби спати, але не спит. Коли це дивит ся, вітворила ся трумна, а з неї виходит слічна панянка тай до вечері.

— А, так! то ти! — каже до неї царевич. Уподобав він єї собі дуже тай каже мамі, що буде з нею женити ся.

— Та бо ти єї не знаєш, відки вона і хто така, — каже мати. Але він і слухати нічого не хоче. Мусіли старі згодити ся. Взяв він з нею шлюб. Живут рік і другий, а далі й хлопчик знайшов ся, такий красний — не натішат ся на него.

А тимчасом той цар, отець єї, приїхав до дому, видит: доньки нема, і пішов єї шукати. Приходит до млина, де шатани душі мелют тай повідає, куди він іде і кого шукає. Дали єму шатани зелізні черевики і зелізну палку і кажут:

— Доки тих черевиків не сходиш, доти й доньки своєї не знайдеш.

Ходив він, ходив, але приходит до того цісаря, де єго донька була. А вона власне сиділа на ганку. Він зараз єї пізнав, а вона єго ні. От він приходит, просит, щоби єму що дарувала. Вона дала єму пару крейцарів і ще казала дати хліба. А він тоді і каже:

Прошу ясневельможної пані дати міні ще сочевиці.

Вона сказала слугам дати єму сочевиці, а він узав ту сочевицю тай розсипав, тай почав збирати. Жаль її ся зробило старого, що він так ту сочевицю збирає, тай казала слугам ще єму винести. Винесли єму ще, а він і другий раз висипав. Знов кинув ся збирати, а сам дивит ся, аби ніч борше запала. Вже й смеркло ся, а він все збирає, а далі просит ся на ніч. Нема що робити, дали єму вечерю, постелили на ганку. Всі поснули, а вона, єго донька, спала аж у дванадцятім покою. Коли це в ночі старий устає і тою зелізною палкою вітворив усі 12 покоїв і прийшов аж до того, де вона спала і хлопець коло неї. Вона ще не спала і давала тій дитині цицьки. Приходить він до неї тай каже:

— То ти така! Втікла від мене! Чекай же, я тебе заріжу.

Вона тільки скрикнула, а він вихопив ніж і зарізав дитину у неї на руках і всю одежу на ній захляпав кровю, а сам пішов.

Устають усі на другий день, дивят ся, а дитина зарізана. Питають ся її, — вона нічого не каже. Тоді її свекруха каже до сина, а її чоловіка:

— От видиш, яка то твоя жінка! Ми тобі казали: не бери її! А тепер видиш, вона тобі дитину зарізала. Вижени її геть!

Взяли її, привязали їй зарізану дитину до рук таї вигнали її геть. Іде вона сама, аж тут по дорозі доганяє її отець.

— А видиш, небого, тепер і тобі кінець прийшов!

Бере він її і веде до того млина, де шатани душі мелют. Привів її до колеса таї каже:

— Лізь під колесо!

А вона каже: — Я не вмію. Покажіт міні, як то ся лізе.

Він тільки нагнув ся, щоби її показати, куди лізти, а вона его трутила під колесо, таї там вараз его шатани змололи. А вона забрала свого хлопчика таї пішла. Ішла вона, йшла, аж прийшла в ліс. Змір став западати. Сіла вона під явором таї задрімала, а дитина все у неї на руках. Коли чує: прилетіли три голуби (а то були ангели) таї сіли на яворі таї кажут:

— Тут під деревом сидит нещаслива мати... Як би вона знала, що коли набере води з тої кірнички і помаже нею дитинку, то головка зросте ся в тілом, а як візьме водиці з другої кірнички, то воно ожие, а як з третьої, то воно стане говорити...

Вона то чула і все так і зробила. Як тільки розвидніло ся, пішла, знайшла кірнички, зачерла водиці з едної, помазала дитину — зросла ся головка; за другою — дитина ожила, а за третьою — стала говорити:

— Мамо, де це ми?

Дуже вона зраділа, але щож, їсти хоче ся, а тут нема що їсти ні її, ні дитині. Журит ся вона. Іде далі, іде лісом, а тут уже і ніч наступає. Дивит ся вона, хатка стоїт, огник сьвітит ся. Вступає вона до середини, дивит ся: пан слабій лежить. Втішив ся той пан, мовит:

— Сам Пан Біг прислав тебе сюди. Є в мене тут що їсти і пити, а як я умру, поховаеш мене, а собі візьмеш усе добро, що тут есть поховане.

Зістала вона там. Жий таї жий, уже сім літ минуло, як її вигнали з цісарського двора. Синок її вже виріс, ладний такий. А той цар, її тесть, поїхав на полюванє, і царевич із ним. Заблудив він аж до того ліса, де вона жила. Іде лісом, уже вечеріє, аж видит сьвітло. Зайшов до хатинки і просит ся переночувати. Вона его вараз пізнала, а він ні. От вона ему дала їсти, ліжко постелила. Ляг він собі, а вона в хаті порядкує, читає, то-що, а далі викликала свого хлопця таї намовила

єго, щоби він єї просив байку говорити. Сїла вона і розповідає єму, як був цар і хотїв з власною донькою оженити ся і як вона втікла і далї все за порядком. Оповідає вона, а той нїби спит, а все чує і відразу догадав ся, що то єго жінка, а сей хлопець — єго син. Тодї він кинув ся до неї, почав єї обїммати та цілувати, забрав з собою і вернув з нею до свого царства. Там вони може ще й доси царюют.

Житє і Слово, 1895, I, ст. 375—377.

Паралелї: Се оповіданє — відгомон вельми популярної романтичної поеми, звісної в середнїх віках у Франції й Нїмеччинї як оповіданє про Мая і Беафлору, а пізнійше переробленої на прозову людovu книжку пз. „Про терпїливу Єлену“. По думцї видавця старонїмецької поеми основа сего оповіданя перейшла в часї хрестових походів із Греції через Італїю до Франції, а відси до Нїмеччини. (Dichtungen des deutschen Mittelalters, Leipzig 1848, Bd. VII. Mai und Beaflor, eine Erzählung aus dem XIII. Jahrh., стор. VIII). Текст нїмецької людovoї книги перепечатав Karl Simrock, Die deutschen Volksbücher, Bd. X, ст. 501—547. Дальшу літературу гл. Görres, Die deutschen Volksbücher; A. Elwert. Deutsches Museum 1784, т. 2, стор. 256—276; Hagen und Büsching, Grundriss 201. I. Ф.

160. Царівна Оліяна.

В. Був оден цар. Жінка єму вмерла. Кає свої доньцї:

— Я тебе озму за жінку.

Вона каже: — Таточку, де хто годен послухати, щоби тато доньку брав?

Пише він до папи-римського, аби папа римський позволив єму брати доньку. Папа римський каже: — Так Бог не позволяє і я не позволяю, щоби тато брав доньку.

Взяв він раз тай поїхав у дорогу тай написав собі сам лист, що папа римський уже позволив, аби він брав доньку. Тай каже ї:

— На, читай, що папа римський уже позволив!

А вона так плаче, що з плачу гине, бо вона того не хоче. В неї була покоївка Мариньця. Вона каже до неї:

— Мариньцю, зігни мінї голову, а відтак зігни собі! Най ми обї погинемо, нїж я маю йти за тата.

А Мариньця каже: — Нї, не треба вам голову стинати, лиш наберїть собі грошей та тікайте, куда вас очи несут.

Рано цісар встав, питає си Мариньці, де донька, а вона каже: — Я не знаю. Зараз цар казав Мариньцю вкுவати і добре притиснути, тай вона сказала. Каже:

— Вона набрала грошей тай втекла.

Але цар си питає Мариньці:

— А хто її на це нарадив?

А вона каже: — Я. Вона — каже — казала: Зігни — каже — мені голову, а потому собі, тай обі гиньмо, ніж я маю йти за тата, а я її казала грошей набрати тай втікати.

Цісар зараз казав Мариньцю на терновім огни спалити, а сам пішов доньки шукати.

А донька так тікає... Приходить до одної води тай каже:

— Перевізники, перевозіт мене, бо мене тато ловит! Нате вам усі ці гроші, лиш мене перевезіт!

Перевезли її перевізники тай тікают разом з нев. Приходить до другої води, каже перевізникам: — Перевезіт мене!

Перевізник каже: — Плати! — А вона не має чим. А перевізники собі так подумали: — Ми тебе будем везти, а серед води вбємо, коли ти не маєш чим платити. — Привезли її серед води, зараз порон сперли. А вона каже:

— Бійте си Бога, не бийте мене, най я зговорю оченаш перед смертев!

Біг так дав, шо як вона прикликла, зараз си звіяли буйні вітри і човен перевернули, перевізники си потопили, а вона лишила си на одні дошці тай поплила далі. Плила на тій дошці три неділи, аж приплила до берега, їмила си дерева, тай вилізла на беріг. Дивит си, а спідниця на ні чисто зогнила. А там є острів, а по тім острові spacerує цісарський син. Приходить він до неї тай каже:

— Я тебе озму за жінку.

Вона каже: — Будем це вітак говорити, лиш бій си Бога, дай мені їсти, бо я три неділі ніц не їла ані крішки.

А він пішов до дому, взяв її їсти, взяв її убрание. Зараз приїс, й вона си зараз убрала, наїла си, тай уже ідут обое до дому. А стара вздріла тай каже:

— Ади, вже веде якусь шельму!

Прийшов він до дому, дав на заповіди, оженив си. Двори собі поклав на боці від своєї мами, газдував з нев шось рік. Випала війна, іде він на війну, а її лишає дома при надії. Вона каже:

— Найди мені таку покоївку тай такого льокая, шоби собі були брат тай сестра, а покоївці шоби було мньи Мариська.

Розпитав він, тай зараз си найшло двоє таких тай прийшли в службу до него. Тепер лишає він їх коло неї, а сам іде на війну тай каже:

— Диви си, абис мені відписала, шо си вродит, чи дівчина, чи хлопец.

Поїхав він, а за пару негіль вона злєгла, мала два хлопці з волотими головами. Написала вона лист, закликала жовніра, дала му грошей на дорогу тай каже:

— Іди там, в тім і в тім місті є цар, тай віддай йому се письмо.

Той жомнер вібрав си, йде, а царова мама вийшла тай кличе йго. Увішов він до покою, вона дала йому горівки, він си напив, лег спати, вона взяла той лист і переписала инший, шо вона породила два пси. Приходить жомнер до царя, віддав лист. Цар той лист прочитав тай відписує до неї:

— Вже все одно, чи то пси, чи діти, то всьо моя кров, абис їх обходила й годувала.

Царова мама знов того жомнера закликала, дала йому горівки, він ліг спати. Вона й той лист узела і переписала, шоби її разом з дітьми спалити на терновім огни.

Приніс жомнер той лист, вона зачала читати тай зачала плакати: — Шо то таке, шо він мене хоче палити? — І написала вона другий лист. А царська мама знов переписала, шо вона пуста жінка. А цар відписав: — Най буде яка є, маєте так і обходити, як доси обходили.

А мама знов переписала, шо мают і спалити зараз сеї ночи о 12 години, а мама має си дивити.

Перечитала вона той лист, зачала плакати, руки ломити, так шо ради собі дати не може. А тога Мариська, єї покоївка, каже:

— Ой пані! Ви такі добрі, так міні вас жаль. Ліпше я за вас згорю, а діти зробимо з катранів, то в ночи та стара не буде видіти. А ви з дітьми тікайте в сьвіт!

І так си стало. Мариньцю з тими шматяними дітьми спалили, а стара вілізла на поверх тай си дивила. А та з хлопцями тікає. Прийшла в ліс, під дуба тай так захотіла спати. Аж тут прийшов до неї лев тай ведмідь: лев ухопив одного хлопця, а ведмідь другого, а Оліяна (так си називала цісарська донька) і не чула.

А був там у лісі такий чоловік, шо сидів під дубом, було йому мнє Черпак і він мав 100 рік. Прибіг ведмідь, кинув дитину межи свої ведмедета, а Черпак прийшов тай відобрав. Також так само від лева. Хлопці дав до мамок, аби плекали, а від мамок до шкілів, аби си вчили. Як си понаучували, він відобрав їх до себе. Приходить оден пан до

него тай питає: Чи не дав би ти мені на службу ці хлопці? Черпак пристав на то: най ідут.

Стали вони в того пана служити. Але до того пана написали два цісарі: — Ти си рихтуй, бо ми маємо бути в тебе на обіді.

Але вернім си до того цісаря, Оліяниного чоловіка. Як він вернув з війни, то льокай оповів йиму, що йиго сестру спалили, а Оліяна пішла в сьвіт. Тогди він пішов єї шукати. А цар, тато Оліяни, як учув, що вна си віддала, також пішов і шукати. Так вони си оба здибали.

А до того пана приходит бідна жінка. То була мама тих хлопців, але вони того не знали. Кажут вони до неї:

— Знаєте шо, жінко, будьте тут коло нас, а нам си буде здавати, шо то наші мама. Тут — кажут — завтра приходе до цего пана два царі: оден іде шукати жінки Оліяни, а другий доньки, та також Оліяни. А тимчасом, доки вони пообідают, то ми вас сховаємо до пивниці під сходи.

Вона варав то пізнала, шо то єї тато і єї чоловік за нею шукать, то вже не чекала на них, але пішла до одної вдовиці тай каже:

— Сховайте мене, бо тут мій тато і чоловік ідут мене шукати та хоте мене спечи, аби я згоріла.

Приїхали ті два царі до того пана, сіли обідати, тай зачили си питати того пана, відки він має цих хлопців. Пан розповів усьо, як то було, як їх дістав від діда Черпака і як їх Черпак відобрав від звірів. Зарав той молодший цар догадав си, шо то йиго сини. А хлопці кажут:

— Тут у нас є якас бабка в пивниці під сходами, шо як почувла о вас, то просила, абисмо і сховали. Може то буде наша мама?

Пішли шукати під сходи, а її нема. Тогди вже си здогадали, шо то вона мусіла бути.

А тимчасом, тота вдовиця вислала Оліяну по воду. А власне тогди цісарський фірман займив коні до води тай єї видів. А вна набрала води тай так утікає, шо може, аби і той фірман не пізнав. Але фірман підстеріг добре, до котрої хати вона пішла.

А Оліяна скоро принесла воду, така перепуджена, тай зачила просити тої вдовиці, аби і де сховала. А одовиця сховала і до скрині. Зарав царі вислали того фірмана і других слугів, шоби і шукали. Прийшли вни, той фірман зачав шукати, а цісарі стов на дворі. Прийшов той фірман до скрині, каже розтворити скриню. Розтворили, а вона там у скрини. Каже фірман:

— Геть, виліжай із скрині!

А вона зачала си в фірмана просити, каже:

— Бій си Бога! Шо тобі з того прийде, як мене зараз спале на терновім огни? А фірман каже: — Цать, дурна! Вони тебе не будут палити. Вони ради би тебе вже вдріти.

Зараз крикнув на цісарів, цісарі прийшли до хати. Втішили си, привитали си, взели її відти. Пішли до того пана, взели хлопців.

Приходе до дому, а молодий цар каже до Оліяниного тата:

— Ану, тату, йдіт сватати мою маму, шо вона вам буде казати?

Пішов тато сватати стару, а вона каже:

— Ади — каже — вже мій син привів собі якус другу суку. Але я ще найду на ню спосіб, спалю її на терновім огни, так як першу спалила.

Старий си вернув, тай каже:

— Видиш, синку, вона каже, шо спалила Оліяну і ще спалит.

Зараз той молодий цар казав закликати того жомнера, зачев си питати: — Як тобі жінка лист писала, куда ти повертав?

— Нікуди, лиш до вашої мами. Ваша мама дала мені горівки і я ляг спати.

Тоді цар казав спалити того жомнера і свою рідну маму. А вони собі обов газдували файно. І тесть старий уже си лишив при них.

Житє і Слово, 1895, I, ст. 377—381.

Паралелі: Се оповіданє, без сумніву в головному — варіант попередного, інтересне тим, що в деяких епізодах (діти похпані звівірами і їх урагованє) являє ся відгомном иньшої старофранцузької поеми „Guillaume d' Angleterre“, приписуваної знаменитому середньовіковому поетови Кретьєнови де Труа. Поему сю видав Fr. Michel, Chroniques anglo-normandes, т. III; німецький прозовий переклад гл. Adalbert von Keller, Altfranzösische Sagen, Heilbronn 1876, стор. 135—191. Про саму поему і про авторство Кретьєна де Труа гл. W. L. Holland, Crestien de Troies, eine litteraturgeschichtliche Untersuchung, Tübingen 1854, а також Romania, recueil trimestriel consacré à l' étude des langues et des littératures romanes, publié par Paul Meyer et Gaston, Paris, III, 507; VI, 27; VIII, 315; XIII, 442. I. Ф.

161. Про сьв. Остафія*).

Остафій йак буў поганином, зваў сьв. Плакіда і дужи сільно во-йуваў на віру християнеку, дужи буў той Плакіда войивод, сільно нїшчиў віру хрїсто́ву. Аж одного разу зібравў воїїни, пішоў на польо-

*) Деякі мотиви сього оповіданя такі як у ч. 158—160.

ваньї ў вилікі лысі. Али ўздриў волиньї ў лысы, а олынь примовиў до не́го, ка́жи: Най, ни стрільїй, ни робї нічо́го злого. — Дивит сьї Плакїда, йимў по́явїў сьї мїжи ро́гами хрест. Сказаў йимў той олынь: Йди до то́ї й до то́ї цє́ркви, де то́бі призначєно і абїсь сьї там віхристиў і будєш тогдї знати, шчо то йї дєбри на свїты. — Жїньцї сáми то́ї нєчи, йак вїн маў приїхати с польованьї, то́ї сьї снїло сáмош так. Али приїхаў Плакїда до дєму, жїнка така ўтышна; дивит сьї по жїнцї, шче ни видїў нїко́ли тако́ї жїнки ўтышної. Вона́ хєчи йимў сказати, а вїн хєчи йїї сказати. А вона́ лишє сьї розьзївїла казати, шчо минї сьї снїло, шчо сьї по́явїў олынь і мїжи ро́гами хрест, абї сї ў ты й ў ты цє́ркви віхристи, абїсь сьї звлў Оста́фїй, то будєш знати шчо дєбри. А вїн ка́жи: Говорї собї, жїнко. Тобї сьї снїло, а до мєни та́кі говорїло. Йа, ка́жи, ўздриў олыньї ў лысы, йимў сьї по́явїў хрест мїжи ро́гами, а йа хотїў то́го олыньї стрїльїти, а вїн тогдї сказаў: Дай нєчи, ни стрільїй, ни робї нічо́го злого, йди до то́ї й до то́ї цє́ркви, Плакїдо, шчо то́бі призначєно й абїсь сьї там віхристиў ў ты цє́ркви і скажїш дати собї нєчї Оста́фїй. То, ка́жи, та́кі до мєни, жїнко, дєбри говорїло. Жїнка шче дўшчи сї дєдала охєти, бо то сьї цуд бєжїй по́явїў, і рука́ бєжа йїх хотїла змїти с поганства і поїхали до то́ї цє́ркви, шчобї сьї там віхристи. Ўвїшєоў вїн до то́ї цє́ркви, а там правит кєсонц рўску слўжбу бєжу — бо вїн буў Рўсин. Зачїян сьпївати хрїстїянї, так сьї йимў ўподєбало, сєрце йїгє охєта знєсла по бєжї во́ли, йимў сьї здавало, шчо самї ангїли снївали так дўжи крáсно, шчо шче ни чуў тако́го глáсу крáсного. Той пїц сї гадаў, шчо вїн ўже приїшєоў йїх знїшчїти тих хрїстїянїў і то́го попá. Цьїлїм сєрцим Бєга вїхвальяли і шчїрим сєрцим тутў слўжбу бєжу вїтпраўляли. Йак вїн сьї заждáў по сїлї бєжї хрїстїти, ўсї сьї нараз ўтышили, йак вїн собї заждáў по сїлї бєжї, імїя шчобї йимў дати Оста́фїй; дўжи булá приїмна тогá висєльїсьть хрїстїянам, шчо йїгє Бєх так надїтхнў, тако́го вилїкого войивєду, шчо нападáў на віру хрїстєву. Казаў сьї й жїньцї охрїстїти Оста́фїй, казаў й свєбї дьїти охрїстїти, нарєштьї жємнїрам казаў заїти ў вєду, охрїстїли сьї жємнїри, шчо рука́ бєжа навирнўла, помолїли сьї Гєспєду Бєгу і повирнўли до дєму. Низабáўки стáла ў тым крайў вилїка хорєба, шчо нáрид, вєсько похорувáло сьї. Оста́фїй опхєджуваў тих хєрих і йїгє жїнка з дьїтьмї опхєджували, дєпєки ни приїшли до свєго здорєўї. Йак виртáў ў віру хрїстїянєску Оста́фїй ў тым крайў, áли той цар буў поганїн, ни приїмїў віру хрїстєву; той цар сказаў до Оста́фїя: Йа будў вїшчим вїт тєбї прїстєлом, а ти ўрїткєвї мєїм крайєм, йак мїркєйїш по во́лї бєжї, шчобї булє дєбри ў мєїм крайў. Бэгáто ў тым крайў хрїстїянства сьї росьсїяло, шчо приїмїли віру

христóву і дужи ни за доўгий час той цар ўмер. Той цар маў сина свóго, лишій на свóйм місци. Тóму сiнови ни сподóбаў сьи Остафiй, шчо він навиртаў на христiянску вiру, а нарас хотыў показати цыкавiсьть тей цар молодiй, шчо він гóдин рiдiти ў крайу тагжи дóбри. І Остафiя вiгнаў і йигó жiнку й дыти с свóго крайу, аш пiшоў ў йинчий; сьiў на шiфу і йiди мóрим дáлы, Остафiй. Думайи ў свóйи голóвi: А, Бóжи, йа буў вилiким пáном ў свóго старóго царi крайу, а нiнька ни маў подостáтком грóший, шчобi йа маў йакiсь час прижити, прийiхати дáлы. — Застановiў він сьи на тым і задумаў ў свóйи голóвi і сказаў ў свóйи мiсли сам до сéби: Га, Бóжи, ни одén Христiян тыкаў від мéни і ўтрагiў свiй грунт так йак йа край, шчом буў мiнiстром вiрним, ни одén лишiў свóйу хáту і йа йигó знiшчиў, а нивiнни. Мóжи Бог даў і минi той знак, шчо то бiдá. Прийiхаў він ўже до мóрскаго бэрига дрúгого, шiфар кричiт: Вилазьй на бэриг! Кажи: платi грóшi. — А то й мáло йи чим платити. Остафiй вiнiс обá хлопцы на бэриг мóрский на гурú, шiфар цофнуў ў зат шiфу на мóри, а він стаў, рúки заломáў, тай кажи: Ну, ўже нимá жiнки. Ну, ўзьиў шiфар жiнку, сказаў сам до сéби. Тай стаў, тай сплáкаў. А вiтак на тым застановiў сьи, кажи: Га, Бóжи! Ни одiному йа вiдобраў жiнку й дыти, мóжи й минi Пан Бiг даў той знак, абi йа знаў, шчо то бiдá. — Йде він дáлы с тiми хлопцями, обмиў сьи слозáми, сплáкаў, прийшоў до водi мéншойi, мóста нимá, брiстi глiбóко, вéсти сьи нимá чим, стаў тай думайи: Ей зноў бiдá. Дiвiт він сьи, над бэригом лижит однá колóда тэньга; він свóйiх хлопцыў посадиў ў кúпi, дiвiт сьи, водá тiхо йде, вiломаў дручóк доўгий, до тóйi колóди причiпиў дрúгу колóду, зйизáў ужиўкáми, кирúйи тим дручóком до дна — е йде дóбри, ўже пиривiзу сьи. Потрiбуваў вiд бэрига до бэрига, йде дóбри; бирéж він йиднóго хлопцы, кладé на тутú колóду пиривозити на дрúгий бiк, а тóму хлопциви кажи: Чикай ти типэр, йа й тибé пиривизу, абiсмо сьи ни потопили. Поставиў того дрúгого хлопцы далéко вiд бэрига на фáйний пляц, а сам шче йiди по тóго хлопцы, шчо лишiў на дрúгим бóцы. Йак він сьи ўчинiў на сiрид водi, на одным бóцы ўхóпиў воўк однóго хлопцы, а дрúгого на дрúгим; тай понéсли воўкi йигó хлопцы! Той тогди стаў, зафрасуваў сьи, кажи: Га, Бóжи, ни маў жiнки, та бо ўже ни маў дытiй. Заломáў рúки, тай йде, тай плачи; а нарéшты сказаў: Га, най сьи дыйи бóжа вóльа. Пан Бiх кáру на мéни дайи і такi даў, шчо йа буў так йак воўком, шчом ўзьиў йигó жiнку і дыти позабивáў. Гá, Бóжи, най сьи вóльа твóйá стáни. Дарúй грiхи минi. І йде дáлы. Дiвiт сьи, там йи йакáс шóпа на пóли, йи фáйний сат, хутыў він ўже тэньго йiсти, прийшоў шче блiшчи, йи порiдний кавáлок засаджéний виногрáд. Думайи собi: Га, Бóжи, кобiм хоть попойiў. Нычо нимá, лиш

наймати сьї траба ў сего газді служити. Віносит газда йісти з дому, приймиў і йигó, даў пообідати і Остафійови, а Остафій кажи до того газді: Прийми минé, газдо, на слўжбу, шчобім стаў на рік. Газда му вiтповiў, кажи: Шчош, чоловічи, колиж йа наймитьї майу; йак йа мiркўйу по свóйї робóтї, йак Бох позволит туту робóту обрóбљу. А тобi би багáто, чоловічи, траба, ныби то рахўйу пóдлуг мени траба ти заплатити. А він кажи: Ньї, йа буду за лишку стравї. — Той газда кажи: Га, йак хоч, то будь, бо ни вимагайу на плáту. — Буў він там коло худóби і помагаў йак то звiкли шчо робити, йак то сьї госпóдарка майи: Ну, шчо робити; стаў ўже трóха ни такiй сумний йак буў. Али ўсе собi думайи: Гай, Бóжи, йакiм йа буў вилiким пáном, таї минé слўхали, шчо ни мож булó зльичити, а йа нiнька мўшу слўхати хлóпа, шчо мньї застаўийи худóбу завиртáти, коло пóльи обробльáти. I сказаў нерáз до сéби: Га, дьiкувати Бóгу, шчо Гóсподь даў, то ўсе дóбри, тра й дáлы так приймати, шчо Бох даїи, бо йинáкши ни майи бўти. — Ни задóўгий час напали на той край крулы йiньшi і зби́ли йигó того царi, шчо він буў коминдатом войiнним, Остафій, ў нéго, шчо го вiгнаў с крайу. Йак го сiлно зби́ли дрўгi королы, він розьiслаў свóйї жоўньiри, по йинчих крайáх, шчобi йигó назáд найшли і шчобi прийшоў на свóйї мiсци до слўжби, шчобi той край вiбавиў від неприйáтилыў. I так той круль даў знак, йак го будéти шукáти, то йимў йи знак на шийi в зáду, шчо буў ў вóйньї поранéний від шáблы; дрўгий знак, шчо він буў погáнскої вiри ў мени, шче ў мóго тáта, то сьї зваў Плакiда і так сьї вiхристиў ў мóго тáта і зве сьї Остафій. Йагжиж го найдéти, просьiт го шчiро, шчобi він прийшоў, дьiстанити вилiку надгорóду від мени. — Али дiвiт сьї Остафій однóго вéчера, йде три жомньiри, йдут сáми на цóли до тойi шóпи, де він ў газдi слўжит. Він зáраз йix пiзнаў, шчо вiт того царi, шчо він буў пёршим мiньiстром, шчо він вóйни ўсьўди вiграваў. I прийшли там до нéго, сказа́ли: Слава Йсўсу Христу! — А Остафій вiтповiў: Нá вiки слава Бóгу; таї сказаў йим: де ви, жомньiри, судá ходити? Ёй, кажи, шчо ти знайиш, йидён жомньир в них. Ти йак би знаў, за ким ми ходим, шчо то за чоловік, то наш тáто буў, той чоловік! Він де пiшоў, ўсьўда вóйну вiграў, він сьї зваў Плакiда, шче ф старóго царi; потóму сьї вiхристиў, тинёр зве сьї Остафій. Де він пiшоў, ўсьўда вóйну вiграў; тинёр наш молодий цар, сей шчо йи, вiтпрáвиў го, али шукáйи за цим; кобi го мож найти. I багáто грóшии обiцьийи, хтó би го найшоў і абi на свóйї мiсци стаў. — А він на тотó вiтповiў йим, кажи: Шчо ти йигó так фалiш? Ни майиш шчо фалити. — А вони стáли ўсьї три, кажут: Говорi до нéго! — А він кажи: Говóру, бо знайу. Али йидён по ньiм зирк, зирк жомньир, глип по ньiм, маў писмó, глипнуў на писмó, йи той самий знак, шчо цьiсар назначiў, де він майи на шийi.

Тай каўт: Пáни наш, пáни! тáту наш! Ми ва тобоў шука́йим, а ти сы нам ни призна́йш. Ходí, пáни, бi сы Бóга. Укло́нили сы йимú, даў вiн йiм сы пiзнáти дóбри. Той гáздá слúхайи, шчо вiн ў нéго служу́, кáжи: Пáни вилiкий, дару́й минi, шчо ти буў ў мéни за нáймита; йа нидостóйний до тéби вiдозвáти сы, а ти минé слúхаў, шчо йа сказаў рóбити. Вiтпуска́й минi тóто, шчо йа тибé застаўйiў i шчобiсь мнi ни звiшчиў, вилiкий пáни, абiсь мнi ни побiў, з мóйоў родiноў. А вiн на то сказаў: Подьiкуй Бóгу насампiрéd, гáздо, шчо жийéш на сьвiтi, шчо ты Бог трима́йи на сьвiтi, так шчо ма́йиш кавáлок свiй хлiба i дьiкуйу тобi, шчэс минi даў кавáлок хлiба, бо бим буў загiб, йак бим буў ни тра́фиў на тéби; ти си, гáздо, гáздуй ў бóжий чис, абис сы шчэ ма́йтку доробiў, а йа собi йду ў бóжий чис, шчобiм на сьвiтi жиў. I сказаў: Бúтьте здорóви льúди, бо йа ўже йду до свóго. Розийшли сы. Прийшоў вiн до царi, до тóго, котрий го буў нагнаў с свóго краiу, даў му злóтий пeрстынь, свóйи руки на йигó, ўбраў го ў свóйи шáти i сказаў: Вибирáй си зéмльу, абис ту гáздуйа ўже дóбри, ныц ти ни скáжу, так будéш утрiмувати, йак ў шóгос тáта утрiмуваў, тiлькó йа будú пристóлом вiшчи вiт тéби. I сказаў: йди, бiй сы Бóга, прóшу ты, ратуй, йак ти мiркуйиш свiй край, по бóжi во́ли i з бóжоў сiлоў, шчобiсь край i льúди вiратуваў. — Йак вiн пiшоў, йак вóсько зыбраў, йак сы кiнуло на тóго ниприйатилы, йак зачиў бiти го, áли бо дiвiт сы, одéн йи жомньiр на одным крильi такий, шчо крiцко диржит вóйну ўраз з ним, а на дрúгим крильi дрúгий сáмош такий, а вiн трéтий ў сиридiны. Йак зачили бiти, вiдбiли край далéко аж за однó мiсто дорогé, збiли го на ныц, загорнуў ў нéго ма́йтки вóйньны; ўвiйшоў вiн до тóго мiста, стаў вiн трóха на вiтпочiвок, зачила бáнда грáти, йимú тóто мiсто зробiло такий прэзiнт, злóтий вiнeц i далi му на пáмньiтку. Вiн той злóтий вiнeц пириломаў на двóйи, собi лишiў пoловiну тóго вiньцi, а дрúгу пoловiну розломáў i даў однóму тóму жомньiрови, шчо на одным крильi дúжи вóйну ўраз з ним провáдиў i на дрúгим крильi. Типeр тотi сы зийшли обá жомньiри до кúци, ўже ма́йут вилiку похвáлу, жи дiстáли по чiтвиртiны вiньцi тóго, ўже такiх шiну́йи й сáржи i жомньiри пилну́ют i шiну́ют, шчо йак дóбре скрúха. Али тотi обá жомньiри кáжут одéн до дрúгого: Но, ўже типeр тóму рiк, йак йа йiстиком вóйуваў на пóли кóло плúга. А дрúгий кáжи: Тай йа так. Ну, чий ти йи син, кáжи, йакóйи фамiльiй, йидéн кáжи. — А дрúгий кáжи: Эт, шчо ти знáйиш, йа йи вилiкóйи фамiльiй. Мiй тáто буў вилiким вóйнным комiндáнтом. Али вiттáк ни знáйу, котрий цар нагнаў мóго тáта i вiн йшоў з нáми ў дрúгий край, йiхалисмо чирив мóри — а дрúгий лишé слúхайи. — шiфар ўкраў мáму, вiттáк тáто сплáкали, тай кáжи: Прийшлисмо до водi мéншóй, малóйи, хтыли нас

попиривожувати на колоды на другий бок і піти з нами далі: пиривезли одного хлопця на оден бок, а другого лишій на другім боці, тай тато йак йіхали по другого, ўчинили сьи сирид воді, тай воўкі ўзьили мине одного, а на другім боці другого хлопця ўзьиў воўк, тай мине газда відбіў, тай йа нинька ўже шабльоў вуйўу. А йа, кажи, йак йис де коли чуў, Остафійа син; а він йак буў поганін, то сьи зваў Плакіда. — А другий кажи: Брати, та то йа Остафійа син і мине газда відбіў від воўка, али ў другім сильі. Брати, кажи, ўжесмо сьи пізнали. — Слози йім ў очах поставали, тай сьи пуцьбульували, а мама йіх принесла — маркитанкоў була — там мїжи жомньїри хлып, ци шчо, тай кажи: Дыти мойі, та йа ваша мама. А вона чула ўсьу туту сторійу, йак вони балакали, сині. Тоті до нейі, жоўньїри йинші, ни допускайт до йїї синїў, бо гадайт си, жи то така освоїт сьи лише, абї заробїти. Вони скричили на жомньїри: Дайти поки! Збалакали сьи: Ну то ви наша мама. Зараз ў сей час дали Остафійови знати, Остафій прийшоў йако пан тоїї воїни, збалакаў сьи з неў, шчо то праўда йїстинна і зачиў Остафій плакати, вона собі, а дыти собі. Кажи: Но, дькува-тиж Бóгу, шчо хоть пан Бїг нас зьїбраў до кўпи назад! — Цысар ўчуў тоїи, сказаў йім зробїти виликий балъ, банда йім грала, рўзьнї напóйї бўли й йидзєнїи, казаў йім дати файну зємљу, абї ў дóбрїм мїсци мєшкати йім, і до сєго часу потóмство йїх ни розьїшло сьи. І так: Хто за Бóга ни забувайи, Бог чоловіка нїгди нїколи ни опускайи від найбіднїшчого до найбогатїйшого.

Зап. в маю, 1897 р. в Коропци, Буцацького пов. від Олекси Сеньчука Савкового.

Паралелї: Чубинський, Труды. II. Ст. 539—540 і 561—563. — Dr. Bystron, Historye rzymskie. Ст. 190—201. Ч. 38. — Истorie розм. зъ Рымскихъ. Ст. 460—476. Ч. 38. — Oesterley, Gesta Romanorum. Ст. 444—451. Ч. 110 і ст. 730. — Етногр. Збірник. Т. III. Ст. 82—103. Ч. 33—36. Т. IX. Ст. 83—84. — P. Dobšinský, Prostonarodnie slovenské povesti. Кн. IV. Ст. 39—42. — Sadok Baracz, Bajki... na Rusi. Ст. 12—14. — Krauss, Sagen u. Märchen der Südslaven. Т. II. Ч. 73. — Романовъ, Бѣлорусскїй сборн. Т. III. Ст. 330—334. Т. IV. Ст. 45—46. — Добровольскїй, Смол. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 267—269 і 530—532. — Шапкарєвъ, Сборникъ за народ. умотв. Т. IX. Ст. 300. — Рудченко, Народ. южнор. сказки. Т. I. Ст. 161—166. — Шейнъ, Мат. для изуч. сѣв. зап. края. Т. II. Ст. 159—161. — Archif f. sl. Philologie. Т. XIX. Ст. 254.

162. Як три брати спали пятьсот літ.

То бїло шче зва царя зва Грода, жи він пересьльїдуваў дўж. христийан і биў. Али много людїй і побїў, много утыкало по сьвїтах,

а много мусило приставати на йнчу віру, на його, і бошкам сьа вілььватим молили. Али были такі три брата, жи нїзашчо ни хотїли кланьати сьа богам його, ай утыкали гет з міста ўсьї три. Выбігли за місто і найшли такú дырú, шчо выбила вода і там поўлазили. А йиден вынїсаў на таблиці, на каміни — бо знаў читати — у котрїй час там поўлазили. І мали с собоў, йак лызли тамкова, сьвїчку за грайцарь і за штіри грайцарі хлыбинья. Йак полыгали, йак позасипйали, то спали доўго, али ни знали кїлько: ним сьа здавало, жи раз уснули. І позбуджали сьа, поўставали, сьвїчка горїт і шче не згорїла, за грайцарь. І йїм сьа здайї: Мы ни доўго спали, кой шче сьвїчка ни згорїла. І моўйат два до йидного: Іди на місто, мóже сьа ўтихомирїло там, тай кўпиш шчо йїсти. Вони мали грóші с собоў. Пішоў тот на місто, приходит, здайї му сьа, жи знайї домї і склепы, али ўвїйшоў до склепу, бєсыла не тотá шчо лишїў. Выньяў грóші за шчось там платїти, грóші нїхто не хоче брати тоты. А то шчо такé? І мы недаўно пішли, шче нема бїльше йак йакїх пїять годїн, шїсьть, а ту сьвїт инáче стоїт. Дáлы йуш ту йї христїян бїльши, ни так йак тогды зза Грода. Почали сьа пытати, йак то, шчо, мусили быти йакїсь розумнїшшї лбуди, учєны і пішли до ксьїндза, ксьїндз ўзваў процєснїї, хрест, выйшли, ўзвали шче тых двох вїттам і ксьїндз спїзнаў на камєни, котрїй рїк і мовит: То, небожата, пїять сот лїт томú, йак вы пішли! Принесли йїх до цєрквы, ксьїндз высповїдаў йїх, запричастїў і хыба сьа росыпали на мак.

Зап. в лютїм, 1899 р. у Мшанци, Старосамбїрського пов. від Гриця Оліцака Терлецького.

163. Чому на теплого Николая не можна робити?

А. На теплого Николая (д. 9 мая), то нїби не врочисте свято, але в полї не годить ся робити.

Одна жїнка пішла була шчось там копати. Робить, робить, аж так коло полудня надходить старий дїдусь.

— А що — каже, — жїночко, ти нинї робиш?

— Та роблю.

— А якоїж ти за се хочеш заплати?

Вона подивила ся на него тай перелякала ся, пізнала, що то сьвятий Николай.

— Та що — каже — маю хотїти?

— Чи волиш тут на місці каменем стати, чи волиш двоє дітей кормити?

А тота вже ледво жива зо страху, тай каже:

— Та що, вже ліпше двоє дітей кормити, ніж каменем стати.

— Ну, йди, йди до дому, — каже дідусь, тай щез. А тота жінка тільки що крок поступила, а у неї при грудях дві гадюки. Як зачали її ссати, то вона до доби вмерла.

Етногр. Збірник. Т. V. Ст. 207.

164. Сьв. Николай карає жінку, що не шанувала неділі.

Б. Була така жінка захланна, що не шьинувала ніякого сьвита і пішла раз у неділю колонні брати. Бере вна, бере, аж ту задзвонили в церкві на „Достойно“. Вна сі дивит, а до неї йде старенький дід. Прийшов, став тай дивит сі, нічо не каже, тай уна нічо. Далі він усьміхає сі тай каже:

— А що, жіночко, дуже ти пильно з роботів?

А вна каже: — Та що маю дармувати?

А він каже: — Ну, а щож сі тобі за тото належит?

А вна нічого не каже. Тогди він до неї:

— Вибирай собі, що волиш: Ци тут зараз каменьом стати, ци двоє дітий плекати?

А вна каже: — Та вже волю двоє дітий плекати.

— Добре, най тобі й так буде!

Тай обернув сі тай пішов. А то був сьвятий Николай. Ледво він сі обернув, а тота жінка дивит сі, а їй сі дві гадюки причепили до цицьок, тай ссут, так тьигнут, а фостами так бют! Заки дійшла до дому, то гет їй із боків кров текла, такі рани фостами набили. І вже і сі не повергли аж до смерти.

В Нагуевичах, Дрогобицького пов. від матери Марії зп. Ів. Франко.

165. Сьвятий Николай і три студенти.

То як ще сьвятий Николай ходив по сьвітї, то зайшов був раз на ніч до єдної коршми. А той шинкар то був такий злодій: хто в нього ночував, то він того різав, мнїсо пакував у бочки і потім варив та пік для инших гостей. То акурат перед тим ішли три студенти до школи і він їх так порізав. А як сьвятий Николай зайшов до тої коршми, то він знав, що сі там дїє, тай каже до инших гостей:

— Ану ходіт, подивимо сі до шинкарової комори!

Пішли там, отварьют, а там усюди кров, людські кости, а ще одна бочка повна людського м'яса. То святий Николай поблагословив того м'ясо, а з нього зараз сі зробили назад ті три хлопці тай повискакували з тої бочки.

Зап. в Дрогобичі від кравця Івана Гутовича Ів. Франко.

Паралелі: В. Гнатюк, Лірники. Ст. 36—37.

166. Св. Николай і вовк.

Йде раз св. Николай, а протів него вовк. Я тебе зім! — каже вовк. — Та як будеш мене їсти? — каже св. Николай. От відж вонди лисого коня. — Хлоп, що пас коні, підслухав ту бесіду, взяв, теї замастив коневі лисину болотом. Приходить вовк між коні, заглядає — ні, нема лисого коня. Доганяє він св. Миколая і каже: Я тебе таки зім, бо лисого коня нема! — То відж білокопитного! — каже святий Николай. — Хлоп знов підслухав ту бесіду, тай погнав коні в болото. Ходит вовк помеже коні, заглядає, котрий кінь білокопитий, таки не знайшов. Доганяє він знов св. Миколая та каже, що білокопитого коня нема. То відж самого хлопа — відказує св. Микола. Приходить вовк до хлопа і каже: Я тебе зім.

— Якже ти будеш мене їсти, коли я ще ні вмивав ся, ні молив ся, — каже хлоп. — То вмивай ся та моли ся, бо я тебе таки зім, — каже вовк. — Підем хіба в ліс, то росов вмю ся, бачиш що води нема, відказує хлоп. — Прийшли вони в ліс, хлоп муркоче, ніби молит ся, шелестит листем, ніби росов вмиває ся, а тимчасом вирізав доброго бучка. — Ну, вже вмивим ся, каже хлоп, ще би чим втерти ся. — Втри ся моїм запаском, каже вовк і обернув ся фостом до хлопа. — Як не закрутит хлоп фоста на руку, як не зачне бити вовка — аж ребра поломав і пустив. Біжит вовк, втікає, аж здібає він медведя і вепра. Вертайте, каже вовк, бо хлоп ребра поломит вам. Не послухали вовка, пішли просто на хлопа. Хлоп тимчасом розложив вогонь і приткав кобасу. Медвідь і вепер стали недалеко огню і дивлят ся, що хлоп робит, а він все кобасу припікає.

Зачув медвідь кобасу, то аж слинка му потекла. От хлоп вкраяв кусник кобаси та кинув медведеви. Медвідь зів кобасу, облизав ся і питає хлопа, в чого кобаса робит ся. З того, каже хлоп і показав на вепра. Підійшов медвідь до вепра, як талацне єго позавуш — відразу

забив. Тепер ходім в ліс по дрова, каже хлоп до медведя. Пішли вони в ліс і надибали дуба, що его кололи рубачі, та не розкололи. — Пхай оту лаби, каже хлоп до медведя, а я буду клинці забивати. — Запхав медвідь лаби в розколеного дуба, а хлоп длубає коло клина. Повибивав хлоп клинці, а медвідь ні рушит ся, так го дуб вхопив. От бачит хлоп, що добре справив ся, взяв тай забив добнею медведя.

Зап. в Заставю, Тернопільського пов. М. Дерлиця.

Паралелі: Аєанасєєвъ, Народ. рус. легенды. Ст. 107—109.

Про те, як вовк не мав ніде щастя, диви: Етногр. Збірник. Т. IV. Ст. 167—169. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 344—348. — Пор. теж ч. 152 сього тому.

167. Сьв. Николай опіжун звіврів.

А. Оден чоловік чув, що сьв. о. Николай часом позволяє, а часом не позволяє вовкам людей їсти. Довідавши ся, що сьв. Николай на Стрітенє має раду з звірами, пішов він у ліс на полянку і сховав ся на дерево. На тій полянці мала ся відбути рада. О півночи надходить сьв. Николай з сивов бородов і як свиснув, то всі звірі ся злетіли. Він собі сїв на престолі і так каже до медведя: Ти маєш завтра з'їсти Панькового вола; ти, лисе, маєш у Доцьки всі кури поїсти; ти, дику, маєш знищити побережникову кукурудзу; і так дальше, кождому звіреви назначив, що має з'їсти. Вкінци звернув ся до вовка і каже: А ти маєш нині досьвіта з'їсти Процевого лисого коня, він пасе ся на сіножати під лісом. — Проць як то вчув на дереві, аж остовпів. Зліз потихо з дерева, прибіг на пасовиско, тай що робити? Взяв і замастив коневи лисину болотом, а сам виліз на дерево, тай дивит ся, що далі буде. Над ранком надходить вовк, придивляє ся конем, але не бачучи лисого відходить гет. Проць цікавий, що сьв. Николай буде другого вечера говорити, спішит знов на вчешанне місце. Виліз на дерево і чекає. О півночи являє ся сьв. Николай і всі звірі здают перед ним справу, що хто весь день робив. Говорив медвідь, лис, дик і т. д., аж приходить і вовк. „Я не з'їв лисого коня — каже він — бо там его не було“. — „То з'їдж самого Проця! — каже сьв. Николай — бо він тебе здурих; він лисину коневи затер болотом і ти не пізнав єсь его“. — Як се наш Проць учув, аж мало не злетів з дерева. Зліз потихенько, прибіг до дому, оповів то своїм синам і вже ніколи нігде самий не виходив; мусіли его сини провадити, бо бояв ся, щоби его вовк не з'їв. Але раз випало весіля у его брата на другім селі. Братови не міг

Прощь відмовити, щоби на весілю не бути, а тут боїт ся вовка, щоби го не з'їв. Надумавши ся старий сідає в скриню, сини заткали го в ній віком, посідали на фіру тай їдут. Їдут вони, їдут, аж тут біжит якась баба тай верещит: „Ей, люде добрі, бійте ся Бога, сховайте мене, бо біжит вовк за мнов, хоче мя з'їсти!“ Вони борзенько відкрили віко від скрині, кинули бабу до старого, забили віко знов тай їдут — а вовка нема. Приїхали на весіле, хочут батька свого виймати, підіймают віко, а тут вовк скакіць зі скрині! Дивлят ся до скрині, а там із їх тата лише кости, гет вовк із'їв. Так то вовк перекинувши ся за бабу з'їв свого Прощя, котрий був ему призначений. Перед призначенем нігде не сховаеш ся.

Житє і Слово 1894, кн. VI, ст. 356—357, ч. 6.

Паралелі: Zbiór wiad. T. V, 3. Ст. 177. — Зоря, 1887, ст. 115—116. — Етногр. Збірник. Т. II, 3. Ст. 12. — В иньших оповіданях управляє вовками сьв. Юрий; пор. Грінченко, Изъ устѣ народа. Ст. 8—10. Паралелі до рїжних мотивів тих оповідань зібрані тамже, ст. 422—424. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 91—93.

168. Як вовк поніс хлопа.

Б. Маў хлоп під лісум вувєс. І йімў так стувкалі дўжи. І не міг си раді дати і він пішоў стеречи. І вїлїз на дєрево, на такє високє. І він слўхайї: Тїльки сї звїринї насхудїду! — „Ти маїш там йтї, ти маїш там йтї“ — всїм рузказуваў сьвїтїй Паўло. А єднóму воўкуви казаў йтї зїсти єго кунє. Той бурзєньку злїз і пішоў і тогу кунє казаў загнати. Тай він вїлїз зноў. Тай дрўгу нїч зноў так. Казаў му зїсти тому воўкуви — самóму курóву. Той злїз і зноў там казаў загнати. Прийшлó на трєту нїч: Каже — „Він маїї баранá“. Той казаў зноў схувати. Тай пóтїм прийшлó, юж всьо хували, воўк такєй гулóдний — тай повїдаїї: „Бóже, Бóже, я такєй гулóдний, трóхи не здóхну“, — так воўк. „Всьо хувают, замикают, — гóдї зїсти!“ — А сьвїтїй Паўло пувїдаїї: „Вóнде той гуспóдар на дєреві. Маїш йїгó зїсти, кўли не даў тогу“. Той хлоп живєньку злїз і ду дóму пішоў. І повїдаїї ду жїнки: „Варї пироги зі самóгу сїра. А пу маслї жєби плавали цаўкум на мїсцї. Бу менє маїї воўк зїсти. І запираїте фурт сїни і хату, бу жєби воўк не влєтїў!“ Він субї сїў на пєцу, — йїсть. Прихóдит дїд під двєрї дубуваїї сї. І він казаў ду дїтїй пустїти тогу дїда. І той дїд ду хати прийшоў і хлопа на плєчї — і пунїс. Тай ю — скінчїла сї.

Зап. від дівчини Мариськи 1897 р., в Угерцях Нез. Городецького пов.
Л. Гнатишак.

Паралелі: Етнограф. Збірник, II, 3, ст. 11. — Чубинський, Труды,
I, ст. 51—52.

169. Сьв. Николай і злодії.

Быў ійден льўтер и пóчуў, жи Микоўай тákый йи великый пáтрон, и маў дўже грóший и завíсиў си йóго обліча там, де маў кáсу, и повíдат му: „Ты пáтрон, жебы-с ми пáтриў на мо́йи грóшы, жебы ми зўоды́йи не забрали. Бо йа пíду в далéку сторóну, — бо йак поверну, а зўоды́йи ми грóшы забéрут, то тья забйу“. — И він обышоў далéко, тот пан, и зўоды́йи прйшли и забрали грóшы. И нé маў нич. И повернуў сьа, пíде, — грóший нé йи, забрали зўоды́йи. Тогда ўзьаў кый и биў óбраз сьватóго Микоўáйа, што аж го подёр. Пóтім йак зўоды́йи одышли в далéку сторóну (быўо йих трыох), йак Микоўай йим сьа покáзаў. Повíдат йим, йак почувáли на трактийáрни, и сьвáтий Микоўай прйшоў ѓ ним и повíдат йим: „Льўде, нáшто сте забрали тóму льутерáнови грóшы? Смóтте, йак мйа збиў, што аж ми пóдёр оды́нъа нá ми! Повернййте сьа до ньóго, а йа вам дам вéце грóший двá раз“. — И óни посўухáли сьватóго Микоўáйа и поверну́ли сьа до тóго, што му забрали грóшы. И прйшли до ньóго зо звíстьоў и повíдайт му: „Чóго-с нам сьватóго Микоўáйа так пóбиў? Нá ти грóшы!“ — И оддáли му ўсы грóшы. Йак му оддáли грóшы, тéпер йим даў хпйў пиньáвий. Тоўды пйшли преч од ньóго. А він сóбi пйшоў и кўпиў сой óбраз иньшый, сьватóго Микоўáйа, и даў си посьвáтити и там го поўóжиў, де маў грóшы, зас. И так шанўваў обліча сьватóго Микоўáйа кáждый ден и хóдиў сьа молити ѓ ньóму. А тым, стрйтиў на дорóзы йих сьвáтый Микоўай, што го ўсўухáли, та йим даў грóший и: — „Итте, льўди, дóмоў спокóйно, вéце зўоды́йáми нйгда не будéте“. — То йуж дос.

Зап. від Петра Борисóвича в Бóртнім, 1900 р. О. Роздольський.

170. Сьв. Николай і циган.

Була собi одна панй тай умерла. А она, здае сьа, мала при собi куцого, бо як умерла, то не могли ей до церкви внести. Як принесли коло церкви, так i мусйли лишити. А жовнйри сильни i вооружени йшли в ночи до церкви i пантрували ей там, бо она що ночи йшла до церкви,

але жаден не міг її впантрувати, бо она всіх пороздерала. Аж одного дня приходит до цісара циган і каже, що він піде ночувати до церкви. А жовняри взяли ся з него сьміяти тай кажут: Коли она тамтих сильних і розумних пороздерала, то щож тебе?

Але циган не противив ся, убрав ся по жовнярски і пішов до церкви. В церкві скинув убрание і убрав в него слуп, а сам бігає по церкві і кричит до сьв. отця Николая: Я батечку, батечку, де я ся подію? — А сьв. о. Николай каже: Іди і сховай ся за двері.

Пішов циган, сховав ся за двері і сидит, аж ту виходит з трумни пані — іде просто до слупа пірвала, пірвала шмате, когут запіяв, а она до трумни.

Потому на другий день знов зібрав ся циган і пішов до церкви, убрав слуп по воянцки, а сам бігає по церкві і знов каже до сьв. отця Николая: Батечку, батечку, де я ся подію? — А сьв. отец Николай каже: Виліз в баню! — Виліз наш циган тай сидит, аж ту знов виходит пані пірвала, пірвала тото, що було на слупі тай шукає цигана. А мале потирчатко бігає тай каже до тої пані: Ген, ген в бани. Зачала наша пані лізти в гору, аж ту кугут кукуріку, а пані до трумни назад. Тогди циган вліз тай пішов до дому. А там так дивуют ся, що то таке, що его пані не роздерла.

В вечер зібрав ся знов циган і пішов до церкви, знов убрав слуп, а сам бігає по церкві і кричит: Батечку, батечку, де я ся подію? — А сьв. отец Николай каже: Іди лязь коло трумни, а вона як буде іти, то кине віком і ти під віком будеш лежати. І научив его отец Николай, як має робити.

Пішов циган, пані кинула віко від трумни і пішла до церкви, а циган вліз в трумно і чекає, аж пані вийде. А пані пірвала убрание зі слупа, пошукала цигана, когут запіяв, а она до трумни приходит, а там циган; тай каже до цигана: Пусти мене.

Циган каже: Або я тебе відси виганяв?

Пусти, пусти мене.

Перехристи ся то пуцу.

Коли я не вмію.

То я тебе научу.

Я не хочу, пусти мене.

Перехристи ся то пуцу.

Я не умію христити ся.

Я тебе научу, роби так як я. Робит циган хрест на собі і каже: В імя Отца і Сина і сьвятого Духа амінь.

Коли я так не можу казати, каже пані.

То говори за мною каже циган і знов христит ся поволоньки.

Пані перехрестила ся, циган виліз з трутни тай каже до пані: Ну лівь! — А вона вже не годна лівти. Тогди пішли до церкви, помолили ся тай пішли до дому. На другий день пішли до церкви, взяли сьлюб і вже жили, аж доки не поумирали.

Зап. в Сапогові в 1882 р. Меланія Ляторовська.

Паралелі: Рудченко, Народ. южнор. сказки. Т. II. Ст. 27—32. — Zamarski, Podania i baśni ludu w Mazowszu. Ст. 104—120. — Mały, Báchoruky a powěsti nár. Т. II. Pohádka o zakleté princezné.

171. Сьв. Николай і чудесна скрипка.

Ішов раз убогий чоловік через ліс на друге село, тай йде він, тай йде... аж здивав ся з якимось дідом. Але той дід іде тай грає на скрипочку золоту і з рушнички золотої стріляє пташки. Але той дід, що був его здивав убогий, каже до него: На тобі сесю скрипочку і рушницю! А то був сьв. Николай. Той убогий як ся тим утішив та забіг з тої утіхи аж до міста. Як зачав грати, Жиди як зачали гуляти та вприсюди по терню і бодляках, накололи собі ноги доволі. Як вже перестав грати, повели его Жиди до суду, аж его засудили на смерть.

А ще передо смертєв, бо мали го вже вішати, просив, щоби позволили ему заграти на скрипку. Тай ему позволили. Він як заграв, пани і всі вчали гуляти, аж патинки погубили. Як вже перестав грати, розповів за що его мают вішати... Як вже они ся довідали, тогди Жидів вивішали, а він пішов до дому.

Зап. в Сапогові, 1883 р. Людмила Ляторовська.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 339—343. — Grimm, Kinder- u. Hausmärchen. Т. II. Ст. 106—111. Т. III. Ст. 185—187. — Пор. теж анальоґічне оповіданє Наумовича в „Науці“ (з 70-их років) п. н. Гриць Шпачок.

172. Сьв. Николай нумом.

Він такий цаўком буў бідний на селі, маў хату, а польи ни маў ньц, шо сьі називаїи, тільки заледво шо знаў до двора с сокіроў ходити на роботу. Алеж не маў дьитий доўго і тим ше гірше сьі трудиў, йак би не знати йакá бідá була йиму. Нарікаў на свойу жінку і на Бóга і казаў: „Десь Пáнби льудьом дайї, жи вони сьі пожéньит і маїут дьїти, тїї дьїти віростут і лéкши тогди тáтови й ма́мі, — а йа с то-бóйоў ўже дéсьїть льїт жиїў і дьїтий нима...“ — Алеж нивадоўго

Панбі даў межи них дитину. Тимчасом він такий буў мижі людзьмі, жи йигó людзі ни любіли. Йак сї дитина ўроділа, то нигде ў своїм силы кума до тойі дитини ни знайшоў. Але тимчасом зачыў йти на друге село, — іде йакісь дьід дорогоў і питаїи йигó, шчо такий сумний. А він кажи; „Панбі ми даў гаразд, у нашім силы на мене ўсы людзі гныўні: — тра ми двойи кумовіў, а ныхто ни послухайи...“ — А той дьід кажи: „Йак бись такий добрий буў, то йа би ў тебе сам за кума буў...“ — А він сї дивит на того дьіда тай радо йигó кліче до своїй хати. І ше куми не майи. Але тимчасом вийшоў на двір во своїй хати, йде йакась баба, а він собі гадаїи: „Треба туйу бабу ўзїти до хати, то с тим дьідом будўт мойі кумове...“ — А то не баба, 'но тїлько рада смерть ходїла по сьвіты. І так поўбіцьїла сї йимў бїти за кумў. А тот дьід, то сáмож не буў дьід, 'но він буў сьватїй отец Николаї. І вїбраў йїх обойи і даў йїм туйу дитїнку нести до хрестў. Йак же онї принесли до ксьїндза, то звїкльї ксьїндз мáло де видаїи, жиби такі людзі до хрестў приходїли. І питаїи сї: „Звїтки ви, люди?“ — А той дьід повїдаїи: „Ми сь цїлого сьвіта, прийшїсмо до ньогó ў гóсьты. А йа сьватїй отец Николаї, а тотá баба то йист рада смерть, жи нїкóму не видьóма, 'но жи так Бог йї даў, жи ўона раз мўсит бїти на цїле житї тóму чоловїкови і тї дїтинї разом во мноўу за послўгу“. — І той ксьїндз казáў церкву утворїти, закликáў дьїка і ўхрестїли то бїдна дитя́ і каже: „Йдыт собі ў бóжу дорогу наза́д до тóго бїдного, погосьтыт го тоў дитїнкоў. Шчо він там майи, то приймайте, бо йа знаїу йигó нивóльу, жи він бїдний. Мóже йигó Бог колїсь тоў дитїнкоў поратуйи...“ — Принесли му туйу дитїну, вїддали му ў рўки: — так сї той чоловїк укышиў, йак би ни знáти чим. Погостїў він йїх добри, даў йїм йїсти і пїти, алеж бо сї дивит, шо тїї кумове не хочут сї доўго бáвити ў ньогó. Повїлазїли за столá і по-дьїкували Бóгу сьвїтóму, тóму бїдному зарїбникови-чоловїкови і будўт сї расходїти. Алеж смерть забрáла сї, пїшла бóрше, а той сьватїй отец Николаї ше трóха ватрїмаў сї, — а той тогдї бїдний ўповїдаїи до сьватогó: „От, вїдити — кажи, — кумўньцьу, йак то добри ўсым людьом, — а ў нас — кажи — йи чоловїк, зайшоў до нашогó дворá і згодїў сї ў нашогó пáна за гóсподари. Тож — каже — йимў так Панбїг даў, жи ў нашім силы жáдин гóсподар ни мóже лыцши стоїати вїд негó...“ — А той кум вїдзивáйи сї, каже: „Просїт Бóга, то й вам будé лыцше“. — Забрáў сї той дьід і пїшоў собі ўпїять ў дорогу. І пóтїм так мóже ва рїк приходит той дьід наза́д і дивит сї на туйу хату, — а тóго вже нїма гóсподари, шчо буў за кума йимў, бо він сї вїтам вїбраў і пїшоў до дворá, там ўже стаў за гóсподари. Дáльї той дьід аж до тóго дворá приходит, до йигó хати. — „Дай Бóже добрий

вечир!“ — „Дай Бóже здорóуйи! Гóсьты, кúме, до нас!“ — „А йак вам ту сы повóдит?“ — „Бóгу дьйкувати, мины тепér дóбре вже сы повóдит“ — так той кум повiдайи бiдний — „но — кáже — жiнка ми пiрша ўмёрла, а йа сы ўжениў з дрúгойоў, з ўотóйоў самóйоў, шчо ўотút ў хáты йи, бо тотá — кáже — жiнка, йийi чоловiк буў тútка за гумéного, — то той самий, шчо йа вам казаў, жи йимú так бúло дóбре. Ож то вiдити, тепér ми сы ўбóйи — кáже — поженiли i тотó самé мiсце минé пан поставиў на тóго госпóдари, шчо ўин той чоловiк пёрший буў мóйи жiнки, отóйи, шчо йа тепér з неў“. — Тогдi сы розвитаў той сьвiтий отéц Николай i ўже сы даў распiзнати, шчо вiн не йи дьiдом. I той кум дiвит сы на ньóго, кáже жiнцы, рiзних присмáкiў донéсти сьвiтóму на вичéру. Алеж той сьвiтий отéц тож вiн сáмо так, буў ше живим на сьвiты с тим тьiлом i шче йiў i пиў. — „А той, тобi кáжу, жiнко, мiй кум йист дúже дóбрый, — а шче кумi йа не вiджу...“ — А той сьвiтий отéц Николай тогдi ўповiдайи тóму кúмови, кáже: — „Тóйи кумi ныгди ныхтó не мóже вiдыти, бо тотá кумá, то йист бóжа робiтницы, у неiй тепér жнивá: — Нарiд нязгiдливо жийи на сьвiты, то ўона йix збирайи зо сьвiта...“ — I тимчьiсом мáйут собi сы рoсходiти. Алеж той сьвiтий угóдник, вiн вiдит дóбри, шчо ти чоловiк лáкомий, шче с тебе бúде мáло, i притрiмуйи сы ў хáты, ци чогó той кум бiдний ў ньóго ни бúди жьидати. А той кум тогдi розговорiў сы тай кáже: „Кúми, ўож то — кáже — вiдити, мины, Бóгу дьйкувати, дóбре ўже тепér, алеж такóй так ныкóму немá дóбре йак тóму нашóму пáнови (вiн ўже хóче бúти пáном, той лайдáка бiдний!..)“ — А сьвiтий Николай кáже: „Просьiт Бóга, кумúньцьу, то й вам будé льiпше“. — Тай пiшóў. Але тимчьiсом той пан, — вiн буў при цьiсару за муныстра — i гóрко заслáб i помёр, а тотá пáны, шо тримáла той скарб, ўже поўдовiла i жьiлуйи дúжи гiрко за ним i кáже: „Деж мины дрúтого мúжа такóго дiстати на сьвiты дóброго, йак вiн буў?“ — Тимчьiсом незадóўго умёрла тóму гумéному жiнка. Поховаў йийi, iдé до слúжби до свóйи робóти i вечир, йак то звiклы пáнцка чельдiна ўса, там гумéний, ўкóман, мúсят iти на дискузiцийу до пáны, — а пáны расповiла туйу дискузiцийу i повiдайи до льóга йа свóго: „Спинi тóго гумéного, заверни го назад до канцельáрийи, бо йа йимú шось мáйу ўповiсти...“ — Але тимчьiсом гумéний, пáны го покликáла назад до сэби i повiдайи йимú, жи: — „Ви ўдовец, а йа ўдовiцьа, — такóй ви, гумéны, так робiт, жиби ми ўобóйи сьлюб ўзьили...“ — Той гумéний на тóйи ныц не мóжи казати, бо вiн знайи, жи вiн буў бiдний, i йакóсь би то так дóбри бúло, жиби вiн i пáном буў. I ныц, так с тим слóвом вийшоў с тóйи канцельáрийи. Пiшóў до свóйи хáти, повечерiў i положиў сы ў лiшко i зачинайи думку думати, шчо би

було добре. Прийшло на рано, — кажаў сьняданьні си зготувати, пішоў до свайі работі. Прийшло на вэчир, — цыла ўохота йіго підносіт і міслит, жиби так було, а друге собі гадаїи, жи може она з ним жьіртуйи. Прийшоў вэчир, пішли зноў на туйу дускузїцїю, -- по дискузїцїї каже йімў сы зоставити ў свайі канцельарїї. Паны тота зноў йімў говорит: „Паны гумэний, ци ви ўже собі намьиркували, жибісте сві женили во мноўу?“ — А він каже: „Та най так будэ“. — Йак то ў павіў грóші сүт, таї ксьиндзї борзо рóбїит, — і стáло сы висьільї. А по сьльўбі гумэний міслит: „Шож — кажи — йа будў бідний рóбїў? — до свайі паны — тре ўобрахўнки рїзньні рóбїти, а йа не ўмїю писати,..“ — А паны йімў каже: „Не журї сы, мїй мўжу дорогїй, за мойї грóші то йа наўчў й котá писати...“ — Сүт (борзо?) на трэтий день спровадила дирэктори і ўчїт свóго мўжа читати, писати і так далы, — він ўохóту маїи, пильно і борзо ўчит сы. Паны кажи до дирэктори: „А ўже ўмїи мїй муж хоць „йиден“ написати?“ — А дирэктор відвчáйи до паны, жи: — „Йа йіго нїнька ўже наўчїў від дэсьїт аж до сто (вже богáто наўчїў сы без день!). І так — каже — дóбре ўчит сы, жи може бўти дóбрим — каже — голоўнім писаром“. — А паны на тóйи вїтповїла: „Тажи йа з ним сьльўбу ни брала, жиби він ў мени за писари буў, 'но він ў мени мўсит бўти такїм паном, йак тамтóй пїрший чоловїк буў...“ — А він собі погадаў, йак тотó слóво ўчуў: — „Бóжеж мїй, Бóже! Та тамтóй буў паном, а шче — каже — у цысари буў за муныстра, — тож минї — каже — трўдно до тóго дїйтї...“ — Алеж тимчїсом той дóбрїй дирэктор буў, жи він йіго дóбре ўчиў, ўсьóго пїсьма і цáлоїй прáктики сьвїта, рáзом го ўсьóго ўчиў, то борзо булó. Рáзом до рóку, — йак то ўповїдаїут; йак би зачїў камїнь глáдити, тоби так йїден до другого зглáдиў, жи знаку ни бўде (бо сы ўбїдва зїтрўт), — а Бог на тóйи чоловїка сотворїў, йімў даў вóльу і рóзум, і ўсьо, шо ў сьвїты йи, то він може знати, — а так за павцкї грóші, жиби сы дурний Йїван ни наўчїў писати? — „Тáже бо — каже до жїнки до свайі — паны, жи йа ше до рóку і муныстрóм бўду...“ — А паны вдихнўла: — „Допоможї Бóже!“ — Залéдво три мїсьицы минаїи, а ўже той гумэний велїким паном зостаў, ўже дирэктори вїтпрáвиў, бо він ўже розумньїший йак дирэктор, ўсьї пїсьма знаїи, то далы тепер ўже не хóче сы ўчїти, 'но прóсит свайі паны, жи він ўже ўсьо ўмїи. Тепер паны каже до ньóго: „Ош то, Бóўу дьїкувати, ти шче мїй льїпшїй муж, йак тамтóй“. — Дирэктори вїтпрáвила, але сүт подьїкуваў дирэктор за слўжбу пану і за туйу наўку, шо виўчиў пана писати і читати, а 'но тїлько ни мїг го наўчїти, де муныстерска печытка сы маїи прїбїти, — і тогдї залéдви так сы тотó ровїйшлó, жи той дирэктор за наўву ўзьиў фáйни грóші, бо

ўона йигó годила на дэсят лёт свóго мўжа ўчыти, а вiн йигó наўчыў за тры мiсьицы. — А тымчýсом той сьвiтiй отэц Николáй прихóлит вiдати, ци сi дóбре кўмови повóдит. А той кум ўже тепэр дьiдичом, дóбрым пáном, дўже тóго кўма у гóсьты приймайи i дайй йимў рiвне пiтьй i рiзне йидзёнй, а ше чикайи тóго кўма, жиби вiн йигó поблагословиў шче лiпши. Уони йидьит i пiут ўобá i пáны з ними, а дьити собi ўкреме, i ўсым дóбре, ась сi мiло подивiти на йix дóбрó. Али сьвiтiй отэц Николáй ўважййи на тóйи дóбре, жи той, хто мáйи, то ше й бiльше схóче, тай чекáйи на тўйу гáдку, жиби йак розийтi сi ўже. Аж ту рáзом ўже за столá повилазiли, а сьвiтiй отэц Николáй ше ўчыкуйи, ци ше той пан ни будé чогó бажáти. А той пан питайи, кáже: „Дóбре, кумўньцьу, на сьвiты, ўже лiпше не мóже бўти, — а такóй не так ньiкóму не дóбре, йак тóму нáшой пáни пiршóму чоловiкови булó, бо вiн буў за муныстра...“ — А той сьвiтiй отэц Николáй вiдвiчáйи до ньóго: „Просьит Бóга, то й вам будé шче лiпши“. — Тай пiшóў собi, погостйў сi, з Бóгом у дорóгу. Тымчýсом пáны написáла лист до цьiсари, шчо йийi чоловiк ше лiпше ўмийи читáти йи писáти, йак тамтóй пiршйй. Цьiсар багáто не мiслиў, — написáў лист до пáны назáд, кáже: „Най прийiде — ка — йа го вiслухайу“. — I та пáны достáвила тóго пáна свóго аж до цьiсари. Цьiсар йигó прийáў до сéби, погостйли сi ўобá i дайй йимў рiзньнi числá. Дайй йимў читáти i кáже му писáти, — а пан ўсьо ўгóдно рóбит, рўки вiд прáцы на ўсьо навiкли. Написáў пiсьмó i дўже ўдáтно пiтписáў свóйу жiнку, шчо ўопá йигó на такé дóбрó на сьвiт поставила. А цьiсар кáже: „Йáкже то йи? Ни мóжу знáти, шо то значит „ў сьвiт поставити?“ — I питайи йигó про тўйу марнў рiч, йаким вiн сьвiтом до такóго дóбрá доплйў, — а вiн повiдáйи, той пан, шчо: — „Йа буў хлоп, такий бiдний на сьвiты, гiршого вiд мéне не бўло. Йак нам пiршйй раз Пáнбiг даў ми дитiну, жи мойá жiнка мáла, то ў нáшим силй кўма длйи мéне ни бўло...“ — „А хтож тобi буў за кўма?“ — Кáже: „Сьвiтйй угóдник Николáй“. — „А кумá?“ — Кáже: „Прибрáнайá смерть i то — кáже — сь цьiлóго сьвiта“. — „А мóже то — кáже — бўти?“ — „А — кáже — наййасьнййший, пáне, ўже й такóй йи“. — „То йа — кáже, — такий цар, бес тiлько лёт вóйни ўтрймуваў, а шем сьвiтóго отцá Николáйя на свóйм ўóчи не вiдыў! — Но — кáже — тiлько вiдыў пóстать йигó намальóвану, то — кáже — ўже дáўнi лётá, йак вiн жиў. А шчоби то за спóсiб буў на сьвiты, жиби сьвiтйй з нéба зйшóў на зэмльу бiдним лўдьюм кўмити?“ — А вiн сi вiдзвiвайи, той пан: „То — кáже — так. Та вiн буў таким чоловiком, йак i йа, — алеж бо — кáже — побáчиў мойў бiдў i зухвáлiсьть тих лўдйй, то прийшóў минй кўмити, на чўдо покáзати, шчо мойá дитiна крешчéна черес тих лўдйй мўсит

бути..." — Той сї цїсар відзиваїи і так собі подумаў, жи сьвітóму ни тра нїкóли нїчóго гóворїти, бо йак Бóга прóсит, то сьвітї пóмоч прино́сьит. А 'но тїлько думаїи при туйу негóдну смерть. Ка́же: „То ўжеж то моглó бу́ти, — а йак смерть сї зближи́ла — ка́же — до селá до вáшої хáти? Бо смерть йист — ка́же — ў сьвітї невидьóма, ўона сї не мóже показáти нїкóму..." — „То — ка́же — той свитїй угóдник тотó ўсьо зроби́ў, жи й смерть прийшла". — І тимчїсом берé йигó за муны́стра. І він йи муны́стром, — але сьвитїй угóдник приходит до муны́стра. А той муны́стер йигó ўже ўдалекї пїзнайї, жи то йигó кум йде до ньóго. І по слўжбї до вéчера пїшли ўóба на цїсарску палáту і дўже сї с тим кўмом рáдуїут. І прийми́ў йигó зноў дўже дóбре, бо бу́ло чим, і тогдї по росхóды той сї муны́стер шче ускаржїйи до сьвитóго отцá Николáйя, жи дóсить му с тим дóбрóм, жи му дóбре, 'по ўповїдаїи, жи такóй нїкóму не má так дóбре ў сьвітї, йак царéви. А сьвитїй отéц Николáй повїдаїи: „Просы́т Бóга, кўме, і вам будé льпше". — І пїшоў собї гет вїт тóго муны́стра у путь бóжу. Алеж не задóўгий час той цїсар захоруваў таї́ умéр; алеж йигó жїнка тўтка на тїм пáнствї, тóго муны́стра, сáмож ўмéрла. І зостаў сї ўдовéц муны́стер, а цїсарóва ўдови́ця. Так же цáта муны́стерїя жїлували ўсьи за тим царóм, бо дóбрый буў і галáїут: „Хтóби мїг бу́ти тепér за царї?" — А царїцы самá приосуджуїи: котрий муны́стер найстáрший, то той мўсит заступáти цїсарский ўжонд, а потóму такóй царém мўсит бу́ти. А за найстáршого муны́стра повїше ўсьих тих муны́стриў нїхтó не виступáў, 'но той пан (стáршого не було, 'но той пан). І цїсарóва забажáла тóго пáна найстáршого муны́стра, жи він такóй бóде мўсьїў з неў сьльуб узвїти і цїсаром бу́ти. Пóтїм ўже по ўсьóму, ўзвїли ўобóйи сьльуб, царувáли кїлька лїт, — ўже сьвитїй Николáй не приходїў до цїсари, 'но написаў лист, жиби той цїсар прийїхаў до ньóго на ўобїд. А той лист привїз слугá сьвитóго отцá Николáйя на крáснїм конї і вїдаїи царéви ў рўки. Той цар читáи той лист і ўповїдаїи: „Йа не мóжу там дїстáти сьи, бо не звáїу кулá. Дáй мнї свóго коньї, а ти будéш заду йшоў, а йа будú йїхаў..." — А той слугá вїтповїдаїи на тóйи: „Шож то ви за цár, деж ви то видїли, жиби йа вам даў свóго коньї? Таже йа мўшу йїхати до свóго ўгóдника сьвитóго". — А він ка́же, цїсар: „То ти пойдéш, а йа не бóду знáти, кудá до свóго кўма на ўобїд зайїхати..." — А той слугá ўповїдаїи: „Йа будú помáло йїхаў, а ви за мнóйу, — али рихтўйти си свóйї вóйско і козакї, і будéм йїхали скóрше". — Зїбраў сї цїсар, забираїи сї і йїде. Прийїхаўши до тóго кўма гадáи: „Де кум тїлько ўóзьме, жиби йїх ўсьих посиўкуваў?" — Але прийїзьдьїт блїше, дїўїит сї: — там не má нїц, 'но хáта свóйїт, а напрóтиў тóйї хáти дўже гáрний сад. Таї той гадáи

собі: „Шо́ж ту буде мойі вóйско робило, або шчо той кум, такий убо́гий, мицьі мо́же да́ти?“ — Прийіхали тако́й блісько ца́ўком ўже, йак нара́з за́нах уда́рвў зо саду́ в різних ово́ціў і кві́тіў, аз зайшо́ў за́нах той до повóзу до само́го цы́сари, йимў ў рот, — та бо йимў сы так здайі, жи він сы ўже найіў. Але свѣтитій отѣц Никола́й вйшо́ўши с ха́ти прибра́ний ў доро́гих ша́тах кра́сно золотім хрестом, і витайі сво́го цы́сари кума́. А той влázит с повóза, ўкланьйи сы йидѣн дру́гому. У́ходьит ў ту́йу ха́ту, — а ў ті ха́ты такі ширóкі палáти зробіли сы, йак би тотá цала йигó поса́да, де той цы́сар мешкаў. І йидзѣнѣи, пѣцѣнѣи (!) різного, розмайітого сто́йит на столáх, а ўони ўóба сы витайут. Той цы́сари саджайі за стіў, свѣтитій отѣц Никола́й і припроша́йи йигó до тих ужі́ткіў сво́йих, шчо там йи, ни так йигó само́го, але то́го ўсьо́го вóйска йигó. Тогді́ цы́сар шось не хóче йісти ани́ пїти. А тотó вóйско йісьть і пїи і на то́о цы́сари фурт уважййи, шо то йи, — а свѣтитій отѣц Никола́й дўже не прóсит то́го цы́сари, бо ўже вїдит, шчо ў ным грі́х пану́йи. Али цы́сар по ўобіды вїльїв за то́го столá і подьїкуваў, так йак би найіў сы, і ка́же до то́го свѣтото́го: „Куму́ньцьу, ў шчо вас буду́ просїти...“ — А свѣтитій отѣц Никола́й повїда́йи: „У́ шчо?“ — Ка́е: „Подару́йте ми́ны той садóк і весь той пала́ц“. — А свѣтитій отѣц Никола́й ка́же: „А ше гльа вас ма́ло, куме́? Та́же ви — ка́же — ту прїйде́те, але не за́раз...“ — А він, той кум, цы́сар, тако́й сирово набива́йи сы і ўзьїў би той пала́ц і той сад, но не знати, ци го́ден бу́де. Але свѣтитій отѣц Никола́й ўже вїдит, жи він ўже злосний, шчо буде свѣтото́го отцá Никола́йна на сїлу бра́ти і с то́го свѣтото́го райу́ йигó викида́ти... Але́ж бо то коло то́го райу́ і коло то́йї домовїни неде́леко бу́ло пѣкло, така́ рѣтыўка, жи там сто́йала вода́ ў тоті́ рѣтыўцы́ (така́ кальу́жи), а ў ті воды́ по́ўно жа́б, паску́ства різного. А тогді́ той цы́сар повїда́йи: „А ти ми́ны, куме́, него́ден вїдпустїти то́го?“ — А той ка́же: „Нѣи, аж по сме́рти“. — Тогді́ той цы́сар крїкнуў на сво́й вóйско, ка́же: „Берїт то́го кума́, то́го стару́шка, і кїньте го ў ту́йу рѣтыўку (за то́йи, жи му так дóбре зробїў!) — Але свѣтитій отѣц Никола́й ше він не вїловиў то́го, а ўже йигó слугї́ приступїли по ньóго само́го (по то́го цы́сари). А той цы́сар, за́раз цы́сарска одѣ́жі вь ньóго нїкла і зробїў сы на то́го кума́ стару́шка. А слугї́ припа́ли тай беру́т то́го стару́шка, — вицосьїт за мїсто то́го стару́шка, само́го цы́сари, гай кїда́йут йигó за тїйї ўорóта ў ту́йу рѣтыўку, аз ваклекоты́ло за ним. А цы́сар з рѣтыўки вїзвива́йи сы: „Кум, кум, кум, кум!“ — а свѣтитій отѣц Никола́й сто́йит ко́ло рѣтыўки на бо́цы тай ка́же: „Будѣш кума́ў там до сўда вїка ў ті рѣтыўцы́, там де сы жьїби покрийї́йїут! Йаж то то́бі кумом буў і то́бїм тї́лько допомїг с тво́йї бїдї вїйти, а тїж ми́ны свѣтотому́ мїслиў, жи ни даш у райу́ бу́ти... А йа тебе́ за

тоїи казаў кінуги у пекольну безодню, шчо ти нарікаў на Бóга, жи ти буў бідний, а вийшоў йис з бідї аж на цысари, а ны на ко́го ни зважыйиш напроцьїуко се́би, жи ўже ныхто́ більше сїли віт те́би ни маїи, бо ти цысар. А Бог найви́ший своїм дўхом сьвітїм йак подуў би на твойї вóйско, тоби ты рознесло твоїоў сїлоў аж пощїд ўоблаки. Йаж тоби не даў загїнути, а тиж мїслиў, жи минї ни дась на сьвітї жи́ти, ў тїм сьвітїм райу пробува́ти...“ — Конєц.

Зап. в Серниках, Бобрецького пов. від Василя Серкиза 1900 р. О. Роздольський.

173. Чому не годить ся в гуцульські сьвята робити.

Був оден чоловік бідний тай закликав богача на сорок сьветих орати. Через се закликав в сьвето орати, бо він не мав свого плуга. Як той гавда ворав, то прийшов чоловік тай каже, шо сегодне є сьвето! — Чоловік відповів, шо: я є бідний, та мушу в сьветце ворати, бо не маю свого плуга. — То не був чоловік, але сьветок. — Він, той сьветок, видїшов тай прийшов до свого старшого сьветка, тай каже, шо той бідний чоловік на наше сьвето ворав і посїєв гелетку пшениці. А старший сьветок сказав: Я ему дарую гелетку пшениці і так кождий з тих сьветих дарували тому бідному по гелетці. Бог так дав, шо ему вродило си 40 гелеток пшениці. І крім тої дарованої пшениці, ще ему Бог уродив з тої, шо посїєв. — Сказав Бог ему, шоби справив собі плуг. Минув той рік, дїждав він других 40 сьветих, тай зачєв знов ворати своєм вже плугом на знов 40 сьветих. На то надїшов той самий сьветок та каже: Сегодня сьвето! — А той чоловік відповідає: Хоть би Бог дав, аби так мінї і сего року си уродило єк тогїд! Так той чоловік відповів. Сьветок видїшов і прийшов до старшого сьветка, тай каже: Той чоловік на наше сьвето воре! — А старший відповідає: Коли він і сего року на наше сьвето оре, то я ему дарую рік хори (хороби). За тим старшим сьветцем всі другї сьветці дарували ему по рокови хори. Він захорував і хорував 20 років. В 20 років прийшов ангїл божий тай каже до того хорого чоловіка: Ци приймає си тих 20 років, котрі відхорував? Ци приймає си тих других 20 років на цїм сьвітї відбути, ци на тїм сьвітї лише годи́пу? — Він собі гадає: Ліпше менї відбути на тїм сьвітї годи́пу, як тутки 20 років. — Ангїль Божий каже: Ходи суда! А він ше не постих ногов ступити почерез порїг, тай закричав: Ой йой, менї здає си, шо вже 40 років, так тутички

горече місце. Тай сказав: Пускіт мене назад на той сьвіт! — Уже пропало, ангіль каже до него. Тобі дарували сьветі, бо ти не мав свого плуга. Коли справивсь за пшениці свій плуг, то було не ворати на других 40 сьветих. За то ти муку протерпів.

Зап. в Довгополи, Косівського пов. 1901 р. від Дмитра Тимофійчука Матвійового О. Галевич.

174. Сьвятий Валентий.

То раз був такий дохтор, називав сі Валентий. Такий він був з маленьку ладний і добрий і приемний, що всі люде його любили. А як став дохтором, як зачев людьом помагати, то так до нього парід плив з усього сьвіта, як вода в море. Далі йому сі то сприкрито. — Господи — каже — що ті люде так до мене липнут? Піду я гет від них на пустиню, сховаю сі тай буду сі молити. — Пішов він на пустиню, але де там! Люде за ним і там його найшли. Де він сі повернув, люде все за ним, все до нього липнут. То він тогди зачев сі молити до Бога: Господи, дай міні таку слабість страшну, щоби сі ті люде гет від мене відшибли! — Пан Біг довго не слухав тої молитви, але далі розгнівав сі на нього тай зіслав на нього то ту слабість. Як він зачев сі метати, синіти, піну точити, землю під собов бити, то всі люде гет від нього повідбігали. А він за кару жив у тій слабости сто літ. І вже потому просив Бога, щоби му дав перед смертьов хоць здалека увидіти людське лице, але Пан Біг го не вислухав. А як мав умирати, то таку муку мав при смерти, що на сежень під собою землю вибив і руки собі по кикті скував. А за то Пан Біг по смерти ввєв го до неба.

Житє і Слово, 1894, II, ст. 186, ч. 17.

175. Про Геновефу.

Геновефа була побожноу крульоу. Дарувала альмужни бідним, бідних заратувувала, цнотливо собі жыла. Али йійі круль йіхау на воїну і лишійу йі міністра йіако застемпца на своїи місци, щоби ўважіу праўдіво нат крульоу. Він ни услухау крульи, хотьіу йі на блудну дорóгу звисті. Она на то ни повóлила. Жыла собі побожно і тужыла за своїм чоловіком, йіак найльпший тато нат своїоу найльпшоу дитиноу. Ни могла забúти за него ниустáнни і ныч і день і шчо минúти, щоби го шче відыла, свого чоловіка, бо ни знáти, шчо сьи з ним стáни

на вóйни. І заўши просіла Бóга і с плачём го візира́ла. На то́то мі-
 ньі́стир кру́льи шчо зробіў? Вилі́ку нисправидлі́вісьть, мі́жи ні́ми до-
 даў нипраў́ду, жи ни по праў́ды жи́ла і круль даў ві́ру і го услúхаў
 і усудіў сво́йу жи́нку ўла́сну на сме́рть ниві́нни йак при́йхаў з вóйни.
 Ві́писаў йі́ ві́чний дэ́крет на сме́рть, ста́ла вона́ настра́шина : за ниві́нь-
 ны́сьть, шчо сисе́ йи́ тако́го, шчобі́ йа́ пішла́ ма́рни сь сьві́та, шчо
 ў́ тьготи́ хóджу, шчобі́ йа́ шче́ й́ дру́гу ду́шу стра́тила ві́т сво́го
 ўла́сного чо́лові́ка ниві́нне. І зачы́ла пла́кати. Йі́йі чо́лові́к віддаў сво́йу
 жо́ну на сме́рть ниві́нне ка́там, шчобі́ йі́ ві́вили за мі́сто і стра́тили.
 Вона́ йшла́ дорóгоў і моли́ла сьи́ Бóгу. Йшла́ чі́риз во́ду мо́стом, кі-
 нула́ сві́й пёрсьты́нь з ру́кі ў во́ду і сказа́ла так : Цнотлі́вом жи́ла, се
 йи́ сьльуб́ний пёрсьты́нь, шчобі́ нхі́то йі́ньчий ни ўзьи́ў на сво́йу ру́ку,
 бо йа́ йі́ньшого чо́лові́ка ни зна́йу, лишé сво́го му́жа. І бі́гло пись́и
 з задú нё́йі. І круль так приказаў, шчо́ йак йі́ забй́ўт, абі́ принёсли на
 знак о́чи і сёрци́ з йигó ўла́сно́й жи́нки. Ві́йшли ў́же на то́й пляц,
 зачы́ла вона́ сво́йі́х слúгіў просі́ти : Подару́йти ми́ньи жи́тьи́, мо́йі́ пани́
 слúги, йа́ за вас будú́ Бóга просі́ти ; ўва́жйі́ти на тутú́ ду́шу, абі́ ма́рни
 ни загі́нула, шчо́ ў́ тьготи́ йа́ хóджу с то́у ду́шеў, шчобі́ йі́ ни стра́-
 тити ниві́нни, бо й́ йа́ ниві́нни засудже́на. А то́та ду́ши́ й́ тьлі́ько ны́-
 чо́го нхі́кому ниві́нна. — Сказаў́ кат крульóві : Йак ти сьи́ по́верниш до
 до́му, нас цар пі́бйе́, зні́щит фамі́льйу на́шу, ну шчо́ с то́го будé?
 Типе́р казаў́ принёсти о́чи і сёрци́, ві́тки озмём? — Вона́ йі́м ві́тпові́ла :
 Ма́ййити пись́и, ў́бйі́ти, принисе́ти му́ о́чи й́ сёрце на знак, він ни́ буди
 сьи́ докóньувати, чийи́ оно́ йи́ ; бо йа́ ниві́нни засудже́на, а йа́ підú́ на
 пúшчу ў́ лы́сі, будú́ за вас Бóга просі́ти й́ за се́би, абі́сти ма́ли ла́ску
 бо́жу і мно́го лы́т. І ў́зыли́ йі́, пу́стйли́ йі́. Пішла́ она́ на пúшчу ў́ лы́с,
 ни за до́ўгий час ма́ла ў́ лы́сі диті́ну, ни ма́ла сама́ сьи́ чим занéсти,
 аны́ тутú́ диті́ну, лиш ў́кльй́кла, занéсла сьи́ моли́твоў від Го́спода
 Бóга. Пан Бі́г йі́ услúхаў моли́тву, приступі́ла ольни́цьи з лы́са, с пúшчи́
 і пликáла тутú́ диті́ну крульóво́йі чі́риз цы́лій час. У́чы́ла па́цьиру
 тутú́ диті́ну і то́та ольни́цьи ни ві́тступáла від нё́йі раз на заўши.
 І так бу́ла там чі́риз сьи́м лы́т. При́йхаў круль з вóйни, спра́виў ви-
 лі́ки польóваньи́, пішоў́ са́ми ў́ то́й лы́с пу́львáти, де вона́ на пúшчи
 бу́ла. Ста́ли ла́воў жо́мньи́ри і ў́сьи слúги, ми́ньи́стри і сам круль тра́фиў
 на свуйú́ жи́нку. Загльй́нуў ольни́цу, ольни́цьи ў́ты́кла до крульóво́йі
 і тисну́ла сьи́ до нё́йі йак найзвичайнй́шша й́згни́цьи. Круль пу́стиў сьи́
 стрі́льйити, она́ сказа́ла : Ни стрі́льйй́. — А він сказаў́ : У́сьáки дихáнійи
 хвалі́т Го́спода. — А вона́ ка́жи : І йа́ го хвалю́, так йак ти. — Ма́ла ди-
 ті́на кри́чыла : Ма́мо, йа́ сьи́ бо́йу, бо то́ дй́кий муж, — та шчо́ бу́ла ві́хо-
 вана диті́на з ма́моў сво́йоў на пúшчи. — А він ка́жи : Ві́йди до мéни.
 А вона́ ка́жи : Йа́ йи́ на́гла, ни мо́жу ві́йти. — То́й даў́ йі́ сво́йи́ убраньй́

круль ўзыў іі на по́язд з дитино́ў і ольницьи йшла ўраз з німи, бо Пан Біг даў на цуд божий, шчобі сьи праўда споўніла. Ёак ўвійшла до пала́цу свόго крульёскаго, шчо вона́ там прубувала йакіс час, зйі-хали сьи госьты, рыба́кі принёсли рѣбу, то́го дньи злапа́ли, кўхар за-чыў порóти рѣбу туту́, а ў ты рѣбі той самий сѣгнет, шчо крульова кіннула ў во́ду, йак йшла на страце́ньи. Типѣр сказа́ла: Ну, мій мўжу, сей пѣрсьтынь, шчо йа бра́ла сьлюб ў ным, нько́му йа ни вѣнна, лишѣ свόму мўжови. Йа йаким йшла на страце́ньи, то кіннула́м ў во́ду, типѣр Го́споть даў, шчо наза́д до мѣни прийшо́ў по праўды. Круль ў той час зачыў пла́кати, йак ўздриў на пѣрстѣни пѣтпис: Генове́фа. І ўсьим слўгам потиклі слѣ́ови, шчо така́ несправидли́вѣсьть на нбу зробила сьи. Али вона́ ни мо́гла жаднойі потра́ви йѣсти, тьлько йидны́ корѣнкѣ і ни за-доўгий час ўмерла. Ольницьи коло не́йі сто́яла, ривала́, до́ки йі ни ўзы́ли с пала́цу крульёскаго і на гробѣ пукла́ ольницьи, ньгдѣ сьи нѣ ўступала́, бо Бох показаву́ цуд божий. Дитѣнаж при́звичайила сьи йѣсти потра́ви і прийшла́ до се́би, на свуйу́ потра́ву, йак звѣкли. І жы́ла да́льший час.

Зап. 1897 р. в Коропци, Бучацького пов. від Олекси Сеньчука.

Паралелі: Етногр. Збірник. Т. IX. Ст. 58. — Геновефа, найкрасша и найжалобнѣйша повѣсть изъ старинныхъ вѣковъ. Коломыя, 1894. Ст. 1—123.

176. Сѣв. Пятниця.

Пятнонька або Пятниця — се така жінка худа та страшна, люта та остра, що нічим її не умолиш та не перепросиш. Вона ходить по сьвітї, по містах та по селах і дивить ся по хатах, чи всі люде сьвяткують її сьвяту великодну пятноньку. Одну жєнщину застала Пятнонька при нецках таї почала питати: А ти що робиш у сьвяту пятноньку? — А щож? Чи не видиш? Тїсто мїшу! — Пятнонька не сказала ні словечка, спустила очи в землю, забралась таї вийшла. Жїночі руки тим часом задеревїли в тїстї. — Другу жєнщину стрїтила Пятнонька при рубаню дров та в неї здерла шкїру і розверла по тину на сьмїх цїлому селу.

Зоря, 1883, ст. 201: Весняні звичаї, обряди та вірованя на Руси, Д. Лепкого.

Паралелі: Аѳанасьєвѣ, Народ. рус. лєгенды. Ст. 47. — Порів. відповідні уступи в духовних стихах: Чтенія Общ. Ист. и Древностей,

III, ч. 9, ст. 210, 221 і 224. — Терещенко, Бытъ рус. народа, VI, ст. 56. — Сахаровъ, Сказанія рус. народа, II, ст. 97—101. — Снегиревъ, Простонар. рус. праздники, I, ст. 188—189. — Маякъ, 1843, ст. 7 і 1844. — Вѣстникъ Геогр. Общ. 1853, кн. 3, ст. 5. — Полтав. Губерн. Вѣдомости, 1845, ч. 24. — Абевега русскихъ суевѣрій. Ст. 275. — Чубинський, Труды, I, ст. 217, II, ст. 432. — Грінченко, Изъ усть народа. Ст. 39 і 194—195. — Харьковскій Сборникъ, VIII, ст. 264. — Киев. Старина, 1885, 11, ст. 186—187; 1887, 11, ст. 415. — Этногр. Обзорѣніе, 1895, XXV, ст. 147. — Рудаяський, Твори. Т. II. Ст. 223—225 і 256. — Federowski, Lud białoruski. T. I, Ст. 138—139.

177. Про сѣв. Варвару.

А єдні дівці ѓт що сї трафіло, — самá повідáла: „Сидж́у — каже на печі, пізно в ночі, нáхта сї сѣв́тит на кóмині, я прьид́у, прьид́у, — а вже всі спáли. Прьид́у — каже — і самá не знáю, ци я сѣи заб́ула, ци щ́о мені сї стáло — каже — що я не памйáтáла. А то бул́о якóсь у дві неділі по рíздві — не годит сї прь́исти, а я сидж́у, кунь́ю під ќужільницев. Аж т́у мені — каже — в очóх потémнiло, за-верн́уло гóлову, — я сї хóчу хрест́ити, а мені вам до ѓуби щ́ось л́íze — ч́ую: волохáте. Тьфу! щезні б́до! Хóчу сї — каже — хрестити — ані руки не звéду. А тотó якéсь волохáте до гóрла сї пхáе. Ужé мені — каже — д́уху не стаé. Я так аж зомл́ила. Потóму казáли л́юди, що то н́ичó, лишé сѣв́тá Варв́ара свй́ пáлець у гóрло ї встроми́ла; ужé бул́а би задуш́ила, але якóсь Господь Бóг сї зми́лував. Щ́о-то? д́івчина, та ще дурн́а бул́а.

Етногр. Зб́ирник. Т. V. Ст. 88.

178. Християнство на Руси.

Йак Исус Хр́истос ма́у двана́цет рóкiй, пішо́у Исус Хр́истос і пánна Мáри́я и Осиф на прáзник до Йирусали́мско́й цéркви, котр́у сам Госпóд Бог уфóрмува́у и поста́виу, збóдува́у. На тот прáзник з р́ужних стóрiя нарóды при́шли, сѣвашчєнн́ики и сѣв́тска старш́ина и розмай́иты панóве. Йак сѣа прáзник ќиньчи́у, пánна Мáри́я ўзв́ала сѣа з Осифом, в́ишли с цєркви, Исус Хр́истос зóстау розма́ульáти з духóвно́у старш́ино́у, так же сѣа му ўсѣ чудув́али розумóви йóго, бо ш́чо óни му за-дáли, він й́им отпóвиу и натпóвиу, а ш́чо він й́им за́дау, то óни тóму не мóгли зрозум́ити. З грецкóго кра́йу б́ыло там барз д́уже нарóду, бо Гре-ци́я бл́иско, та́й поверáют на Исуса Хр́иста и ўважáют йóго розмóву

зо старшиноў, бо грэцкы край быў освiчэны нбайльiпше нат фшiткы крайi, то были льуде фчэны. Так моўлят грэцкы народ медже собоў, же то не-йист чоловiк тото дiтѣа, йак iншы льуде, бо то малолiтныi, не маў коли сѣа наўчiти ў школах, а вiн бiўше знiйи, йак ўсы старшiны: — о, то вiн буде Спасителюм нашым, бо то йист Бог, не чоловiк. Так сой Греци розмаўляли и зiраз го увiрили за Спасителя. И до нъого сѣа молили. И зачали ружны вiры приставати Грецам до йiх вызнiнѣа правослаўного, — и Туркы приставали i Грецам, до спасительного вызнiнѣа. Так Турок йiх бiрзо зачаў забивати (Христийанiў, Грециў), жебы в Исуса Христа не вiрили, лем старой вiры жебы сѣа тримали. Але жаден Христийан не отступиў од Исуса Христа, сто раз бiўше набоженство отпраўляли. Турок за нiма (Христийанами) вiйско посилаў, жебы Христийанiў йимали, приводили до турецкых тѣашкых мук. Так потiм Греци сѣа змовили: — „Йист ту край сам ф соби медже рiкiами вавилоньскiма, там пiдеме, там будеме спокiйны, не будеме належати до жадного монархы, там будеме сiмы свiйi i там будеме Бога хвалити, чтити и просити о благодiть його“. — Нычноў годiноў выбрали сѣа Греци зо свiго крайу до Вавилоньского. Пришли там межди рiкы вавилоньскы, свiйi оргiаны пририхтували до гiрнѣа на вiрбах, — бо были три вiрбы разом йак три пiльцы. Зачали цiркоў будувати. Турок сѣа довидаў, де Греци сут, што фтiкли, — пiслаў за нiма вiйско свойи. Турецке вiйско на рiкы вавилоньскы пришло ў нiчи, — што зйимали христийанiў, то забрали до турецкой зiмлы, на мiкы. А што фтiкли, то сѣа розбiгли Греци на двi часты: йидна част пiшла до Ханааньи (до Ханааньского крайу), а дрiга част пришла до Гiльцийи. До Гiльцийи пришли два бiскупы, до лыса нат скалу, де сѣа тiпер называи село Скальник (с Пiльан до Мысова, а з Мысова до Кiтиў або до Скальника, так блиско, мiльа зiмлы буде до Скальника). Йиден бiскуп повiдат: „Йа ту востану“ — а дрiгий бiскуп повiдат: „Йа пiду далi“. — Так йиден застаў ў лысы нат скалоў, то йист ф Скальнику, а дрiгий пiшоў до Мольдавы. Там мольдаўскы бiскуп твiрдше тримаў к православию йак гiльцкы, бо мольдаўскы бiскуп так вiру установиў, жебы Христийаны Жидами сѣа трефнили, жебы Христийанови Жид на голу лаўку не сыў, жебы му лаўку не стрiфниў, Христийанови, жебы Христийаны г Мольдави мали дошчiчки такы пiтставити, йак бы Жид хотыў сысти на лаўку; а ў Гiльцийи застаў лагiдны и милосiрдны, не нарушаў пiвнiў о-нич. У лысы нат скалоў грэцкы бiскуп казаў сытати дiба, з голiзьа оплiсти тимчасоўне помешканѣа. Бiскуп казаў христийаном вiйти на гору на йiку йалицу, ци дагде не буде вiдно мiста дакого. Христийан вiшоў на йалицу и вiдиў мiстiчко, кiтре сѣа зiве Березиў, а бiўше вiгде не было мiста

нийако́го г віснацѣтѣм рѣцѣ по рождѣствѣ Иѣсус Хрѣста. Так пішли ўсѣ до тѣго мѣстѣчка, — што бѣде г мѣсцьтѣ и што йѣм трѣба, то соѣ кѣуплят. Пішли до мѣста Березѣва, покупіли соѣ, што бѣло г мѣсцьтѣ, и поверну́ли на́зад до лыса нат ска́лу. Йѣак ідут, блѣско стѣатѣго дѣба, — на дубѣвѣм пнѣаку стѣйт пѣны из дѣтѣатком на рѣках, а зѣрѣа велѣка по лысы наўоколо. Бѣскуп сѣа застанѣвѣй зѣ соѣйѣма лѣдѣми, а тѣта пѣны вѣлат до тих лѣдѣй, до тих хрѣстѣйѣнѣй: „Не бѣйтѣ сѣа, хрѣстѣйѣаны, прѣстѣптѣ го-мѣ, йѣа йѣздем Мѣатѣр Бѣжа, кѣтрам за вѣми ту прѣбѣла“. — Тѣўдѣ бѣскуп прѣстѣпѣй зѣ соѣйѣм нарѣдом и маў набожѣньство перед Мѣатѣкоў Бѣжоў при тѣм пнѣаку дубѣўѣм. И зѣраз стаўля́ли цѣркоў Грѣци, — так стаўля́ли, жѣбы бѣў ѣўтарѣ на тѣм пнѣаку; а Мѣатѣка Бѣжа стѣйѣала зѣўсе на тѣм пнѣаку, покѣль аж ѣўгарѣ не зрѣхтувѣли (зробѣли). И так йѣ бѣскуп зѣ соѣйѣма хрѣстѣйѣанѣми постѣвѣй до ѣўтарѣ (с пнѣака до ѣўтарѣ) и так йѣст та сѣама Мѣатѣка Бѣска, кѣтра от віснатцѣтѣго рѣка по рождѣствѣ прѣбѣла г бѣскупѣви правослаўно́му.

Грѣцкѣ правослаўнѣ розмножѣли сѣа по цѣлі Гѣлыцѣйѣ, — а ту бѣло сѣамѣ погѣньство на цѣлу Шѣльшчу, на цѣлу Гѣлыцѣйѣу. Зѣчѣли сѣа збѣткувѣти нат хрѣстѣйѣанѣми погѣньскѣ нарѣды, — так допѣстѣй Бѣг на погѣнѣй хорѣбу смѣртѣўну, кѣтра сѣа назѣват кѣхѣанѣа, — бо до тѣго чѣсу нѣхто на сѣвѣтѣ не кѣхѣаў. Де кѣтрый зѣчаў погѣан кѣхѣати, анѣ крѣка з мѣсцьца не зрѣбѣй: — там гѣраў, де зѣчаў кѣхѣати. А крѣль назѣваў сѣа Володѣмѣр и маў бѣбку Олѣну. Прѣмовѣла бѣбка до крѣльѣа, свѣго ўнѣка: „Ўнѣку мѣй, йѣа чѣўу, жѣ хрѣстѣйѣаны на тѣту хорѣбу не гѣмерѣйтѣ и не кѣхѣйтѣ. Вѣбѣрѣ ты трѣох мѣдрѣх пѣнѣй и пішли йѣх до Кракѣва до хрѣстѣйѣанѣско́го бѣскупа, жѣбы вѣн свѣго Бѣга блѣгаў ѣ перѣмѣнѣанѣа кѣры смѣртѣльной“. — Тѣты трѣйѣ післѣаны пѣанѣве (післѣанцѣ) пішли до Кракѣва, — акѣрат трафѣли до Грѣцкѣй цѣръкви на слѣжбу бѣжу, кѣтру ѣтпѣраўляў сам бѣскуп. Онѣ там бѣли бѣс слѣжбу бѣжу, — йѣм то сѣа барѣ спѣдобѣло правослаўнѣ набожѣньство. Вѣйшоў бѣскуп с цѣръкви, — пѣанѣве прѣступѣли г бѣскупѣви, ѣпѣвѣли му, ѣ што сѣт післѣаны ѣт крѣльѣа Володѣмѣрѣа. Крѣль Володѣмѣр ѣтрѣмаў прѣйѣмну ѣтпѣвѣд ѣт бѣскупа хрѣстѣйѣанѣско́го: „Коли маѣй бѣскуп прѣбѣти до Лѣтѣвы — бо так бѣскуп пѣвѣй, — аж мѣсит напѣред писѣати по хрѣстѣйѣанѣах, жѣ зѣ соѣйѣма хрѣстѣйѣанѣми піде Бѣга блѣгѣти. Крѣль Володѣмѣр и ўсѣй нарѣд погѣньскѣй перѣстрашѣнѣй кѣроў смѣртѣўноў, йѣакѣй мѣг, та сѣа пѣхаў, йѣшоў напѣред бѣскупа, — алѣ йѣ тѣўдѣ, кѣй йѣшли напрѣтыў бѣскупа, то кѣхѣали и гѣмерѣали по дѣрѣзы. Зѣшли сѣа з бѣскупѣм недалѣко Лѣтѣвы. Бѣскуп стаў зѣ соѣйѣм нарѣдом и бѣсѣдѣўѣй до свѣйѣх хрѣстѣйѣанѣй: „Мѣйѣ хрѣстѣйѣанѣе, ту мѣ стаўтѣ ѣўтарѣк, під голѣм нѣбом, бо ту бѣду блѣгаў мѣлѣстѣвого мѣйѣго Бѣга“. — Крѣль Володѣмѣр прѣсѣт бѣскупа, жѣбы до йѣго мѣста пішоў зѣ соѣйѣм Бѣгом, —

біскуп так отповіў: „Крільу, не йїздес годен тóго, жебы йа прійшоў до тво́го мїста зо сво́йїм Бóгом, бо го не вірїш. Йак го б́удеш вірїў, мóго Бóга, то він сам с то́боў б́уде мешкаў“. — Христїя́не поставїли оўта́рик, пан біскуп за́чаў отпраўля́ти набоже́ньство. Кріль зо сво́йоў фамельїоў и найвы́сши панóве и йиднорáли и з во́йском опстунїли наўоко́ло оўта́ре. Йїден йиднорáл закы́хаў, — біскуп пóчуў, поздорóукаў му: „Бóже дай здоўо́ульа!“ — и йиднорáл зóстаў здорїў. И бїўше погáньско́го наро́да, што кыхáли, а біскуп чуў, йїм здорóукаў, — кáждый зóстаў здорїў. Зáрас сьа бóске ч́удо обйавїло перед погáньством от христїя́ньско́й віры. Біскуп пішоў на́зад до Крако́уа, кріль до Лїтвы. Володї́мір кріль мóвит до сво́йой ба́бки: „Ба́бка мо́йа, йá бим грéцко-православі́ю прїйяў, але сьа мона́рхіў бóйу...“ — Ба́бка бесы́дуйи до ўну́ка: „Ўну́ку мїй, вы́дай ро́сказ коменда́нтым йак до ві́йны и росставїте во́йска ростя́гнэны наўоко́ло б́урку, так шчо́бы йїх не вї́дно было. А мона́рхіў ўшїткых за́просїте до нас на ўчту и при розмо́вах мона́рхічных одóзвеш сьа и ты, жебыс хóтыў ста́ру віру поньа́хати, а правосла́ўну прїйати. Но, йак ти позволѣ́ят одра́зу, то до́бри, а йак тьа б́удут на сво́йї віры намаўля́ти, пока́жеш вы́тягну́ти ф́ану на б́урку черв́ену, — коменда́нты б́удут вїды́ти черв́ену ф́ану, же на те́бе зле, та б́удут ф́шїткы во́йска масы́рува́ти до б́урку“. — Мона́рхо́ве сьа зйїхáли до Лїтвы до крї́ля Володї́мірйа. По гостїны́ бы́ла розмо́ва мона́рхічна, и кріль Володї́мір промóвнїў до ф́сых мона́рхіў: „Мо́йї бра́твѣ (братко́ве), йа быш хóтыў ста́ру віру зоставїти, а йншу прїйати. Йáку бы вы мї каза́ли?“ — Жидї́ўскый царь намаўля́т на сво́йу на са́мый пї́ред: — „Мо́йа йїст ві́ра чїста, мусит бы́ти ўшїтко чїсте, жебы не бы́ло нич трéфне“. — „А што-ж ты ужываш? — зьвїду́йи сьа Володї́мір. — Ўсьо ужывам, тї́лько солонїну (свї́ньске мнѣ́со) ны́т“ — жидї́ўскый кріль так повї́дат. Кріль повї́дат: „Шчо́ ньяйлы́пше мнѣ́со, тóго не ужываш, — то йа та́коў віры не хóчу“. — Турéцкый кріль намаўля́т на сво́йу віру: — „Мо́йа ві́ра не трéфна, ф́шїтко ужывáме“ — Ту́рок повї́дат. — „А што пї́йте? — пы́тат сьа Володї́мір. Ту́рок повї́дат: „Ф́шїтко пї́їме, ф́шїткы тру́нкы, тї́лько вї́на ны́т“. — Володї́мір отповіў: „Што найлы́пшый тру́нок, то го Ту́ркы не ужывáют. То й та́коў віры не хóчу“. — Володї́мір ка́заў адитанто́ви вы́тягну́ти черв́ену ф́ану на б́урку, — йак вїды́ли йиднорáли черв́ену ф́ану на б́урку, за́раз масы́рува́ли до б́урку, же на крї́ля зле. То́ты мона́рхо́ве, йак зобачїли во́йска, йак йде на ны́, про́свят Володї́мірйа: „Бра́те, йáку хóчеш віру, та́ку сой прїймїй, лем нас жї́вых вы́пусьть“. — „Так мї бы́ло повї́сти одра́зу. Йа прїйму віру грéцко-праўосла́ўно-кафто́лическу“. Та́й мона́рхо́ве пішли кáждый до сво́го. Володї́мір за́пїзваў правосла́ў-

ных свашченнікіў, крестиў сьа сам на самы́й пэред сь цылоў фамэ-льіюў, а пótим вóйско, пótим фшítкы льўди ф цылім кра́йу свóйім.

Язiкы бы́ли два, х Пiльшчы и ў Гальцiйi, пiльскы и рúскы. Рúскы свашченнікы отпраўля́ли по рúскы, а пiльскы по пiльскы. Але кой тóтом йуж забыў, ф кóтрим рóку одлучiли сьа, тóто бы ф кнi-гах нашóу, — йак быў тот рiмскы́й óтец Григорiй. А писала сьа фсьа вiра спасительна правослаўна до Йирусали́му. Бы́ла паньска рада, шля́хта паньска умовiли сьа и ухвалiли, ажэбы от простóго наро́ду зо свата́ми одды́лити сьа. — „Пидеме до Рiму, будеме римскóго вiтця про-сiти и од Йирусали́му сьа одорвеме, хпишеме сьа до Рiму, та рiмскы́й óтец нас прiйме“. — Прiшла шля́хта до Рiму до папéжа Григорiя, — бо ф тот час тот быў рiмскым вiтцом, хлоп Сардиньяк Григорий, котрóму сама кору́на ф цэръкви за двэ́рми на голу́ву сы́ла. Бо йак рiмскы́й óтец гмер, так сьа кардиналы мо́лили и фiнфу́лати, арцибиску́пы, ка́ждый дльа сэбе, жибы на ньóго кору́на сы́ла. За три мiсьацэ́и мо́лили йак гўó-дне так и ў-но́чи, а кору́на на пристóлы. А хлоп iшоў в оранья коло цэръкви, знаў, набожэньство стóйт йндноральны йак гўó-дне так и ў-но́чи, — ўстúпиў до цэръкви. Сьвашченнікiў бы́ло поўно, поўна цэръкоў, — не-маў де кльакну́ти. Пiшоў за двэ́ри, за двэ́рми кльакнуў, поклю́ниў сьа, — а кору́на с пристóла хло́пу на голу́у. Кардиналы и ўсьа духóўна старшина́ скочiли за двэ́ри хло́па забiти. Сiла бóска выдэ́рла го в iх сiлы, в iх рук, и фты́каў с цэръкви Григорий х цўсте по́ле, де бы́ли ко́пы сы́на, жи сьа заgréбе до сы́на и там го не найдут. А не обзiраў од великóго стра́ху та не знаў, што йист за ним. А за ним кору́на летьiла и фсьа старшина́ духóўна. Прiшли до ко́пы сы́на, вола́йут на Григорийа свата́ыми слова́ми, жебы вы́шоў с ко́пы сы́на, жебы сьа не бóйаў. Григорий с ко́пы сы́на вы́шоў, — кору́на му сы́ла на голу́у. Припровадiли го кардиналы до цэръкви, посьватiли на римскóго вiтця. — Отже за тóго римскóго вiтця шля́хта одлучiла сьа от простóго наро́ду, а тákым спосóбом, — йак просiли панóве римскóго вiтця, жебы йiх одды́лиў от простóго наро́ду, жебы ма́ли свата́ перше, йак прóстый наро́д, а рiмскы́й óтец йiм так отпóвиў, йак видыў, же блудьат: „Йак хочете сьа одды́лити од простóго наро́ду зо свата́ми, та кúпте же вóску на тákы двi свiчки, жебы сьа свiти́ли до рóка, йiдно́й вагы, вiск в йiдно́й фóрмы и кнóты так са́мо. Йiдну свiчку оксти́ме на йирусали́мку, а дрúгу на рiмку. Та, кóтра сьа скóре зосвiтит, тóты бúдут пёршы свата́“. — Бо знаў, же сьа разом зосвiтять, же не бúде ружни́ця х правосла́виi. — Так панóве зробiли свiчки при рiмским вiтци, йак ка́заў рiмскы́й óтец. Рiмскы́й óтец свiчки окстиў, занэ́сли до оўта́ре и панóве зы́днали йидно́го слúгу, Сардинья́ка, жебы рiмску свiчку фтэ́раў ка́ждый ден три раз: рано

и х полудне и г вѣчир. Зосвѣтила сѣа рѣмска на дѣсѣат дни перед ѿирусалимскоу, скоре, — так тоуды панове до римского вѣтца о право оддыльнѣна вѣры правослауной. Рѣмскый отецъ знау, же блудѣат, але слѣво не касувау. — „Га, но, кой-сте так зробили (а они дали слугѣви дѣсѣат дукатиу ѿ влѣты, и такимъ способомъ востали оддыленѣны за дѣсѣат дукатиу, котры дали слугѣви, жебы рѣмску свѣчку фѣтерау), то достанете фшитко на хпѣу. Вашимъ свѣшченникомъ не бѣде сѣа вѣльно женѣти, ѿ рѣзахъ ѿуж не бѣдутъ ходѣти, лемъ ѿ орнегахъ, на хпѣу бѣдутъ корѣтшы от правослауныхъ и кошулы и цѣле убрѣнѣа, што до набоженства, бѣде на хпѣу уѣате. Отпрауляти ѿимъ не бѣде вѣльно по пѣльскы, бо ѿуж не будете мати своѣи костѣлы, лемъ латѣнскы, та будете по латѣнскы отпрауляти. Кстиги вамъ не бѣде вѣльно тѣлько з вѣды, — бо свѣатый отецъ Никѣлай пустиу с себѣ миро на цѣлый свѣт, але дѣля сѣамоу православиѣи“.

И такъ воставала вѣра до тепер, пѣльска и правослауна. А тепер зас пѣаньска рада православиу скасувала, обернула до сѣзмы. Але православиѣа ѿуж ѿист напастувана четверты раз от пѣаньскоу рады, а заусе ѿий Богъ навѣртау и потвѣрѣжау, — и тепер мамѣ надѣиу ѿ Бѣзы, же вѣн своѣу спасѣтельну и бѣску вѣру правослауну не дастъ затратѣти, бо ѿий Богъ уфѣормувау и апѣстѣлиу науѣау, ѿакъ ѿий маѣютъ вызнавати и захоуѣвати, бо ѿий самъ Богъ дѣрого заплаѣтиу своѣимъ бѣствомъ, дау за нѣу, за правослауну вѣру тыло бѣске и кроу приѣайдѣорѣжшу и дѣшу и жѣтѣа на крѣсты спасѣтельномъ. Такъ правослауна вѣра грѣцко кѣфѣтолическаѣа востѣи ѿ ѿидны цѣны с приѣаѣсѣуѣатлыѣимъ сакраментомъ. Такъ Богъ ѿий старшый ѿакъ панове и бѣскый рѣсказъ пѣршый ѿакъ пѣаньска рада; ѿакъ Богъ уфѣормувау православиу, такъ ѿна мѣситъ востѣти аж до остатнѣого дне, страшного сѣуду. И нехай сѣа бѣжа вѣльѣа дѣиѣи — кѣнецъ.

Зап. вѣд ѿ Илѣ Федака, 74-лѣтнього старушка, в Полянахъ, Корѣнянського пов. 1900 р. О. Роздѣльскый.

179. Юоли московскый царъ став христѣяниномъ?

І москѣуьскый царъ такий дауно Бѣгу не вѣриу. ѿакъ стау раз до вѣйны з ѿакымось дрѣгымъ, али то ни мѣжу повѣсти, бо ни знаѣу с котрымъ, досъ такъ то збиу, жи му ни зѣстѣло цаукомъ бѣльше вѣська, ѿакъ за рѣгѣментъ. І вѣн стау, ѿуж ни знаѣи, што робѣти. Али вѣйшоу самъ царъ на двѣр і показѣу му сѣа на нѣбѣ крѣст, ѿуж такъ Богъ дау, инаѣе неѣа. І вѣн ѿзвау, пришивѣаѣи жоуѣнырѣаѣмъ крѣсты, кѣждому і собѣ. І за-

раз звойуваў. Віт тогды так твёрдо ўвіруў ў Сўса Хрыста і днесь трымае так твёрдо, жыбы рїбу навіть ни йїў ў понедыльок ани ў пїятпицьу, а горóх перебірат, абы не было даде червака, бо то йи такий поране, хоцьбы червачок быў. Він маїи твёрду віру і захóвуйи піст твёрдо.

Зап. в лютім, 1899 р: у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

180. Про київську лавру.

Там в Росії є велики таке місто Київ і там є найвища на цілий сьвіт церква і називає-ці Лавра, бо той майстир, що ї поставив, називав сі Лавро. Той майстир мав ше одинанцїть братів і всі були такими майстрами як він; а він був дужи побожним і як мав ставити ту церкву, то три дни постив і молив сі і просив Бога, шоби поміг їму виставити церкву таку, шо ше нїде нима такої.

І взяли сі всі двананцїть братів ставити церкву і шо за день поставили, то за ніч то увійшло в землю. Молодші брати дивували сі с того, але найстарший нїц ни казав. Ставили вони так двананцїть років і шо поставили, то всьо ввійшло в землю. Аж нарешті каже Лавро: „Доста, братя, треба вже нам завиршити“.

Тей взяли і завиршили, як має бути гет, дали копулу, хрест і всьо, тей скінчили ставити. Тей всі дивували сі, шо то є того буди. Аж ту зачала церква з землі виходити так, як входила і шо ночі вийшла трохи. І так за одинанцїть ночів вийшла вся, же сі люди здивували; така висока, шо нех Бог боронит. Тей люди тоді поміркували тей кажут: „Ага! видиш як то Бог зробив, то церква так в землю входила, шоб виставити ї таку високу, бо інакше нїди би такої ни виставив“. А ті майстри вараз повмирали, тільки наймолодчий зістав сі і пішов собі в сьвіт. А тих поховали всіх в печерах під тею церквою, кожному дали труну і так повідкриваних поставили разом, бо вони сьвяті зістали. Минуло шось одинанцїть літ, аж той наймолодчий брат почув, шо буди вмирати вже тей пішов просто до Київа в ті печери, тей став обходити своїх братів і заглядати до них, аж прийшов до найстаршого Лавра тей кажи: „Посунь сі, брате, нех ляжу коли тебе“. І той вмерлий брат посунув сі, а той ліг коли него, али ни мав ше де їдної ноги положити то поставив ї на другій свої новї так, шо зігнув куліно. І там так воно є всьо і до нинї, всі лижать як живї, звичайно сьвятї люди.

Зап. від Андруха Горобця на Рудї, Каменецького пов. 1900 р. А. Веретельник.

Паралелї: Nowosielski, Lud ukraiński. T. II. Ст. 119—122.

181. Про сьвятих козаків.

Колись дужи а дужи давно були такі хлопи козаки, шо сї воювали за нашу віру с поганинами. А ті козаки були в тім краю, де типер москаль панує, бо ше тоді москаїв ни було, тільки така поганьска порода, Татари чи Турки були і ті козаки вічно в ними били сї за нашу віру. Али поки козаки намнятали на Бога, то їм добре йшло, али де никотрі тяжко согрішили і Бог їх покарав, шо їх погань та побила і вони вже ни мали такої сили, то тоді погодили сї с поганами і вже їден другого ни зачинав. І зараз ті Татари стали панюшити сї і з них зробили сї ті Москалі, шо нині є, то вони походять с тих Татарів. І вже як вони сї, ті Москалі, добре роспанюшили, тоді пішли бити сї с козаками. І побили всіх, тільки шось тристо тікло, бо вони були побожні, те їм Пан-Біг поміг втічи до нашого краю, теї тут де типер кузьня, був ліс і вони сховали сї в тім лісі, бо як вони з вітамти тікали, то на перед них ішов ангил і показував їм дорогу, куди маюг іти. Али як вони до нас втікли, то їх ніхто ни видів і ни знав, аж то було за паньщини. В тім лісі був сибі коваль з жінкою і мав свою кузьню. А їдного разу було їму так прийшло, шо ни мав ані раз шо робити і пух в голоду. І їдного дня пішов він лісом, шоб здибати яке силе та шоб роботи дістати. Іде він так лісом, іде, аж здиває ці в старим дідусем. А то був сьвятий Петро, теї кажи до коваля: „А шо ти, ковалю, за роботою йдеш шукати?“ — „Таже так“, — кажи коваль. — „Ну то я тибі дам роботу, ходи зі мною“, — кажи дід, і вони гобидва пішли. — Ішли вони теї ішли, аж прийшли у велику гущавину, теї дід кажи до коваля: „Знаєш ти шо, нибоже? Тут у тій гущавині під зимлею є козаки, шо тікли від Москаля і вони маюг коні і їм ті коні треба підкувати, то будиш їх кувати, бо вони вже будут виходити з зимлі, бо пани вже дужи сї збиткуюг над хлопами, то ті козаки будут панів бити за хлопів і скасуюг панщину. Тільки мусиш мині присягнути, шо того нікому ни скажиш, шо я тибі кавав. — І коваль присягнув теї дід махнув перед ним рукою і він осліп, теї дід їго повів. Як привів під землю, то знов махнув рукою перед ковалем і він зобачив, шо є під зимлею, а там повно коний стоят при жолобах і їдят сіно, а на кожному коневи сидит і спит козак, а скрізь тихо, хоч бери теї мак сій. І дід кажи до коваля: „Бириж, нибожи, теї підковуй коні, тільки по тихо, шоб котрий козак ни збудив сї“. — Теї коваль взяв, теї став кувати і як покував всі коні, то ше мав їдного і як того кував, то якось торкнув ліктем їдного козака і той збудив сї, вмапав за шаблю теї крикнув: „Вже час?“ — А дід обіввав сї: „Ні ще, спи, спи, я тибі

скажу коли". І козак знов заснув. Тей як скінчив коваль кувати то дід дав їму доста гроша і зробив їго знов сліпим тей вивів на той сьвіт і коваль собі пішов до дому. А той дід, сьвятий Петро, був гатаманом тих козаків, бо їх гатамана Москалі забили, а за те, що вони були побожні, то сьвятий Петро став їх гатаманом. Тей як прийшов коваль до дому, дав жінці гроші, али ни хтів сказати, де їх взяв. А баба має такий довгий язик, що пішла до сила і похвалила сї, що і чоловік заробив десь силу гроший. Тей довідав сї о тім дідич тей прикликав коваля тей кажи: „Скажи, гунцвуги, десь взяв тільки гроший, бо ті на смерть забю, як ни скажиш!“ — А коваль знав, що панови ни велика річ то зробити, взяв тей сказав всьо, як в ним було, на їго гріх. Тей пан, як то почув, поїхав зарас до всіх панів і їм розказав те. Тей пани сї таки того налякали, бо перестали сї збиткувати над хлопами і потім скасували зі страху паньщину. А по паньщині знов приснив сї тому ковалеві сьвятий Петро і сказав, що ше як би коли пани збитковали сї над хлопами, то таки козаки вийдут і всіх їх позабивают. І ше колись колись так можи бути, бо пани знов зачинают сї збиткувати над хлопами...

Зап. в Сільци Беньковім, 1900 р. від Михалія Білика, Андрій Веретельник.

Паралелі: Федькович, Твори. Т. I. Ст. 440. — Zamarski, Podania i baśni ludu w Mazowszu. Ст. 182—194. — Zbiór wiadomości. Т. V, 3, ст. 215. Т. XIII, 3, ст. 35—36, ч. 3, ст. 37, ч. 7.

182. Костел у Підкаміню.

Той, знайти, чудовний косьцьол ф Піткамньнью, то йго рас дьтєки хтєли заваліти. І кілька йїх взьїло дужи отрómний камінь ф по-вітєи і нєсло. Аш нараз запїяв когут і вони позникали, а камінь фпав на землєу. Йа сама навіть видєла ф Піткамньнью той камінь. Віп йи зарас коло косьцьола. На ным навіть знати пазурї і пальцьї дьтєків.

Зап. в Будзанові, Теробовельського пов. від Кучиравої Ганусї О. Деревянка.

183. Хрести перемінені на шибениці.

Єдна мама мала трох синів, файних, як ляльочки. Рослі вони, як на дріжджох, а мама дєкувала Бóгови, що бúde мала на старість по-тїху і підпору. Що днє давала вона ялмужну дідам і все молила сї за них пєред образом Сўса Христá; той вóбрав стояв на стїні, напрótів

дверій. Нараз єдного днѣ померли всі три синї наглоу смертеу. Бідна мама не знала, що си робити. Вона так все давала дідам, давала „на божє“, молила сї перед тим образом, що стоїт на стїні, — а Памбіг так тєжко покарав єї. І вона в безпаміти вобернула той образ лицем до стїні. Від того чьїсу вже нігди не молила сї. Раз якось зайшов до неї дід. Вона нічого му не дала і росповіла, чому дідам ніколи не дасьтє нічого тай показала обєрнений образ. — „Ану, відверни го“, сказав дід. — Она відвернула і аж стрісла сї: Цїлий образ був чорний, як і перше (бо то був образ мілятинський), але вже не було на нїм трох хрестів, лиш три шїбениці. — „Твоїх синів мали до двацїть штирох років повісити“, сказав дід.

Зап. в Сороках, Бучацького пов. О. Назарук.

184. Чудотворний образ.

Був чудовний образ вбраний в злѳту сукинку. А йиден побирижник то злѳто вобшкрѳбав і пішов до дому. І йиму зарас покрутило руки, а злѳта сукинка на вѳбразї наново віросла.

Зап. від Сирватки, в Будзанові, Терєбовельського пов. О. Дерєвянка.

185. Чудотворна фігура.

В йиднїм силї була фігура Матки Боскої і на нї шо року віросло волосьї і тикли сьльози. Кажут, жи як хто був слабїй на вочи і помастив собі тими сьльозами вочи, то го зарас вочи пристанут болїти. А йидна паньї мала песика, жи йїго такош вочи болїли. Вона рас пішла до тойї фігури і помастила псови вочи сьльозами. Тай пес зарас здох, а сьльози пристали вже тичи і волосьї бїльши ни росло. Йакї то пани дурнї, тай шче робьит льудьом шкѳду!

Зап. в Будзанові, Терєбовельського пов. від Кучиравої Ганусї О. Дерєвянка.

Паралєлі: Zamarski, Podania i baśni ludu w Mazowszu. Ст. 172, ч. 3.

186. Мілятинський Христос.

Йидєн пан поїхау до Турцьїї, шчо би си купїти добїрних штири кѳнї. І ходїу по йармарку і до свѳго подобаньї коний ни найшѳу.

І прийшоў ў йиден дьім, у турецкій, шчобі приночувати і зобачиў пан, шчо за двёрми стоїт дитіна, а тї дитіны зўйізаны рўки. А той пан то буў биздытний і тутў дитіну хтыў купіти собі. І питаў Тўркіў, звітки тотá дитіна ўзьїла сьї. А Тўрки вітповідали, шчо вона в'явила сьї. І питаў пан Тўркіў, шчобі за ньу хтылі. А Тўрки казали, шчобі клаў на вагў дитіну і грóші, шчобі грóші тьїлько завáжили, шчо і тотá дитіна. А пан собі помїлиў, шчо він тьїлько грóший ни маїи, то нимá шчо і власти. А йак лых пан спати, то му сьї приспїло, шчобі клаў тотї грóші, шчо ко́ло сэби маїи. Йак пан поста́виў грóші, то шче йимў сьї багáто й лишїло. І ўзьїў дитіну на поїазд і поїхаў до польского крайў. Йак приїхаў до Мільатїна, йак штїри ко́ны ста́ли, то фїрман ни мїг да́лы і займїти. А той пан сам ни знаў, шчо сьї з ним дьїи. І ўпросїў сьї ў йидно́го гавдї, шчобі приймїў гавдá до стодóли ночувати. Йак пан лыг і накрїў сьї плащэм і дитіну поста́виў ко́ло сэби, шчоб в ним спáла. Стаў пан ў но́чі, а дитіна нат пáном стоїт, а пан поста́виў дитіну, аби зноў спáла. Ўстаў пан рáно, а дитіна зноў стоїт. І хтылі рáно тутў дитіну поста́вити на поїазд, шчобі йїхала с пáном. І тутў дитіну ни мїг нїхтó рўшити в мїсьцьї. І аш тогдї ўвдрїли, шчо то йи цуд бóжий. Стодóлу розьїбра́ли, а на тьїм мїсци поста́вили ко́сьцьол і змальувáли вїўтар, Пáна Бóга Мільатїньского. Йак росло волóсьї Сўсєви Христóви, а льўди йшли і потрóха нóжицьїми ўстригáли, а хто буў тэмний, то сьї тим волóсьїм пїткўруваў і провиджїў, проздрїў. А йиднá пáньї ма́ла пэсика і той пэсик отимньїў, а она́ тїм волóсьїм пїткурїла і віттогдї йак волóсьї затвэрдло, то нїкóму сьї ни дасьть ўтьїти і до нїньї.

Зап. в цвїтнї 1897, від Тимка Гринишиного в Пужняках, Буцацького пов.

187. Чудо сьв. Івана.

То ньїби чоловїк був Поляк, а жїнка була Русинка, в Полївцьох здайї ми сьї. Приходить чоловїк з вобїсьцьї до хати, теї повідайї до жїнки: „Траба нїньї вївцьу рїзати. — А вона каже до него: Як жи нїньї будеш вївцьу рїзав, коли нїньї чеснойї глави сьїкноглавенїїи. — А він сьї ввлюстив і сказав до неї зухвально: То твоїи сьвїто — ни мойї. Хапнув ко́су с кїлкá, злацав вївцьу мїжи ноги, шарнув вївцьу попід шийу, вївцьї впала і він впав; з вївцьї кров їде спїт шийї, а йиму в носа і с писка. Вибїгайї жїнка с хати, чельїть, наробили крику, гвавту, на той крик повбїгали сьї сосьїди, ратуїут йїго, трїсут йїго, ого — вже ни гóдин сьї дочутїти. Поїхали до дохтора — дохторї ни помогли нїчо’.

Такої му сьм став вже конец. А тигер в тїм силї вїт товди*) ще дїлши, чесної глави ськноглавенїи шануйут йак пирит тим, нїм сьм мав той цут стати.

Зап. в Будзановї, Теробовельського пов. від мами О. Дервянка.

188. Звідки взяла ся чайка?

Раз напали Татаре на наше село, попалили все, що тїлько було, позабивали хрещений люд, а що могли, забрали з собою. Забили тоді й чоловіка одної молодої жінки, а голову його закопали в лозах над Дністром. Та не знати лише, де подїли туловище. Тому то молода жінка перевернула ся в чайку і полетїла сїножатами та лугами понад Дністер шукати туловища свого чоловіка. Але й до нинїшного дня не може найти своєї страти, лїтає понад могилу, де закопана голова, та кигиче із тяжкого жалю.

Зоря, 1885, ст. 130: Людовї вірованя про птахи, Д. Лепкого.

Паралелї: Чубинський, Труды, I, ст. 62.

189. Звідки взяло ся волове очко?

Маленька та птїчка зробила ся з дїтини, що дуже любила свого рідного батька. Давно, дуже давно тому, напали на село Татаре, спалили хату, а людий позабивали. Убили батька дїтини, туловище вергли на вигїн, а голову закопали десь під корчі. Тому то волове очко скаче поїд корчі, придивляє ся добре всюди шукаючи голови батька, щоби її там, де туловище, закопати у землю. Але до сегодне якось не може відшукати своєї страти, колись однакож найде голову батька, похоронить її і стане чоловіком.

Зоря, 1885, ст. 129—130: Людовї вірованя про птахи, Д. Лепкого

190. Звідки взяла ся тополя?

Дївчина полюбила козака, волоцюгу, без хати і роду. Ходила до него о півночи, як мати заснула, над ріку, та довго-довго гуторила під

*) Се „в“ що йно чути.

вербою; деколи й заворіло, а дівчина з козаком ще обіймала ся. Та от козак поїхав у похід, лишив дівчину у селі саму, з тугою та жалем у серцю. Що дня бігала дівчина на недалекий горбок за село, ставала на него та роздивляла ся навколо, чи не надїздить козак. Але козака як не було, так і нема, а дівчина бігає та видивляє карі очи, проливає сльози, мати-ж воркотить, сварить та нарікає, що не бере ся до роботи. Якось раз дівчина під самий вечір знов пішла визирати лютого і мати, що вернула з поля змучена і струджена, не заставши дочки в домі, озлобилася та заклала словами: щоби ся уже і не вернула більше — і дівчина як стояла, вироста на горбі високою тополею.

Зоря, 1895, ст. 33: Земля в людській вірі, Д. Лепкого.

191. Звідки взяв ся барвінок?

Коли Турки і Татари воювали нашу землю, напали вони тогди на одно село та витяли в пень всіх людей. Лише один парібок і дівчина сховали ся до ліса. Однак і їх знайшли бісурмани; парібка зарізали, а дівку задушили. З парібочої крові виріс барвінок у лісі, а губами дівчини поплила чиста вода.

Зоря, 1895, ст. 53: Земля в людській вірі, Д. Лепкого.

192. Пйотровіна, Щепановський і король Болеслав.

За Кракоўом йист село Неполуміцы. Быў там ф. тім селы, паньшчыну не робиў, часом з ласкы пану дашто післаў робіти. Йиден раз того кмєця сын пішоў навіз (гній) возіти задармо. Храбіна не быў дома, лем храбіна. Паньшчыбары гній намітували на возы, — х полудне храбіна ся выспала, вышла на двір ф. ті кошулы, што мала на лыто, така рідонька, што йі было відно медіўник. А тот кмєцьіў сын призерат ся, відит — йи, — а ёшче быў паріпком, імено му было Пётро — тот Пётро до паньшчари бесыдуйи: „Ой, жебы мі тога паньі раз дала, тобым йі тоты коньі и кованый вів даруваў“. — Коньі були красны, паньі храбіна того чула: — „Пётрусь!“ — „Слухам“. — „Под ле реў!“ — Пришоў Пётро, закликала го до покойу, дала му йісти и піти, арбаты: — „Пётрусь, што йис там бесыдуйаў до робітнікіў?“ — „Ей, нич...“ — „Але повідж, не ганьб ся, бо йа чула, як йис бесыдуйаў“. —

Та кой паны храбіна чула, та йуж дос“. — „А даш коны и виз?“ — „Дам“. — „Но, ид коны запровад до машталны, а виз до возарны и сам прид гу ми“. — И храбіна з ним спала раз. Мій Пётро ни иде доміў, лем сьа забавляат коло паньшьчбари тай сьміхи робит, чекат на храбйого, йак храбйа буде ййхаў доміў. Тай йуж г вєчир храбйа сьа вєзе, а Пётро сьіў сой на лавочку, кади храбйа буде сьа ййуз. Посліниў сой поцид очы и кривит сьа, же плаче. Храбйа познаў Пётра, же значного господаря сын, — звидуйи сьа храбйа: „А што-ж тоби, сьіну? же плачеш“. — „Прошу пана храбйого, йа ту возиў гный без ден и три купкы-м не доййуз на загин, та ми паны храбіна заперла коны и виз, жем три купкы не доййуз“. — „О, што та паны зробила! Што ньяйзначныйшому гадови таку ганьбу зробила“. — „Ой, пане храбйо, йабым волюй, жебы быў йим йшче и три дни возиў, лем жебы была паны гнес во ўноў так не зробила. То ми барз жаль“. — Храбйа заволаў на слугіў: „Идте му зараз выпровадити коны и виз и запраште коны, ньяй иде доміў“. Тот сой сьіў Пётро на виз, — паны храбіна вышла г нбому и кусьцьинькы го по гамби ударила, йак бы жартом: — „О, ты драбе, йак йис нья вырихтуваў...“ — Пётро повидат: „А йа добри вырихтуваў“.

Тот храбйа маў стаў в рыбами и при ставі саджаўку, де были самы великы рыбы, под рахунком. Мій Пётро ходиў ў ноци на тоты рыбы. Пришоў ў ноци к саджаўцы з міхом, — великий шчупак вышоў на траву, траву пасти, а лишка пришла на рыбы. Лишка шчупака за ййдну шчеку, шчупак лишку за другу шчеку, и так сьа обойи потыгайт: шчупак тьягне лишку до воды, лишка шчупака од воды. Пётро тото гўопхаў до міха, ўзаў на хырбет и доміў. Дома сой ўзаў цыпы (што сьа нима молотит), митлу и решето, так йак на паньске паньшьчбари брали, кой йшли пану молотити, и иде до Кракова на замык, бо там кріль мешкаў, Больйслаў. Пришоў на першу варту, — вартта сьа звидуйи: „Чього идеш до крільа?“ — „Треба ми“. — „Но, то ид!“ — Пришоў на другу варту, — пустиў го вартник; пришоў на третью варту, — вартник сьа звидуйи: „Чього идеш до крільа?“ — „Лем так“. — „А йак не повіш, то тья не пушчу“. — Пётро с хырбете мих зьяаў, ровййазаў и фкавуйи козакови, што быў на варты: — а лишка ш шчупаком сьа натыгат. — „Но, ид, але наперед присьаж передо ўноў, же сьа во ўноў подарунком от крільа на хпйў подылиш“. — Пётро присьаг, же му хпйў подаруйи, што му кріль даст. Пришоў Пётро до крильовой салы, — кріль ма госьты. Аш кріль пробесыдуваў до Пётра: „Што-ж ти потрібуйиш, хлопку?“ — „А, прошу покорны найасьныйшого пана крільа, йшоў йим на паньске молотити йшчи до днья коло храбйого ставу, та йим гинтаке нашоў на траві й ўсадиў йим до міха, та нйхто

не може знати, йаке то йист". — А кріль бесьідуйи до Пётра: „Та фкаж-ле, йаке-с пріньюс, йаке то суде“. — Пётро то́то з міха высыпаў сэред покóйу: — то́то сьа наты́гат, лішка то́ргат шчупа́ка, шчупак лішку, — ста́ла сьа велі́ка забáўа и крільóви и гóсьтым. Кріль ка́заў Пётра адитанто́ви запрова́дѣти до йидно́го покóйу и да́ти му йісти дос и пі́ти и дугáну и цигáриў, огня́, фáйкы, ньяй йіст, што хóче, ньяй пѣи, ты́ўко хóче. А то́то сьа наты́гат по покóйу. Кріль бесьідуйи до адитан́та: „Ид-ле сьа то́го Пётра запы́тай, што вѣн жа́дат за то́ту ўуты́ху?“ — Пішоў аді́тант: — „Пётре, найасьны́йший кріль ме́не до тебе́ післаў, абыс ми́ по́віў, што б́удеш жа́даў за то́ту шт́уку, што-с так крільа и гóстий уты́шиў?“ — Пётро повѣ́дат адитанто́ви: „Йа нич б́іўше не жа́дам, лем сто па́лиц“. — „Б́іў сьа Бо́га, што бесьідуйиш?“ — „А йа повѣ́дам, же б́іўше нич не хóчу, лем сто па́лиц“. — Прішоў аді́тант, крільóви то́то повѣ́дат, же Пётро нич не хóче, лем сто па́лиц. А кріль сьа звѣ́дуйи адитан́та: „А йак ува́жаш, йакый ма́ рóзум?“ — „Так сьа зда́йи, же ма́йи до́брый рóзум“. — А ид-ле го за́клич го ми́“. — Пішоў аді́тант: — „Под, Пётре, к крільóви, бо тьа жа́дат“. — Прішоў Пётро, а кріль Пётра за́кликаў до иншо́го покóйу на сэ́крет. — „Мі́й кохáный, по́вѣж ты ми́, дльа чо́го ты жа́даш сто па́лиц?“ — „Ньяй-йасьны́йший па́не, бо йа ма́йу спѣ́льни́ка, што-м му прѣсы́гаў, же му хпѣ́ў подару́ўу, бо нья не хóтыў пу́стѣти инáкше“. — „А по́знаш ты го?“ — „По́знам, бо йа сьа до́бри на ньóго прѣ́зираў, же́бы-м го по́знаў“. — Кріль ка́заў му пі́ти там де быў, до покóйу и кріль бесьідуйи до свóйїх па́нїў, же́бы го шльахт́ичом зробѣ́ти, ўкорунува́ти на шльахт́ича. — „Йа ту мам до́бра г Венгльовѣ́цах, та Пётрови подару́ўу зо́ўсы́м“. — Та́й панóве пішли до гербо́вой канцельарѣ́ї, выпи́сати му герб шльахѣ́тний, и идут панóве корунува́ти Пётра на шльахт́ича. Идут ф́ тых скѣ́рнях (што барз скрѣ́пльат), Пётро сьа найі́ў и на́пїў, пѣ́льа сто́лика óпер сьа и за́спаў, — а панóве йак ішли, скрипайу́чи скѣ́рня́ми, та́й сьа збу́диў Пётро. И так сьа ру́шиў, так пѣ́р...ў. По́кїй быў профѣ́руваный запа́хам, бздѣ́на сьа змѣ́шала з за́пахом, та барже чу́ти смрóду. Панóве повонхáли (почу́ли смрóду): — „А фе, фе! Не мóжна, не мóжна, же́бы быў шльахт́ичом та́кый непорѣ́адный! Йако́го смрóду на́робѣ́ў!“ — Панóве сьа с то́го покóйу верну́ли, идут на́зад, — а кріль та́кже ішоў, с панáми сьа стрѣ́тиў на корѣ́тари. Звѣ́дуйи сьа кріль: „Та без ме́не-сте корунува́ли Пётра?“ — Панóве повѣ́дайт: „Не мóжна го корунува́ти на шльахт́ича, бо барз непорѣ́адный. Мы там гво́шли, вѣн сьа пѣ́дњаў с крѣ́сла, — так зь ньóго ры́кло, велѣ́кым смрóдом, што не мóжна ѓ ньóму прѣ́ступѣ́ти...“ — Кріль бесьідуйи до па́нїў: „О, верні́те сьа, верні́те, ньяй и йа сьа перекóнам“. — Прѣ́ходѣ́т и кріль с панáми к Пётрови: — но, чу́ти йи́шче. Кріль повѣ́дат:

„А што-ж йис, Пётре, зробиў, же панове от тья фтыка́ли с тво́йоў ко-
руна́цийоў? Же-с смро́ду наро́биў!“ — „Ньайасьныйшы́й крільу, та
панове за то фтыка́ли? А йа му́сьиў, бо йа до те́пер быў хло́пом,
а ви́дыў йим, же нья йдут корунва́ти на шляхти́ча, та йим фстаў
и хло́пство м в голо́вы пу́стиў ў доли́ну, бо йуж бу́ду шляхти́чом“. —
Тоўды панове рука́ми трісли: — „Бра́во! бра́во! мо́же бы́ти шляхти́-
чом!“ — Кріль му то́ты добра хра́пскы, што маў кріль, Петро́ви запи́-
саў и на́зваў то́то село кріль Пйитро́вице по́длу́г його и́мена. Петро́
до́стаў добра хра́пскы на вичны́ часы и на сво́йи пото́мство. И Петро́
сва ожениў ф ти́м пала́цу, тай ни маў ды́ти во же́воў, — а до спові́ди
ходиў до Крако́ўа, тот Пйитро́вина, до пільско́го биску́па. Йак гме́раў
Пйитро́вина, запи́саў сво́йи добра́ бискупови́, абы зоста́ло то раз на
заўсе бискупши́ноў. И бискуп то отримваў.

Кріль Больі́слаў быў ри́цыр вели́кый, бо дя́блом нара́бляў, —
быў вели́кый чужоло́жник. Ви́дыў йидну па́нну малолы́тнью, дванасто-
лы́тнью, сподоба́ла му сьа, післаў коза́киў, жибы йи зыма́ли и йому при-
вэ́ли, — и то́ту панну́сьу дванастолы́тнью згва́туваў. Бискуп Станы́-
слаў сьа до́відаў, — даў поблика́цию выдрукува́ти на крільа, и сам
бискуп поблика́цию поприльі́пляў по наро́жных камені́цях. Кріль йак
сьа до́відаў, отпові́в бискупови́: „Ты до Петро́виц не маш нич, што ти
Петро́вина ли́шиў. Петро́вице мо́йи“. — Бискуп напи́саў до моски́ўско́го
ца́рйа. Моски́ўскый ца́рь присудиў бискупови́, йак му Петро́вина ли́шиў
деста́ментны. А кріль Больі́слаў отпи́саў до моски́ўско́го ца́рйа, же він
то́му не ві́рит, же му Петро́вина, бискупови́, запи́саў. — „Тоўды бу́ду
ві́риў, же му запи́саў, йак при мо́йих о́чах бу́де му запи́суваў“, — би-
скупови́ Станы́славо́ви. Ру́скый ца́рь отпи́саў до биску́па Станы́сла́ва,
йакый йист спи́р ў то́й спра́ві: — же тоўды бу́де ві́риў тым запи́сам,
йак при його о́чах Петро́вина бу́де запи́суваў бискупови́. Бискуп Ста-
ны́слаў розо́слаў ф сво́йим окрэнту́ крако́ўским по хресті́янах, жебы сьа
зы́шли с процесі́я́ми, с крижа́ми. Зы́шли сьа г бискупови́, — бискуп
во сво́йма льу́дми пішоў с процесі́йоў до Пйитро́виц, на грі́б Пйитро-
віны, што йуж сьім ро́киў, йак быў похованы́й. Там маў набоже́нство
бискуп на його гробі́ и запу́каў па́льцём бискуп до тру́ны: — „Петре,
Петре, фстан ми́ на сві́де́цтво, бо збро́цнярь отбе́рат ми́ тво́йи добра́,
же не ви́дыў, йак йис ми́ запи́суваў“. — Петро́ з гробу́ ўстаў, ка́заў си
выне́сти крэ́сло, сто́лик, па́пір, атра́мент, пе́ро, — бискуп му то даў
ўши́тко. И пі́ше Петро́вина пільа крільа, — бо и кріль там — и даў
бискупови́ до рук; а дру́гий за́пис г моски́ўско́го ца́рйа, бо там пра́во
йшло. И бискуп заўсе вы́граў Петро́вице.

Тоўды кріль розгны́ваў сьа на биску́па, бесы́ду́йи до лийтнанта:
„Возми́й сой де́ўйат войа́киў озбро́йных и ид гля́дай биску́па по ко-

стѣлах, — де го найдеш, там жебы-с го зѣраз шабльоў порубаў!“ — Лейтнант пішоў з войакамі до замку. Прийшоў лейтнант до першого костѣла під замк, котрый сѣ называт „на Скаўцы“. Бискуп стаў до слўжбы божой, — лейтнант вытѣг шабљу, выгнаў шабльоў рубати бискупа при оўтарі. Таі рўка зостала ў гору, рўкоў лейтнант не рўшиў. Лейтнант Бога благаў, жебы му Бог даруваў, а бискупа не бѣде ображаў. Рўку му Пѣнбѣг снўстиў; лейтнант пішоў с костѣла на замк до крѣля и повѣдат: „Иист при оўтарі, слўжит слўжбу божу. Вытѣг йим шабљу, хотыў йим рубати, — рўкоў йим не рўшиў. Проснў йим Бога, жебы мѣ Бог у рўцѣ даў рух, та бискупа не бѣду ображаў, — так мѣ Бог рўку пўстиў и йа тах прѣшоў“. — Крѣль зобраў сѣ, ўзваў палаш, пішоў до костѣла на Скаўку, прилѣтыў і бискупови і оўтарови з вытѣгнуеноў шабльоў, зачаў рубати бискупа. Што отѣаў в бискупа, то назад прѣшло и прѣросло, — а бискуп отпраўлят. Потѣм крѣль крѣкнуў на войско: „Иакый кавалец одотну, такий бѣрте и с костѣла вымитўйте!“ — Крѣль рубаў на кавальцы, а войаци кавальцы в бискупа розносили поза косьцьу. Ф тѣм разѣ злѣтыли сѣ незнаймы пѣахи великы, — тотѣ пѣахы каждый браў до двѣуба кавалец кіла в бискупа и нѣс перед оўтарѣ и прилѣжиў, откѣль бѣло. Фшитко сѣ зросло, и бискуп слўжбу божу дослўжиў и зѣраз гмер при оўтарі.

Тоўды крѣль Больислаў зўважаў, же сѣватого порубаў, — так пішоў с Кракѣа крѣль Больислаў, што ниhto нѣ знаў, де сѣ крѣль пѣдыў, — а вѣн пішоў до москѣўского царѣа. Гвошоў до цѣсарской кўхнѣ, учѣниў сѣ нѣмым и там за три рокы ф цѣсарскѣ кўхнѣ выслугуваў, начинѣа мѣў, вѣду нѣсиў, замѣтаў; а до сповѣди хѣдиў до йидного ксѣндза до католицкого (пѣльского). А тот час трѣйи крѣльѣве выдѣали войну москѣўскому царѣови: татарскый крѣль, черкѣскый и швѣцкый. Москѣўскый царѣ барз сѣ затурбуваў, бо знаў, же го звойўѣут. А Больислаў нѣмым ўшитко розумѣў; та пішоў Больислаў до того ксѣндза, што сѣа до нѣого хѣдиў сповѣдати. — „Ксѣндже пробѣршчу, прѣшу ознаймѣти царѣови, жебы сѣа ниц не бѣѣаў, лѣм жебы мѣ даў до мѣѣой мѣци ўшитку комѣнду, бо йа йѣздем Больислаў, пѣльскый крѣль, йѣздем рѣцѣр“. — Ксѣндз пішоў до царѣа, пѣвиў царѣови. Царѣ ўзваў бѣдѣнтрѣў (тых, што в ним маѣют йѣдну радѣу) и слўгѣў и рѣцѣрскый ўбѣор, и до кўхнѣ і Больиславоѣ. Зѣраз го ф кўхнѣ крѣль даў убрати по йѣднорѣлѣку йако рѣцѣрѣа. Тамтѣтѣ трѣйи крѣльѣве прѣйшли до вѣйны на Росѣяна, — Больислаў йак зачаў войувати, выграв, звойуваў ўсѣ трѣох крѣлы. Москѣўскый царѣ своѣи прѣва затѣагнуў по тѣх крѣах, йуж йист чѣстый спѣкѣй. Йак москѣўскый царѣ и Больислаў, пѣльскый крѣль, обѣдали, росѣйскый царѣ мѣвит до Больислава: „Братку, ты мѣне так оцѣлиў, — они бѣли нѣа звойували, а ты йѣх звойуваў. Тѣпер ты

сой ви́бер с тых трйох кра́йіу, ко́трый ти сѣ сподобат, и будеш крільом, а йак то́бі треба́ буде на по́мич, то йа то́бі піду, а йак мі треба, то ты мі підеш“. — Кріль Болы́слаў гварит до ца́рѣа: „Йа нич от тебе не жа́дам, лем жебыс мі голо́уу сѣаў, — бо йа сѣвато́го пору́баў ме́чом, тай йа од ме́ча мам гыну́ти“. — Москѣ́ўскый царь бесы́дуѣи до Болы́слава: „О, бра́те, за та́ке до́бро жебы йа то́бі голо́уу стѣнаў?“ — Болы́слаў гварит: „А йак ты мі не зотнеш, то йа то́бі зотну“. — Фстаў Болы́слаў на но́гы, вы́тѣаг ша́бљу на ца́рѣа, — та рад-не-рад москѣ́ўскый царь вы́тѣагнуў сво́ю ша́бљу и Болы́славови голо́уу сѣаў. — Так сѣа пѣльскый кріль оста́тній скѣньчыў.

Зап. від 74 літнього старушка Ілі Федака в Полянах, Короснянського пов. 1900 р. О. Роздольський.

193. Сѣвятий Щепановскый.

Йак сѣвѣитого біскупа Щепановского забивали, то він прокльив польски войско і воно сховало сѣ до йіднойі гори ві сѣвѣитим Ва́цлавом. Допіро йак то войско вийди с тойі гори, фтоди наново пофстани Польшча.

Зап. в Буську, пов. Камінка Струм. О. Деревянка.

IV.

Легенди про ведовірків і чарівників.

and

194. Про вічного Жида.

А. То як ішов Сус Христос на распяте і як ніс христа на собі, теї як був змучив сі, і став собі під хатою їдного Жида спочивати. А той Жид вийшов з теї хати теї сказав до Суса: „Йди, йди, ни стій під мею хатою“. А Сус Христос подивив сі на него теї кажи: „Від нинішного дня ти, Жиди, будиш вічно ходив до страшного суду“. І зараз вийшла с хати Жидівка того Жида теї кажи до Суса: „Ні, чого ти став „йди далі бук“.

А Сус Христос до неї также сказав: „І ти також будиш вічно ходити по тім сьвіті“ і пішов собі далі. І від тоді то стали заклимати сі „далі-бук“, а то гріх так казати. Теї зараз по воскресеню Суса Христа як пішов той Жид і Жидівка сьвітами, то ходят до нині по сьвіті і ни мают нігде жадного пристановиска. Шо прийде до села, то муси йти до другого. Али вони разом гобидвое ни ходят. Жид осібно, а Жидівка осібно. Тільки раз на сто літ здибаю-ці і поговорет трохи теї знов мусят розходити сі.

Зап. в Теремію. Камінецького пов. від М. Шмуля А. Веретельник.

Паралелі: Federowski, Lud białoruski. Т. I. Ч. 1145.

195. Вічний Жид.

Б. Як Жиди Ісуса Христа мучили і вже вели го на хрест распявати, то він ішов попри єдну жидівську хату і хотів там відпочити. А Жид вибіг із хати тай тругив Ісуса тай каже: Іди, іди, чого стоїш під мойов хатов. — А Ісус каже ему на то: Будеш же ти від тепер також ходити та блудити до віку! — Той Жид зараз пішов на гріб своєї

доньки Ести, а вона встала з гробу тай каже: Ти невірний тату! Не-
вірний єсь Богу, невірний і міні, не варт єсь плакати на моім гробі!
— А він плакав на єї гробі, жалував, що єму Бог забрав доньку таку
молоденьку. То від тогди він вічно ходит. Як місяць у остатній квадрі,
то він сивіє і робит ся старий-старий, а як місяць новий настане, то
він знов молодий, здоровий, білявий, підтяте волосє. Кажут, що кілька
літ тому був і в нашім краю.

Житє і Слово, 1894, II, ст. 180.

Паралелі: Жидь вѣчный родомъ изъ Іерусалима. Второй накладъ.
Коломыя, 1894. Черенками и накладомъ М. Бѣлоуса. Ст. 1—20.

196. Невмирущий Жид.

В. То такий Жид був: Як Христа мучили і вели вже розпинати,
а Христос надійшов з хрестом і хотів троха оперти ся о єго хату, спо-
чити, а він крикнув: „Іди геть! Іди геть!“ А Христос обернув ся тай
сказав йому: „Я піду, але й ти йди і ходи по сьвітї аж до страшного
суду“. То він і доси ходить. Десь недавно — говорять люде — виділи
його в наших сторонах. Але його тяжко пізнати, бо він на старім мі-
сяці старий-старий, а на новім місяці знов відмолоджуєть ся.

Етногр. Збірник. Т. V. Ст. 211.

197. Цар Олександр, що вимазавав сьвяте слово з церковних книг.

Раз прийшов цар Олександр до церкви і почув як сьвещенники
співали, що з вішого буде нисший, а з нисшого буде віший. Цар
Олександр на се каже: То не може бути, шоби від мене був хто віс-
ший, а я аби був нисший! — Сьвещенники кажут, що то так є уписано
в книгах. Цар Олександр прийшов і вімазав се з книг, а ангіль при-
шов тай написав знов се золотими буквами, що так має бути. По службі
божій пішли до дому. З дому загадав йти до купелю і сказав слугам
запрячі коні і поїхали до купелю. І прийшли і розбирав одіж із себе
і поклав коло води і як цар Олександр купав си, ангіль прийшов і єго
одіж увєв на себе, сів на поїздь, фірман обізрів си і гадав, що се цар
Олександр сидит на фірі, тай пішли до палаців і сів за цара Олексан-

дра на трон. Той з купеля виходит, а одежі нема; а він запросив в жінки, бідної одовиці сорочки. Жінка дала сорочку, а він пішов до дому і від дому пішов до палаців. А там не пустили, сказали: Шо ти за оден? — Я є цар Олександр. — Наш цар Олександр на троні. І ввели і нагнали. Він пішов селами і так бідував три роки, а за то, шо він вимагав з книг церковних слово боже. Він назад вернув си до свого палацу, тай питає си, ци то він тут був царем Олександрем? — Стий ти тут, а ми йдемо питати си. — Увійшли в палату і кажут, шо тут є такий і признає си, шо був царем Олександрем. Коли він є тут, обмийте его і оберіт у файну одіж, і дайте ему злотний перстінь і ведіт суда.— Уни увели, а ангіль, шо зібрав его одіж, сказав его поставити коло себе з лівого боку, сказав увести его жону, і сказав: Пізнавай свого чоловіка! — А вона дивит си тай не може пізнати. — Ангіль каже: Его Бог покарав тай помилував за то, шо він вимагав слово боже з книг церковних. Той ангіль каже ему: Паметай, абес більше не согрїшав! — І пішов, а він зістав си назад так царем Олександрем, єк був.

Зап. в Довгополи, Косієського пов. 1901 р., від Дмитра Тимофійчука Матвійового О. Галевич.

Паралелі: Гнатюк, Легенди з Хітарського збірника. Ст. 20—27. — Oesterley, Gesta Romanorum. Ст. 360—366 і 722. Ч. 59. — Рудченко, Народ. южнор. сказки. Т. II. Ч. 36. — Сборникъ матеріаловъ д. описан. Кавк. Т. XVIII. 3. Ст. 194. — Чубинський, Труды. Т. II. Ст. 628 і 637. — Ровинскій. Рус. народ. сказки. Т. IV. Ч. 45. — Ciszewski, Krakowiacy. Т. I. Ч. 98. — Kolberg, Lud. Т. XIV. Ч. 70 і 71. — Chelchowski, Powieści i opowiadania ludowe z okolic Przasnysza. Т. I. Ст. 254. — Kolberg, Krakowskie. Т. IV. Ст. 102—103. — Národopisný Sborník. Т. III. Ст. 103. — Archif f. slav. Philologie. Т. XVII. Ст. 572.

198. Про Твардовського*).

Йеден пан захтыў грóшей, а не маў йїх де дыстáти. І загадаў дўмку, шчобї сьи пїтписáти чортякóви. І вйїшоў кóло опїўночи на двір і свїснуў ў мїзбїльний пáлец, а злий приходит і питаїе йего: Чо ти хочеш? — Дай ми котéл грóшей то ти сьи пїтпїшу. — І прыніс

*) Твардóский — Цовітóвич, бо ў повїтью. Прим. оповїдача.

па́нови котéл грóше҃й, а пан пітписаў сьи, а не зробіў контра́хту, коли го ма́йе ўзьй҃ги. Ходіў злий дух чэ́рез йакийсь чис, а йак му сьи наўкіміло, то прийшоў по за́писа́ну д́ушу. А Пові́тович вітповіда́е: Зробі́ ми тих три річи, то йа то́бі ска́жу, то мнѝ вóзьмеш, а йак не зроби́ш, то мнѝ не вóзьмеш. Йедна́у річ: Чэ́реверні туту́ висóку гору́, шчо на ны́ йе на шчоўбі постаўле́ний хрест; де тотá висóка гора́, абі́ буў рімний пљац. А дрúге: На тым пљацú посьй́ мак, а с то́го ма́ку абі́ за йедéп рік виріс велі́кий лыс; а третэ: Абі́с сьи скупаў ў мисьці воді́. — І нальльй́ ў миску воді́, а́ле сьвичено́йі, а злий дух йак ско́чиў ў туту́ во́ду та́й сьи по́ариў і с то́йі злóсти йак йего́ ўхо́пиў і ныс го ў пові́тву аш під не́беса́; а звітти хтыў йего́ кінуги аж ў пéкло. А йак го підны́с, а він зачыў сьпівати порáнну утре́нью. Зыйшла́ Ма́тка Бо́жа і притисну́ла до се́бе йего́ і Пові́товича, і злóго д́уха шче гі́рше по́екла́, шчо злий дух вітско́чиў. І Ма́тка Бо́жа відыйшла́, а йего́ лиши́ли ў пові́тву, абі́ висы́ў і б́уде висы́ў до кіньцьй́ сьвіта.

Зап. в цьві́тні 1897 р. від Тимка Гринишиного в Пу́жниках, Бу́чацького повіта.

Паралелі: Kolberg, Poznańskie. Т. VII. Ст. 166 - 167. — Zbiór wiad. Т. V, 3. Ст. 190—197.

199. Дяк-музика.

Був сибі їден дяк грі́шник, бо він ходив до чужих молодниць. Али Бог їму ни міг того стирпіти і таки покарав їго. А він був ше музика, вмів на скрипці добре грати. От їдного разу в ночи сидит він в їдної молодиці те́й грае її на скрипку, аж тут входи до хати якийсь пан те́й проси їго, шоб ішов грати до него на балъ. Те́й мій дяк вийшов, сів з паном до карити те́й поїхали. Аж приїхали до ліса, а там ви́ликий палац; і пішли до палацу, а там повно панів і панів і всі в чорно повбирані. Те́й як зобачили їго, стали просити, шоб він їм за́грав. Дали їму ф́ест наїсти сї і на́пити сї, а потім він сів за стіл і став їм грати, а вони стали танцювати. А то були чорти і вони хтіли взяти сибі їго ду́шу. Те́й десь як вже мала надходити північ, вони перестали танцювати, те́й дали дякови стрі́льбу, те́й кажут, шоби він стрі́ляв до ві́кна. А як дали їму в руки стрі́льбу, то лю́фою обирнули до него, а ложем до ві́кна. Але то ше добре, шо він мав та́кий звичай хрестити сї, те́й взяв і перехрестив сї і став ці́лювати до ві́кна. Те́й шо но приложив стрі́льбу, аж види, а в ві́кні стоїт хрест, а на ньому Сус Христос і з

ран їму тече кров; теї дяк як то зобачив, впав на землю биз памнати, і прибудив сї аж на другий день рано. Теї він диви-ці, а він сидит на купинї в очиретї, а коло него те, шо він вчера їв, сиклинї і кїнске лайно, а замість грошиї чиринки. І від тоді більше вже ни ходив дяк по чужих молодицях.

Зап. в Сільци Б. від М. Шмуля 1900 р. А. Веретельник.

Паралелї: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 52—54. Ч. 19—20. — Чубинський, Труды. I. Ст. 186 і 190. — Рудченко, Народн. южнор. сказки. I. Ст. 74—77. — Грінченко, Етногр. Матеріалы. Т. II. Ст. 57—58. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 18—19. — Чернигов. губ. Вѣдомости, 1854, ч. 17. — Nowosielski, Lud ukraiński. T. II. Ст. 38—41.

200. Записав чортови душу і не пішов до пекла.

Буў ў одним силы бідний чоловік і маў кількоро дитий, а жінку лидашчо. Ў жадин спосиб ни міг собі нийакойі ради дати. Ни доўго намисльоваў сьи, вибирайи сьи ў дорóгу шукати шчасья. І прихóдит чїриз оден гостїнец, чїриз роздорóжи і здібайи сьи в однім панком. Наздоровіў йимў і питайи сьи той панок, чого він потрібуїи. А він оповідаїи йимў ўсьу своїу бїду. Той кажи: Їа тобі пораджу, али мўсиш записати минї своїу дўшу. Він кажи: Дам, али ни так бóрзо, хїба на доўший час мўсит вітклївати. І відали собі термін на пїидисьять лїт; по пїидисьитьох лїтах маїи прїїти по дўшу. Пўкнуў о землю панок той і витьгаїи дóсить зóлота, срібла — там йимў сьи вітворило — і дайи тóму бідному. І кажи йимў так: Маїиш на твїй дорóбок, а за пїидисьать лїт їа прїїду і бўду тибé питати деўїать слїў; їак минї вітповїш, то душа твоя зїстани при тобі, а їак нї, то возмў її с собою. Вирнуў бідний той до дóму і зачинаїи повóленьки розмножувати своїй господарство так, жи дóсить зїстаў великим богачем. І ни рóбит нїц їнчого, лиш мóлит сьи Бóгу, дайї їалмўжну, слóвом стаў сьа побóжним чоловіком. Минаїи пїидисьать лїт, прихóдит панок по дўшу. Тóїї нóчи, накели він маў прїїти, прихóдит пїїрит тим оден подорóжний і прóсит сьа ў него на-нїч. Али той гóсподар виповідаїи подорóжному нїчлїг, кажи, шчо в найбільшой охóтой їа би вас пириночуваў, али їа сїїї нóчи маїу мати нисподїванї гóсьтї. Али той подорóжний буў ўпérтий чоловік і ни хотїў сьи ўсту-

п'яти. Кажі: Їа ва́шим го́сьтьом ни будú ны́ц на пирищко́ды, ты́лько собі ко́ло ва́ших двирі́й будú сиды́ти цы́лу ны́ч. І го́спода́р му на то́йи звы́волю́. Нако́лі подоро́жний засы́ў на сво́йи ста́новишчи, прихо́дит і гісьть (по дúшу). Пу́кайи до двирі́й і пита́йи сы: Чи спиш га́здо? — А той подоро́жний, котрй́ сиды́ў ко́ло двирі́й, вітпováда́йи: Ны́, йа ни спй́у. — А він ка́жи той панóк: Ну будéм говорі́ти де́ўйать пítань. — А подоро́жний ка́жи: Мо́жиш зачина́ти. — І пита́йи сы той, ка́жи: Шчо йи йидéн? — Той вітпováда́йи, ка́жи: Йидéн так йак ны́ц. — А він пита́йи сы: А шчо йи два? — Той ка́жи: Два хлóпцы то йи до́бра компáны́я (а га́зда спит, ны́ц ни зна́йи). — Пита́йи сы да́лы: Шчо йи три? — А він ка́жи: Три хлóпцы до́бри бйи. — Пита́йи йигó: Шчо йи штíри? — А він ка́жи: Штíри ко́леса, до́брый віз. — Пита́йи йигó: Шчо йи пйить? — Той ка́жи: Пйить дывóк, то йи сво́йи вичирні́цы. — Пита́йи йигó: Шчо йи шісьть? — А він ка́жи: Шісьть во́лыў йи свй́й плуг. — Пита́йи йигó: Шчо йи сым? — Кажі, жи сым хлóпцыў, то йи сво́я вiná. — Пита́йи йигó: Шчо йи вісьым? — А він ка́жи, шчо вісьым оборо́гіў, то йи свй́й хлы́б. — Пита́йи йигó: Шчо йи де́ўйить? — А він ка́жи: Їа дй́ўйитий а́нгел віт Бо́га, а ти, чо́рти, шчиза́й гет. — Нако́лі го́спода́р ўстаў, ны́ подоро́жного, ны́ го́сьтьи — і душá йигó.

Зап. від Ник. Данковича, в вересни 1895 р. в Пужняках, Бучацького пов.

Паралелі: Рудченко, Народныя южнорусскія сказки. Т. II. 11: Убогий чоловік и чорт. — Драгомановъ, Малорусскія народныя преданія и рассказы. Ст. 56. Избавленіе запроданнаго чорту. — Гринченко, Этногр. Матеріалы. Т. II. Ст. 65—66. Там указані також паралелі до ріжних мотивів про продаж душі чортови. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. IV. Ст. 52. Ч. 40. Ст. 82—84. Ч. 46. Ст. 212—213. — Манжура, Сказки. Ст. 128.

201. Про шевця, що записав ся злому духови.

Буў йиден швец бідний, і він пішоў до лы́са і вірубаў собі берéзу. Несé ту́йу берéзу, але злий дух вихóдит з лы́са. Сыў на берéзу тай ка́же: „Шо́ ти несéш сýху берéзу, нашó ти йи зруба́ў?“ — А він сы́ нерекінуў лы́сничим. — І швец так йигó тьйгне бídaчйско доро́гоў і ка́же: „Пáньи, до́сить мины́ тьйшко нести, але ше й пан сы́ли на берéзу, жиби йа ше й тьйгну́ў...“ Той злий дýх ка́же до нéго: „Пítпиші

мины сы, то йа тибі подаруйу тотó. Дам ти грóші мно́го і ни будиш бідіу, на цáлий рік“. А він, були деўйатеро душ, і ўсьі деўйатеро душ записаў. І тоді ка́же: „Йа за рік прійду по тебе, — жибись сы ни відпираў, жи ни підиш!“ — Але той с то́йі ты́хи велико́йі, жи йіму лы́сничі́й даў грóші, (він сибі думаў, жи то лы́сничі́й) прійшоў до жінки й ка́же: „Шо йа зробіў, — йа сы пітписаў лы́сничóму, жи йа йігó буду ўже“. А вона́ ка́же: „Ну, та най там! Колись до́бри грóші ўзьиў, то ми підём та й будём робіли“. Але ка́же: „Ми не будемо ў лы́сничóго ны́ робіли, ны́ ныц, 'по тák будём“. — Маў дыўчину, ма́ла сым лы́т і дўже мiла читáти фáйно, побожно, Бо́гу сы молила. І Ісус Христóс прійшоў до не́йі і сьвітій Никола́й і ка́же (так Ісус Христóс ка́заў): „Йак він прійди по вас, то йак тáто будé робіў чóботи, то аби ни ўставаў зі стiльцýй, поки йа ни ска́жу“. Допіру зьиў швец, рóбит чóботи з вéчера дўже доўго, — приходит злий дўх по не́го і ка́же: „Но, збирай сы, — а він сы називаў Гаўри́ло — бо ми ўже будём йшли“. — „Ой, йа ма́йу — ка́же — чóботи доробі́ти, бо йа з бiдних рук жи́йу, то не мóжу так жи́во покiнути, — бо ды́ти малі, жiнка — кáе слаба́, том не гóден покiнути, бо трéба заробі́ти на дорóу...“ — „Але йа тибі — кáе — дам фóршпан, ми пойiдем, ни трéба ти грóші“ — так злий дух повiў. — А сьвітій Никола́й кáе до дыўчини: „Йак він ўстане, то най той злий дўх сьидáйи, — то він йігó ваклинé“. І ка́же той швец, — той швец доўго робіў чóботи, тóму сы ўкúчило стóйити; йак швец стаў збирáти сы ўже йти, а злий дўх на стóлец, на йігó мiсце. І ка́же швец: „Ну, та ўстава́ймо ўже, ходым!“ — „Але ми́ны сы — кáе — здайи, шо йа ўже кáминьом, шо ўже не гóден ўстáти.. Ты́шко ми сиды́ти і ты́шко ўстáти“. — А Ісус Христóс стóйаў з бóку, а злий дўх ни знаў. — А ўже й кúри пiйут, а він сы квáпит: — „Пусти ны́, — ка́же — Гаўри́ло, бо йа ўже йду...“ А Гаўри́ло ка́же: „Йа пóти не пúшчу, пóки йігóмосьць не прійдут. Будеш знаў, шо робiтники коштúют“ — жи він тiлько робiтниківú браў. Але стáршій брат нисé двiнóк ў перéд і хрест, та́й задзвонiў коло порóга. Злий дўх 'бiсьцýаў скрiнку тúйу, жи шиўцý тримáют, ўже думаў, шо то йігóмосьць шли, — але кáе: „У тебе, шеўче, закльiте мiсце йи. Поверни́ ми́ны грóші тiйi, жи йа тибі даў, йа тибé ни хóчу знáти...“ Али швец ка́же: „Ти ми́ны ше дай грóші, бо йа десы́тьмá пáльцýма заробiйу, йа дўже бiдний, ды́ти ма́йу, тáже менé — кáе — шiла коштúют багáто, жиби йа йiх дáрмо лишiў, — сплатi ми́ны“ — кáе. „Йа тибі — кáе — сплaчú, але ше на рік пiтпиши́ сы“ — ше хтыў на рік прiбувáти, шо він з ним зрóбит. „І нá ти кúпу грóші, 'но ны́ пусти!“ Кáе: „Давáй ми́ны найбiльше грóші, то йа ты́ пúшчу“. Той злий дўх насiпаў йiму грóші мно́го —: „Ото — ка́же — ма́йиш ўже на цáлий рік, 'но ны́

пусті". А дьўчина пішла до ксьондза, да́ти зна́ти, жиби йі́гомосьць йшли живо с кропі́лом. Ксьондз с кропі́лом, — швец прóсит злийду́ха. — „Да́й ми ше -- ка́е, — ше б́льше грóші, то за́ра пидéш“. — Насі́паў грóші багáто, але сьі д́внт: ў́же йдут ксьондз с кропі́лом. А він сьі прóсит, ка́е: „Пусті́ ны. Ай, — ка́е — пусті́ ны, бо йа ў́же на короткй́ гилі́ в́шу, бо йа сьі тут ростóбилу...“ Але сьв́тй́й Никола́й дьў́чинны сказаў: „Йди, кажй́, най си ў́же йде, — дóбри, жи грóші даў, то ни б́днті́ б́днлі́“. Йі́гомосьць до хáти, а злий д́х с хáти ўты́к. Тй́й ка́жи дьў́чина: „В́днті́, що то Бог допомага́йй“.

Але ў́же р́к в́йшоў, — прх́однт злий д́х зноў по н́го. Ни йде до хáти, 'но стаў п́д в́кнóм, бо — ка́же — з́ двóру то він живо ўты́кне. Швец р́бнт чóботн, сн́днт на ст́льц́, р́бнт чóботн, — а злий д́х прх́однт п́д в́кнó і кл́че йгó: „Гаўр́ло, збнра́й сьі!“ — „Гаўр́ло, нн Гаўр́ло, йа сьі нн б́ду збнраў, бо йа старй́й, нн гóдннм 'тн ў́же“. — „Тос грóші — ка́же — гóднн буў б́ратн, а йтнс нн гóднн!“ — „Стй́й, стй́й — ка́же — п́д в́кнóм, йа сьі буд́у збнраў“. Та́й йак стаў ў́ в́кны́, так стóйт, закамен́йў. Та́й ка́же до н́о: „Но, і́ нн п́днш?“ — Швец ка́же до н́о: „Стй́й, стй́й трóхн ше, бо ма́йу рóботу“. Тнмчасóм д́тн сьі збнра́йт, ан́у, ў́зньў швец збнра́тн сьі, а дьў́чина пішла до ксьондза. Але дьў́чина пішла до йі́гомосьцьа, жиби йшли с кропі́лом; покроп́гн м́сце тóйн. — „Ой, йакй́й тн, — ка́е — шóўче днў́нй́й, — йа сам буд́у т́каў, 'но мн́н — ка́же — пусті́!“ — „Нас́п мн — ка́же — грóші, то пидéш“. — „Й́акже йа — ка́же — тнб́ грóші дам, колн тн гада́йш ц́ркоў будовáтн.. Та бо йа тнб́ купнў — ка́е — за конь́!“ — „О, то тн — ка́е — хóчнш мнóў й́хатн? Тóго нн дочекáйш!“ — А злий д́х засумовáў сьі с тóго, жи ў́же зноў нн ў́зьмн. Йдут ксьондз с кропі́лом — : „Йа т́ ка́жу, ўты́кай́ йак найбóрше, 'но мн ше да́й грóші, бо ў́же ксьондз йдут...“ Злий д́х тóйн ўчуў, та́й ў́ нóгн, полéтыў з в́трамн. Тод́ прх́однт ксьондз до хáтн — : „Ну, шож тн, — ка́е — Гаўр́ло зроб́йў?“ — „Та бо йа, прóшу йі́гомосьцьн, — ка́е -- йа сьі п́тпнсаў злийду́ховн ше на р́к. Да́й грóші, то трéба ў́зьнті́. Мóже Гóсподь Бог — ка́же — мн́нй́ допомóже, буд́у ц́ркоў будовáў, то йа с тóго в́йду“.

Швец р́к в́буў, — прх́однт по н́го злий д́х. Тй́й дьў́чина ка́же: „Тáту, ў́же тнп́р пид́емо, — семолы́тна дьў́чина — кол́ тóй льн́сннчй́ сьі так ў́пелéснў, то м́снмо йтн...“ Прх́однт злий д́х до хáтн — : „Но, збнра́й сьі, Гаўр́ло!“ Гаўр́ло ќнуў чóботн, йде ў́ сннь, ў́сн д́ўйáть, д́ўйáть душ. В́йшли ў́ сад, — там д́ўже слнўкн йн. Швец зажь́лдуваў за слнўкáмн та́й ў́зьнў тр́стн, але такóйн швец с́лн нн ма́йн, жиби слнўку потр́с, — потелéпаў, та́й нн ў́пáла нн й́днá. — „Бо то — ка́е — йак найбóрше тр́стн слнвóк, жиби йа йшоў“. Йде

злий дѹх до сльї҃ки, злї҃паў тай трисе. Чїпї҃ў сьї сльї҃ки, потрїс, — аж лїстїи облєтїло. — „Ош то, шеўче, тобї будє ў мєни дѹбри: ѡа будў — мѹцнїїм — будў робїў, а ти 'но бѹдєш сїбї спацїруваў і на ўмерлї бѹдїш чѹботи робїў...“ Але ѡак злий дѹх ўчїпї҃ў сьї сльї҃ки, тай ўже сьї ни гѹдин вїччїпї҃ти. Тай кїже: „Гаўрїло, пустї нї вїт сльї҃ки, нї ти грѹшї і тїї твѹї квїти, — аш три квїти ўже маў — бо то нїхтѹ с тобѹ не вїйшоў на лад і не вїйде“. — Ўвїў Гаўрїло тїї квїти, зачїнаїи дєрти ѡїх — : „Кїнь, Гаўрїло, квїти на зємльу“ — а те стоїаў коло сльї҃ки, сьватїї Нїколаї го так закамїнуваў — : „Цї ў тєбе, Гаўрїло, такє мїсци, жї ѡа сьї не гѹден поступїти ані крок? Нїа ти грѹшї і пустї нї, жїбї ѡа лєтїў ў сьїї край“. Гаўрїло подєр квїти, кїнуў на зємльу, а дьї҃чьї семолїтне кїе: „Тїлько, тїту, мїїте грѹшї, а тїх квїтїў ни запалїтє!“ — ўже жьїлуваў тїто сьїрнїк ўзьїти запалїти квїти. — „Возьмїт за крєйцар сьїрнїк тай запалїт“. Ўзьїў швєц квїти, запалїў — : „А то, — кїе — шеўче, ти ше мудрїїшїї понад уўсї, — так злий дѹх повїў — дѹсїтє ѡа мѹдрїї, але ти мудрїїшїї“. Дївїтє сьї злий дѹх: ўже ксьѹндз їдѹт до шеўцьї по чѹботи. — „Жїбї ѡа буў знаў, шо ксьѹндз с шеўцьѹма компанїїи, то ѡа бїм буў тєбє до берєзи прїчнїїў ў льїсї. Колїс квїти подєр, то хоць мєнє пустї ўже“. — „Але ти — кїе — мїнє ни бѹдїш нїгди зачїпаў?“ Зачїнаїи грїмїти. — „А, — кїе — грїмїт, а ше ї — кїе — ксьѹндз їде, — пускїй нї — кїе — ѡак нїбѹрше!“ — „Бо то — кїе — ѡа кїмїнь мїїу возїти, чєкїй, ше тобѹ буду кїмїнь возїў...“ А дьї҃чина кїе: „Тїту, пусьтїт, нїї сї лєтїт, жїбї мї го — кїе — нїгди ни вїдьїли ўже, бо вїн дѹже зрадлївїї. Мѹже грїм ўдїрїти ў нїшу сльї҃ку і ѡїгѹ забїти, то паскѹдне мїсци...“ Але сьватїї Нїколаї кїе: „Ѓди по шїло, дѹбре го сколї, жїбї хрєщєного сьї нїгди не чїпаў. Бо то — кїе — ѡа тїлько льудїї мїїу пїт своў рукѹ, ѡа нїмї нїц ни рѹблєу, 'но камїнїи вѹжу, але шїлами ни шпї҃гаїу...“ Вїйшоў швєц, ѡак го шпї҃гнуў шїлом, аж му з нєго мїзи натєклѹ тїлько, жї ни мѹжна булѹ перєїтї тамтудї. — „Вїпусти тамтї дѹшї, жї мїїш, — так швєц — тамтї льудї, то ти ўсѹ подарїў“. А злий дѹх кїе: „Дє ѡа мѹжу там тї льудї вїпустїти, коли ѡа квїти ни мїїу!“ — „Напїшї — кїе — на пїмнїть“. — „Пустї мї їднѹ рѹку, то ѡа ти напїшу, аж не вмѹжєш ѡїх гѹдувати“. Ўзьїў швєц, пустїў му їднѹ рѹку: аш тїлько напїсаў квїтїў, жї на подвїри ни моглѹ сьї ўлїсти дѹш. Ѓак пустїў сьї злий дѹх ўтїкїти, аж не моглѹ ўчмї ўздрїти, кудї вїн лєтїт. Полєтїў злий дѹх, повїпускїаў, дє шо бѹло, дє ше ѡакї бѹли. — „Ото — кїе — швєц мѹдрїї, тїлєкїї мїїїток ѡа маў, і швєц ў мєни вїдѹбрїаў, а ѡа тєпєр бїдїка. Гєї, — то кїе тогдї — шо ѡа тєпєр — кїе — будў

робіу? — Уже си радит тих своїх, компаньістих. — „А то — кае — тос си тепер зробіу, — мусиш сам каміньи возіти“. Йіде злий дүх по камінь, — зачинайи гриміти. Грім удариу, злийдуха забиу, і каміньи ни привіз. — „Ото — кае — йа шчісьтя ни майу ныц, ны дыти мойі ни майут чим працьувати і бідити, поки світа стае“. — Уже ўса.

Зап. від Кароля Мазурчика в Плетеничох, Перемишлянського пов. 1897 р. О. Роздольський.

Паралелі: Аѳанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. 53—71 (три варіанти). — Етнограф. Збірник. Т. I. 2. Ст. 90—92. — Драгомановъ, Малор. преданія. Ст. 120—123.

202. Як піяк висвободив грішні душі.

Записаў сьа йіден пан до Фармазіныу. І йуш прийшоў тот час, жи майут го брати. Али быў йіден пийак. Напіў сьа, а тот пан увійшоў такій до коршмы, сыў і думат. А він сьа пытат: А ты чо такый сумный? — Ей, шчо ты мені ў тым порадіш! Заўтра майу до пекла йти. — Дай ми на горіўку, йа за тьа піду. — Тот даў му грóший шчось, купиў горіўкы і прийшоў тот час, другый день, йак пан маў йти: Ну, ході, йа си найаў за себе. І ўказаў того пийака і ўни ўзвали го. Завели го там і повідайт: Нич не майиш робіти, хыба піт тыми пйатма кітлами класти огень, жебы не ўгас ніколи, йак ныч так день. — Ба, горіўкы ми постарати. — Ўни принесли му бóчку горіўкы. Він пиў, пиў і выпиў ўсьу. А ўни десь сьа поросходили по світах тоты злы, горіўкы нема, думат си: Шчо йа буду ту паліти, кой не знайу, шчо ту йи? Йа сьа подіўйу. — А ўно были дүші. Він пороскриваў, ўсьо полётыло, бо може так Бог даў. Тоты прийшли: А шчо ты зробіу? — А шчо жбым зробіу? Нич! Ни стало ми горіўкы, том ўсьо хотыў потерети! — Гадайт вони собі: Шчо з сим робіти? Хоць бы шче сьа шчо призбирало йакых душ, він шче бы выпустиў. Узвали, вівели го і пхит черес поріг: Рұшай вітти!

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

Паралелі: Манжура, Сказки. Ст. 55—57.

203. Як стрілець убив чорта.

А. Быў ійдён такій, жи хотыў абы быў добрым стрільцьом, али ни міг нич ўбїти. Хтось йому поворожиў: Обесь сьа сповїдаў і бес сховаў си тотó причастїа у рот під йазык, бес вїйшоў ў лыс; там йи на бұцы вїрїзаний образ: Присьвїта Дьїва, вїрїзали пастухы на бұцы. Там тотó завертїш і ў тотó стрїлиш. Шчо хоч, то забїиш потым. Йак стрїлиў ў тотó, йак зайшла кроў течї, ледво утык; і настрашиў сьа с того і ўже му не дуже добри йи. Іде і йуж му сьа перед вочи пхайи ўсьака звїрина: І лїсы і воўцы і медвєды і зайацы і шчо йи, йака птїцца на свїты така дїка. Али він прийшоў до йидного пана і стаў за стрільца. Йино вїйде на обору, йуж йи шчо доокóла ньóго бїти. Ўвїдыў пан: Йа такого стрільца не хочó, йдї ты собї, ты не йи пєўный. Йидным слóвом йидєв го так пан вїтправиў і дрўгый і трєтый сáмо. Він сьа твєрдо покáйаў, жаль йому, йакє зробиў і хочє сьа итї сповїдати вась. Вїйшоў до сповїди, почаў повїдати, йак то йи, йак зробиў; не хочи му ксьиндз дати розгрїшенья. Він пїшоў до дрўгого, такїй не хочє. Пїшоў до бїскуна, такїй не хочє. Іде дорóгоў, такої му сьа вальбат звїрина попїд ноги, али він не хочє бїти. Прийшоў до ковальа і сьїў. А коваль йому повїдат: Чó ты такїй сумный? — Так і так йим зробиў, росновїў, цїлє ўсьо йак было с кінца. — Коваль мовит: Йа тобї заўдам покўту. Ўзваў обрўч желїзный, шчо маў цаль заўгрупшкы і сковаў му на шийї: Ідї, йак сьа тот обрўч урвє і ты сьа спокутїйиш. І він ходїў, ходїў — доўго, али вїйшоў ў лыс, сьїў си на пенькá і сьїдїт; а гримїт такє, захмáрило сьа, жи свїта не вїдно. А бїда — пек йї — с скалы ўсе вїбїгне, вїшне г....у — ныбы на грим — і сховат сьа, жи не бойт сьа грóму. А він тотó дївит сьа, тай си думат ў голові: Тьфу, пек ти, публьїко, та шче й ты си з мєне сьмїх чїниш, та выпїнаш г....у? Знбаў фўзыйу с плечá, вїмїриў си ў ньóго, вонó инó пїднхалó хвїст, йак вїйшло с скалы, а тот пїттьах кўрок, праск! а вонó сьа розильльало на мазь. Обрўч сьа урваў с шийї і Пан Бїг йому вїтпустиў грїхы, дльатóго жи грим ни мїг забїти, а він забиў.

Зап. в лютїм, 1899 р. у Мшанци, Старосамбїрського пов. від Гриця Олїщака Терлецького.

204. Про грїшника стрільця.

Б. Оден пан мав стрільця. Нїякий пан не мав такого, жаден пан так цїльно не влучав. Бувало на польованю дичини і зазирцем не видко,

а стрілець той вистрілить і диви ся, пійшов кілька кроків і підносить то заяця, то лиса, то куропатву, то знову що иншого... Як котрий пан видавав охоту, то запрошував того папа, в котрого той стрілець служив. А на охоті от диви ся десь якийсь стрілить і то не влучить, не вцілить, десь котрий чекає, чекає, аж надбіжить звірина, стрілить то влучить ся, що часом забє. А той стрілець ледви стане — ого нічо не видно — зложив ся, вицілив, пішла луна і диви ся — є! І знову так, і знову так уложив ся і влучить — і не хибне — хоч дичини і за-вирцем на очи не видить — а він знай стрілить і забє! Диво дивное! За стрільця того панови давали і села зі всім добром і з людьми, а пан не приставав на заміну! Бож на що єму того. Коли він за свого стрільця день в день баль має. — Дичини повна комора, і роздаровує знакомим, своякам і всім і продавав. — Але постарів ся той стрілець, пан взяв другого підданого на стрільця. Молодий — бистре око — і день в день лучав до ціли; та що з того? Бувало ходить по цілих днях, тай в нічим вертав до двора. Тож то набрав прочуханів від пана, та що винен він: звірини нема, як би ніколи на світі й не було. Чорна година та світ був молодому стрільцеві! — От гадає, думає — аж нарешті каже до себе: „Піду до старого стрільця, най мя навчит, як має бути!“ Приходить. Старий стрілець каже: „Та навчу тя. — Іди, висповідай ся, а як дадуть тобі причастє, абись не поживав, но заховав під язиком. — Пійшов до сповіди, приступає до причастя; взяв причастє, но не споживає, під язиком заховав і приносить до старого стрільця. Той взяв платину, розстелив і каже: „Виложи ту з під язика“. Виложив причастє на платину, старий стрілець завинув і повідає: „Бери причастє, стрільбу набиту бери і ходи. — Ідуть вони, зайшли в ліс. Там взяв старий стрільбу, привязав до дерева і каже: Зложи ся і ціляй. — Той зложив ся, але дивить ся, на дереві де платина, ясність велика бє і сам Спаситель з розложеними руками. Не вистрілив, но упав на землю і кричить: „Не буду стріляти до Христа...“ — „То не будеш дичини влучати“ — повідає старий стрілець. — Не стрілив і не мав такого щастя. Коли повстав з землі, зобачив на дереві висмаленний хрест.

Зап. в Сапогові, пов. 1883 р. І. Ляторовський.

Паралелі: Чубинський, Труды. I. Ст. 19—20. — Грінченко, Изъ усть народа. Ст. 108. — Драгомановъ, Малор. преданія. Ч. 1. — Основа, 1862, кв. V, ст. 80. — Харьков. Сборникъ. Т. II. Ст. 87; т. VII. Ст. 441. — Житє і Слово. Т. II. Ст. 180. Т. III. Ст. 218 і 372. — Добровольскій, Смол. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 226, ч. 2, 3, 5. — Етногр. Збірник. Т. IV. Ст. 147. — Садовниковъ, Сказки и пред. Самар. края. Ст. 380—381.

205. Убийник власного батька.

В. Оден отець мав сина і прігнав его гет маленьким, що ни мав ще 6 років. І пішов він у далекий край і наяв ся у попа і пас він коні. І приніс йому ангел таке пицало, жи коні підут далеко, він засвище, коні прийдут. Раз, як вже вислужив ся, пішов він далеко і був довгі літа там і прийшов до свого сила і припросив ся на ніч і так нич ни було в дома, лиш одна жінка. І ліг він до постелі з нею і розчав він з нею согрішити. Приходить ангел: Нё, каже, то ест твоя рідна мати. — І він тогди зо страху устав і ни доночував, пішов в ночи. На другу ніч у вичері вийшов до коршми, розчали казати люде (а він був і стрілець), оден каже: В мене їсть медвідь овес, коль ти такий стрілець, я тобі заплачу, ти коби его вбив, кілько хоч гроший, тільки ти дам. — І пішов він ід вівсу почувати, чує, в вівсі шелестит, він острах ся, що сам є і стрілив раз. Засвѣтив собі свѣчку, дивит ся, же то ест чоловік і тягне в лім его (аби его вверг і аби ніхто ни знав). І ангел приходит: То ест твій рідний отець; кажи, ни будеш мати гріху, щось його забив. — І пішов він даде. Учинив ся день, збирают ся великі бурі і дужи гримит. — Він дивит ся — а чорт (хованиць) доказує Богу, І каже сам до себе: Господи, помігись ми забити свого вітця, поможи ми забити щи тогó (чорта). І сїв собі за корч і що загримит і лусне грім в нього, а він (чорт) в воду. Лиш раз приростало гримити, доказує він Богу. Стрілив стрілець і забив його. І він сплив на воді. І Господь Бог сам ід ньому злѣз і кажи: Колись ти того забив, ни будут ни бурі виликі — ходи зо мнов. Пішов він із Господом Богом і зійшли ангели і його взяли до нѣба. І там він був, де сам захотів. Що хотів їсти, то йому було. І так ішло з ним даде.

Зап. в Хітари, Стрийського пов від Івана Хомінця.

206. За гроші — душі.

Ў йеднім замку, шчо стоїаў при місьты, буў висóкий мур, шчо зва даўних чысьіў побудували Тўрки. І ў тих мўрах бўло мно́го склепіў, а ў тих склепа́х стоїали бочка́ми гроші. І зыбрали сы раз мішча́не і пішли до то́го замку і здѣбали чортяка́ і просіли йего́, шчобі йім даў тоті ўсы гроші з бочка́ми. А він йім казаў: Йдыт до косьцьо́ла і жебісте́ забра́ли, шчо ты́лько йе́ ў косьцьо́лы, абы́сте ны́ц не забўли то ды́станете́ гроші. А оны́ ўсьо забра́ли і приходьи до склепу, а він йіх пита́е: Усьо́сте забра́ли е косьцьо́ла?

Гет ұсьо.

А він виносит шчипцы, шчо сьн гноти шчипшчуйе і йім показуйе, шчосте йедну річ такі забұли. А вони йего за грóші такі просіли; а він пішоў до зámку і вінніс стару митлу, такую драпачку, шчо ўже до половіни сьн змела; тьільки тотá чисеть шче сьн ў руках тримайе. А то була митла, шчо йак змлоцки молотіли, тай змїтали неў дзерно. А він каже до них: Йак ми запишите тьільки душ, шчо тотá митла дзерна змела, то вам дам тоті ўсьі грóші. А вони не записали, бо заледво аби ў цыльім сьвітї тьільки душ було, шчо тотá митла змела. І вернулі до дому без грóшей. Дорогойі плати злий хтыў ў громади, аби йім відаў грóші.

Зап. в цвїтнї, 1897 р. від Тимка Гринишиного в Пужниках, Бучацького пов.

207. Дїдьчі гроші.

Ў Бучічи піло три пїякі і багато завинили дати грóшей; два мало чим заплатіти, а третій не маў. І шинькар йего завирештуваў. А він пішоў по своїх знакомих, шчобї де пожичити грóшей. І обійшоў ўсьі свої приїателї і Жидї і не пожичиў нїгдє. А він пішоў до зámку, де стоїа старі мўри, же шче Тўрки полишили і запўкаў до дверей і с тих склепїў виходит чортяк і питайе йего: Чо ти хочеш, чоловіче?

А він вітпвідайе: Йа хочу грóшей, абїс менї пожичиў.

Йа ти пожичу, а коли ми віддаш?

А йа ти віддам віт тепер за рік.

Наказуваў йего злий, шчо абїс принїс, бо йак не принесеш, то приїду аж до хати. А нїм рік минуў, то мїшчан грóші ўстараў і принїс до зámку і там доўго пўкаў до дверей, а чомусь нїхтó не виходїў. Але він пўкаў і пўкаў, аш сьн злому наўкїмїло і виходит з зámку. А йак вїйшоў і йего питайе: Чо ти хочеш, чоловіче?

Принїс йем ти грóші, шчом ў тебе пожичиў.

Ідї гет до дому, йа тобі грóшей не жїчиў.

І пішоў мїшчан з грїшми до дому. І дивуваў сьн мїшчан, шчо злий ў него грóшей не ўзьиў. А він томў не ўзьиў, бо він йемў не жичиў, а того не було, шчо мїшчанови пожичиў грóші, бо го грїм забїў. А то буў йего брат заступником ў зámку і він нїчó не знаў о тих грóшех.

Зап. в цвїтнї 1897, від Тимка Гринишиного в Пужниках, Бучацького пов.

208. Пан — всезнайко.

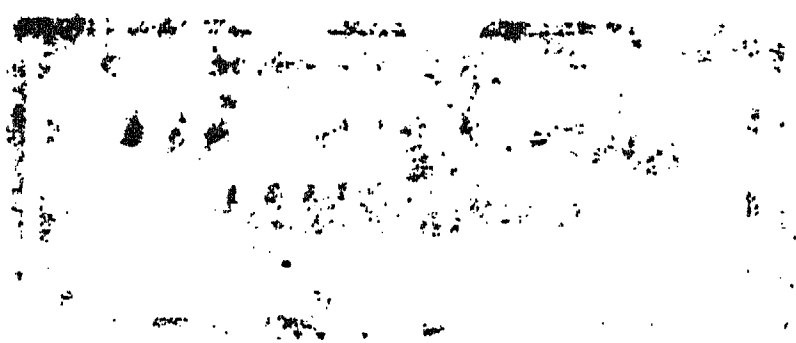
То такий пан був, що він йів гадина. І він розумів, що всео зыльи вогорит — віт чого воно йи. Али йидного разу влагодив собі йісти і казав фірманови: „Абис того ни рухав“. Али пан десь пішов, а фірман взыв тей покушив, тей трошка собі зыв того. І так всео розумів, що зыльи вогорит, йак той пан. Али йидного разу йідут, тей всео зыльи сьи кланьило тому панови і признавало сьи, котре зыльи віт чого помічне. Всео сьи зыльи кланьило, а луцух кажи: А я віт килі! — А фірман дужи зариготав сьи с того, а пан кажи до него: А ти чо сьи так сьмійиш? — Фірман кажи: Він кажи, жи йа віт кили. — Пан кажи: Ану вітвори писок. — Фірман йак вітворив писок, пан му плюнув в писок, тей фірман вже нычо ни знав.

Зап. в Будзанові, Теробовельського пов. від Кривого Каза О. Дервянка.

209. Розмова зьвірів на щедрий вечер.

Чоловік мав пару волів. І він чув, жи льуди собі приповідуйут — худоба вогорит на щидрий вечер, йак господар коло нейі ходит. Господар дав бикам йісти, а сам сьи сховав і слухайи. Слухайи, а бики кажут йиден до другого: „Нам добри в нашого господаря, але ми йиго взавтра повезимо на цвинтар“. А йиго так Памбіх покарав за тойи, жи він слухав. І зарас на другий день тай вмер.

Зап. в Будзанові, Теробовельського пов. 1901 р. від Ганусі Кучиравої О. Дервянка.

Народній календар. — В. Жите на віру у сибірських селян. — П. Литвинова-Бартош, Весільні обряди і звичаї в Чернігівщині. — Хв. Бовк, Звістки і листи. — М. Дикарив, Програма до збирання відомостей про громади і збірки сільської молоді	4-00	к.
Етнольоґічні матеріяли. т. IV. Містить:		
В. Шухевич, Гуцульщина, ч. II (з ілюстраціями)	6-00	"
Зоря, письмо літературно-наукове р. III, V, VI по 6-00 к VIII, IX, X і XI по (містить між иньшими етноґрафічні праці Д. Лещкого).	10-00	"
Жите і Слово, вістник літератури, історії і фольклору, томи I—IV, разом	20-00	"
Руська історична бібліотека, т. XIX. В праці Ю Целевича про опришків зібрано також значне число народніх переказів і оповідань про опришків.	3-60	"
Збірник історично-філософської секції, т. I—IV. — М. Грушевського Історія України-Руси (містить етноґрафічний огляд українсько-руської людности в найдавніші часи)	13-00	"
Збірник фільольоґічної секції, т. II. Розвідки Мих. Драгоманова про українську народню словесність і письменство. Т. I. Містить: Україна в її словесности. — Про доконечність досліду народньої словесности в прикарпатській Русі. — Про науковий дослід русько-українських народніх пословиць. — Промова про М. А. Максимовича. — М. А. Максимович. Его літературне і суспільне значіне. — Відгук лицарської поезії в руських народніх піснях. — До питання про сліди великоруського богатирського епосу на Україні (Лист до Ор. Ф. Мільлера). — Замітки про систематичне видане творів української народньої словесности. Учена — ек педичія в західно-руську країну. — Матеріяли й уваги про українську народню словесність (I. Піснь про здобуте Азова. II. Стецьк Разін — козак Гарасим III. До справи про вертепну комедію на Україні. IV. Песоголовці в українській народній словесности). — Корделія-Замурза Літературно-критичний уривок. — Дві українські інтермедії початку XVII ст. — Найстарші руські драматичні сцени. — Турецькі анекдоти в українській народній словесности	3-00	"
Збірник фільольоґічної секції, т. III. Розвідки Мих. Драгоманова про українську народню словесність і письменство. Т. II Містить: Байка Богдана Хмельницького. — Українські піснї про волю селян. — Два українські „фабльо“ та їх жерела. Нарис із історії загальної порівняної літератури. — Шолудявий Буняк в українських народніх оповіданнях. — До оповідань про Шолудивого Буняка. — Українські народні оповідання у французькій мові. — Іще про українські народні оповідання у французькій мові. — Фатальна вдова (Карно-психольоґічна тема в українській народній піснї). — Псоване українських народніх пісень. — Показчик до тт. I і II. Друкарські похибки в тт. I і II.	3-00	"
Зубрицький М. Тісні роки	0-30	"
„ „ Про рекручину	0-18	"
Клоустон, Народні казки і вигадки	1-00	"
Левицький Нечуй І. Світгляд українського народу. (Написано на основі книги Афанасєва „Поэтические воззрѣнія Славянъ на природу“)	0-60	"
Миколаєвич Я. Опис Каменецького повіту	2-00	"
Огоновський Ом. Історія руської літератури, т. IV. (Житєписи і характеристики українсько руських етноґрафів)	2-00	"
Охримович В. Останки комунізму у Бойків	0-20	"
Руданський С. Твори (т. I—IV). Містять в собі багату збірку народніх оповідань і анекдотів, перевіршованих талановитим поетом	4-00	"
Студинський К. Лірники. студія. (Містить словар лірницького жаргону)	0-40	"
Франко Ів. Жіноча неволя в народних піснях	0-70	"
„ „ Коли ще звїрі говорили (байки для молодіжи)	0-80	"
„ „ Абу Каземові капці, арабська казка (віршом)	0-40	"
„ „ Коваль Бассім, арабська казка (віршом)	1-80	"
„ „ Ваїлаам і Йоасаф, старохрист. роман	4-00	"
„ „ Лис Микита (віршом)	1-00	"
„ „ Наші коляди	0-40	"

Ціна 30-00

5п 12670-12

Aus dem Lagerkataloge

der Ševčenko-Gesellschaft der Wissenschaften in Lemberg,
Czarnecki-Gasse 26.

Mittheilungen der Ševčenko Gesellschaft der Wissenschaften, redigirt von Prof. Michael Hruševskij, bis jetzt erschienen Bde 1—XIV (Geschichte, Archäologie, Ethnographie, Sprache und Litteraturgeschichte, besonders der Ukraine). Preis: Bde I—XX kosten 48 Kronen, jeder weitere Bd. (auch separat käuflich) 3 Kr., Bd. XXIII—XXIV (Doppelband) 5 Kr., Bd. XXXI—II u. XXXV—VI (Doppelbände) à 6 Kr.

Publicationen der Sectionen und Commissionen der Ševčenko-Gesellschaft:

A. Die historisch-philosophische Section publizierte bis jetzt:

1. Vier Bände ihrer Beiträge (Zbirnyk istoryčno-filozofičnoj sekcyi) enth. eine Geschichte der Ukraine von Prof. M. Hruševskij (I. Theil bis Anfang des XI Jahrh., II — bis Mitte des XII Jahrh., III—IV bis zum J. 1340). Preis I u. II B. à 4 Kr., III u. IV B. 5 Kr.
2. Juridische Zeitschrift, bis jetzt XII Bde, à 2 Kr.
3. Juridische Bibliothek, bis jetzt II B. à 2 Kr.
4. Historische Bibliothek, bis jetzt erschienen B. I—XXI.

B. Die philologische Section publizierte bis jetzt 4 Bde ihrer Beiträge (Zbirnyk filologičnoj sekcyi), enthaltend: Bd. I. eine Biographie des ukrainischen Dichters Taras Ševčenko, von A. Koniskij (erster Theil), Preis 3 Kr. Bd. II. u. III. Abhandlungen aus dem Gebiete der ukrainischen Volkskunde und Litteratur, von Michael Dragomanow (erster Theil). Preis à 4 Kr.; Bd. IV. Biographie d. T. Ševčenko, von Koniskij, (zweit. Theil), 3 Kr.

C. Die mathematisch-naturwissenschaftlich-medicinische Section publizierte bis jetzt 7 Bände ihrer Beiträge (Zbirnyk). Die beiden ersten Bände kosten à 3 Kr., Bd. III—VII erschienen jeder in zwei Abtheilungen, jede unter einer besonderen Redaction; die mathematisch-naturwissenschaftliche red. von Iv. Verchratskij und Vlad. Levickij, die medizinische red. von Dr. E. Ozarkeyvč. Preis jeder Abtheilung 2 Kr.

D. Die Archaeographische Commission publizierte bis jetzt folgende Werke:

1. Quellen zur Geschichte der Ukraine, Bd. I (Lustrationen der königlichen Domänen in den Bezirken Halyč und Peremyšl vom J. 1565—66); Bd. II (Lustrationen der königl. Domänen in den Bezirken von Peremyšl und Sanok im J. 1565); Bd. III (Lustrationen der königl. Domänen in den Bezirken von Cholm, Belz und Lemberg im J. 1564—5); Bd. IV. (Galizische Akten aus den J. 1648—1659). Jeder Bd. kostet 4 Kronen, III Bd. 5 Kr.
2. Denkmäler der ukrainischen Sprache und Litteratur. Bd. I. Alttestamentliche Apokryphen; Bd. II. Neutestamentliche Apokryphen A. Evangelienkreis. Bd. I, Preis 4 Kr., Bd. II, 5 Kronen.
3. Kotljarevskij, Die travestirte Aeneis, Abdruck der ersten Ausgabe vom J. 1798, Preis 60 Heller.

E. Die Ethnographische Commission publiziert:

1. Das Ethnographische Sammelwerk (Etnografičnyj Zbirnyk); bis jetzt erschienen 10 Bände. Preis Bd. I—IV u. VII—X à 3 Kronen, Bd. V u. VI à 4 Kr. (Aus dem Inhalt: Weihnachtsfest am Kuban; Galizische Volksmärchen; Galizische Leiermänner, ihre Lieder, ihr Jargon; Beiträge zur Ethnographie der ungarischen Ruthenen; Legenden, Märchen, Fabeln, Novellen und Sagen der ungarischen Ruthenen; Volksüberlieferungen über die Czarenkrönung; Der Volksglaube in Ostgalizien; Sammlung der Volksanekdoten; Sammlung der Volksnovellen; Galizische Sprichwörter.

2. Beiträge zur ukrainischen Ethnologie, Bd. I, Preis 8 Kr. (Enthält Abhandlungen über neueste archäologische Funde, über die Lebens- und Arbeitsweise der ukr. Fischer in der Dobruža, der galizischen Kürschner usw., sowie auch eine Abhandlung über die farbigen Ostereier, ihre Herstellung und Ornamentik, mit 13 chromolithographischen Tafeln und zahlreichen Illustrationen im Text). Bd. II, 4 Kr. Die Huzulen, Land, Leute, Lebensweise, Industrie, Sitte und Brauch, religiöse Vorstellungen usw., mit über 300 Illustrationen. Bd. III, 4 Kr. (Neue archäologische Funde, Volkskalender, aus der galiz. Volksindustrie, Hochzeitslieder und Gebräuche a. d. Gouv. Černyhiv, Die Corporationen der Dorfjugend in der Ukraine, Bd. IV, 4 Kr. Die Huzulen (zweit. Theil).

Chronik der Gesellschaft, enthält die Berichte über die Thätigkeit der Gesellschaft, Sectionen, Commissionen derselben, erscheint 4 Mal im Jahre. Bis jetzt erschien N. 1— ukrainisch und deutsch.

Ціна цього тому 3 корони.

332
1